ÎNDRUMĂTOR DE TEOLOGIE DOGMATICĂ ORTODOXĂ

Volumul II

Editura IRINAEUS

DUMNEZEU MÂNTUITORUL

Persoana Mântuitorului în raport cu Sf. Treime

Dumnezeu este Unul în Ființă și întreit în Persoane: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Fiecare este Dumnezeu adevărat, deplin, întreg, având toate atributele dumnezeiești și totuși nu sunt trei Dumnezei, ci este un singur Dumnezeu. Aceasta pentru că fiecare Persoană divină are întreagă aceeași Ființă divină Care nu Se împarte, nici nu Se desparte. Datorită unității ființiale dumnezeiești, cele trei Persoane divine sunt deoființă, egale și eterne. Ele Se deosebesc între Ele prin însușirile personale interne, adică prin modul de a poseda Ființa divină.

Tatăl posedă Ființa divină în Sine, neprimită de la nimeni. El este principiul unic, necauzat al Treimii, originea Fiului ca Născător al Său și al Duhului Sfânt ca Purcezător al Său. Tatăl este principiul, cauza și izvorul Divinității, adică al Fiului și al Duhului Sfânt.

Dumnezeu Fiul are ca însușire personală proprie nașterea din veci din Tatăl: *„Din pântece mai înainte de luceafăr Te-am născut"* – **Psalmi 109,3** și *„Domnul a zis către Mine: Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut"* – **Psalmi 2,7**. Cuvintele *„astăzi"* și *„mai înainte de luceafăr"* arată nașterea din veci și continuă a Fiului din Tatăl. Tatăl comunică întreaga Sa Ființă Fiului fără a pierde El ceva din Ființa Sa prin această comunicare. Nașterea Fiului se face din veci astfel încât nu a fost un timp în care să fi fost Tatăl fără Fiu așa cum nu este niciun timp în care focul să fie fără lumină sau căldură. **Sf. Ioan Damaschin** scrie: *„După cum focul există deodată cu lumina din el și nu este mai întâi focul și pe urmă lumina, ci deodată... tot astfel și Fiul Se naște din Tatăl fără să Se despartă deloc de El, ci este pururea cu El"*.

Despre Dumnezeirea Fiului după Întrupare, adică despre Dumnezeirea lui Iisus Hristos, avem numeroase dovezi în Sf. Scriptură.

În mod direct, Dumnezeirea lui Iisus Hristos este mărturisită în următoarele texte scripturistice: la Botez, Tatăl Îl numește *„Fiul Meu iubit"* – **Matei 3,17**; înaintea lui Caiafa, Hristos Se recunoaște ca Fiu al lui Dumnezeu – **Matei 26,63-64**. Sf. Ap. Petru mărturisește despre Hristos că este *„Fiul lui Dumnezeu celui viu"* – **Matei 16,16**; Ap. Toma Îl numește *„Domnul meu și Dumnezeul meu"* – **Ioan 20,28**.

În mod indirect, Dumnezeirea Fiului este afirmată de textele scripturistice unde lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, I se atribuie însușiri dumnezeiești ca: veșnicia – **Ioan 17,5**: *„Și acum Mă preaslăvește, Tu, Părinte, cu slava pe care am avut-o la Tine, mai înainte de a fi lumea"*; atotputernicia: *„Datu-Mi-s-a toată puterea în cer și pe pământ"* – **Matei 28,18**; adorarea dumnezeiască: **Ioan 5,23**: *„Ca toți să cinstească pe Fiul precum cinstesc pe Tatăl"*; Hristos este *„Dumnezeu*

întrupat" – **I Timotei 3,16**; este deofiinţă cu Tatăl – **Ioan 10,30**: *„Eu şi Tatăl Una suntem"*; în El locuieşte trupeşte *„plinătatea dumnezeirii"* – **Coloseni 2,9**.

Dumnezeirea lui Iisus Hristos a fost proclamată oficial la sinodul I ecumenic, însă această învăţătură a existat de la început în Biserica creştină. Pentru aceasta avem mărturii în Tradiţia creştină:

- Botezul creştin săvârşit în numele Sf. Treimi, prin formula şi întreita cufundare în apă constituie o dovadă implicit a Dumnezeirii Fiului;
- despre Dumnezeirea Fiului mărturiseşte de la început în Biserica primară doxologia mică şi cântarea „Lumină lină";
- simbolurile de credinţă din Biserica primară: apostolic, ierusalimitean, alexandrin cuprind învăţătura creştină pe scurt despre mântuirea în Iisus Hristos, deci şi despre Dumnezeirea Lui.

În unele locuri din Sf. Scriptură se găsesc expresii care ar părea să contrazică Dumnezeirea Fiului ca: *„Tatăl este mai mare decât Mine"* – **Ioan 14,28** sau *„Iar despre ziua şi ceasul acela nimeni nu ştie, nici îngerii din cer, nici Fiul, ci numai Tatăl"* – **Marcu 13,32**. Aceste expresii se referă la Iisus Hristos numai ca om, iar pe de altă parte, arată că nu toate tainele sunt menite să se descopere oamenilor, ci numai ceea ce, potrivit hotărârii divine, este de folos spre mântuire, iar cunoaşterea zilei sfârşitului lumii nu este. Deci descoperirea acestei taine nu făcea parte din misiunea Mântuitorului de trimis al Tatălui. Primul text **Ioan 14,28** mai poate fi interpretat în înţelesul că *„Tatăl este mai mare decât Fiul"* (şi decât Duhul) doar prin calitatea de cauză, de izvor al celor două, iar nu cu Dumnezeirea.

Planul lui Dumnezeu în mântuirea omului şi a lumii

1. Datorită gravităţii căderii protopărinţilor noştri, omul nu se putea mântui prin propriile puteri;
2. Totuşi mântuirea omului era posibilă pentru că chipul lui Dumnezeu în om nu s-a distrus, ci doar s-a întunecat;
3. Mântuirea, echivalând cu o recreare a lumii, era cu neputinţă de împlinit de o creatură. Astfel, Dumnezeu a hotărât din veşnicie Întruparea şi Jertfa Fiului Său, ca fiind cel mai potrivit mijloc de mântuire pentru om;
4. Cum trebuie înţeleasă necesitatea Întrupării Fiului lui Dumnezeu?
5. Această hotărâre divină este fundamentată pe iubirea nesfârşită a lui Dumnezeu pentru oameni;
6. Cauza Întrupării Fiului lui Dumnezeu este ridicarea omului căzut, conform Sf. Scripturi şi Sf. Părinţi;
7. Ce înţelegem prin mântuire? Mântuirea obiectivă şi subiectivă.

1. Prin căderea în păcat, omul a pierdut comuniunea harică cu Dumnezeu și a intrat în moarte sufletească și osândă veșnică, ajungând într-o astfel de stare, încât nu se mai putea mântui prin propriile puteri[1]. Sf. Scriptură afirmă că pentru om nu mai exista niciun preț ca să-și răscumpere sufletul său: *„Că răscumpărarea sufletului este prea scumpă și niciodată nu se va putea face"* – **Psalmi 48,8**. Deci omul nu se putea mântui singur datorită gravității căderii, pentru că prin păcat s-a tulburat întreaga ordine morală, care cere ca binele să fie răsplătit și răul pedepsit, lovindu-se în infinita dreptate divină. Iar natura umană a fost afectată în adâncurile ei, facultățile sufletești fiind pervertite, slăbite, iar omul, după cădere, fiind înclinat spre rău, continuă să păcătuiască, afundându-se tot mai mult în păcat.

2. Totuși, mântuirea omului căzut era posibilă. Posibilitatea mântuirii pentru omul căzut se întemeiază pe faptul că păcatul strămoșesc nu constituie o cădere radicală, o ruină totală, precum a fost cea a îngerilor răi (al căror păcat era mai grav, ei fiind imateriali și păcatul lor fiind săvârșit din proprie inițiativă, fără nicio ispită externă). În om chipul lui Dumnezeu nu s-a distrus, ci numai s-a alterat, în el a rămas mai departe năzuința spre bine și adevăr[2].

3. Mântuirea înseamnă refacerea prin har a naturii umane, restaurarea chipului lui Dumnezeu și reînnoirea firii umane prin desființarea păcatului și a urmărilor lui. Aceasta echivalează cu o nouă creație a lumii și a omului, lucru cu neputință de săvârșit pentru nicio creatură. Astfel, Dumnezeu, în nemărginita Sa bunătate și înțelepciune, a găsit cel mai potrivit mijloc pentru izbăvirea omului din rău, hotărând Întruparea și Jertfa Fiului Său pentru mântuirea lumii. Ca restaurator al naturii umane și mijlocitor al împăcării între Dumnezeu și oameni, Mântuitorul

---

[1] Omul a fost creat de Dumnezeu având un destin supranatural – acela de a rămâne în permanentă comuniune de iubire cu Dumnezeu. Pentru împlinirea acestui scop, omul a fost înzestrat de Dumnezeu cu anumite facultăți, puteri sufletești. Când aceste puteri sunt îndreptate spre alt țel afară de Dumnezeu, are loc o pervertire, o denaturare, o slăbire a lor pentru că harul divin este cel care le susține și le întărește, dar numai când au ca scop suprem unirea omului cu Dumnezeu.

Astfel, natura umană a fost afectată, prin căderea în păcat, în adâncurile ei, chipul lui Dumnezeu în om s-a alterat, s-a întunecat, adică sentimentul s-a pervertit, voința a slăbit, rațiunea s-a întunecat. Omul a fost pedepsit pentru păcat potrivit ordinii morale care cere ca binele să fie răsplătit, iar răul pedepsit cu moartea trupească și sufletească, prin ruperea comuniunii harice cu Dumnezeu și intrarea în robia păcatului și a diavolului, și veșnică, adică neputința de a intra în împărăția lui Dumnezeu și osânda veșnică.

[2] Adică, în om, și după cădere, a mai rămas oarecare năzuință spre bine, o oarecare cunoștință a binelui și o oarecare putere de a-l săvârși. Dar pofta cea rea, aplecarea spre păcat în om erau predominante. Dispoziția dezordonată spre păcat sau revolta trupului împotriva sufletului a apărut în om ca urmare a păcatului strămoșesc și este numită concupiscență. Ea rămâne în om și după Botez „ca urmare a îndelungii stăpâniri a răului" – pr. D. Stăniloae, dar nu mai este socotită păcat, ci un mijloc de probare a virtuții. Omul reînnoit prin har primește de la Dumnezeu puterea de a lupta împotriva ei, de a o birui și de a-și câștiga astfel mântuirea, întărindu-se în virtute.

lumii trebuia să fie şi Dumnezeu şi om: *„Trebuia ca Mijlocitorul între Dumnezeu şi oameni să-i aducă la prietenie şi unire, printr-o înrudire cu amândouă părţile"* spun Sf. Părinţi.

Date fiind eternitatea şi neschimbabilitatea lui Dumnezeu, hotărârea de răscumpărare în Hristos a neamului omenesc stă împreună cu planul veşnic de creaţie a lumii[3]. Această hotărâre din veşnicie a lui Dumnezeu este după Ap. Pavel: *„taina cea din veac ascunsă în Dumnezeu"* – **Efeseni 3,9** şi de îngeri neştiută.

4. Necesitatea Întrupării Fiului lui Dumnezeu trebuie înţeleasă în sensul că aceasta a fost de cel mai mare folos pentru om, iar nu în înţelesul unei necesităţi absolute pentru Dumnezeu, ca şi cum El n-ar fi putut găsi alt mijloc de mântuire a omenirii căzute. Şi printr-un cuvânt ar fi putut Dumnezeu să mântuiască pe om, manifestându-şi puterea, dar ar fi fost nefolositor pentru om, căci acesta, deprins a păcătui, ar fi căzut din nou şi aşa, mereu ar fi trebuit să fie mântuit, iar păcatul nu s-ar fi învins niciodată[4].

5. Întruparea şi Jertfa Mântuitorului îşi au fundamentul în însăşi iubirea nesfârşită a lui Dumnezeu faţă de om. *„Pentru că atât de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât şi pe Fiul Cel Unul Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică"* – **Ioan 3,16**. Iar **Sf. Maxim Mărturisitorul** spune: *„Prin iubirea Sa mai presus de minte şi nesfârşită pentru om, Dumnezeu a devenit tocmai ceea ce iubea, adică om"*.

6. Cauza Întrupării Fiului lui Dumnezeu este ridicarea omului căzut

Simbolul de credinţă ne învaţă: *„Care pentru noi, oamenii, şi pentru a noastră mântuire, S-a pogorât din cer şi S-a făcut om"*. Sf. Scriptură ne spune: *„Fiul omului a venit ca să caute şi să mântuiască pe cel pierdut"* – **Luca 19,10**. Iar **Sf. Atanasie cel Mare** afirmă: *„Vina noastră a fost cauza venirii Cuvântului lui Dumnezeu în lume"*. **Fericitul Augustin** scrie, de asemenea: *„Dacă omul n-ar fi căzut, Fiul omului n-ar fi venit" – Si homo non periiset, Filius hominis non veniiset.*

Astfel, prin Întruparea şi Jertfa Fiului lui Dumnezeu, s-a împlinit minunea ridicării din păcat şi din moarte şi a îndumnezeirii omului. **Sf. Ioan Gură de Aur** scrie: *„Ieri mi-ai spus: pământ eşti şi în pământ te vei întoarce, iar azi: şezi de-a dreapta Mea întru slavă"*. Iar în cântările Bisericii: *„Ieri m-am îngropat împreună cu Tine, Hristoase, astăzi mă scol împreună cu Tine, înviind Tu"*[5].

---

[3] Nu putem concepe că în Dumnezeu ar mai fi putut apare o idee în timp datorită neschimbabilităţii Sale. Dumnezeu a preştiut căderea lui Adam şi a hotărât din veşnicie Întruparea Fiului Său. Sf. Părinţi spun chiar că Hristos constituie Arhetipul (modelul originar) după care Dumnezeu l-a creat pe om.

[4] Apoi, omul conştient de preţul mare cu care a fost răscumpărat, înţelege să se împotrivească păcatului cu toată puterea. Chiar când cade el se ridică prin pocăinţă, fiind iertat tot prin Jertfa Mântuitorului.

[5] A fost minune pentru că ea nu putea fi săvârşită de nicio creatură, decât de Dumnezeu. A fost minune pentru că omul a fost ridicat la o stare superioară nevinovăţiei lui Adam, din rob al păcatului şi al diavolului, omul căzut devine fiu al lui Dumnezeu.

7. Mântuirea, în înțeles creștin, este refacerea comuniunii harice dintre om și Dumnezeu, prin iertarea păcatelor și dobândirea vieții veșnice. Mântuirea a toată lumea, realizată prin Întruparea și Jertfa Mântuitorului Iisus Hristos, poartă numele de mântuire obiectivă sau generală, iar însușirea de fiecare om a acestei mântuiri, prin colaborarea cu harul divin, se numește mântuire subiectivă sau personală ori îndreptare, sfințire. În centrul Dogmaticii ortodoxe stă învățătura despre mântuirea omului în Iisus Hristos, numită soteriologie (σωτηρία = mântuire).

În continuare, vezi anexa de la sfârșitul capitolului: **Lipsa de dependență a Sfintei Întrupări de căderea în păcat.**

Lectură: Ierotei Vlahos, *Predici la marile sărbători*, pg.21-25; 307-312.

* * *

De ce pentru opera de mântuire Se întrupează a doua Persoană divină, Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, și nu altă Persoană a Sf. Treimi?

Răspunsul îl găsim în scrierile Sf. Părinți:

1. Era potrivit să Se întrupeze Fiul pentru că, după **Sf. Ioan Damaschin**, făcându-se Fiu al omului, Își păstrează neschimbată proprietatea de Fiu (atributul de născut). Prin Întrupare, Cel Unul Născut din Tatăl din veci fără mamă devine născut din mamă fără tată sub vremi.

2. Fiul lui Dumnezeu este Cuvântul lui Dumnezeu, *„puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu”* – **I Corinteni 1,24**. Adevărul absolut: *„Eu sunt Calea, Adevărul și Viața”* – **Ioan 14,6** (adică El este Calea ce duce spre Tatăl, spre mântuire). Se cuvenea deci ca El, în calitate de Logos divin, să împărtășească oamenilor cunoștința desăvârșită despre Dumnezeu. Prin Întrupare, Cuvântul lui Dumnezeu a devenit însăși Revelația dumnezeiască pentru oameni (*„Cuvântul trup S-a făcut”* – **Ioan 1,14**).

Observație: După **Sf. Grigorie de Nazianz** și alți Sf. Părinți, Fiul lui Dumnezeu Se numește Logos (Cuvânt) pentru că este născut fără patimă din Tatăl, precum se naște cuvântul din cugetare, și pentru că Îl revelează lumii pe Tatăl, așa cum este definiția față de subiectul definit. **Sf. Grigorie de Nazianz** adaugă: *„Iar dacă prin Logos înțelegem rațiunea ființială a tuturor lucrurilor, nu greșim căci prin Fiul lui Dumnezeu <<toate s-au făcut și fără El, nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut>>* - **Ioan 1,3**”. Sf. Grigorie afirmă aceasta pentru că acest înțeles al Logosului divin era consacrat în lumea intelectualilor din epoca sa, fiind cunoscut din filozofia greacă, în care Logosul era o însușire a divinității, o idee necesară în cosmogonie pentru a stabili o legătură între Dumnezeu și lume. Logosul divin era, deci, strâns legat de creația lumii, fiind socotit ca un mijlocitor între Dumnezeu și lume în opera creației.

Termenul de Logos divin pentru Fiul lui Dumnezeu a fost luat din filozofia greacă, ca și ceilalți termeni referitori la Sf. Treime, dar marii Părinți bisericești ai primelor veacuri le-au precizat înțelesul potrivit doctrinei creștine. Numirea aceasta a Fiului lui Dumnezeu este o numire iconomică, adică legată de opera comună a Sf. Treimi în raport cu lumea, referindu-se la activitatea dumnezeiască în afară, iar nu la

viața interioară, intrinsecă a Sf. Treimi, la Ființa divină insondabilă, transcendentă, complet inaccesibilă creaturii, numită de Sf. Părinți Treime teologică (**obs.**).

3. Mântuirea este o creație din nou, o refacere prin har a omului, iar aceasta era potrivit să se facă prin Acela prin Care toate s-au făcut: *„Toate prin El s-au făcut și fără El, nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut"* – **Ioan 1,3**. Sf. Părinți Îl mai numesc pe Hristos Arhetipul (model originar) după care Dumnezeu a creat pe om. *„Când l-a creat pe om, Dumnezeu și-a fixat privirea gândirii Sale asupra lui Hristos. Astfel în momentul Întrupării, Hristos nu caută o formă oarecare îngerească sau astrală, ci ia chip de om"* după **Paul Evdokimov**.

4. Fiul lui Dumnezeu, fiind chipul Tatălui – **II Corinteni 4,4**; *„chipul lui Dumnezeu cel nevăzut"* – **Coloseni 1,15**, după al Cărui chip s-a creat omul, era potrivit ca prin El să se mântuiască lumea, refăcându-se astfel în om chipul lui Dumnezeu.

De asemenea, **Sf. Irineu** spune: *„Hristos cel istoric (*cel întrupat*) a fost prototipul pe care L-a avut Dumnezeu în minte când a creat pe primul om. Hristos era omul deplin și desăvârșit, Care avea să Se arate pe pământ, iar Făcătorul a văzut de mai înainte și a creat pe Adam potrivit cu acest prototip viitor. Prin urmare, Adam a fost creat după modelul Cuvântului, Care avea să asume în timp, ca Hristos, firea omenească și să Se arate om desăvârșit pe pământ".*

Colaborarea Persoanelor treimice la opera mântuitoare

Firește, Tatăl și Duhul Sfânt colaborează împreună cu Fiul la opera mântuitoare, dar Tatăl și Duhul nu o săvârșesc în toate amănuntele ei, ca Fiul, Care o îndeplinește nu numai ca Dumnezeu, ci și ca om. Sf. Scriptură arată clar participarea la mântuire a întregii Treimi sfinte, numind pe Dumnezeu *„Mântuitorul nostru"* – **1 Timotei 1,1** și lămurind că mântuirea se săvârșește de Tatăl prin Fiul în Duhul Sfânt (vezi despre apropriere în dogma Sf. Treimi): *„Când s-a arătat bunătatea și iubirea de oameni a lui Dumnezeu, Mântuitorul nostru, nu din faptele dreptății pe care le-am făcut noi, ci după a Lui milă ne-a mântuit pe noi prin baia nașterii celei de-a doua și a înnoirii Duhului Sfânt, pe Care L-a revărsat din belșug peste noi, prin Iisus Hristos, Mântuitorul nostru"* – **Tit 3,4-6**.

Această participare treimică la mântuirea lumii se arată, îndeosebi, în actele mai importante ale lucrării mântuitoare: la Întrupare, Duhul Sfânt Se pogoară peste Sf. Fecioară, iar puterea Tatălui o umbrește – **Luca 1,35**; la Botezul Domnului, Duhul lui Dumnezeu Se pogoară în chip de porumbel și Tatăl declară iubirea Sa față de Fiul, exprimând și bunăvoința Sa față de lume prin Fiul. Însuși Mântuitorul spune: *„Duhul Domnului este peste Mine căci Domnul M-a uns ca să binevestesc săracilor și M-a trimis ca să tămăduiesc pe cei zdrobiți cu inima, să propovăduiesc*

robilor izbăvire şi orbilor vedere, pe cei asupriţi să-i eliberez" – **Luca 4,18**. Moartea lui Iisus Hristos este în conformitate cu voinţa Tatălui, Care *„pe Însuşi Fiul Său nu L-a cruţat, ci L-a dat morţii pentru noi toţi"* – **Romani 8,32**. Învierea lui Hristos este, de asemenea, lucrare şi a Tatălui şi a Duhului Sfânt: *„Dumnezeu Care L-a înviat pe El din morţi şi I-a dat Lui slavă"* – **I Petru 1,21** şi: *„Iar dacă Duhul Celui ce L-a înviat pe Iisus din morţi locuieşte întru voi, El, Cel ce L-a înviat pe Iisus din morţi, vii va face şi trupurile voastre muritoare, prin Duhul Său Care sălăşluieşte întru voi"* – **Romani 8,11**.

Prin urmare, ca şi creaţia şi Providenţa, mântuirea este opera lui Dumnezeu în Sf. Treime: a Tatălui prin Fiul în Duhul Sfânt.

Despre „plinirea vremii"

1. Prin *„plinirea vremii"* se înţelege împlinirea pregătirii îndelungate a omenirii de către Providenţa divină pentru primirea Mântuitorului;

2. Această pregătire are mai multe aspecte.

1. Dacă Dumnezeu, în nesfârşita Sa bunătate şi înţelepciune, a hotărât din veşnicie mântuirea omului prin Întruparea Fiului Său, de ce nu a trimis pe Fiul Său îndată după cădere, ci a aşteptat să treacă atâtea mii de ani (5508)? Sf. Scriptură ne spune doar că Întruparea trebuia să se petreacă *„la plinirea vremii"*: *„Iar când a venit plinirea vremii Dumnezeu L-a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să dobândim înfierea"* – **Galateni 4,4-5**.

Dar Sf. Părinţi ne dau un răspuns deplin la această întrebare. Potrivit scrierilor lor, omenirea trebuia pregătită vreme îndelungată pentru primirea Mântuitorului:

2. 1. Oamenii trebuiau să cunoască din experienţa lor şi să se convingă deplin de gravitatea păcatului şi a urmărilor lui, precum şi de neputinţa lor morală de a se elibera din robia păcatului prin propriile lor puteri (*„Căci nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acela îl săvârşesc... Om nenorocit ce sunt! Cine mă va izbăvi de trupul morţii acesteia?"* – **Romani 7,19;24**)[6].

Astfel, trebuia ca oamenii să dorească un ajutor supranatural şi dorindu-l să-l şi primească atunci când le va fi trimis. Dorindu-şi ei înşişi mântuirea, oamenii sunt

---

[6] Pe măsură ce răul creştea, omul îşi dădea seama de urmările păcatului şi de gravitatea lui, înţelegea că nu se poate mântui singur. Totodată auzind că trebuie să vină un Mântuitor, sigur că dorea din tot sufletul să primească un ajutor supranatural, şi dorindu-l, urma să-l şi primească atunci când avea să-i fie trimis.

mântuiți și potrivit voinței lor, în deplină libertate, și nu în afara voinței lor, ceea ce ar fi fost o încălcare a libertății cu care au fost înzestrați.

2. Rătăcirea religioasă și decăderea morală trebuiau să atingă apogeul, pentru ca astfel răul să poată fi stârpit din rădăcină și pentru totdeauna (ca un buboi care trebuie să aștepți să se coacă și pe urmă îl spargi). Aceasta pentru că *„unde s-a înmulțit păcatul, a prisosit harul; pentru că precum a împărățit păcatul prin moarte, așa și harul să împărățească prin dreptate, spre viața veșnică, prin Iisus Hristos, Domnul nostru"* – **Romani 5,20-21**.

3. Omenirea trebuia să se pregătească timp îndelungat pentru a fi în stare să înțeleagă și să-și însușească dumnezeiasca învățătură pe care avea să o descopere Mântuitorul. Spre acest scop s-a dat Legea Vechiului Testament, *„umbra bunurilor viitoare"* – **Evrei 10,1** și *„călăuză spre Hristos"* – **Galateni 3,24**. Ea a avut caracter prefigurativ, nedeplin și nedesăvârșit față de Legea Noului Testament.

4. Venirea Mântuitorului, timpul, locul și împrejurările în care Se va arăta El, ca și alte date asupra vieții și activității Sale, să poată fi cunoscute cât mai bine și de cât mai mulți, pentru ca mântuirea să fie așteptată și să devină bun al întregii omeniri.

5. Trebuia ca printr-o pregătire îndelungată, sub ocrotirea și conducerea Providenței divine, să se ajungă la o persoană în care păcatul, deși prezent potențial (ca păcat strămoșesc), să nu fi avut niciun rod, adică să nu fie actualizat prin păcate personale, anume la Sf. Fecioară Maria, din a cărei persoană, curățită la atingerea Dumnezeirii de ființa ei și de păcatul strămoșesc, Fiul lui Dumnezeu să-Și ia trup omenesc. *„De mult timp, chiar înainte de crearea lumii, era hotărâtă Răscumpărarea, până la Sf. Fecioară nu s-a găsit, însă, loc cu adevărat demn pentru lucrarea Întrupării. Dar îndată ce s-a aflat, Domnul S-a și întrupat"* după Sf. Părinți.

Sf. Dimitrie al Rostovului (secolul al XVII-lea) spune: *„Ne putem întreba pentru ce Cuvântul lui Dumnezeu întârzie să coboare pe pământ și să Se întrupeze pentru mântuirea omenirii căzute? Dar înainte de jumătatea celui de-al șaselea mileniu de la păcatul lui Adam, nu se găsi pe pământ o fecioară curată nu numai cu trupul dar și cu sufletul. Nu a fost decât o singură asemenea făptură unică prin curățenia ei duhovnicească și trupească, ce a fost vrednică să se facă biserică și templu al Duhului Sfânt".*

Iar **Vladimir Lossky** scrie: *„Toată perioada Vechiului Testament cu alegerile sale ce au urmat una după alta, alegerea lui Noe, alegerea neamului lui Avraam, alegerea poporului Israel, alegerea seminției lui Iuda, alegerea casei lui David, Legea care apăra curăția poporului lui Dumnezeu, binecuvântările urmașilor aleși, toată această istorie sfântă, apare ca un proces providențial și mesianic, ca o pregătire a trupului lui Hristos, a Bisericii, mediul unirii cu Dumnezeu și, înainte de toate, ca o pregătire a celei care trebuia să dea cu împrumut firea sa umană ca să se poată săvârși taina Întrupării"* .

Pregătirea lumii pentru venirea Mântuitorului

Hotărârea cea din veci a lui Dumnezeu cu privire la mântuirea lumii a fost împlinită de Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu, Care S-a întrupat *„la plinirea vremii"*, adică atunci când pregătirea omenirii de către Providenţa divină pentru primirea Mântuitorului se împlinise.

Această pregătire s-a făcut pe două căi:

- una pozitivă (prin cunoştinţă), prin profeţiile mesianice din Revelaţia supranaturală, prin care li s-a descoperit oamenilor din timp că va veni un Izbăvitor, făcându-le cunoscute obârşia Lui divină, timpul şi locul naşterii Lui, precum şi evenimentele importante din viaţa Lui;
- una negativă (prin suferinţă), prin suferinţele îndurate de oameni ca urmare a decăderii lor morale, ceea ce a adâncit în ei dorinţa după un mântuitor.

Pregătirea a durat mii de ani, începând chiar din momentul izgonirii lui Adam din rai, odată cu Protoevanghelia – **Geneză 3,15**, prin păstrarea Revelaţiei primordiale, în chip pozitiv, dar şi în mod negativ. La început, nădejdea venirii unui mântuitor era mereu prezentă în conştiinţa oamenilor, ei crezând că acesta va veni curând. Astfel, primul fiu al lui Adam s-a numit Cain adică „dobândire, câştig", pentru că ei credeau că acesta va fi Mântuitorul făgăduit. Tot aşa au crezut despre Abel, al cărui nume înseamnă altă „sămânţă". În întregul şir al urmaşilor lui Adam până la potop, s-a menţinut nădejdea într-o venire apropiată a Răscumpărătorului făgăduit. Astfel, Lameh a crezut că fiul său cel întâi născut, Noe, nume ce înseamnă *„linişte, mângâiere"*, va face ca oamenii *„să se odihnească de lucrurile lor şi de osteneala mâinilor şi de pământul blestemat de Dumnezeu"* – **Geneză 5,29**. Chiar şi Noe a crezut că primul său fiu, Sem, va fi Răscumpărătorul aşteptat.

Dar, după amestecarea limbilor la turnul Babel şi răspândirea oamenilor pe tot pământul, făgăduinţa făcută în protoevanghelie a fost păstrată mai mult sau mai puţin de fiecare neam în parte. Ea, însă, s-a menţinut peste tot, ceea ce se poate constata din diferite mituri şi legende ale popoarelor, deşi uneori complet desfigurată. Aceasta este încă o dovadă despre originea comună a tuturor oamenilor şi despre existenţa unei Revelaţii primordiale.

Hotărârea divină a alegerii unui popor descendent din chaldeanul Avraam (secolul al XIX-lea î.H.), ca urmare a înmulţirii fărădelegii şi idolatriei, va face ca de acum pregătirea omenirii în vederea mântuirii să se împlinească în două direcţii. Astfel, pregătirea neamului omenesc de Providenţa divină pentru venirea Mântuitorului s-a făcut într-un fel în lumea păgână şi în alt fel în poporul ales, la iudei.

A. Pe păgâni, Dumnezeu i-a pregătit pentru venirea Mântuitorului în chip natural, pozitiv şi în sens negativ.

Natural, păgânii au fost pregătiţi prin legea morală naturală – **Romani 1,19-20** şi **2,14-15** – manifestată în conştiinţă şi prin înclinaţia lor de la creaţie spre bine

şi adevăr. Astfel, ei aveau posibilitatea să săvârşească binele în parte şi să-L cunoască pe Dumnezeu din Revelaţia naturală, păstrând în felul acesta o oarecare legătură harică cu Dumnezeu.

Totodată, i-a pregătit într-un mod negativ, prin experienţa lor religioasă şi morală. Pentru că păcatul, dezvoltându-se, ducea la suferinţe de tot felul şi li se întăreau sentimentul vinovăţiei (prin conştiinţa sădită în ei de la creaţie), sentimentul părăsirii de Dumnezeu şi cel al neputinţei omeneşti, precum şi dorinţa după un ajutor dumnezeiesc. Aceasta se poate vedea dacă cercetăm credinţele religioase păgâne. Diferitele practici rituale şi, mai ales, universalitatea jertfelor la popoarele păgâne dovedesc sentimentul vinovăţiei, dorinţa ispăşirii, precum şi dorinţa după venirea unui Răscumpărător (înţelegând că jertfele nu îi puteau izbăvi).

În chip pozitiv, prin reminiscenţele Revelaţiei primordiale păstrate de popoarele păgâne în diferite legende şi mituri, prin care s-au menţinut într-un mod desfigurat, credinţa despre un păcat săvârşit de strămoşi, pentru care întreaga omenire se află în suferinţă, precum şi făgăduinţa venirii unui Răscumpărător prin protoevanghelie.

Tot în chip pozitiv, au fost pregătiţi păgânii prin relaţiile pe care le întreţineau cu iudeii, în ciuda restricţiilor Legii mozaice. Aceste relaţii nu au fost întrerupte niciodată, ele s-au intensificat în timpul anilor de robie ai poporului evreu – egipteană, babiloniană, asiriană. Apoi, unii păgâni au putut cunoaşte despre profeţiile mesianice din traducerea în limba greacă a Vechiului Testament – Septuaginta făcută în Egipt în secolul al III-lea î.H. Iar uneori, chiar Dumnezeu a binevoit să le descopere direct şi păgânilor, vestea că din poporul Israel Se va naşte Mântuitorul. Avem astfel profeţia făcută de vrăjitorul Valaam din Petor, de lângă Eufrat, regelui moabitean, Balac – **Numeri 24,7;17;19**.

În continuare, din manualul pentru seminar Todoran-Zăgrean p.191-193 – Anexa 1.

B. Pregătirea poporului evreu pentru venirea Mântuitorului

Odată cu separarea poporului evreu din mijlocul popoarelor păgâne idolatre, şi pregătirea omenirii pentru venirea Mântuitorului s-a diferenţiat pe două căi. Pe o cale a fost pregătită lumea păgână, iar pe altă cale, într-un mod special, prin Revelaţia divină supranaturală, a fost pregătit poporul ales pentru primirea Mântuitorului.

Astfel, prin Revelaţia divină supranaturală, Dumnezeu i-a pregătit pe iudei, în primul rând în chip pozitiv, prin întărirea făgăduinţelor mesianice. La poporul iudeu s-a păstrat cu toată sfinţenia, prin lucrarea Providenţei, făgăduinţa protoevangheliei – **Geneză 3,15** – adăugându-i-se mereu, prin patriarhi şi profeţi, lămuriri şi amănunte descoperite de Dumnezeu. Avraam, Isaac şi Iacob primesc din nou şi mai precis făgăduinţa Răscumpărătorului, descoperindu-li-se că într-un urmaş al lor *„se vor binecuvânta toate neamurile"* **Facere12,3; 18,18; 28,14.**. Despre prezenţa şi lucrarea Cuvântului în Vechiul Testament, ca pregătire a venirii Sale în trup, **Sf. Maxim Mărturisitorul** spune că *„Înainte de venirea văzută în trup, Cuvântul lui Dumnezeu venea în mod spiritual la patriarhi şi prooroci,*

preînchipuind tainele venirii Lui." sau *„Cuvintele legii şi ale proorocilor, fiind înaintemergătoarele venirii Lui în trup, călăuzeau sufletele la Hristos".*

Pr. D. Stăniloae scrie: *„Patriarhii şi proorocii trăiesc în cuvintele ce li se comunică şi în faptele săvârşite cu ei şi cu poporul Israel, prezenţa directă a Persoanei Cuvântului. Ei stau faţă în faţă cu Persoana Care le adresează cuvintele şi le anunţă faptele Sale. Intră într-o relaţie directă cu El ca Persoană dar încă nu ca Persoană întrupată, coborâtă ontologic în rândul oamenilor. Persoana Cuvântului rămâne încă deasupra oamenilor"* .

Prin profeţi, Revelaţia dumnezeiască cu privire la mântuire şi la modul împlinirii ei devine tot mai limpede, cunoscându-se astfel, de mai înainte, demnităţile Mântuitorului şi toate evenimentele caracteristice vieţii Sale pământeşti. De aceea, la venirea Mântuitorului, foarte mulţi erau aceia care trăiau *„aşteptând mângâierea lui Israel şi izbăvirea acestuia"* – **Luca 2,25**.

În sens negativ, această pregătire s-a făcut la poporul iudeu tot prin Revelaţia supranaturală, mai ales prin Legea dată prin Moise prin care se dezvolta, pe de o parte, conştiinţa păcatului şi sentimentul vinovăţiei şi al neputinţei omeneşti – **Romani 7,23**. Legea fiind dată, ei cunoşteau clar ce este bine şi ce e rău, dar neputând să săvârşească binele, îşi dădeau seama de vinovăţia lor (harul lucrând din afară, nu înăuntrul omului, ei nu aveau puterea să învingă pornirile păcătoase interioare şi să săvârşească binele).

Tot în sens negativ, prin legea ceremonială, cu jertfele şi curăţirile ei, se alimentau la poporul evreu ideea necesităţii ispăşirii şi dorinţa după un izbăvitor ca să-i scape din robia păcatului. Faptul că jertfele Vechiului Testament se repetau mereu dovedeşte că evreii îşi dădeau seama că ele nu erau suficiente să le spele păcatele.

Astfel, Legea lui Moise s-a făcut călăuză spre Hristos – **Galateni 3,24**.

De asemenea, poporul evreu a fost pregătit şi prin numeroasele tipuri din istoria sa, fie persoane – Avraam şi Isaac, Iosif, Iona etc. – fie întâmplări, care prefigurau evenimente din viaţa Mântuitorului şi mântuirea adusă de El. Astfel, chiar legea mozaică este numită de Ap. Pavel *„umbra bunurilor viitoare"* – **Evrei 10,1**, exprimând ideea că vechiul aşezământ a prefigurat pe cel nou, desăvârşit, instituit de Mântuitorul Hristos.

După unii exegeţi, lupta lui Iacov cu îngerul – **Geneză 32,24-32** – a prefigurat lupta lui Dumnezeu cu poporul ales (în timpul peregrinărilor în pustie; neascultarea poporului evreu de profeţi, de fapt, de Dumnezeu; pedepsirea şi iertarea lor) sau lupta lui Hristos cu umanitatea căzută. De atunci, Iacov s-a numit Israel, adică *„Cel ce luptă cu Dumnezeu"* sau *„Cel pentru care luptă Dumnezeu"*. În urma acestei lupte, Iacov – Israel a rămas cu o infirmitate, şchiopătând din şold. Această infirmitate prefigura o parte din poporul Israel care nu l-a primit pe Mesia. O parte, însă, Îl primeşte şi devine noul Israel. Până azi, mulţi evrei nu vor să-L recunoască pe Hristos. Iudeii erau incapabili de a admite că un om poate fi Dumnezeu. Timp de peste 1000 de ani, de la Moise, li se spusese că Dumnezeu este nevăzut, inaccesibil, nici numele de Iahve nu aveau voie să-l pronunţe, fiind înlocuit cu Elohim. De

aceea, orice om care s-ar fi făcut Dumnezeu era pentru ei idol. Era o blasfemie pentru ei să creadă că o persoană pe care o vezi, o atingi, putea fi identic cu Dumnezeu, Cel ce S-a arătat lui Moise pe Sinai şi i-a condus prin pustie.

Astfel se poate spune că nu numai iudeii, ci şi popoarele păgâne au fost pregătite pentru venirea Mântuitorului. Dar în timp ce pregătirea iudeilor avea la bază Reveleţia supranaturală neîntreruptă, din care ei au putut dobândi certitudinea venirii Mântuitorului, cunoscând timpul, locul, împrejurările, evenimentele importante din viaţa Sa etc., pregătirea păgânilor a avut la bază doar unele reminiscenţe din Revelaţia primordială sau unele idei despre Mesia, însă nu destul de clare, împrumutate de la iudei. Pe lângă aceasta, experienţa lor religioasă şi morală i-a dus la numeroase rătăciri, datorită cărora conştiinţa decăderii lor a devenit tot mai trează, făcând să li se nască în suflete dorinţa de izbăvire printr-un Răscumpărător, trimis al lui Dumnezeu. Ideea venirii acestui Răscumpărător a fost trează mai ales în mintea unor gânditori şi înţelepţi ai lor, în timp ce la poporul de rând pregătirea s-a făcut mai mult sub aspectul negativ: prin conştiinţa decăderii şi a păcătoşeniei. care i-a făcut să aştepte un Mântuitor care să-i scape de necazurile şi suferinţele pe care le îndurau, asigurându-le o viaţă mai bună.

Rezumat

Pregătirea lumii pentru venirea Mântuitorului s-a făcut pe două căi:

- pozitivă: prin cunoştinţă – prin Revelaţia supranaturală
- negativă: prin suferinţă ca urmare a păcatului.

Pregătirea a durat cam 5508 ani, începe chiar din rai cu Protoevanghelia – **Geneză 3,15**. Până la amestecarea limbilor la turnul Babel, făgăduinţa divină s-a păstrat destul de vie în conştiinţa urmaşilor lui Adam.

Începând cu alegerea şi separarea poporului evreu de alte neamuri, pregătirea pentru venirea Mântuitorului se face în două feluri diferite.

A. Pe păgâni, Dumnezeu i-a pregătit în mai multe moduri:

- în chip natural, prin Revelaţia naturală – **Romani 1,19-20** şi legea morală naturală – **Romani 2,14-15**;
- în chip pozitiv (prin cunoştinţă):

a) prin reminiscenţe ale Revelaţiei primordiale păstrate în mod desfigurat în mituri şi legende, precum şi:

b) prin unele date despre Mesia din Revelaţia supranaturală destinată poporului evreu.

- în chip negativ: prin suferinţele răbdate ca urmări ale păcatului.

B. Pe poporul evreu l-a pregătit Dumnezeu într-un mod special prin Revelaţia divină supranaturală, separându-l din mijlocul popoarelor idolatre.

- astfel, prin Revelaţia supranaturală, Dumnezeu i-a pregătit pe evrei în primul rând, în chip pozitiv, prin întărirea făgăduinţelor mesianice.
- apoi, în sens negativ, prin Legea lui Moise, prin care cunoşteau clar ce este bine şi ce e rău, dar neputând să săvârşească binele, îşi dădeau seama de vinovăţia lor (harul lucrând din afară, nu înăuntrul omului).

- de asemenea, prin legea ceremonială, tot în mod negativ; faptul că jertfele se repetau mereu dovedeşte că evreii erau conştienţi că acestea nu puteau să-i curețe de păcate.

Evreii au fost pregătiți pentru primirea Mântuitorului şi prin tipurile din istoria lor, adică prin unele persoane, realități istorice din Vechiul Testament, care au prefigurat desăvârşiri din Noul Testament privind pe Iisus Hristos şi Împărăţia Sa.

Profețiile mesianice sau Mesianismul Vechiului Testament

Profețiile mesianice străbat ca un fir roşu Revelația supranaturală a Vechiului Testament. Cele mai importante sunt:

- Protoevanghelia: **Geneză 3,15**;

Făgăduințele divine despre venirea Mântuitorului date:

- lui Avraam: **Facere 12,3**; **Facere 18,18**; **Facere 22,17**;
- lui Iacov: **Facere 28,14**; **Facere 49,10**;
- vrăjitorului păgân Valaam, chemat de Balac, regele Moabului să blesteme poporul Israel: **Numeri 24,17**;
- lui Moise proorocul: **Deuteronom 18,15**;
- profetului **Daniel 9, 24, 27**;
- profetului **Miheia 5,1**;
- profetului **Zaharia 9,9**;
- profetului **Isaia 7,14** şi **53,1-12**, despre Jertfa izbăvitoare şi preamărirea lui Hristos.

Pentru conținut vezi manualul pt. seminar Todoran-Zăgrean pg.195-197 – Anexa 2.

Întruparea Fiului lui Dumnezeu.
Persoana divino-umană a Mântuitorului

1. Scopul Întrupării Fiului lui Dumnezeu este mântuirea omului conform Sf. Scripturi şi Sf. Părinți;

2. Mântuitorul Hristos S-a întrupat „la plinirea vremii", devenind om adevărat şi rămânând totodată Dumnezeu adevărat;

3. Acest adevăr este mărturisit clar de Revelația divină prin:

- profețiile mesianice care scot în relief uneori firea dumnezeiască, alteori firea umană a lui Mesia;

- Însuşi Mântuitorul;
- Sf. Apostoli şi Evanghelişti;
- Sf. Biserică prin sinoadele ecumenice şi prin mărturiile Sf. Părinţi;

4. Mărturiile Sf. Părinţi cu privire la acest adevăr se întemeiază pe Sf. Scriptură şi pe o serie de argumente raţionale.

1. Fiul lui Dumnezeu, a doua Persoană a Sf. Treimi, S-a făcut om *„pentru noi oamenii şi pentru a noastră mântuire"* – art. 3 din Crez. Despre aceasta, Sf. Scriptură ne dă destule mărturii: *„Fiul Omului a venit să caute şi să mântuiască pe cel pierdut"* – **Luca 19,10** sau *„Iisus Hristos a venit în lume ca să mântuiască pe cei păcătoşi"* – **I Timotei 1,15**. **Sf. Grigorie de Nyssa** învaţă că: *„Bolnavul avea nevoie de un tămăduitor, sclavul de un eliberator şi cel căzut avea nevoie de ridicare"*. De asemenea, **Sf. Ioan Gură de Aur** afirmă: *„Hristos Mântuitorul, fiind Dumnezeu, a primit trupul nostru şi S-a făcut om nu în alt scop, ci numai pentru mântuirea neamului omenesc"*.

2. Hotărârea din veci a lui Dumnezeu cu privire la mântuirea lumii a fost împlinită de Fiul lui Dumnezeu, Care S-a întrupat *„la plinirea vremii"* potrivit Sf. Scripturi, adică atunci când se împlinise pregătirea omenirii de către Providenţa divină pentru primirea Mântuitorului.

3. Biserica învaţă pe temeiul Revelaţiei (Sf. Scriptură şi Sf. Tradiţie) că Iisus Hristos, Mântuitorul nostru, este Dumnezeu – Om, Dumnezeu adevărat şi om adevărat, asemenea nouă, afară de păcat. Astfel, în Persoana cea una a lui Iisus Hristos se cuprind două firi: dumnezeiască şi omenească. Acest adevăr este mărturisit de: 1. profeţiile mesianice ale Vechiului Testament 2. Însuşi Mântuitorul 3. Sf. Apostoli şi evanghelişti 4. Sf. Tradiţie.

1. **Profeţiile mesianice** vorbesc despre cele două firi ale lui Mesia şi scot în relief când pe una, când pe cealaltă. Firea dumnezeiască este mărturisită îndeosebi în locurile în care se spune despre Mesia că este născut din Dumnezeu, mai înainte de luceafăr, din eternitate: *„Din pântece, mai înainte de luceafăr, Te-am născut"* – **Psalmi 109,3** şi *„Fiul Meu eşti Tu, Eu astăzi Te-am născut"* – **Psalmi 2,7**. Atât cuvântul *„astăzi"* cât şi expresia *„mai înainte de luceafăr"* exprimă ideea naşterii din veşnicie şi continue a Fiului din Tatăl. La **Miheia 5,1** se spune, de asemenea, că deşi Se va naşte în Betleem, obârşia Lui este din început, din veşnicie. La **Psalmi 109,1**, Mesia este numit Domn şi Dumnezeu.

Iar firea omenească este mărturisită în locurile în care Mesia este numit *„sămânţă a femeii"* – **Geneză 3,15**; a lui Avraam – **Geneză 12,3**; a lui Isaac – **Geneză 26,4**; a lui Iacov – **Geneză 28,14**; mlădiţă din tulpina lui Iesei: *„O mlădiţă va ieşi din tulpina lui Iesei şi un lăstar din rădăcinile lui va da"* – **Isaia 11,1**; Mesia va fi odrasla lui David: *„Iată vin zile, zice Domnul, când voi ridica lui David Odraslă dreaptă şi va ajunge rege şi va domni cu înţelepciune; va face judecată şi dreptate pe pământ"* – **Ieremia 23,5**; Care Se va naşte din Fecioară – **Isaia 7,14**; arătându-se locul naşterii Lui – **Miheia 5,1**; fapte din viaţa Lui – **Psalmi 71,10-11**; **Zaharia 9,9**, suferinţele şi moartea Lui – **Isaia 53,1-12**.

2. Însuşi Mântuitorul, vorbind despre Sine, Îşi atribuie şi firea dumnezeiască şi firea omenească, numindu-Se Fiul lui Dumnezeu şi Fiul omului. Astfel, în convorbirea cu Nicodim, Mântuitorul Îşi atribuie omniprezenţa, deci având fire dumnezeiască: *„Nimeni nu s-a suit la cer, decât Cel Care S-a pogorât din cer, Fiul Omului, Cel ce este în cer"* – **Ioan 3,13** şi mai departe, tot Mântuitorul spune: *„Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea..."* – **Ioan 3,16**. În alte locuri, Mântuitorul Îşi atribuie aceeaşi activitate cu Tatăl: *„Tatăl Meu până acum lucrează şi Eu lucrez"* – **Ioan 5,17**; aceeaşi putere taumaturgică, aceeaşi adorare, aceeaşi aseitate ca şi ale Tatălui: *„Că precum Tatăl învie morţii, tot aşa şi Fiul dă viaţă celor ce El voieşte. Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata i-a dat-o Fiului, pentru ca toţi să cinstească pe Fiul precum cinstesc pe Tatăl"* – **Ioan 5,21-23** şi *„Precum Tatăl are viaţă în Sine Însuşi, aşa I-a dat şi Fiului să aibă viaţă întru Sine"* – **Ioan 5,26**. Iisus Îşi atribuie veşnicia, fiind Dumnezeu adevărat: *„Adevăr, adevăr grăiesc: mai înainte de a fi fost Avraam, sunt Eu"* – **Ioan 8,58**. El Îşi declară unitatea de Fiinţă cu Tatăl: *„Eu şi Tatăl Meu una suntem"* – **Ioan 10,30** şi calitatea de Fiu al lui Dumnezeu: *„Dar Iisus tăcea. Şi arhiereul I-a zis: Jura-Te pe Dumnezeul cel viu să ne spui nouă dacă eşti Tu Hristosul, Fiul lui Dumnezeu. Iisus i-a răspuns: Tu ai zis. Şi vă spun vouă: De acum Îl veţi vedea pe Fiul Omului şezând de-a dreapta Puterii şi venind pe norii cerului"* – **Matei 26,63-64**.

Despre firea Sa omenească vorbeşte Mântuitorul când Se numeşte pe Sine om: *„Dar voi căutaţi să Mă ucideţi pe Mine, omul, care v-am grăit adevărul pe care de la Dumnezeu l-am auzit"* – **Ioan 8,40** şi foarte adesea *„Fiul omului"*.

3. Precum Iisus Hristos a vorbit despre Sine ca Dumnezeu şi om, aşa şi **Apostolii şi evangheliştii** învaţă despre cele două firi ale Persoanei Sale.

Mai mult decât evangheliştii sinoptici, evanghelistul Ioan pune în evidenţă firea dumnezeiască a lui Iisus Hristos. Despre firea dumnezeiască, vorbesc evangheliştii când istorisesc despre Botezul Domnului, arătând că Tatăl Îl declară Fiul Său iubit – **Marcu 1,11** şi la Schimbarea la Faţă – **Matei 17,5**. Apoi, Evanghelia este a lui *„Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu"* – **Marcu 1,1**; El este Dumnezeu Cuvântul: *„Şi Cuvântul trup S-a făcut"* – **Ioan 1,14**; *„Iar acestea s-au scris ca să credeţi că Iisus este Hristos, Fiul lui Dumnezeu"* – **Ioan 20,31**.

Cu aceeaşi claritate se mărturiseşte şi firea omenească a lui Iisus Hristos, în genealogiile de la Matei şi Luca, ca urmaş al unor oameni adevăraţi; în istorisirea despre naşterea Domnului şi despre întreaga Sa viaţă pământească, de la naştere la moarte. Iisus Hristos este prezentat în toate Evangheliile ca un om adevărat cu trup şi suflet omenesc, având toate însuşirile şi funcţiile specifice firii omeneşti: creşterea, foamea, setea, oboseala, bucuria, întristarea, plânsul, suferinţa, moartea, afară de afectele reproşabile, înclinaţiile păcătoase legate de firea omenească căzută, pentru că Iisus Hristos a fost Dumnezeu adevărat şi om adevărat, asemenea nouă, afară însă de păcat.

4. Sf. Biserică, de asemenea, a propovăduit totdeauna adevărul despre cele două firi ale Mântuitorului Iisus Hristos, la sinoadele ecumenice, fixându-l în scris în Simbolul constantinopolitan şi în alte definiţii dogmatice, apărându-l totdeauna

împotriva ereticilor care contestau fie divinitatea, fie omenitatea, fie naşterea minunată a Mântuitorului din Sf. Fecioară.

4. Sf. Părinți, combătând ereziile hristologice, învață unanim despre cele două firi: dumnezeiască şi omenească în Iisus Hristos, întemeindu-se pe dovezile Sf. Scripturi şi pe lângă acestea, aducând şi o serie de argumente raționale în sprijinul acestei învățături.

1. **Ca mijlocitor între Dumnezeu și oameni** – *„Căci Unul este Dumnezeu, Unul este şi Mijlocitorul între Dumnezeu şi oameni: omul Hristos Iisus"* – **I Timotei 2,5.** Mântuitorul trebuia să fie şi Dumnezeu şi om (*„Trebuia ca Mijlocitorul între Dumnezeu şi oameni să-i aducă la prietenie şi unire printr-o înrudire cu amândouă părțile"* – spun Sf. Părinți). Pentru a reface legătura harică ruptă dintre Dumnezeu şi oameni, Mântuitorul trebuia să aparțină real şi Dumnezeirii şi omenității, deci să fie Dumnezeu adevărat şi om adevărat, în legătură intimă, reală şi firească atât cu Dumnezeu, cât şi cu oamenii.

2. **Ca Revelator al lui Dumnezeu**, ca Învățător desăvârşit al lumii, ca binevestitor al lui Dumnezeu – **Isaia 61,1**, ca lumină a lumii – **Ioan 8,12**, Care avea să împărtăşească oamenilor adevărul absolut despre Dumnezeu, Mântuitorul de asemenea, trebuia să fie Dumnezeu adevărat şi om adevărat. Numai Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu, ca Unul ce Îl cunoaşte pe Dumnezeu desăvârşit, Îl putea face oamenilor cunoscut pe Dumnezeu căci judecățile lui Dumnezeu sunt nepătrunse de om – **Romani 11,33**: *„O, adâncul bogăției şi al înțelepciunii şi al ştiinței lui Dumnezeu! Cât sunt de necercetate judecățile Lui şi cât de nepătrunse căile Lui!"* şi *„Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată; Fiul cel Unul Născut, Care este în sânul Tatălui, Acela L-a făcut cunoscut"* – **Ioan 1,18**.

Iar pentru a împărtăşi oamenilor această cunoaştere, Mântuitorul trebuia să vină în maximă apropiere de noi, prin Întrupare făcându-Se ca noi.*„Întrucât,* spun Sf. Părinți, *omul nu putea să învețe decât de la semenul lui, Mântuitorul a luat o natură omenească asemenea cu a noastră, ca să învețe mai uşor pe oameni".*

3. **Ca Răscumpărător** – **Galateni 3,13** – şi restaurator al naturii umane căzute, ca *„Mijlocitor al noului aşezământ"* – **Evrei 12,24** – Mântuitorul trebuia să fie Dumnezeu şi om. Pentru că numai uniți cu Cel nestricăcios şi nemuritor, adică cu Dumnezeu, noi puteam ajunge la nestricăciune şi nemurire. Iar această unire a omenescului cu dumnezeiescul s-a săvârşit deplin în Iisus Hristos, Care prin Întrupare S-a înfrățit pentru totdeauna cu neamul omenesc.

Mântuitorul şi restauratorul omului trebuia să fie şi om pentru că, precum omul a fost învins odată, tot omul trebuia acum să devină învingător, nimicind stricăciunea şi moartea intrate în lume prin păcat şi restaurând astfel chipul lui Dumnezeu în om.

Prerogativele Mântuitorului Hristos față de ceilalți oameni

Mântuitorul Hristos ca om, posedă două prerogative față de ceilalți oameni:
A. Zămislirea și nașterea din Sf. Fecioară în mod supranatural;
B. Lipsa oricărui păcat, atât originar, cât și personal în Iisus Hristos.

Sf. Biserică ne învață că, deși om adevărat, adică de aceeași ființă cu noi, totuși Mântuitorul Iisus Hristos, ca om, posedă două prerogative față de ceilalți oameni: nașterea Sa supranaturală și impecabilitatea sau neputința de a păcătui.

A. Întruparea și nașterea lui Iisus Hristos din Sf. Fecioara Maria nu s-au petrecut după legile firii, ci în chip minunat, mai presus de fire. Zămislirea Fiului lui Dumnezeu s-a făcut prin conlucrarea celor trei Persoane divine: a Cuvântului, ca Cel ce a primit să Se întrupeze, a Tatălui și a Duhului Sfânt conform Sf. Scripturi și învățăturii dogmatice referitoare la lucrările divine externe. Astfel, ne spune Sf. Scriptură: *„Și răspunzând îngerul i-a zis: Duhul Sfânt Se va pogorî peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri; pentru aceea și Sfântul Care Se va naște din tine Fiul lui Dumnezeu Se va chema"* – **Luca 1,35** și *„... îngerul Domnului i s-a arătat în vis* (lui Iosif) *grăind: ... ceea ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfânt"* – **Matei 1,20**.

Prin naștere nu s-a stricat fecioria Maicii Domnului. Biserica ne învață că Născătoarea de Dumnezeu a fost fecioară înainte de naștere, a rămas fecioară în timpul nașterii și după naștere. Dogma despre pururea fecioria Născătoarei de Dumnezeu se întemeiază pe numeroase texte din Sf. Scriptură și Sf. Tradiție: *„Iată Fecioara va lua în pântece și va naște Fiu, Care Se va numi Emanuil"* – **Isaia 7,14**; *„... Cum se va face aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat? Îngerul răspunzând, i-a zis: Duhul Sfânt Se va pogorî peste tine și Puterea Celui Preaînalt te va umbri; pentru aceea și Sfântul Care Se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu Se va chema... că la Dumnezeu nimic nu este cu neputință"* – **Luca 1,34-35; 37**. Acest adevăr se cuprinde și în viziunea profetului Iezechiel: *„Și ea (*ușa templului*) era încuiată. Și mi-a zis Domnul: Ușa aceasta va rămâne încuiată; ea nu se va deschide și nimeni nu va trece prin ea, căci Domnul lui Israel a intrat prin ea și ea va fi închisă"* – **Iezechiel 44,1-2**.

De asemenea, Sf. Părinți în unanimitate, precum și nenumărate cântări bisericești mărturisesc această dogmă.

B. Impecabilitatea lui Iisus Hristos înseamnă desăvârșita Lui libertate față de orice păcat, atât originar, cât și personal. Din Iisus Hristos sunt excluse orice ispită internă și luptă a patimilor (în El nu există porniri păcătoase), iar ispitele externe nu au nicio putere asupra Sa. Astfel, impecabilitatea hristică nu este doar o lipsă de păcat, ci și imposibilitatea de a păcătui, de a voi răul, deci impecabilitate în sens absolut.

Lipsa păcatului strămoşesc în Iisus Hristos o mărturiseşte Revelaţia divină prin cuvintele îngerului: „... *şi Sfântul Care Se va naşte din tine Fiul lui DumnezeuSe va chema*" - **Luca 1,35**.

Sf. Părinţi, de asemenea, ne învaţă în unanimitate, că Iisus Hristos este sfânt din naştere, pentru că, pe de o parte, zămislirea şi naşterea Lui din Sf. Fecioară se săvârşesc pe cale supranaturală, Fecioara fiind curăţită de Sf. Duh, la concepere, de păcatul strămoşesc, astfel că natura luată din ea de Fiul lui Dumnezeu era cu totul curată. Iar, pe de altă parte, fiindcă Cel ce Se naşte din Fecioară nu este o persoană nouă, ci o Persoană divină, Care, fără să Se schimbe (deci rămânând Dumnezeu adevărat, având sfinţenie absolută, deci lipsa oricărui păcat), Îşi ia din Ea natura omenească reală şi curată, şi-o asumă, şi-o face parte constitutivă a Persoanei Sale, cuprinzând-o astfel în Persoana Sa divină şi formând o singură Persoană divino-umană.

În Iisus Hristos lipseşte cu totul şi orice păcat personal: *„Cine dintre voi poate să Mă vădească de păcat?"* – **Ioan 8,46**; *„Şi voi ştiţi că El S-a arătat ca Să ridice păcatele şi păcat întru El nu este"* – **I Ioan 3,5**; Hristos *„păcat n-a săvârşit şi nici nu s-a aflat vicleşug în gura Lui"* – **I Petru 2,22** şi *„arhiereu... după asemănarea noastră, afară de păcat... sfânt, fără de răutate, fără pată"* – **Evrei 4,15** si **7,26**.

Sf. Tradiţie, de asemenea, fără excepţie, mărturiseşte lipsa oricărui păcat în Iisus Hristos.

Unirea ipostatică sau personală
(ἕνωσις υποστατική)

1. Definiţie. Începutul unirii ipostatice în momentul zămislirii Fiului lui Dumnezeu;

2. Însemnătatea dogmatică şi morală a unirii ipostatice;

3. Stabilirea dogmei unirii ipostatice la sinoadele ecumenice;

4. Conţinutul dogmei unirii ipostatice conform hotărârilor sinoadelor ecumenice;

5. Precizări în legătură cu unirea ipostatică:

a) Cele două firi în Iisus Hristos sunt unite prin perihoreză şi rămân neştirbite;

b) Firea omenească în Iisus Hristos nu constituie un ipostas propriu, ci este însuşită de Persoana Fiului lui Dumnezeu, deplină, curată din Sf. Fecioară;

c) Natura umană este, deci, „enipostaziată" în Persoana Fiului lui Dumnezeu.

1. Iisus Hristos este Dumnezeu adevărat şi om adevărat, Dumnezeu – Om, având două firi, dumnezeiască şi omenească, unite într-o singură persoană sau ipostas, Persoana lui Dumnezeu Cuvântul. Această unire între Fiul sau Cuvântul lui Dumnezeu şi firea omenească în Iisus Hristos se numeşte unire ipostatică sau personală[7].

Prin această unire, Iisus Hristos este din prima clipă a zămislirii Sale minunate Dumnezeu – Om adică Persoană divino-umană (în două firi: dumnezeiască şi omenească).

2. Însemnătatea dogmatică a unirii ipostatice este mare căci numai în temeiul ei, Iisus Hristos este într-adevăr Mântuitorul lumii. Întâi, pentru că numai fiind Dumnezeu adevărat, mântuirea realizată de El are putere şi valoare absolută şi numai fiind şi om adevărat şi reprezentând omenirea, poate înfăţişa mântuirea şi ca operă a omenirii.

În al doilea rând, unirea ipostatică, prin care s-a realizat unirea maximă a lui Dumnezeu şi a omului în Iisus Hristos, devine modelul unirii spirituale a omului cu Dumnezeu. Astfel, precum prin unirea ipostatică, Iisus Hristos şi-a pus voinţa omenească în perfectă armonie cu voinţa dumnezeiască, cea omenească urmând întru totul voinţei divine, tot astfel prin har, omul are menirea să-şi unească voinţa sa cu voinţa lui Dumnezeu şi să rămână totdeauna în unire cu Dumnezeu prin supunere faţă de voia Sa, ca *„să fie asemenea chipului Fiului Său"* – **Romani 8,29** (importanţa morală a unirii ipostatice).

3. Biserica a învăţat totdeauna adevărul unirii ipostatice, dar a proclamat-o oficial ca dogmă la sinoadele ecumenice, fiind nevoită să combată ereziile hristologice. Astfel, a formulat-o la sinodul al III-lea ecumenic (Efes 431), condamnând nestorianismul şi aprobând cele 12 anatematisme ale Sf. Chiril al Alexandriei. A dezvoltat-o şi a precizat-o la sinodul al IV-lea ecumenic (Calcedon 451) împotriva monofizismului; a întărit-o la sinodul al V-lea ecumenic (Constantinopol 553) şi a definitivat-o la sinodul al VI-lea ecumenic (Constantinopol 680) împotriva monotelismului.

La sinodul al III-lea ecumenic, Nestorie afirma că în Iisus Hristos sunt două persoane şi că Sf. Fecioară nu este Născătoare de Dumnezeu. La sinodul al IV-lea ecumenic, Eutihie afirma că Iisus Hristos a avut doar o fire dumnezeiască, cea umană fiind absorbită de aceasta; el nega consubstanţialitatea firii umane a lui Hristos cu umanitatea noastră. La sinodul al V-lea ecumenic, a fost recunoscută

---

[7] Atenţie la exprimare! Corect este: unirea ipostatică este unirea dintre Fiul ori Cuvântul lui Dumnezeu şi firea omenească pentru că este vorba de unirea lui Dumnezeu cu omenitatea, nu unirea dintre Iisus Hristos şi firea omenească pentru că Iisus Hristos este deja Persoana divino-umană.

În Teologia Ortodoxă întâlnim:

- unirea după Fiinţă a celor trei Persoane divine;
- unirea ipostatică sau personală între Fiul lui Dumnezeu şi firea omenească;
- unirea după har între oameni şi Dumnezeu.

autoritatea celor patru sinoade ecumenice şi s-au condamnat „cele trei capitole" pentru a nu fi prejudiciate deciziile de la Calcedon. La sinodul al VI-lea ecumenic s-a stabilit că în Iisus Hristos sunt două voinţe şi două lucrări corespunzătoare celor două firi, mai ales prin contribuţia Sf. Maxim Mărturisitorul (se va dezbate în lecţia următoare).

4. Astfel, potrivit hotărârilor acestor sinoade ecumenice referitoare la unirea ipostatică, Biserica învaţă că:

1. În Iisus Hristos sunt două firi: divină şi umană, cu două voinţe şi două lucrări corespunzătoare, unite într-o singură persoană sau ipostas.

2. Această Persoană este Dumnezeu Cuvântul sau Fiul lui Dumnezeu, Care rămâne subiect unic neîmpărţit al celor două firi (purtător unic al ambelor firi)

3. Modul de unire este fără împărţire, fără despărţire, fără amestecare (confundare) şi fără schimbare a celor două naturi.

5. a) Cele două firi, dumnezeiască şi omenească, sunt păstrate în integritatea lor în unirea ipostatică, dar, în acelaşi timp, ele se întrepătrund şi se înconjoară reciproc fără amestecare sau schimbare. Această inhabitare reciprocă (fiecare locuieşte în cealaltă) este numită de Sf. Părinţi perihoreză – acelaşi termen folosit şi în dogma Sf. Treimi pentru a arăta inhabitarea reciprocă a celor trei Persoane divine în unica Fiinţă divină. Aşadar, deşi unite în Persoana Fiului lui Dumnezeu, atât dumnezeirea, cât şi omenitatea în Iisus Hristos rămân neştirbite.

b) Firea omenească luată de Iisus Hristos nu constituie în sine o persoană proprie, ci ea este însuşită, asumată, actualizată sau împropriată de Persoana Fiului lui Dumnezeu, Care de la Întrupare, devine şi subiect al firii omeneşti. Fiul lui Dumnezeu a luat în Persoana Sa întreaga fire sau natură omenească, adică cu toate însuşirile ei fiinţiale. Spunând „întreagă" nu înţelegem că a luat în Sine toate persoanele umane, ci în sensul că şi-a însuşit firea omenească întreagă, deplină, curată din Fecioara Maria. Sf. Părinţi afirmă că firea umană a lui Iisus Hristos a avut afectele ireproşabile, nepăcătoase sau naturale, care au pătruns în firea noastră după căderea în păcat, dar nu a avut şi păcatul însuşi. El a purtat doar urmările păcatului în Trupul Său (foamea, setea, oboseala, întristarea, durerea), dar nu şi păcatul sau putinţa de a păcătui (a luat slăbiciunile firii, dar nu pervertirea voinţei). În acest sens, **pr. D. Stăniloae** scrie: *„El a flămânzit, a însetat, a avut nevoie de somn, a suferit de dureri fizice, de neînţelegerea semenilor Săi întru umanitate. S-a smerit mai mult ca toţi, umblând cu vameşii, cu oprimaţii, cu batjocoriţii societăţii, dar nu S-a lăsat abătut de la iubirea desăvârşită, nu a invidiat, nu a cârtit, deşi a mustrat pe cei nedrepţi, prefăcuţi... dar fără să le închidă calea mântuirii. S-a rugat pentru toţi..."* (T.D.O., vol II, pg. 29)

Prin urmare, firea omenească a lui Iisus Hristos nu a avut şi nu are persoană, ipostas propriu nici înainte, nici după Întrupare, ci ea este actualizată în Ipostasul divin al Fiului lui Dumnezeu. El devine ipostasul compus al firii dumnezeieşti şi omeneşti.

După Sf. Părinţi: *„Dumnezeu Cuvântul întrupându-Se, a luat pârga frământăturii noastre. Aceasta, însă, n-a existat prin sine însăşi şi n-a fost mai*

înainte individ, ca să fi fost luată ca atare de El, ci a fost o fire care a început să existe în ipostasul Lui". **Sf. Ioan Damaschin** afirmă: *„Trupul lui Dumnezeu Cuvântul nu există într-un ipostas propriu, nici nu s-a făcut un alt ipostas în afară de ipostasul lui Dumnezeu Cuvântul".*

c) Leonțiu de Bizanț este cel care a introdus termenul „enipostaziere" pentru primirea firii omenești în Ipostasul preexistent al lui Dumnezeu Cuvântul. Întâi, el definește ipostasul sau persoana ca fiind starea de sine a unei firi spirituale. Folosind acest termen, el exprimă că Iisus Hristos este același ca Persoană cu Fiul lui Dumnezeu dinainte de Întrupare. *„Ipostasul Cuvântului dumnezeiesc,* spune el, *nu S-a unit cu un alt ipostas omenesc, ci și-a format, prin Întrupare, o fire omenească, asumată și încadrată în Ipostasul Său veșnic, iar prin aceasta S-a făcut și Ipostasul firii omenești".*

Deci, prin unirea ipostatică, natura umană nu are o subzistență personală în ea însăși, nu constituie prin sine un ipostas propriu, ci este enipostaziată, adică stabilită în Persoana proprie a Fiului lui Dumnezeu.

Ereziile hristologice referitoare la unirea ipostatică și combaterea lor la sinoadele ecumenice

Desigur unirea ipostatică este o mare taină pentru noi căci mintea omenească nu poate înțelege modul cum s-au unit cele două firi în Persoana Mântuitorului Hristos, menținându-se, totuși, neștirbite și neschimbate după unire. Încercarea omului de a pătrunde și a explica această taină a dus la ivirea ereziilor hristologice, cele mai grave fiind: nestorianismul, monofizismul și monotelismul.

1. Nestorianismul, promovat de Nestorie, fost patriarh de Constantinopol, care susținea că firea dumnezeiască și cea omenească în Iisus Hristos sunt doar în unire morală și fiecărei firi i-ar corespunde o persoană deosebită. Deci, în Iisus Hristos ar exista două persoane (dioprosopism) și Sf. Fecioară nu este Născătoare de Dumnezeu, ci de om ori cel mult de hristos.

Erezia a fost, mai ales, combătută de **Sf. Chirii al Alexandriei**, prin cele 12 Anatematisme. Împotriva lui Nestorie, sinodul al III-lea ecumenic (Efes 431) a precizat că cele două firi sau naturi sunt unite în una și aceeași persoană a Logosului întrupat, Iisus Hristos, în chip neîmpărțit și nedespărțit. Aceasta înseamnă că fiecare fire își păstrează integritatea și că unica Persoană a lui Iisus Hristos rămâne subiect neîmpărțit al celor două firi. Dar cele două firi nu subzistă separat în Hristos (cum afirma Nestorie că fiecare fire ar avea ipostasul său). Iar odată unite în momentul zămislirii minunate, ele rămân nedespărțite pentru veșnicie.

Dacă cele două firi nu ar fi unite într-un singur ipostas, ci ar forma două persoane separate, având între ele o unire morală, relațională (o legătură exterioară), atunci nu ar fi adevărat ce afirmă Sf. Scriptură că: *„Și Cuvântul trup S-a făcut"* –

Ioan 1,14 şi nici că: *„Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie"* – **Galateni 4,4**. Atunci Întruparea Fiului lui Dumnezeu nu ar fi reală şi nici opera de Răscumpărare, culminând cu Jertfa de pe Cruce, nu ar fi săvârşită de Fiul lui Dumnezeu, ci de un simplu om, distinct ca persoană de Ipostasul divin.

2. Monofizismul – promovat de Eutihie, arhimandrit la o mănăstire din Constantinopol. Combătându-l pe Nestorie, care despărţea firile, Eutihie cade în extrema opusă, contopindu-le, amestecându-le pe acestea. Eutihie afirma că în Iisus Hristos există doar o fire, cea dumnezeiască, pentru că aceasta a absorbit-o pe cea omenească la Întrupare. Astfel, în unirea ipostatică, firea umană şi-a pierdut însuşirile proprii, nemaipăstrând decât aparenţa ei. Deci, sub chipul văzut al trupului, însăşi natura dumnezeiască a pătimit, a murit şi a înviat în Iisus Hristos (o formă a dochetismului).

Monofizismul a fost condamnat la sinodul al IV-lea ecumenic (Calcedon 451) prin celebra definiţie dogmatică ce mărturisea credinţa adevărată despre Iisus Hristos. Sinodul a precizat, astfel, că Iisus Hristos este Dumnezeu adevărat şi om adevărat, deofiinţă cu Tatăl după Dumnezeire şi deofiinţă cu noi după omenitate, fiind întru toate asemenea nouă afară de păcat. Iisus Hristos este născut din veci din Tatăl după Dumnezeire, iar în zilele de pe urmă, Acelaşi S-a născut după omenitate din Fecioara Maria, care este Născătoare de Dumnezeu. Cele două firi: divină şi umană sunt unite în chip neamestecat, neschimbat, neîmpărţit şi nedespărţit, în unica Persoană a lui Iisus Hristos.

3. Monotelismul şi monoenergismul (monos + thelima – o singură voinţă; monos + energeia – o singură lucrare). Aceştia susţineau existenţa unei singure voinţe şi a unei singure lucrări în Iisus Hristos. Ele erau o dezvoltare a monofizismului. Erezia aceasta a fost susţinută de patrarhii Serghie şi Pirus de Constantinopol şi de papa Onoriu. Ei afirmau că în Iisus Hristos existau două naturi, dar prin unirea ipostatică nu mai existau decât o singură voinţă şi o singură lucrare, şi anume cea dumnezeiască în Iisus Hristos. Erezia a fost susţinută şi impusă mai ales din motive politice pentru a se câştiga provinciile monofizite de la marginea Imperiului bizantin.

A fost condamnată de sinodul al VI-lea ecumenic (Constantinopol 680), care a stabilit că Iisus Hristos are două voinţe şi două lucrări (energii sau activităţi): omenească şi dumnezeiască, potrivit celor două naturi, şi acestea (voinţele şi lucrările) sunt unite ipostatic în unica Persoană dumnezeiască a lui Iisus Hristos, în chip neamestecat (neconfundat) şi neschimbat, neîmpărţit şi nedespărţit.

Deci, în Iisus Hristos există două voinţe corespunzătoare fiecărei firi: o voinţă dumnezeiască şi o voinţă omenească naturală, nu însă o voinţă omenească ipostatică, personală, care să se poată opune voinţei dumnezeieşti a Logosului, căci Hristos, ca om, nu are un ipostas sau persoană omenească. Voinţa naturală omenească se supune fără luptă voinţei dumnezeieşti şi atotputernice. Deci, cele două voinţe şi lucrări nu sunt opuse una alteia, ci cea omenească urmează întru totul voinţei şi lucrării divine.

Apărătorul cel mai dârz al diotelismului a fost **Sf. Maxim Mărturisitorul**, care a apărat învăţătura adevărată a Bisericii cu preţul vieţii (i s-au tăiat limba şi mâna).

4. **Adoptianismul** este o formă târzie a nestorianismului, apărută în Spania, în secolul al VII-lea, promovată de doi episcopi: Elipand şi Felix. Ei susţineau că Iisus Hristos este numai fiu adoptiv, după har, al lui Dumnezeu. Erezia a fost condamnată la mai multe sinoade locale.

Modul unirii ipostatice

Prin cunoscuta definiţie dogmatică proclamată la sinodul al IV-lea (Calcedon 451) se mărturiseşte că în Persoana lui Iisus Hristos – Dumnezeu – Omul – cele două firi: divină şi umană sunt unite în mod neamestecat, neschimbat, neîmpărţit şi nedespărţit.

1. După **pr. D. Stăniloae**, adverbul „neîmpărţit" se referă direct la Ipostasul divin cel unul al lui Iisus Hristos, Acelaşi născut din Tatăl din veci şi din Fecioara Maria în timp; El nu Se împarte din cauză că are două firi, ci rămâne neîmpărţit (subiect unic neîmpărţit), cu toate că firile rămase intacte nu se schimbă şi nu se confundă în El.

Celelalte trei adverbe: nedespărţit, neschimbat şi neamestecat (sau neconfundat) se referă în mod direct la firi şi sunt valabile numai prin unitatea Persoanei lui Iisus Hristos:

2. „Fără schimbare" arată că fiecare fire şi-a păstrat propriile sale trăsături, însuşiri. De exemplu, când s-au petrecut moartea şi învierea lui Lazăr, firea omenească a lui Hristos a vărsat lacrimi, care sunt caracteristice firii omeneşti, în vreme ce firea dumnezeiască l-a înviat pe Lazăr, lucru propriu firii dumnezeieşti.

3. „Fără amestecare" desemnează faptul că prin unirea ipostatică, cele două firi în Iisus Hristos şi-au păstrat însuşirile proprii, fără să se contopească sau să se confunde lucrările lor. Astfel, în cazul lui Lazăr, viaţa nu-i este redată de firea omenească, iar lacrimile nu sunt vărsate de firea dumnezeiască. Potrivit **Mărturisirii ortodoxe**, *„nici Dumnezeu nu S-a transformat în fire omenească, nici firea omenească în dumnezeire, ci fiecare din aceste naturi a rămas deplină într-o unică Persoană, cu toate însuşirile sale"*. De altfel, amestecarea celor două firi este imposibilă, dată fiind deosebirea infinită dintre ele, cea dumnezeiască fiind neschimbătoare şi nemărginită, iar cea omenească fiind schimbătoare şi mărginită.

4. „Fără despărţire" înseamnă că cele două firi sunt nedespărţite şi inseparabile, adică nu se despart niciodată. Fiecare fire lucrează în Hristos în comuniune cu cealaltă. Toate minunile au fost făcute de Dumnezeire, dar nu fără trup, şi toate cele smerite au fost făcute de omenesc, dar nu fără dumnezeiesc. În exemplul învierii lui Lazăr, spunem că a lăcrimat firea omenească şi că a dat viaţă

firea dumnezeiască, dar cele două firi erau unite în permanență, datorită Ipostasului. Prin urmare, Lazăr a fost înviat de întreaga Persoană a lui Hristos. Datorită unirii ipostatice, Hristos nu le săvârşea pe cele omeneşti ca un om pentru că, în acelaşi timp, El era şi Dumnezeu, dar nici pe cele dumnezeieşti nu le săvârşea ca un Dumnezeu pentru că era şi om.

„Unitatea neconfundată a firilor în Ipostasul cel unul este aşa de desăvârşită, că ele nu pot fi despărțite, nici măcar distinse în realitate, ci numai prin cugetare" afirmă **pr. D. Stăniloae**. Aşadar, cele două firi s-au unit ipostatic, adică s-au unit fără schimbare, fără amestecare, fără despărțire, astfel încât fiecare dintre ele se mişcă în comuniune cu cealaltă în Ipostasul Cuvântului.

Observatie:

1. Cu privire la unirea, întrepătrunderea celor două firi în Iisus Hristos, trebuie precizat că întrepătrunderea se face numai de către firea dumnezeiască, pentru că fiind nezidită, aceasta trece prin toate şi nimic nu poate să treacă prin ea. Întruparea a însemnat unirea şi înfăşurarea celor două firi, dar numai de către firea dumneziască, în acelaşi fel în care soarele transmite energiile sale către noi, dar rămâne în afara energiilor noastre. Aceasta nu pentru că firea omenească ar fi nelucrătoare sau şi-ar pierde însuşirile proprii, dar este mărginită față de Dumnezeire şi slabă asemenea *„unei picături de apă în oceanul mirului dumnezeiesc"* după **Sf. Maxim Mărturisitorul**.

2. **Sf. Ioan Damaschin** foloseşte sintagma *„ipostas compus"* spunând că cele două firi ale lui Iisus Hristos s-au unit „într-un singur ipostas compus". Această sintagmă nu trebuie însă, înțeleasă în mod eretic, în sensul că s-ar fi format încă un ipostas omenesc pe lângă cel dumnezeiesc în Persoana Mântuitorului. Când vorbim de „ipostas compus", în Tradiția ortodoxă, înțelegem că Ipostasul Mântuitorului a fost alcătuit din două firi desăvârşite şi că unicul Său Ipostas divin lucrează şi este recunoscut în amândouă firile.Astfel, **pr. D. Stăniloae** afirmă: *„Hristos nu este un ipostas dublu, ci acelaşi ipostas are o calitate dublă: de Dumnezeu şi de om."* **(obs.)**

Temeiurile scripturistice şi tradiționale ale unirii ipostatice

Realitatea unirii ipostatice este mărturisită de Sf. Scriptură în numeroase locuri:

1. În textele despre Întrupare (Fiul lui Dumnezeu, deci Dumnezeu adevărat a devenit şi om adevărat prin Întrupare şi a unit în unica Persoană a lui Iisus Hristos ambele firi: dumnezeiască şi omenească, ce s-au păstrat neştirbite):

Ioan 1,14: *"Şi Cuvântul trup S-a făcut şi S-a sălăşluit între noi"* (a rămas ce era şi a luat ceea ce nu a fost. Analog la I Ioan 1,1-2);

Filipeni 2,7: *„Ci S-a deşertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor, şi la înfăţişare aflându-Se ca un om"*;

__Galateni 4,4__: *„Iar când a venit plinirea vremii, Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege"*;

__Romani 1,3__: *„Despre Fiul Său, Cel născut din sămânța lui David, după trup"*.

2. În textele în care acelaşi Iisus Hristos este arătat ca Dumnezeu adevărat şi ca om adevărat, cu însuşiri dumnezeieşti şi omeneşti totodată. Deci omul Iisus Hristos mărturisea despre Sine că este şi Dumnezeu adevărat, atribuindu-Şi însuşiri divine:

__Ioan 10,30__: *„Iar Eu şi Tatăl Meu una suntem"*;

__Matei 26,63-54__: *„Dar Iisus tăcea. Şi arhiereul I-a zis: Te jur pe Dumnezeu cel viu să ne spui nouă de eşti Tu Hristosul, Fiul lui Dumnezeu. Iisus i-a răspuns: Tu ai zis. Şi vă spun încă: De acum veți vedea pe Fiul Omului şezând de-a dreapta puterii şi venind pe norii cerului"*;

__Matei 16,13; 16__: *„Iisus îi întrebă pe ucenicii Săi zicând: Cine zic oamenii că sunt Eu, Fiul omului?... Răspunzând Simon Petru, a zis: Tu eşti Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu"*;

__Ioan 10,15__: *„Precum Mă cunoaşte Tatăl şi Eu cunosc pe Tatăl"*;

__Ioan 3,13__: *„Nimeni nu s-a suit în cer, decât Cel ce S-a coborât din cer, Fiul Omului Care este în cer"*.

3. În textele în care omului Iisus Hristos I se atribuie însuşiri dumnezeieşti, iar Dumnezeului Iisus Hristos, însuşiri omeneşti (potrivit comunicării însuşirilor, dată fiind unica Persoană a lui Iisus Hristos în care subzistă ambele firi):

__I Corinteni 2,8__: *„Pe care niciunul dintre stăpânitorii acestui veac n-a cunoscut-o (înțelepciunea), căci dacă ar fi cunoscut-o, n-ar fi răstignit pe Domnul slavei"*;

__F.A. 20,28__: *„Drept aceea, luați aminte de voi înşivă şi de toată turma, întru care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstrați Biserica lui Dumnezeu, pe care a câştigat-o cu însuşi Sângele Său"*;

__Romani 8,32__: *„El, Care pe Însuşi Fiul Său nu L-a cruțat, ci L-a dat morții pentru noi toți, cum nu ne va da oare toate împreună cu El?"*;

__Luca 21,27__: *„Şi atunci vor vedea pe Fiul Omului venind pe nori cu putere şi cu slavă multă"*.

4. În textele în care se arată că Iisus Hristos este Unul, cum şi Tatăl este Unul, deci unicitatea Persoanei lui Iisus Hristos:

__I Corinteni 8,6__: *„Totuşi, pentru noi, este un singur Dumnezeu, Tatăl, din Care sunt toate şi noi întru El; şi un singur Domn, Iisus Hristos, prin Care sunt toate şi noi prin El"*;

__Efeseni 4,5-6__: *„Este un Domn, o credință, un Botez, un Dumnezeu şi Tatăl tuturor, Care este peste toate şi prin toate şi întru toți"*.

Sf. Părinți, în unanimitate, afirmă adevărul despre unirea ipostatică, adevăr exprimat şi în __Simbolul de credință__, în __articolele 2-7__ despre Fiul lui Dumnezeu.

Considerarea dogmei unirii ipostatice în raport cu Sfânta Treime

Din considerarea dogmei unirii ipostatice în raport cu Sf. Treime, rezultă:

1. În Iisus Hristos, întreaga fire dumnezeiască s-a unit cu firea omenească, şi totuşi nu S-a întrupat întreaga Sf. Treime, ci numai Fiul lui Dumnezeu, a doua Persoană a Sf. Treimi. Aceasta pentru că firea dumnezeiască este una şi nedespărțită fiind posedată în întregime de Fiecare Persoană divină, deodată, nu succesiv. Adică aceeaşi Ființă divină o are Fiecare Persoană divină, însă Persoanele Sf. Treimi sunt deosebite şi nu Se confundă între Ele. Astfel, întrupându-Se Una dintre Ele, Fiul, nu înseamnă că Se întrupează şi celelalte: Tatăl şi Duhul împreună cu El. Deci firea dumnezeiască se uneşte cu firea omenească în Iisus Hristos, sau, altfel spus, Dumnezeirea se uneşte cu omenitatea în Iisus Hristos, dar se înțelege că este vorba de firea dumneiască ipostatică sau personală a Fiului lui Dumnezeu. Astfel, nu Dumnezeirea s-a făcut om, ci Dumnezeu Cuvântul S-a făcut om. Dar pentru că în afară de proprietățile interne prin care Se disting Una de Cealaltă, Persoanele Sf. Treimi au toate însuşirile şi lucrările comune, şi la Întruparea Fiului au participat şi Tatăl şi Duhul cu bunăvoința şi prin acțiuni supranaturale.

2. Prin Întrupare, nu s-a produs nicio schimbare în Sf. Treime pentru că Întruparea nu atinge neschimbabilitatea lui Dumnezeu. Firea dumnezeiască nu se schimbă prin unirea ei cu firea omenească în Iisus Hristos, căci Fiul lui Dumnezeu rămâne şi după Întrupare Acelaşi Fiu al lui Dumnezeu ca şi înainte de Întrupare. Întrupându-Se şi născându-Se om de la Duhul Sfânt şi din Sf. Fecioară, Fiul lui Dumnezeu rămâne mai departe Dumnezeu şi Se face ceea ce nu era, adică om – **Filipeni 2,7**. Firea dumnezeiască a Cuvântului, unindu-Se prin intermediul Persoanei lui Iisus Hristos, cu firea omenească rămâne neschimbată, cum neschimbată în esența ei, în însuşirile proprii, rămâne şi firea omenească asumată. Însă, firea omenească a lui Iisus Hristos în unire cu cea divină, se ridică, se perfecționează, se îndumnezeieşte, fără să se transforme, să se schimbe în însuşirile proprii, adică fără să devină fire dumnezeiască.

3. Unirea ipostatică începe în momentul zămislirii Fiului lui Dumnezeu şi rămâne pentru veşnicie fără nicio schimbare sau întrerupere (conform Mărturisirii ortodoxe). Mântuitorul a pătimit, a murit, a înviat şi S-a înălțat la cer cu trupul şi tot aşa va veni să judece lumea. Şi în timpul dintre moarte şi Înviere, deşi sufletul era despărțit de trup (componentele firii omeneşti), spațial vorbind, unirea ipostatică nu s-a desfăcut, căci Dumnezeirea era nedespărțită de suflet şi de trup şi unicul Ipostas al Fiului lui Dumnezeu nu S-a despărțit în două ipostasuri. Astfel sufletul şi trupul erau în unire în unicul Ipostas al Cuvântului lui Dumnezeu. Acest adevăr este mărturisit şi în rugăciunea Sf. Liturghii: *"În mormânt cu Trupul, în iad cu Sufletul, ca un Dumnezeu în rai cu tâlharul şi pe scaun împreună cu Tatăl şi cu Duhul ai fost, Hristoase, toate umplându-le, Cel ce eşti necuprins"*.

Tot aşa şi după Înviere şi Înălţare, unirea ipostatică rămâne pentru veşnicie, căci Cel Înviat Se arată cu trupul – **Ioan 20,26-27**: *"Adu degetul tău încoace şi vezi mâinile Mele şi adu mâna ta şi o pune în coasta Mea şi nu fi necredincios, ci credincios"*. Se înalţă cu trupul la cer: *"Dacă veţi vedea pe Fiul Omului suindu-Se acolo unde era mai înainte?"* – **Ioan 6,62**. Astfel înălţat, mijloceşte pentru noi ca Arhiereu veşnic la Dumnezeu Tatăl: *"Iisus, însă, prin aceea că rămâne în veac, are o preoţie netrecătoare... căci pururea este viu ca să mijlocească pentru ei"* – **Evrei 7,24-25**. Tot cu trupul va apare la a doua venire: *"Şi când va veni Fiul Omului întru slava Sa şi toţi sfinţii îngeri cu El, atunci va şedea pe tronul slavei Sale"* – **Matei 25,31** şi Îşi va păstra Împărăţia fără de sfârşit şi ca om: *"Şi Împărăţia Lui nu va avea sfârşit"* – **Luca 1,32**.

Completare. Mai greu de înţeles este cum a rămas nedesfăcută unirea ipostatică în timp ce sufletul s-a despărţit de trup.

Moartea reprezintă separarea sufletului de trup. Aşadar, Hristos Şi-a încredinţat duhul, adică sufletul, în mâinile Părintelui Său. Dar acest lucru nu înseamnă că s-a produs o separare a unirii în Ipostas a firii dumnezeieşti de cea omenească. **Sf. Ioan Damaschin** spune că, deşi Hristos a murit ca om, iar sufletul s-a desprins de preacuratul Său trup, Dumnezeirea nu s-a despărţit nici de suflet, nici de trup. În ciuda separării sufletului de trup prin moartea lui Hristos, Ipostasul Cuvântului nu s-a despărţit în două, ci a rămas unul. Aşadar, chiar dacă sufletul s-a îndepărtat spaţial de trup, ele au rămas unite în Ipostas.

Astfel sufletul s-a pogorât la iad împreună cu Dumnezeirea pentru a-i elibera pe drepţii Vechiului Testament de sub stăpânirea morţii, iar trupul a rămas împreună cu Dumnezeirea în mormânt, fără să fie supus stricăciunii, tocmai pentru că era unit cu Dumnezeirea. În acest fel, sufletul şi trupul, unite prin Dumnezeire, au rupt amândouă legăturile: a morţii şi a iadului. Sufletul unit cu Dumnezeirea a rupt legăturile iadului, iar trupul unit cu Dumnezeirea, a zdrobit stăpânirea morţii prin Înviere.

Sf. Cosma Melodul, în canonul Sâmbetei Mari, scrie: *"Omorât ai fost, dar nu Te-ai despărţit, Cuvinte, de trupul pe care l-ai luat că de s-a şi stricat Templul Tău în vremea Patimii, şi aşa unul era Ipostasul Dumnezeirii şi al Trupului Tău; că în amândouă Unul eşti, Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu, Dumnezeu şi om"* sau *"Trupul Tău, Stăpâne, n-a văzut stricăciune, nici sufletul n-a rămas în iad, care lucru este necuvenit"*.

Urmările unirii ipostatice

Din unirea celor două naturi în Persoana Mântuitorului Hristos decurg unele **consecinţe dogmatice**. Acestea sunt: comunicarea însuşirilor; îndumnezeirea firii omeneşti în Iisus Hristos şi lipsa Lui de păcat; o singură închinare, adorare, se cuvine lui Iisus Hristos; Fecioara Maria este Născătoare de Dumnezeu; în Iisus Hristos sunt două voinţe şi două lucrări corespunzătoare celor două firi.

Cunoscând aceste urmări dogmatice, ni se lămureşte mai bine adevărul despre unirea ipostatică şi totodată despre urmările mântuitoare ale Întrupării Cuvântului dumnezeiesc, întâi spre firea Sa umană asumată, apoi spre noi, prin relația intimă în care e pus omul cu Dumnezeu prin Iisus Hristos.

1. Comunicarea însuşirilor înseamnă că, dată fiind unicitatea Persoanei Mântuitorului, Ipostasul comun al ambelor firi, firii Sale dumnezeieşti I se atribuie însuşirile omeneşti, iar firii omeneşti, însuşirile dumnezeieşti. Însuşirile proprii unei firi se comunică celeilalte prin intermediul Persoanei, dar fără ca o fire să se schimbe în cealaltă.

Astfel, la **Ioan 3,13** este arătată omniprezența Fiului omului; la **F.A. 20,28**: Hristos Dumnezeu are sânge; la **Evrei 5,8**: Fiul lui Dumnezeu a pătimit; la **Romani 5,10**: Fiul lui Dumnezeu a murit; la **Matei 12,8**: Fiul omului este Domn al Sâmbetei; la **Luca 5,24**: Fiul omului iartă păcatele; la **Matei 25,31**: Fiul Omului va judeca viii şi morții; la **I Corinteni 2,8**: *"S-a răstignit Domnul slavei"*. Aici, ca şi în celelalte expresii, spunând că *"S-a răstignit Domnul slavei"*, nu înseamnă că a pătimit firea dumnezeiască, ci datorită unirii firii dumnezeieşti cu cea omenească în ipostas, numirile lui Hristos sunt de multe ori inversate, în sensul că numirile proprii Dumnezeirii Sale se atribuie şi firii Sale omeneşti, iar numirile specifice omenității Sale sunt atribuite şi firii Sale dumnezeieşti. Acest lucru e firesc pentru că în Iisus Hristos Ipostasul este unul, cel al Dumnezeului-Om.

Potrivit **Sf. Ioan Damaschin**, nu este permis, însă, să spunem că Dumnezeirea a pătimit în trup, ci Dumnezeu a pătimit în trup. Aceasta pentru că, deşi în Iisus Hristos sunt două firi: una dumnezeiască, alta omenească, firea dumnezeiască este nepătimitoare, în vreme ce numai firea omenească suferă. Cu toate acestea, Ipostasul lui Hristos este unul singur, Dumnezeul-Om Iisus Hristos, în care firile sunt unite în mod nedespărțit. Prin urmare, în timpul Patimii, deşi suferea firea omenească, iar cea dumnezeiască rămânea nepătimitoare, a pătimit şi S-a răstignit Dumnezeul Om Iisus Hristos. Într-un tropar din Sâmbăta Mare, găsim: *"Deşi a pătimit firea Trupului Tău celui de țărână, Dumnezeirea a rămas fără patimă"*.

Pentru a explica într-o anumită măsură această taină a pătimirii Dumnezeului Om Hristos, **Sf. Ioan Damaschin** foloseşte două exemple. Ele lămuresc numai în parte această taină:

a. Exemplul copacului tăiat de tăietorul de lemne în ceasul în care ramurile sale sunt încălzite de lumina soarelui. Copacul scăldat în lumina soarelui este tăiat, dar soarele nu este tăiat împreună cu copacul şi nici nu suferă în vreun fel. La fel este şi cu Dumnezeirea nepătimitoare a Cuvântului, Care este unită în Ipostas cu trupul, însă nu suferă nimic pentru că trupul este cel care pătimeşte.

b. Celălalt exemplu este al fierului înroşit în foc. Atunci când punem apă pe fierul încins, focul se stinge, dar fierul nu se transformă, pentru că firea lui nu se distruge prin apă ca focul.

Aşadar, în timpul Patimilor, Dumnezeirea a rămas nedespărţită de trup, dar nu a fost atinsă de durere, chiar dacă trupul suferea. Astfel, deşi Dumnezeirea nu a pătimit deloc şi nici nu a participat la Patimile şi Răstignirea lui Iisus, spunem că Dumnezeu a pătimit şi S-a răstignit în trup omenesc, datorită unirii ipostatice a firii dumnezeieşti cu cea omenească în Ipostasul Fiului lui Dumnezeu.

Prin urmare, Iisus Hristos, fiind o unică Persoană, poate fi privit şi numit fie ca Dumnezeu, atribuindu-I-se însuşiri şi acte omeneşti, fie ca om, atribuindu-i-se cele dumnezeieşti. Aceasta nu înseamnă, însă, că se petrece o comunicare directă de la firea dumnezeiască la firea omenească sau invers, ci numai întrucât sunt în aceeaşi Persoană a Fiului lui Dumnezeu. Comunicarea însuşirilor, ca şi celelalte consecinţe dogmatice, au loc numai în unirea ipostatică, adică numai în Persoana Mântuitorului Hristos.

Sf. Leonţiu de Bizanţ spune: *"De aceea, însuşirile, câte se arată aparţinând Lui în particular, sunt altele decât ale noastre, ale tuturor oamenilor. Ele sunt vrednice de Dumnezeu, ca naşterea fără de păcat, vieţuirea Lui cu totul fără greşeală, intenţia Lui pururea atotbună, tăria supraputernică de a face minuni, cunoştinţa mai presus de înţelepciune, virtutea atotdesăvârşită şi suprafirească, şi cele la fel de dumnezeieşti... Aceste însuşiri ale trupului lui Dumnezeu dumnezeieşti mărturisesc în mod necesar că ipostasul lor nu este fără firea dumnezeiască. Ipostasul dumnezeiesc este şi Ipostas al trupului Său"*. În alt loc, Leonţiu de Bizanţ accentuează că prin comunicarea însuşirilor nu se desfiinţează firile. Oricâtă putere dumnezeiască ar primi firea omenească, tot fire omenească rămâne, nu-şi pierde însuşirile proprii.

De altfel, toţi Sf. Părinţi învaţă că modul comunicării însuşirilor stă în aceea că fiecare fire se foloseşte de însuşirile celeilalte datorită existenţei unui Ipostas în care subzistă ambele firi şi a întrepătrunderii reciproce dintre firi, adică a perihorezei. Iar prin comunicarea însuşirilor nu se produce nicio schimbare a firilor, căci fiecare fire îşi păstrează însuşirile şi lucrările ei proprii. Cele două lucrări corespunzătoare se compenetrează fără însă, să se confunde, şi astfel, lucrările lui Iisus Hristos sunt în acelaşi timp, dumnezeieşti şi omeneşti, adică teandrice.

Pr. D. Stăniloae afirmă: *"Aşadar, comunicarea însuşirilor înseamnă nu numai atribuirea nominală a însuşirilor omeneşti lui Hristos ca Dumnezeu şi a celor dumnezeieşti lui Hristos ca om, prin faptul că El este Unul şi acelaşi subiect amândurora, ci înseamnă imprimarea reală a însuşirilor şi lucrărilor omeneşti de cele dumnezeieşti şi viceversa, prin El ca subiect prin care se activează în mod unitar, fără să se confunde, atât unele, cât şi celelalte"*. **Sf. Maxim Mărturisitorul**, vorbind despre rolul Persoanei celei una în nedespărţirea firilor, pentru a reda comuniunea însuşirilor celor două firi, spune că: *„Iisus Hristos pătimea dumnezeieşte, căci suferea de bunăvoie căci nu era om simplu, şi săvârşea minuni omeneşte, căci le săvârşea în trup, deoarece nu era Dumnezeu dezvăluit."* Deci prin unica Persoană a lui Iisus Hristos, fiecare fire comunică celeilalte însuşirile şi lucrările (energiile) fără să se confunde una cu alta. Astfel, unul şi acelaşi subiect sau ipostas, al Fiului lui Dumnezeu întrupat, săvârşeşte şi suferă real toate cele

omeneşti, dar este şi nepătimitor. Acelaşi subiect sau ipostas trăieşte şi suferă în mod real cele ale trupului, dar şi săvârşeşte în mod real minuni prin trup şi îl face pe acesta dătător de viaţă. Deci Ipostasul cel unul umple de putere dumnezeiească trupul şi suferă cele ale trupului. (după **pr. D. Stăniloae**)

Lectură: D. Popesscu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.209-211

2. Îndumnezeirea firii omeneşti şi lipsa de păcat în Iisus Hristos

Îndumnezeirea firii umane în Iisus Hristos înseamnă maxima înălţare şi perfecţionare a acestei firi, dar în limitele ei, nu lărgire la dimensiuni divine şi nici schimbare de natură. Prin unirea ipostatică, firea omenească primeşte daruri care o înalţă, făcând-o asemenea cu Dumnezeu (scop cuprins în creaţia omului – **Geneză 1,26**), dar care nu-i schimbă caracterul firesc. Darurile primite se referă îndeosebi la cunoştinţa şi la voinţa naturii omeneşti în Iisus Hristos.

Cunoştinta omenească a lui Iisus Hristos, datorită unirii ipostatice a celor două firi, se îmbogăţeşte şi se fereşte de orice rătăcire, dar nu se transformă în atotştiinţă, însuşire proprie firii dumnezeieşti. Ea creşte şi se dezvoltă căci *"Iisus sporea cu înţelepciunea şi cu vârsta şi cu harul lui Dumnezeu"* – **Luca 2,52**. Potrivit **Sf. Ioan Damaschin**, expresia *"sporea cu înţelepciunea şi cu vârsta"* are înţelesul că, înaintând în vârstă, *„Hristos Îşi arăta înţelepciunea care se afla în El"*. În Hristos exista înţelepciunea, datorită unirii ipostatice a firii dumnezeieşti cu cea omenească, dar această înţelepciune era dezvăluită în raport cu vârsta Sa.

De asemenea, **Sf. Teofilact**, urmând **Sf. Ioan**, spune că Iisus Hristos S-a dezvoltat treptat la fel ca toţi copiii. Înţelepciunea lui Dumnezeu Cuvântul se arăta în funcţie de creşterea vârstei Lui trupeşti. Hristos nu a devenit înţelept, ci *"puţin câte puţin, se arăta înţelepciunea din El, urmând vârstei Sale trupeşti"*. Dacă şi-ar fi arătat întreaga Sa înţelepciune de când era mic, ar fi putut părea un monstru. Hristos nu a căpătat înţelepciune odată cu vârsta, ci înţelepciunea se afla în El şi se arăta oamenilor câte puţin.

Libertatea de orice rătăcire a cunoştinţei omeneşti a lui Iisus Hristos se explică prin faptul că ea este cuprinsă în cercul de lumină al cunoaşterii Sale divine. Iar dacă Iisus Hristos spune despre a doua Sa venire că *"despre ziua şi ceasul acela nimeni nu ştie, nici îngerii, nici Fiul, ci numai Tatăl"* – **Marcu 13,32**, aceasta se explică după **Sf. Grigorie Teologul** şi **Sf. Ioan Damaschin** prin raportare (referire) la firea omenească, privită în sine, independent de unirea ei ipostatică cu firea dumnezeiască. Prin aceste cuvinte, Mântuitorul vrea să spună că nu este voia Tatălui ca oamenii să ştie data sfârşitului lumii pentru că nu le este de folos. De aceea nu intra în misiunea Sa de trimis al Tatălui să vestească aceasta oamenilor.

Dar, mai departe, raportul în care stau cele două cunoştinţe, dumnezeiască şi omenească, cum se îmbină într-un singur subiect cunoscător, fără să se schimbe, adică după Sf. Părinţi *"cum se mişcă cercul cunoştinţei omeneşti în cercul nemărginit al atotştiinţei firii dumnezeieşti"* rămâne pentru noi o taină nepătrunsă.

Ca şi cunoaşterea, şi **voinţa omenească** primeşte, datorită unirii ipostatice, daruri deosebite. Lipsei de eroare din domeniul cunoaşterii îi corespunde lipsa de

păcat din sfera voirii şi a acţiunii. Numai că în cunoaştere se poate concepe un progres, pe linie umană, dar un progres moral în Iisus Hristos este de neconceput din cauza unirii naturilor în Persoana Cuvântului lui Dumnezeu. Opinia lui Teodor de Mopsuestia şi a nestorienilor că Hristos S-a perfecţionat moral, ridicându-Se prin luptă cu patimile la o viaţă morală perfectă, a fost condamnată la sinodul al V-lea ecumenic (Constantinopol 553).

Biserica învaţă că, având de purtător Persoana Cuvântului, voinţa omenească este dumnezeieşte călăuzită sau povăţuită, este îmbogăţită cu tot harul şi împodobită cu toată virtutea, încât devine absolut inaccesibilă păcatului. Pentru că voinţa umană este unită personal cu voinţa lui Dumnezeu întrupat şi cum voinţa dumnezeiască nu poate voi decât binele, acesta a devenit şi pentru voinţa omenească în Iisus Hristos singurul obiect.

De aici sfinţenia desăvârşită, lipsa absolută de păcat în Iisus Hristos. Sf. Scriptură mărturiseşte acest adevăr: Iisus Hristos este sfânt încă înainte de naştere, fără păcatul strămoşesc, fiind conceput prin lucrarea Duhului Sfânt conform **Luca 1,35**. De asemenea, El nu are păcat personal: *"Cine dintre voi poate să mă vădească de păcat?"* – **Ioan 8,46** şi *"Şi voi ştiţi că El S-a arătat să ridice păcatele şi păcat în El nu este"* – **I Ioan 3,5** şi *"Care n-a săvârşit niciun păcat, nici s-a aflat vicleşug în gura Lui"* – **I Petru 2,22**. Lipsa de păcat a lui Iisus Hristos nu este numai o nepăcătoşenie relativă, adică putând păcătui, dar nevoind să păcătuiască, ci nepăcătoşenie perfectă sau absolută, neputând păcătui şi neputând voi răul. Astfel, lipsa de păcat în Iisus Hristos înseamnă impecabilitate absolută.

Sf. Părinţi, potrivit Sf. Scripturi, mărturisesc lipsa de păcat a Mântuitorului, pe care o întemeiază pe zămislirea supranaturală şi pe unirea ipostatică. **Pr. D. Stăniloae** scrie în acest sens: *„Păcatul e o închidere a omului faţă de Dumnezeu, ca sursă infinită de putere, o voinţă de a nu mai ţine seama de El, de a uita de El; e o duşmănie faţă de El. Dar păcatul e o închidere şi faţă de semeni. Iar dacă persoana este un factor în relaţie, în deschidere (*deschiderea către comuniune caracterizând persoana)*, şi tot în aceasta stă, în cazul omului, omenia lui, păcatul înseamnă o slăbire a caracterului personal sau ipostatic al omului, o slăbire a umanităţii lui iubitoare. În Iisus Hristos nu poate exista păcatul, pentru că în El nu este un ipostas uman care să se poate închide faţă de Dumnezeu cel personal. Firea Lui umană îşi are subzistenţa reală, deci actualizarea concretă, în Ipostasul Cuvântului... Umanitatea lui Hristos e complet deschisă Tatălui şi Duhului Sfânt."*

3. Lui Iisus Hristos I se cuvine o singură închinare, anume adorare, atât după divinitatea Sa, cât şi după omenitatea Sa.

Consecinţa aceasta este evidentă, dată fiind unitatea de persoană a Dumnezeului – Om. Lui Iisus Hristos I se cuvine o singură închinare pentru că închinarea nu se adresează firilor, ci Persoanei, iar Persoana lui Hristos este una: Fiul lui Dumnezeu cel întrupat.

Natura omenească, chiar îndumnezeită, rămâne natură omenească, dar primită fiind în unitatea Ipostasului divin, devine proprie Fiului lui Dumnezeu

întrupat şi demnă de adorare dumnezeiască. Deci, numai dacă L-am împărți și despărți pe Hristos cel neîmpărțit şi nedespărțit (căci firile aşa sunt unite), am putea aduce divinității Lui adorare, și omenității venerare. Dar Hristos fiind Unul (subiect neîmpărțit al celor două firi), tot ce I se cuvine Lui ca Persoană, I se cuvine în întregimea Persoanei Sale, deci ambelor firi, dumnezeiască şi omenească, fără deosebire.

Sf. Scriptură mărturiseşte adevărul că Fiului întrupat I se cuvine aceeași cinstire ca şi Tatălui: *"Toți să-L cinstească pe Fiul, precum cinstesc pe Tatăl. Cine nu cinsteşte pe Fiul, nu cinsteşte nici pe Tatăl Care L-a trimis"* – **Ioan 5,22-23** sau *"Şi Dumnezeu L-a preaînălțat şi I-a dăruit Lui nume care este mai presus de orice nume; ca în numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cereşti şi al celor pământeşti şi al celor de dedesubt"* – **Filipeni 2,9-10**.

Despre adorarea adusă lui Iisus Hristos în întregimea Persoanei Sale, **pr. D. Stăniloae** spune: *„Închinarea este parte dintr-un dialog, iar dialog nu este decât între persoană şi persoană. Dialog nu poate avea loc între persoană şi natură, fie ea chiar natura unei persoane, şi chiar a Persoanei lui Iisus Hristos. Dar Persoana în Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu cel întrupat. Lui I s-a închinat ca lui Dumnezeu şi Ap. Toma: << Domnul meu şi Dumnezeul meu>> - **Ioan 20,28**. De aceea Îi aducem Lui şi ca întrupat o singură închinare, împreună cu Tatăl şi cu Duhul."* (T.D.O., vol. II, pg. 105)

Biserica a mărturisit totdeauna adorarea Fiului lui Dumnezeu întrupat în întregimea Persoanei Sale, iar la sinoadele al III-lea, al V-lea şi al VII-lea ecumenice a stabilit această dogmă oficial, condamnând toate ereziile contrare.

Lectură: D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.219-220.

4. Din unirea ipostatică rezultă şi adevărul că **Fecioara Maria este Născătoare de Dumnezeu**, pentru că Cel ce S-a născut din ea este Dumnezeu adevărat, iar firea omenească primită de la zămislire în ipostasul Său divin, Şi-o păstrează pentru veşnicie. Persoana care Se naşte din Fecioara Maria este identică cu Persoana Cuvântului dumnezeiesc, care prin Întrupare Se face şi persoana firii omeneşti. Astfel, deşi Sf. Fecioară L-a născut pe Iisus Hristos după omenitatea Sa, dar pentru că omenitatea lui Hristos este unită ipostatic cu Dumnezeu Cuvântul, Sf. Fecioară a născut deci pe Dumnezeu întrupat – **Luca 1,35; Romani 1,3; Galateni 4,4**.

Biserica a formulat această dogmă că Sf. Fecioară este Născătoare de Dumnezeu la sinoadele ecumenice al III-lea, al V-lea şi al VII-lea, dar ea a fost existentă totdeauna în Biserică. După Sf. Părinți: *„Dacă cineva nu crede că Sf. Maria este Născătoare de Dumnezeu, este despărțit de Dummezeu"*. În tradiția patristică Sf. Fecioară este numită şi "Eva cea nouă" pentru că după cum prin Eva au intrat păcatul şi moartea în lume, tot aşa prin Sf. Fecioară, omenirea s-a eliberat de păcat şi s-a restaurat natura umană prin Iisus Hristos Cel născut din ea.

Lectură: D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.214-216.

5. **In Iisus Hristos există două voințe și două lucrări corespunzătoare celor două firi ale Sale, dumnezeiască și omenească**. Dar, întrucât purtătorul acestora este Persoana lui Iisus Hristos, Persoana Sa divino-umană, El fiind Cel ce voiește și lucrează, cele două lucrări se conpenetrează în toate ca o singură lucrare teandrică, fără însă să se confunde lucrarea omenească cu cea dumnezeiască sau invers (după **Sf. Maxim Mărturisitorul**). **Sf. Ioan Damaschin** spune: *"Iisus Hristos nu făcea omenește cele omenești, căci nu era numai om, ci și Dumnezeu, dar nici nu lucra cele dumnezeiești dumnezeiește, căci nu era numai Dumnezeu, ci și om"*.

În Iisus Hristos, există, deci, și două voințe: una dumnezeiască și una omenească naturală, nu însă o voință ipostatică, personală, pentru că firea omenească nu are ipostas propriu în Iisus Hristos. Datorită perihorezei firilor, firea dumnezeiască este cea care lucrează și împărtășește, iar firea omenească, cea care primește. **Sf. Grigorie Teologul** afirmă: *"dintre firi, una a îndumnezeit și alta a fost îndumnezeită"*. Astfel, voința și lucrarea omenească în Persoana Mântuitorului rămân supuse totdeauna voinței și lucrării dumnezeiești. În Grădina Ghetsimani, Mântuitorul Se roagă: *"Părintele Meu, de este cu putință, să treacă de la Mine paharul acesta, însă nu voia Mea, ci voia Ta să fie"* – **Luca 22,42**. Așadar, voința omenească a Mântuitorului și în acest caz se supune celei dumnezeiești.

Despre unirea celor două firi și a celor două voințe în Iisus Hristos, **pr. D. Stăniloae** explică: *„Este necesar să precizăm că deși firea omenească asumată de Dumnezeu Cuvântul avea în ea, în mișcare, numai voința naturală, totuși fiind firea slăbită în urma păcatului strămoșesc și deci suferind de afectele ireproșabile într-o formă mai accentuată ca în starea primordială – și în aceasta se arată unitatea ei cu firea noastră, a tuturor - ,voința ei naturală stătea sub presiunea foamei, a setei, a fricii de moarte, ca a noastră. De aceea voința Lui omenească trebuia să lupte contra acestor afecte ca să rămână conformă voii dumnezeiești. Desigur Dumnezeu Cuvântul o întărea cu puterea ce iradia din firea Lui dumnezeiască, dar nu voia să o copleșească în așa fel prin această putere, încât voia omenească să nu mai trebuiască să lupte. Firea dumnezeiască întărea prin Ipostasul cel unul voia omenească pentru ca să vrea, nu întărea firea omenească în sensul de a o face nesimțitoare la afecte, sau nu le micșora pe acestea în mod direct. Cel care nu vrea, nu mai e om. Sau nu mai e un om tare. Nu mai e un partener demn al lui Dumnezeu, ci un obiect în mâna Lui. Lupta aceasta o poartă într-o oarecare măsură și oamenii obișnuiți"* (T.D.O., vol. II, pag. 97).

Observație: Este șovăire sau frică înaintea morții după fire și frică de moarte împotriva firii. Șovăirea după fire a sufletului înaintea morții se datorează faptului că între trup și suflet există o strânsă legătură și, prin urmare, moartea nu este un lucru firesc (e urmare a păcatului). De aceea, este normal ca sufletul, când se pregătește să plece din trup, el se zbuciumă și i se face frică. Iar frica împotriva firii provine din necredință, dintr-o conștiință încărcată de păcat. Frica lui Hristos dinaintea Patimilor a fost după fire, arătând că El era om adevărat și că moartea nu este o stare naturală. În legătură cu aceasta, **Sf. Maxim Mărturisitorul** scrie:

"Există o frică conformă firii şi o frică contrară firii. Frica conformă firii este o putere, prin care cineva se fereşte din faţa pericolului; cea contrară firii este o ferire neraţională. Cea contrară firii, ca provenită din gânduri care ne trădează, nu a admis-o Domnul, cea potrivită firii, ca una ce arată puterea de apărare aflată în firea celui ce există, a primit-o de bunăvoie pentru noi Cel Preabun." **(obs.)**

Texte anexe facultative la „Unirea ipostatică"

A. Unirea ipostatică – model al unirii spirituale a omului cu Dumnezeu
(Importanţa morală a unirii ipostatice)

La Întrupare, Mântuitorul Iisus Hristos a luat din starea dinainte de cădere a omului, nepăcătuirea, iar din starea de după cădere, urmările, pedeapsa păcatului, numite afecte ireproşabile, care nu constituie păcat. Acestea sunt, în primul rând, moartea, ca cea mai gravă urmare a păcatului adamitic, împreună cu toate slăbiciunile firii umane după cădere: trebuinţa de somn, flămânzirea, însetarea, oboseala, întristarea, sensibilitatea la chinuri şi tot felul de suferinţe. Pe acestea Hristos şi le-a însuşit organic, fiinţial, odată cu firea umană asumată. Dar în Hristos, ele au rămas în forma de afecte nepăcătoase, ireproşabile, datorită faptului că natura omenească a lui Iisus Hristos nu-şi are ipostasul propriu omenesc, ci a fost primită, împropriată în ipostasul sau Persoana preexistentă a Fiului lui Dumnezeu.

Orice activitate omenească este determinată de o decizie. În Hristos, decizia este luată de Ipostasul sau subiectul divin, bunul plac al omului, părerea lui proprie nu s-a arătat în El. Voia Lui omenească S-a subordonat întru totul voii Sale dumnezeieşti. Acea părere sau decizie proprie cu caracter subiectiv, arbitrar şi chiar păcătos, nu s-a arătat în Iisus Hristos, căci Cel ce voia era Dumnezeu Însuşi, Care nu putea voi împotriva Sa Însuşi. Păcatul stă tocmai în aplecarea omului în direcţia opusă voii lui Dumnezeu. În om, orice patimă ireproşabilă devine uşor păcat, datorită concupiscenţei, aplecării spre păcat, pe care o are firea umană şi care trebuie mereu biruită prin exercitarea virtuţii. Afectele sau patimile ireproşabile, trebuinţele fireşti, pot deveni prin voia noastră proprie, patimi păcătoase şi păcate de tot felul. În Iisus Hristos nu există patimi păcătoase, iar afectele sau patimile ireproşabile sunt dominate de voinţa Lui divină. Mântuitorul Hristos nu cade doborât de forţa foamei sau a temerii de moarte, cedând ispitei de a le înlătura cu orice chip. Ispitele cărora a fost supus Mântuitorul au fost suferinţe reale, pătimite sub greutatea slăbiciunilor

umane, dar însoţite de încordarea Mântuitorului de a nu fi covârşit de ele, ele au fost purtate totdeauna biruitor. Şi suportând durerea mai mult ca orice om, Mântuitorul a scos durerea din fire şi a adus firea la nepătimire (afirmaţia este paradoxală, dar corespunde realităţii. Cu cât suportă cineva o mai mare durere până la capăt, cu atât este mai tare).

Hristos a luat odată cu firea umană asumată aceste pătimiri curate, ireproşabile ca să le depăşească dinăuntru prin suportarea lor şi să întărească firea umană prin biruinţa asupra acestora, arătându-ne şi nouă calea pe care trebuie să o urmăm. Iisus Hristos este astfel exemplu moral pentru noi. Nu pentru că El nu putea să păcătuiască, iar noi păcătuim, ci întrucât şi noi putem, prin încordare de voinţă şi prin har să nu păcătuim. Căci o putere mai presus de firea noastră ni se dă şi nouă permanent prin harul divin, pentru a birui ispitele şi păcatul, nefiind lăsaţi niciodată numai cu puterea noastră proprie.

Aşadar, Răscumpărarea sau opera de mântuire a lui Iisus Hristos împlinită prin ascultarea Sa desăvârşită până la Răstignire, a avut ca rezultat şi îndumnezeirea treptată a firii Lui omeneşti. În general, oricine ascultă de Dumnezeu, se jertfeşte Lui şi îşi înalţă firea, se desăvârşeşte. Prin neascultarea lui Adam, firea lui şi a tuturor oamenilor a slăbit, a decăzut, s-a stricat. Prin ascultarea şi moartea Sa, Iisus Hristos reînnoieşte, ridică, restaurează firea umană căzută. Această îndumnezeire a firii umane în Iisus Hristos a fost posibilă datorită unirii ipostatice. Numai unită strâns cu firea dumnezeiască în Persoana lui Iisus Hristos, unire perihoretică, interpenetrare, dar fără schimbare de esenţă, fiecare fire păstrându-şi însuşirile specifice, firea omenească s-a împărtăşit de viaţa şi puterea dumnezeiască şi s-a întărit deplin în lupta împotriva păcatului şi în împlinirea desăvârşită a voii lui Dumnezeu, ceea ce a dus la desăvârşirea ei.

Îndumnezeirea firii omeneşti în Iisus Hristos a existat potenţial de la zămislire, dar ea s-a actualizat treptat prin ascultarea desăvârşită împlinită de Iisus până la Răstignire. Îndumnezeirea firii omeneşti a lui Iisus a atins apogeul prin Înviere, căci Iisus a înviat cu trupul omenesc îndumnezeit, spiritualizat. Asemenea Lui, şi noi vom învia cu trupul la Judecata universală. Şi cu acest trup îndumnezeit a fost ridicat la cer, şezând de-a dreapta Tatălui, iar acest trup omenesc îndumnezeit şi-l păstrează pentru eternitate. Iar Trupului Său, fiind unit pentru veşnicie cu Dumnezeirea Sa în Persoana divină a lui Iisus Hristos I se aduce adorare ca lui Dumnezeu.

Trebuie, deci, reţinut că, deşi, încă de la Întrupare, se vorbeşte de îndumnezeirea firii omeneşti, ca urmare a unirii ipostatice, totuşi la Naştere

îndumnezeirea firii omeneşti a fost dată numai potențial şi creşte progresiv cu fiecare moment din opera de Răscumpărare, culminând cu evenimentele Învierii şi Înălțării la cer. Căci dacă restabilirea omului, respectiv îndumnezeirea firii umane, s-ar fi făcut chiar la Întrupare, celelalte acte ale mântuirii ar fi fost de prisos.

Prin fiecare moment soteriologic din viața Mântuitorului, firea umană asumată de El, enipostaziată Persoanei divine, era străbătută mai mult de divin.

Pentru că întreaga operă de mântuire, culminând cu Răstignirea, a fost săvârşită nu pentru binele sau fericirea lui Dumnezeu, Care rămâne veşnic neschimbabil şi nepătimitor, ci pentru binele omenirii, şi această perfecționare, îndumnezeire a firii umane în Iisus Hristos a avut ca scop tot mântuirea omului, desăvârşirea firii umane până la îndumnezeirea ei, după cum spun Sf. Părinți: *"Dumnezeu S-a făcut om ca să facă pe om Dumnezeu."* - **Sf. Atanasie cel Mare**

Observație: Păcatul este închidere a omului față de Dumnezeu, Izvorul vieții, şi duşmănie față de El. În Iisus Hristos nu poate exista păcatul pentru că El nu este un ipostas uman care să se închidă față de Dumnezeu sau față de semeni. Dacă Hristos ar fi fost un simplu om, ar fi trebuit să moară pentru propriile Lui păcate. Dar pentru că este şi Dumnezeu, fără păcat, El moare, iar prin Jertfa Sa curată răscumpără lumea de sub osânda păcatului.

Iisus Hristos, ipostaziind în Sine firea noastră slăbită de păcat, a început să o purifice, să o elibereze de patimile păcătoase şi să o îndumnezeiască chiar prin actul Întrupării. Această putere de a se elibera din robia păcatului şi a se îndumnezei o primesc şi cei ce cred în Hristos prin împărtăşirea lor de firea Sa umană îndumnezeită.. Cei ce cred în Hristos pot învinge şi ei alunecarea spre păcat în satisfacerea trebuințelor firii, pentru că rădăcina păcatului din firea lor este desființată prin prezența în ei a Trupului lui Hristos lipsit de păcat. Omul nu poate împlini singur voia lui Dumnezeu şi nu poate scăpa de moarte pentru că afectele trupului sunt legate de păcat (**Romani 7,24**). În Trupul Său Hristos a învins păcatul, iar prin împărtăşirea cu El învingem şi noi păcatul şi moartea (**Romani 7,4**). Deci, Hristos ca Dumnezeu şi om lipsit de păcat ne ajută să învingem păcatul din ființa noastră şi să creştem spre asemănarea cu Dumnezeu ca să putem intra cu El la Tatăl (obs.).

B. **Unirea maximă a lui Dumnezeu şi a omului în Iisus Hristos prin unirea ipostatică**

Omul credincios aspiră spre unitatea sau relația cu o persoană în care să aibă o unitate cu toți. Dumnezeu vrea şi El să realizeze această unitate intimă a tuturor. În Iisus Hristos se realizează această unitate întâlnindu-se şi împlinindu-se voința divină de unificare cu noi, cu setea omenească de unire cu toți în centrul divin unificator al tuturor.

Pr. D. Stăniloae scrie: *"Prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu, între oameni a păşit un om care nu mai este centrat în el însuşi, ci în Dumnezeu, este identic ca persoană cu Dumnezeu. Relațiile celorlalți oameni cu acest semen al lor nu sunt relații trăite în afară de Dumnezeu, ci relații cu Dumnezeu Însuşi. Întrucât acest centru ipostatic are o putere de atracție spre Dumnezeu şi de iradiere a binelui care depăşeşte toate centrele pur omeneşti, el este centrul nostru. În mijlocul creației s-a plasat pentru eternitate un centru personal omenesc, care este în acelaşi timp dumnezeiesc.*

Iisus Hristos are calitatea unui astfel de om central prin faptul că acum potențele naturii umane nu mai sunt activate de un ipostas uman, ci de Ipostasul dumnezeiesc, Care îmbrățişează cu iubirea Sa nesfârşită pe toți. Ca atare, nu mai este pericol ca potențele umane să fie activate acum într-un mod individualist, contrar altor oameni, cum nu mai este pericol să fie activate contrar lui Dumnezeu".

Sf. Nicodim Aghioritul distinge cele trei moduri ale comuniunii sau unirii cu Dumnezeu: cel după ființă, propriu Persoanelor divine (unite după Ființă – deoființă); cel după lucrare sau energie, propriu unirii lui Dumnezeu cu oamenii, şi cel după ipostas sau persoană, propriu naturii dumnezeieşti şi omeneşti unite în Persoana lui Iisus Hristos. Unirea firilor după ipostas o face, deci, Fiul lui Dumnezeu prin Întrupare, asumându-Şi firea omenească în Ipostasul Său divin.

Unirea ipostatică, adică unirea Fiului lui Dumnezeu cu firea omenească în Iisus Hristos conduce la unirea lui Dumnezeu cu noi oamenii în Iisus Hristos, în mod deplin, desăvârşit, spre deosebire de relația noastră cu Dumnezeu înainte de Întrupare.

Prin umanitatea Sa, Hristos este legat în mod real şi ontologic de noi toți, cei ce i-am devenit frați prin Întrupare. Definiția calcedoniană afirmă clar că Hristos este deoființă nu doar cu Tatăl, ci şi "cu noi". Însă, deşi om desăvârşit, Hristos nu posedă ipostas uman, pentru că Ipostasul celor două firi ale Sale este Ipostasul

dumnezeiesc al Logosului. Luându-Şi asupra Sa omenitatea, Hristos ne-a cuprins virtual pe toţi în Sine, devenind Noul Adam. Conform Epistolei către Romani, capitolul al V-lea, Hristos deţine faţă de omenire poziţia unui nou Adam, care ne cuprinde pe toţi cum ne-a cuprins Adam cel vechi. Mai mult chiar, pentru că din Adam cel vechi primim existenţa în mod indirect, iar din Hristos – Adam cel nou – primim adevărata noastră existenţă, fiecare direct. El este un izvor din care primim toţi viaţa cea nouă, căci El are existenţa noastră a tuturor în Sine. Şi trebuie să rămânem permanent într-o comuniune directă cu El ca să continuăm să existăm ca adevăraţi oameni. Căci El este izvorul nesecat al existenţei noastre însănătoşite. Numai în Hristos, fiecare om îşi găseşte propria fire realizată desăvârşit, deplin. Hristos uneşte omul cu Dumnezeu.

Hristologia calcedoniană şi post calcedoniană ar fi o simplă speculaţie dacă nu ar fi orientată spre noţiunea de Răscumpărare. Întreaga istorie a dogmei hristologice a fost determinată de ideea fundamentală a Întrupării Cuvântului pentru mântuirea omului.

Enipostaziată (primită) în Logos, omenitatea lui Hristos, în virtutea comunicării însuşirilor, este pătrunsă de energia dumnezeiască. Prin urmare, este o omenitate îndumnezeită, care însă nu-şi pierde, în niciun chip, propriile însuşiri omeneşti. La această omenitate îndumnezeită a lui Hristos este chemat omul să participe şi să se împărtăşească din îndumnezeirea sa. Acesta este sensul vieţii sacramentale şi temeiul spiritualităţii creştine. Creştinul este chemat nu la o imitare a lui Hristos – la un act pur exterior şi moral – ci la viaţa în Hristos prin Botez, Mirungere, Euharistie.

"Temelia doctrinară a îndumnezeirii omului trebuie să se afle clar în unirea ipostatică dintre firea dumnezeiască şi cea omenească în Hristos" spune **Sf. Maxim Mărturisitorul** şi dezvoltă astfel această afirmaţie: Omul Iisus este Dumnezeu din punct de vedere ipostatic şi de aceea în El există o comunicare a energiilor dumnezeieşti şi omeneşti. Această comunicare ajunge şi la cei care sunt în Hristos. Dar desigur, ei sunt ipostasuri omeneşti şi sunt uniţi cu Dumnezeu nu ipostatic, ci prin har sau prin energie. Însă nu prin propria sa lucrare sau energie, se poate îndumnezei omul – aceasta ar însemna pelagianism – ci prin energia dumnezeiască faţă de care lucrarea sa omenească este ascultătoare. Între cele două, există o sinergie (conlucrare), relaţia dintre cele două energii din Iisus Hristos fiindu-i fundamentul ontologic.

Astfel îndumnezeirea este deschisă răspunsului şi liberului efort al omului. Prin îndumnezeire, omul atinge scopul suprem pentru care a fost creat. Spre acest

scop tinde întreaga Revelaţie divină şi întreaga istorie a mântuirii. Pentru atingerea acestui ţel, adică al restabilirii comuniunii omului cu Dumnezeu până la unirea deplină cu El după har, S-a întrupat şi S-a răstignit Fiul lui Dumnezeu. Acest ţel suprem, sădit în om încă de la creaţie, s-a împlinit astfel desăvârşit în Iisus Hristos, Care ne-a adus mântuirea obiectivă, ne-a oferit prin Jertfa Sa putinţa de a ne îndumnezei.

Aceasta ne-o arată şi rugăciunea arhierească a Mântuitorului înainte de Patimi în Evanghelia după Ioan, capitolul al XVII-lea. Mântuitorul Însuşi spune că este unit cu oamenii prin Întrupare după cum este unit cu Tatăl după Fiinţă: *"Eu sunt întru Tatăl şi Tatăl întru Mine şi Eu întru voi"* – **Ioan 17,23**. Iisus Hristos îi ridică pe oameni la o unire intimă, desăvârşită şi veşnică cu Sf. Treime. Între oameni şi Persoanele Sf. Treimi se realizează astfel aceeaşi unire după har care este între Persoanele divine: *"ca toţi să fie una, după cum Tu, Părinte, întru Mine şi Eu întru Tine, ca şi ei să fie întru noi"* – **Ioan 17,21**. Şi, desigur, Fiul, adunând în Sine pe oameni, Tatăl iubindu-L pe Fiul, îi iubeşte şi pe ei cu aceeaşi dragoste: *"Dragostea pe care Mi-ai dat-o Mie să fie în ei şi Eu în ei"* – **Ioan 17,26**.

Această comuniune desăvârşită de iubire între Dumnezeu şi oameni şi între oameni laolaltă prin Iisus Hristos se realizează în Biserică, Trupul tainic al Domnului. În Biserică se actualizează unirea omului cu Dumnezeu pentru că în Biserică, omul îşi însuşeşte mântuirea obiectivă câştigată prin Jertfa Mântuitorului. În mântuirea subiectivă, este absolut necesară libera consimţire şi conlucrare a omului cu harul divin. Aşadar, fiecare credincios se mântuieşte în Biserică, în unire cu Hristos, urcând treptele mântuirii subiective, începând cu Botezul şi desăvârşindu-se în credinţă şi în celelalte virtuţi, întărit fiind de harul divin. Fiecare creştin parcurge în Biserică prin Sf. Taine, în special prin Botez, Mirungere, Pocăinţă, Euharistie, drumul spre îndumnezeire, în Hristos şi împreună cu Hristos, până la starea bărbatului desăvârşit, la măsura vârstei deplinătăţii lui Hristos – Efeseni 4,13. Este, de fapt, acelaşi drum pe care l-a urmat Hristos de la Întrupare până la moartea pe Cruce. Pe acest drum, Iisus Hristos Îşi însuşeşte în Sf. Taine, simţurile noastre şi le umple de lucrarea Lui – după sf. Nicolae Cabasila. Astfel, pe drumul desăvârşirii noastre, Hristos nu numai compătimeşte cu noi, ci fiind unit real cu noi (în Biserică) poartă El în noi durerile noastre pentru mântuire, aşa cum le-a purtat pe ale trupului Său.

Lectură: Ierotei Vlahos, *Predici la marile sărbători"*, pg.40-41; D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.195-199.

Chenoza Fiului lui Dumnezeu

1. Chenoza – Etimologie. Definiție. Relatările Evangheliilor pun în evidență chenoza Mântuitorului;
2. Etapele chenozei;
3. Motivul şi scopul chenozei;
4. Cele două aspecte ale chenozei:
   A. Necesitatea chenozei pentru Întrupare
   B. Însuşirea firii umane afară de păcat are ca efect, în final, îndumnezeirea ei, prin participarea la ea a Fiului lui Dumnezeu.
5. Temeiuri din Sf. Scriptură pentru chenoză;
6. Chenoza – o altă formă de manifestare a atotputerniciei divine;
7. Ideile mai importante despre chenoză din scrierile Sf. Părinți.

1. Pogorârea şi Întruparea Fiului lui Dumnezeu pentru mântuirea neamului omenesc constituie un adevăr de temelie al religiei creştine şi marea taină a credinței noastre: *"Cu adevărat mare este taina dreptei credințe: Dumnezeu S-a arătat în trup"* – **I Timotei 3,16**. Iar **Sf. Maxim Mărturisitorul** scrie: *"Căci cine ar putea şti în ce fel Dumnezeu S-a făcut trup şi totuşi a rămas Dumnezeu, şi cum rămânând Dumnezeu, El este om adevărat?"*.

Viața lui Iisus Hristos, descrisă de evanghelişti, între naştere şi moarte, este un şir neîntrerupt de umilințe şi lipsuri, supusă condițiilor pământeşti şi mărginirii vieții umane, cu manifestări vizibile rare ale puterii şi măririi dumnezeieşti, în minuni. Este viața *"zilelor din trup"* şi a *"lacrimilor"* – **Evrei 5,7**, precedată de majestatea dumnezeiască dinainte de Întrupare şi urmată de încununarea cu slavă după suportarea morții – **Evrei 2,9**.

Coborârea, smerirea inexprimabilă a Fiului lui Dumnezeu întrupat, Care, rămânând, în acelaşi timp, ceea ce era – Dumnezeu - şi luând ceea ce nu era – trup, chip de rob – *„S-a făcut întreg ca noi, din noi, pentru noi, până într-atât încât li s-a părut celor necredincioşi că nu este Dumnezeu"* după **Sf. Maxim Mărturisitorul**, reprezintă **chenoza Fiului lui Dumnezeu.** Κένωσις înseamnă deşertare, golire şi se referă la eclipsarea sau diminuarea slavei dumnezeieşti a lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, la smerirea firii Lui dumnezeieşti, pentru a lua trup omenesc: *"Şi acum, preaslă[veş]te-Mă, Tu, Părinte, la Tine Însuți, cu slava pe care am avut-o la Tine, mai înainte de a fi lumea"* – **Ioan 17,5**.

2. În coborârea, chenoza Fiului lui Dumnezeu, se disting **două etape**: una anterioară Întrupării, prin care Fiul lui Dumnezeu acceptă să Se facă om; şi alta în continuare, care începe cu Întruparea, prin care Dumnezeu ia trăsătura pătimitoare a firii noastre asupra Sa, afară de păcat, ca să ridice firea la nepătimire.

3. Motivul şi scopul chenozei Fiului lui Dumnezeu sunt nemăsurata iubire [de] oameni a lui Dumnezeu şi mântuirea noastră conform **Ioan 3,16**. Pentru

mântuirea noastră a fost nevoie de Întrupare, iar pentru Întrupare a fost nevoie de chenoză. Prin chenoză, Fiul lui Dumnezeu vine în maximă apropiere de noi, realizează pentru totdeauna unirea firii dumnezeieşti cu firea omenească în Ipostasul Său divin şi restaurează firea umană căzută, dându-ne şi nouă posibilitatea să ne îndumnezeim după har (dacă vrem). Chenoza Lui este condiţia şi cauza îndumnezeirii noastre prin îndumnezeirea firii Sale umane, care este a noastră a tuturor. Această idee este subliniată de Ap. Pavel: *"Căci cunoaşteţi harul Domnului nostru Iisus Hristos, că El, bogat fiind, pentru voi a sărăcit, ca voi cu sărăcia Lui să vă îmbogăţiţi"* – **II Corinteni 8,9**. *„Coborârea Lui este condiţia întâlnirii cu noi la nivelul în care putem primi bogăţia Lui."* spune **pr. D. Stăniloae**.

4. Astfel, chenoza Fiului lui Dumnezeu are **două aspecte** mai importante:

A. Golirea Fiului lui Dumnezeu de slava Sa dumnezeiască dinainte de Întrupare.

B. Însuşirea de către El a firii noastre omeneşti (în Ipostasul divin).

A. Pentru a veni în maximă apropiere de noi şi a intra în comuniune directă cu oamenii, Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om, golindu-Se de slava Sa, căci oamenii nu ar fi putut suporta vederea dezvăluită a lui Dumnezeu (Moise: *"Arată-Mi faţa Ta!"*; Dumnezeu: *"Nimeni nu poate vedea faţa Mea şi să fie viu"* – **Exod 33,20**).

În Iisus Hristos puterile dumnezeieşti sunt infinit prea mari ca să se poată manifesta toate prin trupul Său. Firea omenească, deşi se păstrează neschimbată şi neconfundată în firea dumnezeiască, este ca *"o picătură de apă în oceanul mirului dumnezeiesc"* după **Sf. Maxim Mărturisitorul**. Astfel, Hristos, cât a vieţuit pe pământ, deşi trăieşte cu toată intensitatea cele omeneşti şi cele dumnezeieşti, fiind om adevărat şi Dumnezeu adevărat, totuşi nu Şi-a manifestat întreaga putere dumnezeiască prin trup, pentru a nu-l anula pe acesta. Dar această reţinere, diminuare a manifestării de putere dumnezeiască în Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat constituie tocmai chenoza. Deci pentru a Se întrupa, a deveni om adevărat, Fiul lui Dumnezeu S-a supus chenozei.

B. Al doilea aspect al chenozei este însuşirea de către Fiul lui Dumnezeu a firii noastre omeneşti cu toate slăbiciunile ei, neimprimate de păcat. Acest aspect este strâns legat de primul, căci tocmai pentru a-Şi însuşi deplin firea umană, Iisus Hristos S-a deşertat de slava dumnezeiască.

Pr. D. Stăniloae scrie: *"Din asumarea firii noastre de către Fiul lui Dumnezeu, prin Întrupare, care este primul act al chenozei Sale, urmează o chenoză în continuare, ascultarea ca om şi suportarea trebuinţelor omeneşti (afectele de foame, sete, somn, frica de moarte, durerea etc.) şi suportarea morţii înseşi. În toate acestea se arată acceptarea trăsăturii pătimitoare a firii noastre, afară de păcat. Aceste pătimiri sau afecte ireproşabile sunt propriu zis trebuinţele trupului, care, când sunt satisfăcute, pricinuiesc plăcere şi când nu sunt satisfăcute pricinuiesc durere. Omul s-a deprins însă atât de mult cu plăcerea satisfacerii acestor trebuinţe, încât le satisface chiar peste măsura necesară, căutând plăcerea în ea însăşi. Iar de*

durere fuge chiar cu prețul renunțării la valorile care mențin sănătatea spirituală a firii, acceptând o adevărată descompunere spirituală.

În toate acestea se manifestă o teribilă slăbire a firii noastre, care trece cu vederea viitorul durabil de dragul clipei prezente. Trece cu vederea că satisfacerea repetată a unor plăceri prezente va aduce un lanț continuu de dureri viitoare. Iisus a ținut în frâu tendința spre plăcere, satisfăcând numai în cadrul strict necesar trebuințele firii, iar când prin aceasta risca slăbirea puterilor spirituale ale firii și trădarea valorilor spirituale, nici atât, acceptând și suportând chiar durerea morții. Prin aceasta restaura tăria firii, adică starea cu adevărat conformă firii". (T.D.O., vol. II, pg. 72). Iisus Hristos a acceptat pătimirile firii noastre căzute ca să le depășească dinăuntru, Și le-a însușit întrucât S-a făcut om, nu ca să cadă biruit de puterea lor, ci ca să le biruiască cu puterea Sa și să vindece astfel firea noastră de ele. El a experiat ca nimeni altul durerea, suferind toate pe nedrept, El Însuși fiind fără de păcat. El le-a îndurat ca Om adevărat și Dumnezeu adevărat, împlinind voia Tatălui Său, Care L-a dat spre moarte pentru mântuirea lumii: El a suferit o durere mai mare decât toți datorită sensibilității dumnezeiești și datorită faptului că nu Și-a folosit pentru Sine puterea dumnezeiască ca să diminueze suferința (ca la sf. mucenici).

Iisus Hristos, suportând aceste pătimiri pentru mântuirea lumii, "Omul durerilor" s-a dovedit "omul tare", omul restabilit în puterea lui adevărată. De aceea, în teologia și pictura răsăriteană, afirmă **pr. D. Stăniloae**, Hristos cel răstignit nu este Hristos cel căzut în ultima stare de slăbiciune, căci în Răsărit, Crucea a fost privită ca mijloc de întărire a firii și a spiritului, și nu ca o simplă satisfacție dată lui Dumnezeu pentru jignirea adusă Lui de oameni. *„În Răsărit acceptarea morții în fața lui Dumnezeu e înțeleasă totodată ca tărie. De aceea, moartea suportată de Iisus este în același timp prilej de manifestare a puterii, prin care moartea e învinsă de Fiul lui Dumnezeu în trup și cu colaborarea trupului întărit."*(T.D.O., vol. II, pg. 72-73). Astfel, Patimile lui Hristos sunt purtate de El biruitor și moartea este învinsă de Fiul lui Dumnezeu în trup. Pentru că cu cât suportă cineva o durere mai mare, cu atât este mai tare ("Mucenicii Tăi, Doamne, având puterea Ta, pe chinuitori au învins"). Mântuitorul a suferit durerea cea mai mare până la capăt, nelăsându-Se doborât și astfel a scos durerea din fire și a dus-o la nepătimire. Suportând moartea, El a învins moartea – "Cu moartea pe moarte călcând..." – pentru că El nu putea fi ținut de moarte, fiind Stăpânul morții și suferind moartea pe nedrept – moartea fiind plata păcatului pe care Hristos nu-l avea. Astfel moartea Lui a fost trecere la Înviere. Prin moartea Sa, Iisus Hristos a osândit păcatul și a dus firea spre nepătimire. Astfel se înțelege cum chenoza Fiului lui Dumnezeu, deși este pătimire, are în același timp, un efect îndumnezeitor asupra firii, dar nu fără colaborarea ei (așa cum am arătat la lecția: Unirea maximă a lui Dumnezeu și a omului în Iisus Hristos prin unirea ipostatică).

Acesta este de fapt scopul chenozei: de a da putință Fiului lui Dumnezeu să întărească firea umană, participând direct la ea (prin Întrupare).

5. În Sf. Scriptură, se vorbeşte în mai multe locuri despre chenoza Fiului lui Dumnezeu: **II Corinteni 8,9; Ioan 17,5**, dar cel mai important text îl găsim la **Filipeni 2,6-11**: *"Care, chipul lui Dumnezeu fiind, n-a ținut ca la o pradă la egalitatea Sa cu Dumnezeu, ci S-a golit pe Sine..."*, unde se prezintă chenoza Mântuitorului în toate aspectele ei, precedată şi urmată de viața Sa întru slavă.

6. Însă, deşi chenoza reprezintă o smerire, o umilire şi o deşertare reală a Fiului lui Dumnezeu de slava Lui dumnezeiască, totuşi, în acelaşi timp, chenoza este o dovadă a puterii şi libertății nelimitate a lui Dumnezeu de a Se manifesta cum voieşte. Astfel, restrângerea manifestării puterii nu înseamnă pierderea puterii, ci altă formă de manifestare a atotputerniciei divine. **Pr. D. Stăniloae** spune: *„Iisus S-a arătat ca Dumnezeu minunat, întrucât S-a arătat ca ființa cea mai omenească."* *„Astfel, chenoza*, după **Sf. Maxim Mărturisitorul**, *nu înseamnă o cădere de fapt a lui Dumnezeu din Dumnezeirea Sa,* (căci Dumnezeirea Sa a rămas neschimbată în timpul chenozei, Iisus Hristos rămânând Dumnezeu adevărat), *ci o faptă a bunătății Sale şi un mod de manifestare a puterii Sale pentru a întări firea omenească din lăuntrul ei."*

7. Învățătura Sf. Părinți referitoare la chenoză cuprinde următoarele idei mai importante:

1. Mântuirea neamului omenesc nu era posibilă decât prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu (cum am arătat în lecțiile precedente), iar Întruparea lui Dumnezeu are loc prin chenoză.

2. Prin chenoză, Fiul lui Dumnezeu Îşi împropriază firea omenească, devenind asemenea nouă afară de păcat, pentru a ne uni cu Sine şi cu Dumnezeu şi a ne face dumnezei după har.

3. Chenoza nu înseamnă renunțarea Fiului lui Dumnezeu la vreuna din calitățile Sale dumnezeieşti, ci numai restrângerea manifestării puterii şi slavei Sale dumnezeieşti, ca să poată lua trup omenesc.

4. În chenoză, cele două firi îşi păstrează neschimbate însuşirile specifice. Datorită unirii ipostatice, ele îşi comunică reciproc însuşirile, iar lucrările lui Iisus Hristos sunt teandrice, adică El lucrează toate cele omeneşti dumnezeieşte şi cele dumnezeieşti omeneşte.

5. Chenoza Fiului lui Dumnezeu şi îndumnezeirea firii Sale omeneşti sunt strâns legate, căci prin chenoză Şi-a asumat pătimirile firii noastre căzute, afară de păcat, ca să le biruiască şi să conducă firea Sa umană la nepătimire.

6. Aceasta nu înseamnă că firea dumnezeiască a devenit pătimitoare, ci doar Una din cele trei Persoane ale acestei firi (căci, deşi au aceeaşi Ființă, aceeaşi fire, Persoanele Sf. Treimi sunt distincte). Dintre cele trei, numai Persoana Fiului S-a întrupat, a suferit pătimirile naturii umane căzute, căci numai El şi-a asumat firea umană în Ipostasul Său.

7. Chenoza se explică prin marea iubire de oameni a lui Dumnezeu, pentru că ea are ca scop mântuirea omului, şi ea este o dovadă a atotputerniciei divine, căci, voind a Se apropia de oameni, Dumnezeu S-a golit de slava Sa dumnezeiască, putând să împlinească tot ce voieşte. Starea Lui de maximă chenoză în moartea pe

Cruce coincide cu starea de maximă manifestare a puterii Sale dumnezeieşti prin biruinţa asupra morţii.

8. Rostul pogorârii, al chenozei Fiului lui Dumnezeu este *"să se facă ascultător Tatălui, vindecând neascultarea noastră şi făcându-Se pildă de ascultare, în afară de care nu este cu putinţă să dobândim mântuirea"* – **<u>Sf. Ioan Damaschin</u>**. *"Căci precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoşi cei mulţi, tot aşa prin ascultarea unuia se vor face drepţi cei mulţi"* – **<u>Romani 5,19</u>**.

<u>Lectură</u>: D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.200-201; Ierotei Vlahos, *Predici la marile sărbători*, pg.39, 196-197; 205-206; 213-214; 308.

<u>Teologia protestantă</u> a formulat o serie de **<u>teorii chenotice</u>**, care sunt însă, în contradicţie cu dogma unirii ipostatice şi cu întreaga Revelaţie divină.

1. Teoria care înţelege chenoza ca o golire (deşertare) de întrebuinţare în sensul că natura umană posedă însuşiri dumnezeieşti, dar nu le întrebuinţează complet şi continuu. Potrivit acestei teorii, Fiul lui Dumnezeu întrupat Se automărgineşte, Se lipseşte în mod real de unele însuşiri divine, nefăcând uz de ele.

Biserica Ortodoxă învaţă, însă, că Iisus Hristos şi-a reţinut doar manifestarea întregii puteri dumnezeieşti în trup, căci puterile dumnezeieşti sunt infinit de mari ca să se poată manifesta toate în trupul Lui. Dar Iisus Hristos ca Persoană trăieşte cu toată intensitatea cele dumnezeieşti ca şi cele omeneşti. El nu renunţă la nicio însuşire divină pentru că cele două firi se păstrează neschimbate în El. Teoria aceasta chenotică contrazice dogma unirii ipostatice, în care se afirmă că în Iisus Hristos firea dumnezeiască nu se schimbă, şi duce la nestorianism (prin separarea firilor). Ea a fost promovată de Şcoala din Giessen.

2. Altă teorie protestantă, promovată de Şcoala din Tübingen, înţelege chenoza ca o "ascundere de întrebuinţare" în sensul că Iisus Hristos pe pământ Se foloseşte numai în ascuns de însuşirile dumnezeieşti. Această concepţie este inacceptabilă căci duce la dochetism, care susţine că Iisus Hristos a avut un trup omenesc aparent, nu real şi moartea Lui a fost tot aparentă.

3. Alţi teologi protestanţi mai noi (Sartorius, Lange, Libner, Ewald) promovează teoria chenozei radicale, afirmând că prin Întrupare, firea divină însăşi s-a restrâns, s-a îngustat, s-a limitat real. Ei susţin că Hristos în stare de chenoză, este doar un Dumnezeu virtual; El nu are conştiinţa că este Dumnezeu şi este lipsit de anumite însuşiri divine ca: atotputernicia, atotştiinţa, atotprezenţa.

Este evident că toate aceste teorii protestante alterează dogma unirii ipostatice formulată la sinoadele ecumenice. Nici Sf. Scriptură, nici Sf. Tradiţie nu vorbesc nicăieri de o chenoză radicală, în sens de renunţare din partea Cuvântului întrupat la unele din însuşirile Sale dumnezeieşti. Sf. Scriptură înfăţişează starea de umilire a lui Iisus Hristos, totuşi arată mereu că este Dumnezeu adevărat având această conştiinţă şi fiind mărturisit şi de cei din jur că este Fiul lui Dumnezeu; având aceeaşi putere dumnezeiască ca şi Tatăl, arătată prin minuni; prin iertarea păcatelor etc. De aceea, şi evanghelistul Ioan mărturiseşte că în Cuvântul întrupat *"Care S-a sălăşluit între noi, am văzut slava Lui ca a Unuia Născut din Tatăl, plin de har şi de adevăr"* – **<u>Ioan 1,14</u>**.

De asemenea, Sf. Părinți întăresc această idee. **Sf. Grigorie Teologul** afirmă că prin chenoza Fiului lui Dumnezeu *"ceea ce era a rămas, iar ceea ce nu era a luat asupră-Și, ca să ne mântuiască"*.

În general, chenoza constă în faptul că Fiul lui Dumnezeu a primit să fie subiect al modestelor însușiri și manifestări omenești. Pentru neputința oamenilor de a vedea pe Dumnezeu în slava Sa, Fiul lui Dumnezeu S-a supus chenozei. S-a smerit deșertându-Se de slava Sa dumnezeiască, pentru a veni în maximă apropiere de oameni și a intra în comuniune cu noi. Făcându-Se om adevărat, El, însă, a rămas și Dumnezeu deplin.

Aceasta este învățătura Bisericii Ortodoxe (catolicii nu recunosc aspectul ontologic al îndumnezeirii firii umane și prin aceasta al îndumnezeirii omului) mărturisită de Sf. Părinți și de cântările bisericești: *"Astăzi, Chipul cel neschimbat al Tatălui, Chipul Ființei Lui celei de-a pururi, chipul robului primește, nesuferind schimbare, căci Cel ce era a rămas, Dumnezeu fiind adevărat, și Cel ce nu era a primit, Om făcându-Se pentru iubirea de oameni, Cel ce Te-ai născut din Fecioară, Doamne, slavă Ție!"*.

* * *

Ereziile hristologice (vezi manualul pt. seminar Todoran-Zăgrean p.212-214) – Anexa 3.

Opera de mântuire a lui Iisus Hristos. Mântuirea obiectivă și subiectivă

Potrivit Sf. Scripturi și Sf. Tradiții, motivul Întrupării Fiului lui Dumnezeu și totodată scopul operei Sale în lume este mântuirea omului. În Sf. Scriptură se spune: *"Fiul Omului a venit să caute și să mântuiască pe cel pierdut"* - **Luca 19,10**, iar **fericitul Augustin** scrie: *"Dacă omul n-ar fi căzut, Fiul omului n-ar fi venit"*. Acest adevăr este mărturisit și în **articolul 3 din Crez:** *"Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire, S-a pogorât din cer și S-a întrupat"*.

Cuvântul "mântuire" este folosit cu dublu înțeles:

În primul rând, prin mântuire se înțelege întreaga activitate răscumpărătoare a Mântuitorului pe pământ, culminând cu Jertfa de pe Cruce, operă realizată de Mântuitorul Hristos pentru toți oamenii de la Adam până la sfârșitul lumii. Aceasta este mântuirea generală sau obiectivă.

Cuvântul "mântuire" mai este folosit pentru a arăta starea celor ce își însușesc personal roadele Jertfei de pe Cruce, adică își însușesc, își impropriază mântuirea obiectivă. În acest caz, este vorba de mântuirea subiectivă sau personală, care mai este numită și îndreptarea spre sfințirea omului.

Mântuirea obiectivă constă în:

1. eliberarea omului din robia păcatului şi a morţii şi împăcarea lui cu Dumnezeu;
2. restaurarea, înnoirea şi îndumnezeirea firii umane din Iisus Hristos şi virtual a întregii firi omeneşti şi
3. restabilirea comuniunii de viaţă a oamenilor cu Dumnezeu.

Raportul dintre Persoana şi opera Mântuitorului Hristos

1. Spre deosebire de alte lucrări omeneşti, opera Mântuitorului Hristos este nedespărţită de Persoana Sa;

2. Învăţătura de credinţă creştină mântuitoare ne pune totodată şi în relaţie directă cu Hristos;

3. Esenţa credinţei creştine constă tocmai în comuniunea credincioşilor cu Hristos Mântuitorul, unicul izvor de viaţă şi de mântuire;

4. Opera Sa mântuitoare este mereu actualizată în Biserică, prin Sf. Taine, în care credinciosul se împărtăşeşte de har şi înaintează împreună cu Hristos pe treptele desăvârşirii;

5. Mântuirea personală o dobândim numai rămânând în comuniune cu Hristos şi prin El cu Sf. Treime.

1. Opera de mântuire a lui Iisus Hristos este strâns legată şi nedespărţită de Persoana Sa, şi nu precum suntem obişnuiţi să gândim că opera unui om, odată săvârşită, se desprinde de autorul ei.

În ordinea simplă a vieţii omeneşti sunt fapte care, indiferent de care om au fost săvârşite, au prin ele însele repercusiuni importante asupra celorlalţi oameni. De pildă, un om a întemeiat un stat, o instituţie, a formulat o doctrină, a realizat o operă de artă. Acestea continuă să influenţeze prin ele însele viaţa altor oameni, chiar fiind detaşate de autorul lor (a cărui viaţă uneori nici nu este cunoscută).

2. Dar mântuirea nu o dobândim astfel. În creştinism nu se poate vorbi propriu zis de o "învăţătură mântuitoare", iar Dogmatica creştină nu este doar un sistem de idei, de precepte religioase, o învăţătură de credinţă, în faţa cărora omul se află singur cu puterile sale. Dogmatica creştină înfăţişează lucrarea mântuitoare şi dăruitoare de viaţă veşnică a Persoanei dumnezeieşti a lui Iisus Hristos devenit om şi relaţia noastră liberă cu El, datorită căreia putem primi această viaţă veşnică. Mântuirea noastră depinde de Persoana Mântuitorului şi de relaţia noastră cu El. Iisus Hristos mântuieşte El Însuşi ca Persoană de neînlocuit, fiind unicul izvor de putere care ne eliberează de păcat şi de moarte. Harul divin mântuitor se împărtăşeşte numai prin umanitatea îndumnezeită a Fiului lui Dumnezeu, întrupat şi jertfit pentru oameni.

3. Creştinismul nu ne lasă în seama puterilor noastre omeneşti, limitate, şi nici nu ne vorbeşte de închipuite puteri impersonale, ci ne pune în comuniune cu Persoana reală a lui Dumnezeu cel întrupat, ca izvor a toată viața, al vieții fericite şi veşnice. De aceea, Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu cel Întrupat Se numeşte Mântuitorul. Niciun alt întemeietor de religie nu este şi nu se numeşte mântuitor, ci legiuitorul sau învățătorul acelei religii.

4. Opera mântuitoare a lui Iisus Hristos, toate actele Sale mântuitoare din cursul vieții Sale pământeşti sunt expresia iubirii Lui față de oameni. Dar opera Sa mântuitoare, fiind săvârşită pentru toți oamenii, este mereu actuală în raport cu noi. Ea nu este de domeniul trecutului, este mereu actualizată în Biserică, iar Hristos continuă să ne vorbească şi nouă pentru că El este viu şi prezent între noi (**Marcu 13,31; Evrei 4,12**). Persoana lui Hristos Îşi manifestă prin aceste acte neîncetat iubirea Sa față de noi, El fiind izvor de iubire inepuizabil. Prin Sf. Liturghie, prin Sf. Taine, prin orice lucrare sfințitoare a Bisericii, prin Sf. Tradiție sau numai prin împlinirea cuvintelor şi a poruncilor Sale, opera mântuitoare devine actuală pentru fiecare credincios, iar Hristos trece în viața fiecărui membru al Bisericii, unindu-Se cu el şi parcurgând împreună cu el drumul desăvârşirii conform **Matei 28,20**: *„învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă şi iată, Eu cu voi sunt în toate zilele până la sfârşitul veacului"* şi **Ioan 14,23**: *„Dacă Mă iubeşte cineva, va păzi cuvântul Meu, şi Tatăl Meu îl va iubi, şi vom veni la el şi locaş la el vom face".*

5. Astfel, mântuirea personală ne-o dobândim numai rămânând în comuniune de viață, de iubire cu Persoana Mântuitorului Iisus Hristos şi prin El cu întreaga Sf. Treime. Hristos este singura cale care ne duce la viață (**Ioan 14,6**): El este Mijlocitorul între Dumnezeu şi oameni, unicul Arhiereu veşnic şi desăvârşit. Harul divin mântuitor, împărtăşit de Duhul Sfânt, îl primim numai prin omenitatea îndumnezeită a lui Iisus Hristos cel răstignit şi înviat (şi în mod obişnuit în Biserică).

De aceea, Persoana şi opera lui Iisus Hristos, deşi distincte, nu sunt despărțite, ci constituie o singură realitate mântuitoare. În toate actele mântuitoare este prezentă Persoana lui Hristos şi ele nu pot fi ale altcuiva. De aceea, Sf. Scriptură nu tratează despre moarte şi înviere ca teme teologice, ci despre Iisus Hristos cel Răstignit şi Înviat.

Raportul dintre mântuirea obiectivă şi subiectivă

Dacă Mântuitorul Hristos S-a jertfit pentru toți oamenii şi El este Mântuitorul întregii lumi, pentru ce nu ne mântuim toți?

Ca să ne însuşim roadele Jertfei de pe Cruce, trebuie să ne aducem şi noi aportul personal prin credință şi fapte bune.

Am văzut că mântuirea obiectivă a fost împlinită de Mântuitorul Hristos pentru toți oamenii, de la Adam până la sfârşitul lumii. Mântuirea obiectivă este temelia mântuirii subiective, dar mântuirea obiectivă nu mântuieşte pe niciun om fără consimțământul şi conlucrarea personală a fiecăruia. Oamenii sunt mântuiți nu ca nişte obiecte, ci prin acceptarea liberă a comuniunii cu Hristos şi în Hristos cu întreaga Sf. Treime.

Iisus Hristos a adus mântuirea tuturor oamenilor, care însă trebuie să şi-o însuşească personal fiecare prin credință şi fapte bune, colaborând în deplină libertate cu harul divin. Teoria apocatastazei, a mântuirii universale a fost condamnată la sinodul al V-lea ecumenic (553 Constantinopol) pentru că presupunea o îngrădire a libertății omeneşti.

Dacă prin mântuirea obiectivă, Iisus Hristos „ne-a deschis nouă uşile raiului", aceasta nu înseamnă că ne-a adus intrarea efectivă în rai. Mântuitorul Hristos ne-a deschis uşile raiului căci prin Jertfa Sa ne-a eliberat din robia păcatului şi a refăcut comuniunea prin har între noi şi Dumnezeu, dar ca să intrăm în Împărăția cerurilor, trebuie să ne aducem şi noi aportul personal prin voință şi lucrare. **Sf. Vasile cel Mare** spune că dacă Dumnezeu l-a creat pe om fără voia lui, El nu vrea să-l mântuiască fără voia şi contribuția sa la lucrarea mântuirii. De aceea, Sf. Scriptură ne îndeamnă: *„Lucrați cu frică şi cu cutremur la mântuirea voastră"* – **Filipeni 2,12**.

Dar despre mântuirea subiectivă se va trata într-un capitol următor.

ÎNTREITA SLUJIRE A MÂNTUITORULUI

1. Starea decăzută a lui Adam consta în alterarea chipului lui Dumnezeu în om, adică a celor trei puteri sufleteşti.

2. Pentru aceea, opera Mântuitorului are întreit aspect.

3. Cele trei slujiri sunt reunite deplin numai în Persoana Mântuitorului Hristos.

4. Slujirea arhierească a Mântuitorului se află în centrul operei Sale.

Pentru conținut vezi manualul pt. seminar Todoran-Zăgrean p.218-219 – Anexa 4. Apoi:

Sf. Scriptură arată clar întreita slujire a Mântuitorului:

În Vechiul Testament, Mesia este vestit ca profet: *„Prooroc din mijlocul tău şi din frații tăi, ca şi mine, îți va ridica Domnul Dumnezeul tău. Pe Acela să-L ascultați"* – **Deuteronom 18,15**;

„Iată, Sluga Mea, pe Care o sprijin, Alesul Meu, întru Care binevoieşte sufletul Meu. Pus-am peste El Duhul Meu şi El va propovădui popoarelor legea Mea" – **Isaia 42,1**;

ca preot: *„Juratu-S-a Domnul şi nu-I va părea rău: <<Tu eşti preot în veac după rânduiala lui Melchisedec>>"* – **Psalmi 109,4**;

ca împărat: *„Şi mare va fi stăpânirea Lui şi pacea Lui nu va avea hotar. Va împărăţi pe tronul şi peste împărăţia lui David până în veac"* – **Isaia 9,6**;

„Şi tu, Betleeme, casa Efratei, deşi eşti mic între miile Iudei, din tine va ieşi Stăpânitor peste Israel, iar obârşia Lui este dintru început, din zilele veşniciei" – **Miheia 5,1**;

„Bucură-te foarte, fiica Sionului, veseleşte-te, fiica Ierusalimului, căci, iată, Împăratul tău vine la tine drept şi biruitor, smerit şi călare pe mânzul asinei" – **Zaharia 9,9**.

Ceea ce s-a vestit în Vechiul Testament se împlineşte în Noul Testament.

În Noul Testament, Iisus Hristos apare ca profet la **Matei 13,57**: *„Iar Iisus le-a zis: Nu este prooroc dispreţuit decât în patria lui şi în casa lui"*;

ca arhiereu: *„Pentru ei Eu Mă sfinţesc pe Mine Însumi, ca şi ei să fie sfinţiţi în adevăr"* – **Ioan 17,19**;

„După cum şi Fiul Omului nu a venit să I se slujească, ci ca Să slujească El şi să-şi dea sufletul răscumpărare pentru mulţi" – **Matei 20,28**;

„Drept aceea, având Arhiereu mare Care a străbătut cerurile, pe Iisus, Fiul lui Dumnezeu, să ţinem cu tărie mărturisirea" – **Evrei 4,14**;

„Un astfel de Arhiereu se cuvenea să avem: sfânt, fără răutate, fără de pată, osebit de cei păcătoşi şi mai presus decât cerurile" – **Evrei 7,26** şi

„Lucru de căpetenie este că avem aastfel de Arhiereu Care a şezut de-a dreapta tronului slavei în ceruri, slujitor Altarului şi Cortului celui adevărat" – **Evrei 8,1-2**;

şi ca împărat: *„Când va veni Fiul omului întru slava Sa şi toţi sfinţii îngeri cu El, atunci va şedea pe tronul slavei Sale"* – **Matei 25,31**;

„Atunci va zice Împăratul celor de-a dreapta: Veniţi, binecuvântaţii Tatălui Meu de moşteniţi împărăţia gătită vouă" – **Matei 25,34**;

„Iar Iisus stătea înaintea dregătorului. Şi l-a întrebat dregătorul: Tu eşti Împăratul iudeilor? Iar Iisus i-a răspuns: Tu zici" – **Matei 27,11**;

„Iisus a răspuns: Împărăţia Mea nu este din lumea aceasta" – **Ioan 18,36**;

Despre toate slujirile: *„Din El, dar, sunteţi voi în Hristos Iisus, Care pentru noi S-a făcut înţelepciune de la Dumnezeu şi dreptate şi sfinţire şi răscumpărare"* – **I Corinteni 1,38**.

Dacă numele Iisus înseamnă Mântuitor, numele de Hristos înseamnă Uns. Şi pentru că, în Vechiul Testament erau unşi numai profeţii, preoţii şi regii, Mântuitorul, concentrând în Persoana Sa, toate cele trei demnităţi, este Unsul prin excelenţă, în chip deosebit de ceilalţi. El este Unsul lui Dumnezeu prin Duhul Sfânt: *„Duhul Domnului este peste Mine, pentru că Domnul M-a uns să binevestesc săracilor, M-a trimis să vindec pe cei zdrobiţi cu inima, să propovăduiesc robilor dezrobirea şi celor orbi vederea; să slobozesc pe cei apăsaţi"* – **Isaia 61,1** sau **Luca 4,18**.

Chemarea profetică

1. În ce constă activitatea Mântuitorului ca profet?
2. Deosebirea dintre profeții Vechiului Testament și Mântuitorul Hristos profetul profeților;
3. Caracterul hristocentric al învățăturii Vechiului și Noului Testament;
4. Temeiuri din Sf. Scriptură pentru chemarea profetică;
5. Iisus Hristos, Învățătorul prin excelență, singura cale care ne duce la Dumnezeu și la mântuire;
6. Îndeplinirea chemării profetice de Mântuitorul Hristos, în mod direct și indirect, în Biserică.

1. Prin chemarea profetică a Mântuitorului se înțelege activitatea Lui de Învățător, prin care descoperă adevărul religios absolut despre Dumnezeu, despre legea morală, învățătura Lui fiind confirmată prin viața Lui ca pildă supremă de desăvârșire. Mântuitorul Însuși spune despre Sine: *"Eu sunt Lumina lumii; cel ce Îmi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții"* – **Ioan 8,12** și *"Că v-am dat vouă pildă ca, precum v-am făcut Eu vouă, să faceți și voi"* – **Ioan 13,15** și *"Iisus i-a zis: Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine"* - **Ioan 14,6**. În calitatea Sa de Prooroc, Hristos este Calea care ne conduce la cunoștința adevărului despre Dumnezeu și la dobândirea vieții veșnice. El este Calea pentru că ne descoperă adevărul dumnezeiesc mântuitor, ne dă pildă de urmat viața Sa și ne dă și puterea să-I urmăm Lui.

2. Ca și profeții Vechiului Testament care își dovedeau trimiterea de la Dumnezeu prin minuni și preziceri ale viitorului, și Mântuitorul Își însoțește propovăduirea Sa cu săvârșirea de minuni și cu anunțarea unor evenimente viitoare. Dar Iisus Hristos este cel mai mare profet; El este profetul profeților. Pentru că în timp ce ceilalți profeți comunicau un adevăr parțial despre Dumnezeu așa cum îl primeau de la Dumnezeu, și săvârșeau minuni nu cu puterea lor proprie, ci cu puterea primită de la Dumnezeu, Iisus Hristos descoperă oamenilor adevărul integral, El fiind însuși Adevărul și săvârșește minunile cu propria Sa putere. Ceilalți vestesc adevărul primit, Hristos Se vestește pe Sine, fiind Dumnezeu adevărat. De aceea, El este plinirea Revelației, Revelația absolută, desăvârșită.

Dacă proorocii Vechiului Testament comunicau un adevăr parțial despre Dumnezeu, adevărul integral este descoperit de Hristos. **Sf. Chiril al Alexandriei** spune: *„Legea tindea spre frumusețea Adevărului... iar Adevărul este Hristos, prin Care am dobândit intrarea și am ajuns aproape de Tatăl, urcându-ne ca la un munte, la cunoștința adevărului"*. De asemenea, Ap. Pavel spune: *„Sfârșitul Legii și al proorocilor este Hristos"* - **Romani 10,4**. Așezământul Vechiului Testament a avut doar un rol pregătitor pentru primirea lui Mesia și a învățăturii Sale: *„Legea ne-a fost călăuză spre Hristos"* – **Galateni 3,24**.

3. Învăţătura dată de profeţii Vechiului Testament are caracter hristocentric, fiind orientată spre Hristos; iar Hristos este *„dătătorul cunoştinţei desăvârşite"* după **Sf. Chiril al Alexandriei**. El vestindu-Se pe Sine Însuşi, ca Dumnezeu adevărat. Centrul învăţăturii Noului Testament este astfel chiar Iisus Hristos. Prin venirea Mântuitorului în Noul Testament, Subiectul învăţăturii Se identifică cu obiectul ei. Revelatorul, prin Întrupare, devine Revelaţia însăşi.

4. În Noul Testament, Iisus Hristos este înfăţişat ca Învăţător, profet mare, puternic în fapte şi în cuvânt – **Luca 24,19**. Iisus Hristos a venit în lume să ne împărtăşească învăţătura desăvârşită despre Dumnezeu şi prin aceasta să dobândim viaţa veşnică conform **Ioan 17,3; Ioan 1,18 şi I Ioan 5,20.**

5. Hristos este Învăţătorul şi Proorocul prin excelenţă, Care împărtăşeşte nu numai învăţătura adevărată despre Dumnezeu, ci şi despre omul adevărat, aşa cum este el realizat în Hristos şi cum trebuie să ajungem toţi ceilalţi, adică la starea bărbatului desăvârşit. Noi învăţăm privind la Persoana Lui şi putem păşi pe urmele Lui stând în legătură cu El. El este Modelul pe Care trebuie să-L urmăm, dar ne dă şi puterea de a-I urma Lui. De aceea a spus: *„Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa"* – **Ioan 14,6**. În calitatea Sa de prooroc, Hristos este Calea care ne conduce către cunoştinţa adevăratului Dumnezeu şi a vieţii veşnice.

6. Mântuitorul îndeplineşte chemarea profetică direct, predicând El Însuşi adevărul dumnezeiesc şi indirect, în Biserică, prin Apostolii Săi şi prin urmaşii acestora: episcopii şi preoţii, pe care îi învaţă mereu şi îi luminează prin Duhul Sfânt pentru propovăduirea neîntreruptă şi corectă a adevărului dumnezeiesc până la sfârşitul veacurilor, potrivit făgăduinţei Sale: *„Învăţându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă, şi iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârşitul veacului. Amin."* – **Matei 28,20**.

Lectură: D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.224-228.

Slujirea arhierească

1. Definirea şi necesitatea slujirii arhiereşti;
2. Roadele slujirii arhiereşti a Mântuitorului;
3. Temeiuri din Sf. Scriptură pentru slujirea arhierească;
4. Fundamentul şi cuprinsul Jertfei răscumpărătoare;
5. Diferite aspecte ale slujirii arhiereşti evidenţiate în Sf. Scriptură;
6. Actualizarea permanentă a Jertfei de pe Cruce prin Sf. Liturghie;
7. Urmările secundare ale Jertfei de pe Cruce;
8. Continuarea slujirii arhiereşti de Mântuitorul în Biserică, mai ales prin Sf. Liturghie;
9. Hristos este arhiereul unic etern şi desăvârşit al Legii celei noi, adevăratul săvârşitor al lucrărilor sfinte în Biserică.

1. În centrul lucrării mântuitoare a lui Iisus Hristos se află slujirea arhierească, adică Jertfa de Răscumpărare adusă de Fiul lui Dumnezeu întrupat pentru eliberarea omului din robia păcatului şi a morţii şi pentru împăcarea lui cu Dumnezeu. Slujirea arhierească a Mântuitorului Hristos cuprinde toate suferinţele îndurate de El de la Întrupare până la moarte, suferinţe îndurate pentru mântuirea noastră.

Răul pricinuit de căderea lui Adam era atât de mare, încât omul nu se putea mântui singur, prin propriile sale puteri fiindcă prin păcat s-a tulburat întreaga ordine morală şi firea umană a fost afectată profund. Pentru mântuirea omului căzut, adică pentru refacerea comuniunii cu Dumnezeu prin iertarea păcatelor şi dobândirea vieţii veşnice, a trebuit să Se întrupeze Fiul lui Dumnezeu. Astfel, Dumnezeu, în înţelepciunea Sa, împăcând dreptatea şi iubirea Lui faţă de om, a hotărât să mântuiască lumea prin Întruparea şi Jertfa Fiului Său. Jertfa curată a Fiului lui Dumnezeu întrupat a fost necesară pentru ridicarea omului căzut.

2. Prin opera Sa răscumpărătoare, Iisus Hristos desfiinţează păcatul strămoşesc şi urmările lui, ştergând deci orice vină pentru el (păcatul atrage totdeauna după sine vina, iar vina pedeapsa), precum şi principiul păcatului, adică pervertirea puterilor sufleteşti, prin restaurarea chipului lui Dumnezeu în om. Aplecarea spre păcat ce rămâne în om şi după însuşirea roadelor Jertfei Mântuitorului nu mai are caracter de păcat, ci dimpotrivă, dă prilej omului să se întărească prin biruinţa asupra ispitelor, ajutat fiind de harul divin (este vorba de concupiscenţă – pofta rea – care rămâne un mijloc de a proba şi întări virtutea – **Iacov 1,12**).

Deci, prin Jertfa răscumpărătoare a Fiului lui Dumnezeu s-a desfiinţat păcatul strămoşesc (s-a şters ca şi cum nu s-ar fi săvârşit) şi omul a fost scos din robia păcatului şi a morţii (era robie căci toţi se năşteau cu păcatul strămoşesc şi omul nu putea să dezrădăcineze păcatul din inimă, harul neajutându-l decât din afară, se realiza doar o dreptate exterioară), împăcându-se cu Dumnezeu. Pentru aceasta, în centrul lucrării mântuitoare a lui Iisus Hristos se află slujirea arhierească.

3. Revelaţia supranaturală ne arată clar că Jertfa Mântuitorului este jertfa adevărată, bineprimită de Dumnezeu pentru păcatele lumii conform **Isaia 53,4-8** sau *"Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii!"* – **Ioan 1,29** sau: *"Fiul Omului n-a venit ca să I se slujească, ci ca El să slujească şi să-Şi dea sufletul Său preţ de răscumpărare pentru mulţi"* – **Matei 20,28** sau: *"Eu sunt pâinea cea vie, care s-a coborât din cer; de va mânca cineva pâinea aceasta, va trăi în veac, şi pâinea pe care Eu o voi da este trupul Meu, pe care îl voi da pentru viaţa lumii"* – **Ioan 6,51** sau: *"... Acesta este trupul Meu, care se frânge pentru voi..."* – **Luca 22,19** sau: *"... acesta este sângele Meu, al Legii celei Noi, care pentru voi şi pentru mulţi se varsă spre iertarea păcatelor"* – **Matei 26,28**.

4. Întruparea şi Jertfa Mântuitorului, deci slujirea Sa arhierească, îşi au fundamentul în iubirea nesfârşită a lui Dumnezeu faţă de oameni conform **Ioan 3,16**. În slujirea Sa arhierească sunt cuprinse toate durerile pătimite de Hristos datorită însuşirii de către El a firii umane căzute afară de păcat, deci şi ascultarea Sa ca om (înseamnă tot suferinţă), adusă Tatălui, prin care a vindecat neascultarea lui Adam:

"Căci precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoşi cei mulţi, tot aşa prin ascultarea unuia se vor face drepţi cei mulţi" – **Romani 5,19**.

5. Uneori, din slujirea arhierească, este scoasă în evidenţă ascultarea Mântuitorului prin împlinirea desăvârşită a voii lui Dumnezeu până la moartea pe Cruce: *"S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, şi încă moarte pe cruce"* – **Filipeni 2,8** sau *"Căci precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoşi cei mulţi, tot aşa prin ascultarea unuia se vor face drepţi cei mulţi"* – **Romani 5,19**. Alteori este evidenţiată iubirea lui Hristos faţă de lume, ca temei al Patimilor şi al morţii Sale: *"Cel ce m-a iubit şi pe Sine Însuşi S-a dat pentru mine"* – **Galateni 2,20**. Iar alteori, se reliefează caracterul ispăşitor al Jertfei de pe Cruce, adusă în locul nostru, Domnul făcându-Se pentru noi *"blestem"* – **Galateni 3,13**, vărsându-Şi sângele ca *"preţ de răscumpărare pentru lume"* – **Romani 3,25** şi **II Corinteni 5,21**.

6. Jertfa Mântuitorului pe Cruce se actualizează permanent până la sfârşitul veacurilor prin Jertfa Euharistică, după porunca Mântuitorului: *"Aceasta să o faceţi spre pomenirea Mea!"* – **Luca 22,19** şi **I Corinteni 11,25-26**. Actualizarea permanentă a Jertfei Mântuitorului pe sfintele altare a fost prezisă de profetul **Maleahi 1,11**.

7. Jertfa Mântuitorului, pe lângă scopul ei principal care este Răscumpărarea omului căzut şi împăcarea lui cu Dumnezeu, mai are şi unele scopuri sau **urmări secundare**:

1. Să adeverească mesianitatea Sa şi învăţătura Sa dumnezeiească;
2. Să sfinţească Legea cea nouă, Noul Legământ dintre Dumnezeu şi oameni prin sângele Său dumnezeiesc, după cum şi Vechiul Legământ fusese întărit prin sângele jertfelor de animale;
3. Să dovedească prin faptă nemărginita Sa iubire faţă de lume;
4. Să înlăture părerea falsă a iudeilor despre un Mesia lumesc, aşteptat ca Eliberator naţional şi Împărat pământesc, pentru că spune Mântuitorul: *"Împărăţia Mea nu este din lumea aceasta"* – **Ioan 18,36**;
5. Ca să ne dea nouă pildă desăvârşită de umilinţă, de ascultare, de răbdare şi lepădare de sine – **Filipeni 2,6-8**: *"Care, Dumnezeu fiind în chip, n-a socotit o ştirbire a fi El întocmai cu Dumnezeu, ci S-a deşertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor, şi la înfăţişare aflându-Se ca un om, S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, şi încă moarte pe cruce"*.

8. Slujirea arhierească, ca întreaga operă mântuitoare, e continuată de Mântuitorul şi după Înălţarea Sa la cer, în mod deosebit, prin actualizarea Jertfei de pe Cruce în Biserică în Sf. Liturghie în chip nesângeros. În Sf. Liturghie, Hristos este Jertfitor şi totodată Jertfă şi Primitor; Cel ce Se aduce şi Cel ce primeşte. Astfel El Îşi continuă lucrarea arhierească până la sfârşitul veacului, Hristos fiind unicul arhiereu etern şi desăvârşit.

9. Sf. Scriptură numeşte pe Iisus Hristos *"arhiereu după rânduiala lui Melchisedec"* – **Psalmi 109,4**. Preoţia lui Aaron o primeau doar descendenţii din neamul lui Aaron, în timp ce Hristos este cel dintâi arhiereu al aşezământului celui

nou şi nu are nici înaintaşi, nici urmaşi, pentru că arhieria Noului Testament este o arhierie nouă, desăvârşită, deosebită de cea a Vechiului Testament. Înaintea lui Hristos nu a existat alt arhiereu al Legii noi şi nici după El. El este arhiereu veşnic şi desăvârşit, săvârşind toate lucrările sfinte în Biserică prin Duhul Sfînt, slujitorii Bisericii sunt organe văzute ale Preotului nevăzut Care este Hristos.

Demnitatea împărătească a lui Iisus Hristos

1. Evidenţierea slavei dumnezeieşti a lui Iisus Hristos prin demnitatea Sa împărătească;
2. Temeiuri pentru demnitatea Sa împărătească – profeţiile mesianice şi mărturii din Noul Testament;
3. Manifestarea demnităţii împărăteşti a lui Iisus Hristos:
   a. în timpul vieţii Sale pământeşti;
   b. după moartea Sa.
4. Continuarea demnităţii Sale împărăteşti în Biserică, prin ierarhia bisericească.

1. În timp ce prin chemarea profetică şi slujirea arhierească, Iisus Hristos Îşi manifestă mai mult starea de chenoză, prin demnitatea Sa împărătească se evidenţiază măreţia şi puterea Lui ca Dumnezeu adevărat, calitatea Sa de Creator şi Stăpân al întregului univers, Căruia toate se supun, având putere deplină asupra naturii, a vieţii şi a morţii. El este, aşadar, Împărat duhovnicesc, Împărat ceresc, Împărat al împăraţilor.

2. Demnitatea Sa împărătească este afirmată întâi de profeţiile mesianice ale Vechiului Testament, apoi de unii dintre contemporanii Săi şi de El Însuşi.

În profeţiile Vechiului Testament, Mesia este înfăţişat ca împărat veşnic, care stă pe tronul lui David, judecând şi făcând dreptate peste tot pământul şi împărtăşind bunuri dumnezeieşti tuturor neamurilor:

- *"Împărat peste Sion"* – **Psalmi 2,5**;
- *"Împăratul Mesia şi împărăţia Lui vor străluci peste toate împărăţiile pămantului"* – **Psalmi 71,10-11**;
- *"împărăţia Lui va fi împărăţia dreptăţii şi a păcii"* – **Isaia 32,1**;
- *"Iată, vin zile, zice Domnul, când voi ridica lui David Odraslă dreaptă şi va ajunge rege şi va domni cu înţelepciune: va face judecată şi dreptate pe pământ"* – **Ieremia 23,5**;

În Noul Testament, Iisus Hristos este numit împărat de îngerul Gavriil: *"Şi va împărăţi peste casa lui Iacov în veci şi Împărăţia Lui nu va avea sfârşit"* – **Luca 1,33**.

Magii de la Răsărit Îl caută să I se închine ca unui împărat: *"Unde este regele iudeilor căci am văzut steaua şi am venit să ne închinăm Lui?"* – **Matei 2,2** şi: *"S-au închinat Lui şi I-au adus daruri"* – **Matei 2,11**.

Iisus Hristos Îşi recunoaşte demnitatea împărătească înaintea lui Pilat: *"Iar Iisus stătea înaintea dregătorului. Şi L-a întrebat dregătorul, zicând: Tu eşti regele iudeilor? Iar Iisus i-a răspuns: Tu zici"* – **Matei 27,11** sau: *"Împărăţia Mea nu este din lumea aceasta"* – **Ioan 18,36**. Demnitatea împărătească Şi-o descoperă Iisus Apostolilor şi după Înviere: *"Datu-Mi-s-a toată puterea, în cer şi pe pământ"* – **Matei 28,18**. Sf. Apostol Pavel Îl numeşte pe Hristos: *"Împăratul împăraţilor şi Domnul domnilor"* – **I Timotei 6,15**.

3a. În timpul vieții Sale pământești, Mântuitorul Şi-a arătat demnitatea Sa împărătească prin numeroasele minuni, prin puterea cu care învăţa poporul, pentru că cele trei slujiri nu erau despărțite şi se îmbinau într-o operă unitară: El *"învăţa ca unul care are putere şi nu ca învăţătorii lor"* – **Matei 7,29**. De asemenea, demnitatea împărătească şi-a arătat-o prin poruncile dumnezeieşti pe care le-a dat pentru cei ce vor să-şi câştige mântuirea, prin întemeierea Bisericii ca organ de mântuire şi sfinţire a credincioşilor, prin principiile de organizare şi conducere în Biserică, zidită fiind pe temelia Apostolilor şi a proorocilor, adică pe credinţa şi învăţătura lor.

b. Însă, demnitatea împărătească a lui Iisus Hristos este arătată deplin după moartea Sa. Întâi, prin coborârea la iad prin care a slobozit pe drepţii ţinuţi în legăturile iadului, surpând astfel puterea morţii şi a diavolului. Apoi prin Învierea Sa din morţi, minune la care conlucrează şi Tatăl şi Duhul Sfânt; precum şi prin Înălţarea Sa la cer şi şederea de-a dreapta Tatălui, desigur după firea omenească, căci după firea dumnezeiască, El este nedespărţit şi egal cu celelalte două Persoane ale Sf. Treimi.

4. Continuarea demnităţii Sale împărăteşti şi după Înălţarea la cer se face în Biserică, precum şi celelalte două slujiri, prin ierarhia bisericească, aceasta fiind investită cu puterea harică pentru continuarea întreitei slujiri a Mântuitorului. Astfel, slujitorii sfinţiţi învaţă pe credincioşi adevărul dumnezeiesc, îi sfinţesc prin Sf. Taine şi călăuzesc sufletele spre mântuire (această ultimă misiune corespunde demnităţii împărăteşti a Mântuitorului). Dar prin ierarhia bisericească, Însuşi Hristos, în chip nevăzut, Îşi continuă opera Sa mântuitoare, fiind permanent prezent în Biserică, pe care o conduce în chip nevăzut.

Alte acte ale demnităţii Sale împărăteşti care vor avea loc în viitor sunt: Judecata universală şi reînnoirea întregii creaţii, urmată de împărăţirea veşnică cu drepţii.

Lectură: Ierotei Vlahos, *Predici la marile sărbători*, pg.196-197.

RĂSCUMPĂRAREA ŞI ASPECTELE EI

Răscumpărarea este mântuirea obiectivă realizată de Iisus Hristos, începând cu Întruparea Sa, continuând cu întreita Sa slujire şi culminând cu Răstignirea şi Învierea Sa din morţi, prin care omul este restabilit în starea de comuniune personală cu Dumnezeu.

Opera de Răscumpărare este deosebit de bogată şi cuprinde o mulţime de înţelesuri. Urmând Sf. Părinţi, teologia ortodoxă rezumă numeroasele teorii privind sensurile Răscumpărării şi reliefează astfel trei aspecte fundamentale ale acestui minunat act dumnezeiesc care este Răscumpărarea omului.

Aceste trei aspecte sunt: de jertfă, ontologic şi recapitulativ.

Aspectul de jertfă

1. Cele două direcţii cuprinse în aspectul de jertfă: către Dumnezeu şi către om;
2. Cel mai important aspect al Răscumpărării – cel de jertfă. Prin ascultarea desăvârşită a Fiului lui Dumnezeu de Tatăl şi moartea Sa pe Cruce este reevidenţiată în ochii oamenilor slava lui Dumnezeu şi este pedepsit suprasuficient păcatul oamenilor;
3. Mântuitorul Hristos, Cel fără de păcat, suportând moartea din iubire pentru noi, a repurtat biruinţa asupra morţii pentru toţi oamenii. Moartea Sa s-a transformat în izvor de viaţă pentru toţi cei ce se mântuiesc.

1. Sub acest aspect, opera de Răscumpărare a lui Iisus Hristos este îndreptată, pe de o parte, către Dumnezeu, fiind jertfa fără prihană, jertfa curată a lui Dumnezeu – Omul. La această direcţie a lucrării mântuitoare se referă, mai ales, termenul de jertfă. Chiar cuvântul "jertfă" înseamnă dar, ofrandă adusă unei fiinţe superioare şi presupune existenţa unui Primitor. Prin jertfă se stabileşte o relaţie între cel ce o oferă şi cel ce o primeşte.

Despre aceasta Sf. Scriptură mărturiseşte: *"Sângele lui Hristos, Care S-a adus pe Sine jertfă fără prihană lui Dumnezeu"* – **Evrei 9,14** şi: Hristos *"S-a dat pe Sine pentru noi prinos şi jertfă lui Dumnezeu, întru miros de bună mireasmă"* – **Efeseni 5,2**.

Pe de altă parte, Răscumpărarea adusă de Mântuitorul are şi o direcţie către om, ca ridicare a pedepsei pentru păcat. Tatăl Însuşi L-a dat pe Fiul Său la moarte, L-a făcut jertfă pentru păcat, L-a împovărat cu blestemul lumii şi L-a pedepsit în locul lumii: *"Că aşa de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Fiul Său L-a dat..."* – **Ioan**

3,16. Iar în alt loc: *"El este jertfa de ispăşire pentru păcatele noastre şi nu numai pentru ale noastre, ci şi pentru ale lumii întregi"* – **I Ioan 2,2**.

Astfel, Jertfa Mântuitorului este în acelaşi timp omagiere a lui Dumnezeu, dar şi pedeapsă pentru păcat.

2. Întreaga lucrare răscumpărătoare a lui Iisus Hristos are un profund caracter de jertfă. Jertfa lui Hristos, privită ca omagiu adus lui Dumnezeu, este expresia ascultării totale de Dumnezeu (în slujirea arhierească sunt cuprinse toate durerile suferite cu scopul împlinirii ascultării de Dumnezeu). Această ascultare, venind din partea Fiului lui Dumnezeu şi având prin aceasta o valoare infinită, este cea mai impresionantă ofrandă adusă lui Dumnezeu Tatăl pentru vindecarea neascultării lui Adam şi pentru a ridica pe om din răul în care căzuse. Consecinţa neascultării s-a răsfrânt, în primul rând, în relaţia dintre om şi Dumnezeu. Neascultarea oamenilor a întunecat în ochii lor maiestatea infinită a lui Dumnezeu. Neîmplinind voia lui Dumnezeu, omul a întors spatele lui Dumnezeu, s-a depărtat de izvorul vieţii şi al binelui, crezând că îşi poate găsi fericirea fără El. Nu s-a micşorat slava lui Dumnezeu, dar pentru oameni, nedându-I cinstea cuvenită, ea s-a ascuns de la ochii lor, li s-a întunecat vederea lui Dumnezeu. Pentru a fi reevidenţiată maiestatea divină, trebuia din nou împlinită ascultarea desăvârşită de Dumnezeu, adică până la moarte. Această ascultare, însă, nu o putea oferi niciun om, dată fiind universalitatea păcatului strămoşesc, toţi fiind robi ai păcatului şi ai diavolului şi *"fii ai mâniei"* divine – **Efeseni 2,3**, omul neputându-se izbăvi prin propriile puteri datorită viciozităţii naturii umane. Ci ea trebuia împlinită de cineva care să fie şi om, pentru ca opera de mântuire să fie adusă şi din partea oamenilor, dar şi Dumnezeu, ca prin aceasta să i se dea o valoare infinită.

Această redescoperire a maiestăţii lui Dumnezeu în faţa noastră o cerea Dumnezeu Însuşi, dar nu pentru El, căci El putea fi fericit şi fără ca noi să-I vedem maiestatea Lui, ci o socotea Dumnezeu necesară pentru mântuirea noastră, adică pentru restabilirea unei comuniuni de iubire între noi şi Dumnezeu. Iar dacă Dumnezeu socotea necesară această reevidenţiere a măririi Sale pentru mântuirea noastră, El a şi luat iniţiativa pentru a o împlini, trimiţând în lume pe Fiul Său, ca El Însuşi prin ascultarea Sa desăvârşită să ne reevidenţieze mărirea lui Dumnezeu. Astfel, privind împlinirea deplină a voii lui Dumnezeu de către Fiul Său adusă până la moartea pe Cruce, să înţelegem mărirea Celui de Care ascultă. În aceasta îşi vede Fiul împlinită misiunea Sa pe pământ, în preamărirea Tatălui: *"Eu Te-am preamărit pe Tine pe pământ, lucrul pe care Mi l-ai dat să-l fac, l-am săvârşit"* – **Ioan 17,4** şi: *"Iată, vin, ca să fac voia Ta, Dumnezeule"* – **Evrei 10,8**.

Dar nu era de ajuns ca Hristos să dea lui Dumnezeu o ascultare pe care nu i-o dădeau oamenii şi prin aceasta să-i atragă şi pe ei la ascultare. În cazul acesta, ascultarea lui Hristos s-ar fi putut interpreta ca un exemplu de cum trebuiau să se poarte oamenii de aici înainte. Primirea oamenilor în comuniunea lui Dumnezeu ar fi apărut ca fiind condiţionată doar de întoarcerea lor, fără ca păcatul să fie pedepsit. Şi în acest caz, maiestatea lui Dumnezeu ar fi apărut micşorată.

În realitate însă, Dumnezeu nu a lăsat păcatul nepedepsit. L-a pedepsit foarte sever pentru a se vedea gravitatea lui. Iar pedeapsa dată de Dumnezeu pentru păcat este moartea căci *"Plata păcatului este moartea"* – **Romani 6,23**, așa cum i-a făcut cunoscut omului și înainte de cădere: *"în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit"* – **Geneză 2,17**. Păcatul oamenilor trebuia pedepsit deci cu moartea pentru a fi iertat. Nu ajungea deci numai ascultarea Domnului, ci El trebuia să sufere pedeapsa cea mai grea, pedeapsa deplină, pe care o aveau de suferit oamenii pentru el, adică moartea. Astfel a plătit El deplin datoria în locul nostru. Suportând El, Cel ce era nu numai om, ci și Dumnezeu, moartea ca pedeapsă, s-a evidențiat mărirea lui Dumnezeu mai mult decât se acoperise prin păcatul oamenilor. În Hristos s-a pedepsit deci suprasuficient păcatul oamenilor.

3. Dar Cel ce suporta moartea era fără păcat, deci nu o suporta ca pedeapsă pentru El, ci din iubire pentru noi. De aceea, moartea nu L-a putut ține, încât Dumnezeu Însuși S-a preamărit înviind Hristos din morți. Întrucât moartea suportată de Hristos era o moarte pentru păcatele lumii, era o moarte dreaptă, cuvenită, dar întrucât o suporta Fiul lui Dumnezeu întrupat, Cel ce era fără de păcat, moartea Lui era nedreaptă, necuvenită. De aceea, moartea dreaptă, cuvenită s-a transformat în El în moarte nedreaptă, necuvenită și, ca atare, a fost biruită.

A fost cu dreptate ca osânda morții să cadă și asupra lui Iisus pentru că luând firea omenească, peste toată această fire trebuia să cadă osânda morții. Dreptatea s-a satisfăcut și în cazul Lui. Dar iarăși a fost cu dreptate ca Iisus, fiind personal fără păcat, Tatăl să nu-L lase pe El, ca om, să fie ținut de moarte. Astfel, cu dreptate a murit pentru lume, cu dreptate a înviat personal, Iisus a învins moartea cu dreptate. Dar din faptul că Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om și a primit moartea ca să o biruiască, deși El ar fi putut rămâne neîntrupat și fără de moarte, se înțelege că biruința morții nu a repurtat-o pentru El personal, ci pentru oameni.

Suferind moartea pentru oameni, maiestatea lui Dumnezeu a fost redescoperită în ochii făpturii și moartea a fost biruită pentru toți oamenii. Moartea lui Hristos s-a transformat în izvor de viață pentru toți cei cuprinși în umanitatea Sa îndumnezeită.

Lectură: Ierotei Vlahos, *Predici la marile sărbători*, pg.192-194; 197-198.

Aspectul ontologic

1. Acest aspect evidențiază direcția operei mântuitoare a lui Iisus Hristos spre firea Sa umană;

2. Ascultarea lui Hristos ca om a dus la perfecționarea ontologică a firii Sale până la îndumnezeire;

3. Iisus Hristos Și-a asumat firea umană căzută cu afectele ireproșabile, afară de păcat.

4. Iisus Hristos – Noul Adam – este primul om care a depășit slăbiciunile firii umane și a dus firea Sa la nepătimire;

5. Îndumnezeirea firii umane au primit-o spiritual toţi oamenii prin Iisus Hristos, tuturor fiindu-le deschisă calea spre sfinţenie.

1. A doua direcţie a operei mântuitoare a lui Iisus Hristos este cea către natura omenească a Mântuitorului. Prin ascultarea Sa desăvârşită faţă de Dumnezeu dusă până la moartea pe Cruce, Iisus Hristos a desăvârşit firea omenească însuşită de El până la îndumnezeire. Aspectul ontologic al Răscumpărării se referă la această perfecţionare internă, fiinţială, ontologică a firii omeneşti asumate de Mântuitorul, prin Jertfa Sa.

Teologia catolică şi protestantă recunosc operei de Răscumpărare a Mântuitorului doar valoarea de jertfă, de satisfacţie substitutivă oferită lui Dumnezeu Tatăl pentru ofensa adusă Lui de oameni. Astfel, ascultarea şi moartea lui Hristos au, în concepţia lor, numai o valoare de schimb, de echivalenţă juridică.

2. Teologia ortodoxă afirmă, însă, că ascultarea şi moartea Mântuitorului au avut nu doar caracterul unei echivalenţe juridice, ci şi o însemnătate ontologică. Ascultarea şi jertfa au ridicat în acelaşi timp firea umană în Hristos Iisus din starea ei de slăbiciune la nestricăciune. În general, cine ascultă de Dumnezeu şi se jertfeşte Lui nu rămâne neschimbat în firea sa, ci şi-o înalţă. Dumnezeu cere omului împlinirea anumitor porunci. Prin împlinirea lor, omul slăveşte pe Dumnezeu, dar se şi desăvârşeşte. Neascultarea omului de Dumnezeu a produs în natura lui o stare de stricăciune ce se termina fatal cu moartea. Ascultarea lui Hristos de Dumnezeu şi moartea Lui ca jertfă au produs în firea umană asumată de El la Întrupare o continuă perfecţionare până la îndumnezeirea ei. Umanitatea lui Hristos, datorită unirii ei ipsotatice cu firea dumnezeiască în Persoana Fiului lui Dumnezeu, se umple progresiv de energiile divine ale Duhului Sfânt, Care este totdeauna cu Fiul. Sf. Părinţi socotesc că în Întrupare este dată potenţial întreaga îndumnezeire a firii umane şi deci începutul mântuirii noastre.

3. Firea umană pe care a luat-o Iisus nu a fost de la început nestricăcioasă şi fără afecte. Iisus Hristos a luat firea noastră după cădere, dar fără de păcat. Aceasta din două motive: pentru că pe aceasta a venit să o mântuiască, nu pe cea dinainte de cădere, şi pentru că numai aşa El este pentru noi pildă de luptă cu ispita.

Spunând că Iisus a luat firea umană căzută, însă fără de păcat, Sf. Părinţi înţeleg prin aceasta că firea umană a lui Iisus a avut afectele care au pătruns în firea noastră după păcat, dar nu a avut şi păcatul însuşi. Păcatul stă în înclinarea voinţei spre rău, afectele într-o slăbiciune a firii cum ar fi: pofta şi plăcerea de a mânca, trebuinţa de somn, întristarea, frica de moarte etc. În Iisus Hristos aceste afecte nepăcătoase erau subordonate strict voinţei Lui; trebuinţele fireşti erau satisfăcute doar atât cât era necesar.

Sf. Maxim Mărturisitorul lămureşte clar aceasta spunând că afectele sunt de două feluri: de plăcere şi de durere. În Adam dinainte de cădere nu a existat nici plăcerea, nici durerea simţuală, ci numai plăcerea spirituală. Plăcerea şi durerea simţuală au pătruns prin păcat ca o trăsătură animalică, iraţională din firea umană, plăcerea ducând spre păcat, durerea reacţionând împotriva lui şi îndemnând pe om la

ridicarea spre viața spirituală. Plăcerea este legată fiinţial de păcat, iar durerea numai indirect. Plăcerea este un păcat întrucât este o preocupare de cele simțuale şi o uitare de Dumnezeu. Primul păcat a constat dintr-o plăcere şi de atunci la obârşia fiecărui om stă o plăcere care este un păcat. Plăcerea se cere repetată. Dumnezeu, voind mântuirea omului, a înfipt în plăcere contrariul ei, durerea, ca pe un mijloc de pedepsire, de oprire şi de nimicire a plăcerii. Durerea se repetă pentru că şi plăcerea se repetă. Omul, în loc de a învăța din durerea care se dezvoltă din plăcere, de a nu mai căuta o altă plăcere, dimpotrivă fuge de durere în brațele plăcerii. Dar această plăcere naşte o nouă durere. Şi aşa ultima durere este moartea, prin care Dumnezeu pune, în sfârşit, capăt acestui cerc vicios, acestei reveniri necontenite a omului la plăcere. Dar nici moartea nu mântuieşte, pentru că nici durerea supremă a morții nu-l face pe om să se rupă măcar în ultimele clipe deplin de plăcere, ci dacă ar putea, ar fugi şi acum de durerea morții într-o nouă plăcere.

4. La Iisus Hristos s-a produs ridicarea din acest cerc vicios prin prezența Dumnezeirii în El. În Iisus Hristos nu a existat înclinație spre păcat sau spre plăcere simțuală. De aceea, El nici nu a căutat să fugă de durere, ci a rezistat în ea până la capăt. El a suportat o durere mai mare decât a tuturor oamenilor căci a experiat în Sine grozavele urmări ale păcatului şi S-a cutremurat cu sensibilitatea Lui dumnezeiască şi cu iubirea neasemuită de oameni, mai mult decât oricine altul, de nefericirea în care au căzut oamenii. Suportând durerea mai mult ca orice om, a scos durerea din fire şi a adus firea spre nepătimire. Căci cu cât suportă cineva o mai mare durere până la capăt, cu atât este mai tare.

Asumând toate slăbiciunile, suferințele naturii umane căzute, Iisus Hristos le-a depăşit, ridicându-Şi firea Sa umană la o nouă condiție mult superioară, la nestricăciune, desăvârşind-o ontologic. Iisus Hristos este primul om – Noul Adam, Care a reuşit să depăşească slăbiciunile firii umane, să iasă din cercul vicios plăcere – durere, deschizând astfel calea perfecţionării şi nemuririi pentru toţi oamenii.

Nepătimirea totală a primit-o Iisus ca om după ce a trecut prin durerea supremă a morții. Prin moarte, Iisus trece la Înviere care înseamnă totodată îndumnezeirea deplină a firii Lui umane după ce S-a pregătit treptat pentru aceasta, dobândind nepătimirea. Moartea lui Iisus a fost trecere spre Înviere pentru că nu a fost moarte obişnuită, ci deşi era suportată ca pedeapsă pentru păcatele lumii, El însă fiind fără de păcat, ca Dumnezeu, moartea nu L-a putut ține, ci a fost biruită de El.

În Iisus Hristos, firea umană, întărită fiind de Dumnezeirea Sa cu care era unită ipostatic, a învins stricăciunea şi moartea şi a ajuns la nestricăciune şi nemurire.

5. Această îndumnezeire a firii omeneşti au primit-o virtual, potențial, toţi oamenii prin Iisus Hristos. Şi noi primim prin încordarea voinței noastre, aceeaşi putere supranaturală după har pe care a avut-o Iisus după ipostas, pentru a birui ispitele şi păcatul, fiindu-ne deschisă tuturor calea spre desăvârşire, spre îndumnezeire. Hristos cel înviat iradiază permanent putere şi viață dumnezeiască tuturor celor ce cred în El şi intră în comuniune cu El prin împlinirea poruncilor dumnezeieşti căci *"Dumnezeu Se află ascuns în poruncile Sale"* spune **Sf. Marcu Ascetul**.

Jertfa Mântuitorului a însemnat sfinţirea firii Sale umane, având ca ţel, însă, mântuirea şi sfinţirea noastră: *"Eu pentru ei Mă sfinţesc pe Mine Însumi ca şi ei să fie sfinţiţi în adevăr"* – **Ioan 17,19**. Iar **Sf. Atanasie cel Mare** spune: Prin Înălţare *"a venit Domnul ca să ne deschidă drumul la ceruri,... căci nu Cuvântul avea trebuinţă de deschiderea porţilor, ci noi... noi pe care ne-a urcat prin trupul Său propriu"*.

Aspectul recapitulativ

1. Acest aspect se referă la cuprinderea noastră tainică în Hristos şi în opera Lui mântuitoare;
2. Temeiuri din Sf. Scriptură şi tradiţionale pentru aspectul recapitulativ;
3. Mântuirea noastră subiectivă este o prefacere a unirii noastre virtuale cu Hristos într-o unire actuală prin credinţă şi lucrare;
4. Numirea de "Adam cel nou" dată lui Hristos ne ajută să înţelegem această taină, El fiind izvorul permanent al vieţii noastre însănătoşite;
5. Din iubire, Fiul lui Dumnezeu S-a legat fiinţial de noi, oamenii, prin Întrupare. Unirea noastră cu Hristos este o unire reală, prin aceasta Hristos ne-a mântuit obiectiv.

1. Opera de Răscumpărare a Mântuitorului are şi un aspect recapitulativ prin care este îndreptată spre oameni. Aspectul acesta se referă la cuprinderea, concentrarea noastră tainică în Hristos şi în opera Lui mântuitoare strâns unită cu Persoana Sa. Sub acest aspect, Hristos în tot ce a făcut cât a trăit pe pământ, începând cu Întruparea, vieţuirea modestă ca om, Patimile şi Moartea Sa pe Cruce, ne-a cuprins virtual pe noi toţi. Jertfindu-Se ca om şi îndumnezeindu-Se, noi toţi am fost aduşi jertfă şi îndumnezeiţi într-un chip virtual, duhovnicesc.

Întrupându-Se Fiul lui Dumnezeu Şi-a însuşit firea omenească în mod real, dar în această fire suntem cuprinşi toţi oamenii în mod virtual, duhovniceşte, astfel încât prin Jertfa şi îndumnezeirea firii umane în Hristos, toţi am fost aduşi jertfă şi îndumnezeiţi în mod virtual.

2. Această relaţie a noastră cu Hristos, datorită firii Sale umane, o arată clar Revelaţia divină: *"Dumnezeu, bogat fiind în milă, pentru multa Sa iubire cu care ne-a iubit pe noi, cei ce eram morţi prin greşelile noastre, ne-a făcut vii împreună cu Hristos... şi împreună cu El ne-a sculat şi împreună ne-a aşezat întru cele cereşti în Hristos Iisus"* – **Efeseni 2, 4-6**. Iar în canonul Paştilor se cântă: *"Ieri m-am îngropat împreună cu Tine, Hristoase, astăzi mă scol împreună cu Tine, înviind Tu; răstignitu-m-am ieri împreună cu Tine, Însuţi împreună mă preamăreşte, Mântuitorule, întru împărăţia Ta"*.

3. În mod tainic, Iisus Hristos ne-a cuprins pe toţi în tot ce a făcut cât a trăit pe pământ, recapitulându-ne virtual în El. Astfel, mântuirea noastră subiectivă,

personală nu este altceva decât însuşirea de fiecare dintre noi a ceea ce avem deja virtual în Hristos, de la început. În mântuirea personală noi actualizăm printr-o repetare tainică, prin Sf. Taine în Biserică, fiecare act prin care El a urcat cu noi treptele mântuirii. Iar faptul că ne-a cuprins în tot ce a făcut cât a vieţuit ca om până la Înălţarea la cer, înseamnă că ne-a unit cu El virtual încă de la Întrupare. Mântuirea noastră este deci o prefacere a unirii noastre virtuale cu Hristos într-o unire actuală, personală prin voinţă şi credinţă. Dar, ceea ce trebuie reţinut este că, înainte de a ne atrage prin credinţă în procesul mântuirii personale, Hristos ne-a cuprins tainic în tot ce a făcut.

Text facultativ: Adunarea noastră în Sine, Hristos nu o face printr-o acţiune exercitată asupra noastră în mod exterior, ci prin faptul că ne umple de iubire şi de pace. Iisus Hristos restabileşte în fiecare făptură raţională care se alipeşte de El, forţa iubirii unificatoare. Iisus Hristos văzut ca Raţiune şi Iubire unificatoare a tuturor este El Însuşi Biserica, pentru că Biserica este modul prin care puterea unificatoare a lui Hristos trece din virtualitate în actualitate pe măsură ce se restabileşte în cei care adună în Sine iubirea lor faţă de El şi întreolaltă. (Extras din studiile hristologice, vezi bibliografie) – **fac**.

4. Modul cuprinderii noastre virtuale în Hristos depăşeşte înţelegerea omenească, rămânând o mare taină. Numirea ce se dă lui Hristos, aceea de *„noul Adam"* sau *„Adam cel de pe urmă"* – **I Corinteni 15,45** sau **I Corinteni 15,22** – ne ajută să ne apropiem de această taină.

Hristos deţine faţă de omenire poziţia unui nou Adam care ne cuprinde pe toţi cum ne-a cuprins Adam cel vechi.

V. Lossky scrie: *„Hristos prezintă Tatălui totalitatea universului reunită în El ca un nou Adam cosmic, unind creatul cu necreatul. În această înţelegere a lui Hristos, Adam cel nou, Unificator şi Sfinţitor al fiinţei create... Dumnezeu prevăzuse căderea lui Adam şi Fiul lui Dumnezeu a fost Mielul jertfit înainte de veci, în voinţa preexistentă a Treimii"* .

Mai mult chiar decât primul Adam, pentru că din Adam cel vechi primim existenţa în mod indirect (prin părinţi şi de fapt tot de la Dumnezeu), iar din Hristos, Adam cel nou, primim adevărata noastră existenţă umană, fiecare direct, Hristos are existenţa noastră a tuturor în Sine căci prin El *„toate s-au făcut. Întru El era viaţa..."* – **Ioan 1,3-4**. În Dumnezeu Cuvântul era cuprinsă de la început toată creaţia *„pentru că de la El şi prin El şi întru El sunt toate"* – **Romani 11,36**. Iar când omul s-a îndepărtat de Dumnezeu, Fiul lui Dumnezeu, întrupându-Se, S-a pogorât între oameni pentru a reface legătura dintre El şi oameni. Astfel, Hristos este izvorul permanent din care primim toţi viaţa cea nouă, însănătoşită, pentru că opera Sa de mântuire este echivalentă cu o recreaţie a lumii. Şi trebuie să rămânem permanent într-o comuniune directă cu El prin credinţă, ca să continuăm să existăm ca adevăraţi oameni.

Această numire a lui Hristos, de Adam cel nou, este uşor de înţeles dacă ţinem seama de faptul că *„Adam cel de pe urmă"* – Hristos – este anterior lui Adam cel dintâi. Căci primul om a fost creat după chipul veşnic al lui Adam cel de pe urmă – Hristos, Dumnezeu cel întrupat. (Pentru că în Dumnezeu a existat totdeauna planul

mântuirii prin Întruparea Fiului, Dumnezeu ştiind din veşnicie că omul va cădea. Deci şi chipul pe care avea să-l ia Hristos era existent din veci în Dumnezeu, fiind ştiut de El. După chipul veşnic al lui Hristos, a fost de fapt creat primul om).

5. În aspectul recapitulativ al Răscumpărării se manifestă iubirea compătimitoare a lui Hristos faţă de cei pe care şi i-a făcut fraţi prin Întrupare. Prin iubire, Hristos este legat în mod real de noi toţi pentru că fundamentul Întrupării Fiului, al întregii opere mântuitoare, este iubirea nemărginită a lui Dumnezeu faţă de om. Prin iubire Hristos s-a legat ontologic, fiinţial, de noi, oamenii, întrupându-Se. Unirea noastră cu Hristos este o unire reală, nu o unire în sensul unei comuniuni omeneşti de la distanţă, ci este o identificare cu Persoana Mântuitorului Hristos conform **Ioan 14,23**: *„Dacă Mă iubeşte cineva, va păzi cuvântul Meu şi Tatăl Meu îl va iubi şi vom veni la el şi locaş la el ne vom face"*; **Ioan 15,4**: *„Rămâneţi în Mine şi Eu în voi"*.

Noi nu suntem cuprinşi în Hristos într-o unitate indistinctă care ne anulează ca persoane proprii, ci suntem cuprinşi în El relaţional. El este centrul sistemului de relaţii cu noi. El Se simte legat de noi şi tot ce face, face virtual cu noi toţi dacă vrem să primim. Iar Cel ce are legaţi pe mulţi de Sine, unde Se duce El, îi duce şi pe ei dacă nu se opun. Prin Jertfa Sa ne-a scos pe toţi din blestem, ne-a mântuit obiectiv pe toţi, ne-a îndumnezeit. Iar noi ne însuşim personal lucrarea Sa prin deschiderea spre El şi unirea noastră cu El, personal voită. Prin unirea noastră voluntară cu El, Hristos ne mântuieşte şi subiectiv, trăgându-ne şi pe noi acolo unde este El după Înălţare. Această unire a noastră şi vieţuire tainică împreună cu Hristos se realizează în Biserică – Trupul tainic al Domnului.

Lectură: D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.120-122; 107-108.

Deosebiri confesionale

I. Răscumpărarea în teologia catolică

1. Concepţia catolică despre Răscumpărare este legată de învăţătura lor greşită despre starea omului după cădere;

2. Teoria satisfacţiei substitutive despre Răscumpărare operează cu două idei principale: ideea satisfacţiei şi ideea meritului;

3. Învăţătura catolică despre Răscumpărare are caracter juridic exteriorist, nu concepe mântuirea ca o transformare interioară a omului.

II. Răscumpărarea în teologia protestantă

1. Teologia crucii cuprinde învăţătura protestantă esenţială despre Răscumpărare;

2. Concepţia protestantă despre Răscumpărare, pornind de la o premisă falsă, are, de asemenea, caracter juridic şi exterior.

I. **Răscumpărarea în teologia catolică**

1. Doctrina catolică despre Răscumpărare este solidară cu cea despre păcatul strămoşesc. Afirmând că prin cădere natura umană a rămas nealterată, omul pierzând doar graţia supraadăugată, mântuirea s-ar reduce în consecinţă doar la recâştigarea graţiei pierdute şi la împăcarea cu Dumnezeu prin înlăturarea vinei, fără ca firea umană să treacă prin vreo transformare interioară pentru că păcatul nu a ştirbit-o cu nimic.

2. Concepţia catolică despre Răscumpărare este concretizată în **teoria satisfactiei substitutive**. Prin aceasta se afirmă că prin păcatul strămoşesc omul l-a jignit pe Dumnezeu, iar pentru aceasta I-a rămas dator cu o satisfacţie. Omul nu-i putea aduce această satisfacţie pentru că tot ce are el îi aparţine de fapt tot lui Dumnezeu. De aceea, Dumnezeu, neputându-Şi nesocoti planul creaţiei de a ferici făptura Sa, hotărăşte Întruparea Fiului lui Dumnezeu. Iisus Hristos, prin suferirea morţii pe nedrept în locul oamenilor, a satisfăcut onoarea jignită a lui Dumnezeu. Această teorie formulată de Anselm de Canterbury în 1109 a rămas dominantă în teologia catolică până azi, fiind doar uşor modificată. Ideile fundamentale cu care operează această teorie sunt: ideea satisfacţiei şi a meritului. Se afirmă prin acestea că satisfacţia adusă de Hristos nu a fost doar echivalentă cu ofensa, ci supraabundentă. Din cauza demnităţii infinite a Persoanei Fiului lui Dumnezeu, meritele lui Hristos câştigate prin Jertfa de pe Cruce sunt infinite. Surplusul acesta infinit (rămas după satisfacţia adusă pentru ofensa păcatului) se depozitează în tezaurul „Bisericii", formând împreună cu meritele supraprisositoare ale sfinţilor un depozit de *gratia divina* pe care papa îl distribuie credincioşilor în mod arbitrar prin indulgenţe.

În această teorie este justă ideea centrală că Răscumpărarea, mântuirea obiectivă, s-a realizat prin Jertfa Fiului lui Dumnezeu întrupat, idee fundamentată temeinic în Sf. Scriptură. La Sf. Părinţi, însă, deşi întâlnim ideea că mântuirea ne-a obţinut-o Hristos prin Jertfa Sa, lipseşte termenul de satisfacţie, împrumutat din limbajul juridic al Dreptului roman, folosit întâi de Tertulian, apoi de fericitul Augustin.

3. Ceea ce caracterizează această concepţie în general este spiritul ei juridic şi exteriorist. Conştiinţa religioasă nu poate admite îndeosebi ideea că sacrificiul adus de Mântuitorul a fost cerut de Dumnezeu pentru repararea onoarei Sale jignite (conform teologiei ortodoxe: Dreptatea lui Dumnezeu nu putea lăsa păcatul nepedepsit; păcatul fiind îndreptat împotriva lui Dumnezeu, era foarte grav şi trebuia sever pedepsit). Dumnezeu este conceput în teoria catolică asemenea seniorilor medievali a căror supremă grijă era păstrarea onoarei şi restabilirea ei dacă ar fi fost jignită.

Raportul omului cu Dumnezeu este conceput în această teorie ca în întreaga teologie catolică datorită învăţăturii lor despre *gratia creata*, ca un raport exterior şi nu ca o comuniune reală, fiinţială, de iubire dintre Dumnezeu şi om. Apoi, teoria aceasta nu vede toată gravitatea stării omului după cădere. Pornind de la ideea greşită că prin cădere, natura umană nu s-a alterat, se ajunge la concluzia falsă că pentru a

reveni la starea primordială a fost suficientă reprimirea grației pierdute, fără ca firea umană să se restaureze.

Ori teologia ortodoxă afirmă că Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat nu doar pentru a ni Se substitui ca jertfă, ci și pentru ca fiind pururea om îndumnezeit, să rămână în deplină comuniune cu noi oamenii, împărtășindu-ne și nouă din viața Sa dumnezeiască. Dar teologia catolică nu recunoaște aspectul ontologic al îndumnezeirii firii umane în Iisus Hristos și prin aceasta al îndumnezeirii omului.

Lectură: Ierotei Vlahos, *Predici la marile sărbători*, pg.186-188; 197-199

II. **1.** **Răscumpărarea în teologia protestantă**, numită de preferință împăcare, este înțeleasă ca suportarea mâniei dumnezeiești de Iisus Hristos, Care, așezându-Se de bunăvoie sub mânia și pedeapsa lui Dumnezeu, le suportă până la moarte, iar prin răbdarea și moartea Lui a biruit păcatul și moartea. Aceasta este teologia crucii și aparține teologiei luterane vechi.

Actual există opinii variate cu privire la Răscumpărare, aparținând diverselor ramuri ale protestantismului, care nu sunt ușor de precizat și de altfel nici nu este necesar.

2. Privită în general concepția protestantă despre mântuire apare, ca și cea catolică, unilaterală, ea având de asemenea caracter juridic și exterior. Ideea centrală, însă, aceea a jertfei de ispășire aduse de Mântuitorul este justă. Plecând însă, ca și catolicii, de la o premisă falsă, aceea a stricăciunii ireparabile a naturii umane prin păcatul strămoșesc, protestanții ajung la o concluzie greșită: Răscumpărarea adusă de Iisus Hristos nu a adus nicio modificare naturii umane, fiindcă în omul căzut nu se mai poate repara nimic, el fiind o ființă total decăzută.

Așadar numai învățătura ortodoxă despre Răscumpărare oferă o viziune cuprinzătoare a bogăției de înțelesuri ce străbat opera mântuitoare a lui Iisus Hristos.

Învierea Domnului și adeverirea morții și Învierii Lui

1. Învierea Domnului este piatra de temelie a religiei creștine și garanția învierii noastre;
2. La minunea Învierii Domnului, cea mai puternică dovadă a Dumnezeirii Sale, au conlucrat cele trei Persoane divine;
3. Învierea Domnului nu este o simplă revenire la viață, ci începutul vieții noi și veșnice, la care vom fi și noi părtași după Judecata universală;
4. Învierea lui Hristos este un fapt istoric incontestabil, mărturisit de ucenicii Săi, cei ce L-au văzut pe Domnul înviat;
5. Potrivit învățăturii Bisericii noastre, Hristos cel înviat îi conduce pe toți cei credincioși la înviere și nestricăciune;
6. Mărturiile despre Învierea Domnului relatate în Sf. Evanghelii au fost răstălmăcite de protestanți care contestă adevărul Învierii lui Hristos în mai multe teorii.

1. Cea mai uimitoare minune săvârşită de Mântuitorul este propria Sa Înviere din morţi, minune care este şi cea mai puternică dovadă a divinităţii Sale. Învierea Domnului este piatra de temelie, adevărul fundamental al religiei creştine, precum şi garanţia învierii noastre după cum spune Sf. Apostol Pavel: *„Iar dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică şi credinţa voastră... Şi dacă nădăjduim în Hristos numai în viaţa aceasta, atunci suntem mai de plâns decât toţi oamenii. Dar acum Hristos a înviat din morţi, făcându-Se începătură celor adormiţi. Căci deoarece moartea a venit printr-un om, printr-un om şi învierea morţilor"* – **I Corinteni 15,14; 19-21**. Cuvintele Ap. Pavel arată deci că Învierea Domnului constituie evenimentul istoric capital care stă la temelia creştinismului.

2. La actul Învierii au conlucrat toate cele trei Persoane divine. Mântuitorul Însuşi, ca Dumnezeu, S-a înviat pe Sine, adică Iisus Hristos prin Dumnezeirea Sa a înviat trupul Său omenesc cu puterea Tatălui: *„Hristos S-a sculat prin slava Tatălui"* – **Romani 6,4**. **Sf. Chiril al Alexandriei** uneşte pe Tatăl şi pe Fiul în actul Învierii zicând: *„Căci fiind puterea lui Dumnezeu şi Tatăl, Fiul Şi-a făcut El Însuşi viu trupul Său"*. În alt loc Sf. Scriptură atribuie Învierea lui Iisus Hristos lui Dumnezeu Tatăl: *„Dumnezeu Tatăl L-a înviat din morţi şi I-a dat Lui slavă"* – **I Petru 1,21**.

3. Moartea lui Iisus Hristos a fost reală şi Învierea Lui adevărată. Dar Învierea lui Hristos din morţi nu este o simplă revenire la viaţa pământească (aşa cum au fost învierile redate în Sf. Scriptură), ci începutul unei alte vieţi: viaţa veşnică în care trupul omenesc nu mai este supus stricăciunii, adică proceselor de compunere şi descompunere, nici limitării legate de spaţiu şi timp. Hristos cel înviat este Hristos cel răstignit; pe Trupul Său înviat din morţi au rămas urmele pricinuite de Răstignire – **Ioan 20,27**. Însă, după Înviere, Trupul Mântuitorului a fost îndumnezeit, devenind nestricăcios, spiritualizat, nemuritor şi plin de slavă. Tot astfel vor fi şi trupurile celor mântuiţi la învierea universală.

4. După Învierea Sa din morţi şi înainte de Înălţarea Sa la cer, Iisus S-a arătat de mai multe ori la mai multe persoane, mai ales femeilor mironosiţe şi ucenicilor Săi. Fiind deplin încredinţaţi de Învierea Domnului, Apostolii şi ceilalţi ucenici au devenit *„martori ai Învierii Domnului"* – **F.A. 1,22**, propovăduind lumii întregi pe Iisus Hristos cel răstignit şi înviat – **F.A. 2,22** etc. Certitudinea Învierii Domnului a transformat conştiinţa Apostolilor, făcând din ei entuziaşti propovăduitori ai Evangheliei până la moarte.

5. Învierea lui Hristos este specificul şi sufletul religiei creştine. Urmând credinţei Sf. Apostoli, Biserica creştină a propovăduit de la început Învierea Domnului, ea fiind izvorul credinţei noastre, biruinţa deplină asupra morţii şi ţinta ultimă a vieţii creştine. Căci din Trupul cel înviat al lui Hristos (**I Tesaloniceni 4,14**) iradiază permanent putere dumnezeiască conducând pe toţi cei ce se împărtăşesc de El la înviere şi nestricăciune. De aceea, în Canonul Învierii se cântă: *„Prăznuim omorârea morţii, sfărâmarea iadului şi începutul altei vieţi veşnice"*. Pe de altă parte, troparul Sf. Paşti: *„Hristos a înviat din morţi..."* repetat în Săptămâna luminată de zeci de ori ca un imn de biruinţă ne arată în mod concentrat aceste adevăruri de

temelie ale credinței noastre și anume că: Hristos a biruit moartea, trecând prin ea și călcând peste ea, iar Învierea Sa nu este doar a Sa, ci ea este și începutul învierii omenirii întregi, izvorul și începutul vieții celei noi și veșnice.

Sf. Ioan Gură de Aur afirmă că prin Învierea lui Iisus, Dumnezeu a schimbat radical sensul morții și destinul ființei umane și al creației. El compară Învierea Domnului cu o mare explozie de iertare și iubire dumnezeiască menită să schimbe fața istoriei. Iar potrivit textului **Romani 10,9**: *„Că de vei mărturisi cu gura ta că Iisus este Domnul și vei crede în inima ta că Dumnezeu L-a înviat pe El din morți, te vei mântui"*, credinciosul este menit să devină martorul Învierii.

6. Până la Reformă, Învierea Domnului a fost contestată doar sporadic de unii eretici. Începând însă cu secolul al XVI-lea, teologia protestantă din direcția raționalist critică a combătut tot mai mult adevărul Învierii Domnului, prezentându-l ca pe un mit (o legendă). Evenimentul Învierii a avut loc într-un timp și spațiu concret, Învierea fiind un fapt istoric incontestabil care a fost mărturisit de mulți martori oculari. Mărturiile acestor persoane istorice, redate în parte în Sf. Scriptură, au fost însă interpretate greșit de protestanți, care au încercat să explice relatările scripturistice ale Învierii prin mai multe teorii cunoscute sub numele de: ipoteza morții aparente, ipoteza înșelăciunii, ipoteza viziunii (vezi manualul pt. seminar Todoran-Zăgrean p.229-234 – Anexa 5).

Lectură: Ierotei Vlahos, *Predici la marile sărbători*, pg.228-238.

Anexă: Lipsa de dependență a Sfintei Întrupări de căderea în păcat

(text facultativ)

(rezumat extras din *Predici la marile sărbători* de mitr. Ierotei Vlahos, pg.325-334)

Am prezentat mai sus poziția teologică a Sf. Atanasie cel Mare și a altor Sf. Părinți despre cauza Întrupării Fiului lui Dumnezeu, că aceasta ar fi căderea omului. Acești Sf. Părinți au afirmat aceasta pentru că îl au în centrul atenției pe omul căzut. Ei teologhisesc având ca punct de plecare realitatea existentă fără să-și pună problema dacă Hristos S-ar fi întrupat în cazul în care Adam n-ar fi căzut. Teologia Bisericii Ortodoxe se ocupă, în special, de faptele trecute așa cum au fost ele și de problema vindecării firii omenești și a fiecărui om în parte.

În continuare, vom prezenta și părerea altor Sf. Părinți ai Bisericii, care afirmă că Sf. Întrupare nu a depins de căderea omului. Cele două poziții teologice nu sunt însă într-o contradicție ireconciliabilă pentru motivul pe care l-am arătat și

anume, că în cele două cazuri, Sf. Părinți pornesc de fapt de la premise diferite, adică nu vorbesc despre aceleaşi lucruri.

Astfel, în învățătura patristică se spune că, prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu, firea dumnezeiască s-a unit ipostatic cu cea omenească în Persoana Cuvântului şi, prin urmare, firea omenească s-a îndumnezeit şi s-a făcut medicament adevărat şi unic pentru mântuirea şi pentru îndumnezeirea omului. Prin Sf. Botez, omul se face mădular al Trupului lui Hristos iar, prin Sf. Împărtăşanie, el gustă din Trupul pe care Hristos l-a luat de la Maica Sa Preasfântă şi care este dumnezeiesc. Unirea cu Creatorul nu era posibilă dacă nu avea loc îndumnezeirea firii omeneşti de către firea dumnezeiască şi, tocmai de aceea, Întruparea a fost scopul final al zidirii omului. Numai Patimile şi Răstignirea lui Hristos au intervenit ca urmare a căderii lui Adam. Sf. Maxim Mărturisitorul exprimă foarte bine acest adevăr: *„Întruparea a fost spre mântuirea firii noastre, iar Patimile, pentru izbăvirea de moartea care intrase prin păcat"*.

Analizând învățătura patristică legată de acest subiect, Sf. Nicodim Aghioritul ajunge la concluzia că Întruparea Fiului lui Dumnezeu nu a fost o consecință a căderii omului, ci a reprezentat scopul primar al zidirii (independent de orice altceva), pentru că numai în acest fel omul trebuia şi putea să ajungă la îndumnezeire. Acest lucru ni se pare corect mai ales atunci când ne gândim că nu era posibil ca păcatul lui Adam să Îl fi „obligat" pe Dumnezeu să Se întrupeze, adică nu era cu putință ca Hristos să ia de-a pururi asupra Sa firea omenească numai din cauza căderii omului. Dacă ar fi fost aşa, atunci ar trebui să ajungem la concluzia că era nevoie de căderea omului pentru ca Dumnezeu să fie nevoit să Se întrupeze şi că, în cele din urmă, căderea nu a fost rea, ci a fost o binecuvântare!

Această temă teologică a fost dezvoltată de Sf. Nicodim în studiul de excepție „Apologie la pomenirea Doamnei noastre Născătoare de Dumnezeu" în cartea „Războiul nevăzut". Prilejul scrierii apologiei a fost oferit de următoarea frază din „Războiul nevăzut": *„Toată lumea văzută şi nevăzută a fost făcută pentru acest scop, adică pentru Doamna Născătoare de Dumnezeu, iar Doamna Născătoare de Dumnezeu a fost făcută pentru Domnul nostru Iisus Hristos"*. Aceste cuvinte i-au surprins pe anumiți teologi ai epocii, care şi-au exprimat nedumerirea în acest sens. De aceea, la începutul apologiei sale, **Sf. Nicodim** scrie: *„Pentru că anumiți învățați, care sunt tâlcuitori ai sfintei teologii, au citit cuvintele pe care le-am scris despre Doamna Născătoare de Dumnezeu... şi s-au nedumerit, dau lămuriri pe scurt, spre dezlegarea nedumeririi lor"*.

Pentru a susţine acest punct de vedere, **Sf. Nicodim** foloseşte citate din Sf. Scriptură şi din Părinţii Bisericii. El citează cu precădere 3 texte biblice:

1. „*Domnul m-a zidit la începutul lucrărilor Lui; înainte de lucrările Lui cele mai de demult. Eu am fost din veac întemeiată de la început, înainte de a se fi făcut pământul*" (**Pilde 8,22-23**);

2. „*Acesta este chipul lui Dumnezeu celui nevăzut, mai înainte născut decât toată făptura*" (**Coloseni 1,15**).

3. „*Căci pe cei pe care i-a cunoscut mai înainte, mai înainte i-a şi hotărât să fie asemenea chipului Fiului Său, ca El să fie întâi născut între mulţi fraţi*" (**Romani 8,2**).

Tâlcuind aceste fragmente pe baza învăţăturii Părinţilor Bisericii, Sf. Nicodim spune despre primul că nu se referă la Dumnezeire, deoarece Cuvântul nu a fost zidit de Dumnezeu şi nici nu este primul din zidire, după cum zicea Arie, ci se referă la firea omenească a lui Hristos, pe care, „*înaintea tuturor lucrurilor, Dumnezeu a văzut-o ca început al planurilor Sale veşnice, ca prima din toată zidirea*". Prin urmare, taina iconomiei Întrupării Fiului lui Dumnezeu reprezintă începutul tuturor căilor Domnului, este primul lucru dintre toate cele create, „*care a fost hotărât înainte de a se zidi cei care urmau să fie mântuiţi de El*".

Acest punct de vedere este susţinut şi de **Sf. Maxim Mărturisitorul**: „*Aceasta este marea taină, spune el, aceasta este fericirea prin care se împlinesc toate*". Cu alte cuvinte, întruparea lui Hristos este marea taină pentru care Sf. Treime a creat întreaga lume. El continuă: „*acesta este planul sfânt pentru care s-au făcut toate, care de la început a fost gândit şi nu a survenit ca urmare a ceva*". Fraza aceasta arată clar că taina Întrupării este scopul sfânt care a fost gândit încă de la începutul zidirii fiinţelor, toate fiind făcute tocmai pentru împlinirea acestui scop,nu din altă pricină.

Sf. Grigorie Palama spune că nu numai cele ce s-au petrecut în Vechiul Testament au avut ca scop Întruparea, ci şi însăşi zidirea lumii; cu alte cuvinte, Hristos a fost scopul plămădirii omului. Omul a fost zidit după chipul lui Dumnezeu „*pentru a putea să Îl încapă pe Cel care îi este arhetip*".

Vorbind despre aceste fragmente, **Sf. Nicodim Aghioritul** concluzionează: „*Ai auzit că pentru aceasta l-a creat Dumnezeu pe om după chipul Său, adică pentru ca în întrupare, omul să-l poată încăpea pe arhetip. Pentru aceea l-a zidit Dumnezeu pe om ca legătură dintre lumea nevăzută şi cea văzută, ca oglindire şi încununare a tuturor celor zidite, pentru acest scop: pentru ca tu să te uneşti cu El, pentru ca El să Se unească cu toate cele zidite şi pentru ca toate cele cereşti şi cele pământeşti să se*

oglindească în Hristos, aşa cum spune Ap. Pavel. Ziditorul şi zidirea se unesc în ipostas, după cum zice Sf. Maxim Mărturisitorul".

Faptul că taina Întrupării Fiului lui Dumnezeu este voia anterioară a lui Dumnezeu căderii lui Adam reiese şi din aceea că ea a folosit şi cetelor îngereşti. Ştim bine că omul a păcătuit, nu însă şi îngerii care Îl slăvesc neîncetat pe Dumnezeu. Prin urmare, dacă de Întrupare s-au folosit şi îngerii, înseamnă că într-adevăr, Întruparea a fost voia plină de bunătate şi desăvârşită a lui Dumnezeu şi nicidecum îngăduința Sa. După cum spune **cuviosul Nichita Stithatul**, îngerii se mişcau cu greutate spre rău, iar după Întrupare şi mai ales, după Învierea lui Hristos, ei s-au făcut cu totul neplecați spre rău, *„nu prin fire, ci prin har"*, adică au dobândit *„neînclinarea"* potrivit **Sf. Ioan Damaschin**, sau *„neschimbarea"* cum spune **Sf. Grigorie Palama**. Aşadar, chiar dacă nu ar fi căzut în păcat, omul ar fi dobândit îndumnezeirea după har tot prin Întruparea lui Hristos. Prin Întruparea lui Hristos, pe lângă neschimbare, îngerii au dobândit şi o capacitate mai mare de a înțelege tainele.

Acelaşi lucru rezultă şi din cuvintele Sf. Părinți despre Preasfânta Născătoare de Dumnezeu, care a fost persoana slujitoare a tainei Întrupării, prin faptul că şi-a dat trupul pentru ca în el să aibă loc unirea în ipostas a firii dumnezeieşti cu cea omenească. De aceea, referindu-se la Maica Domnului, Sf. Andrei Criteanul spune despre Născătoarea de Dumnezeu că este *„împlinirea făgăduințelor lui Dumnezeu către noi, descoperirea celor ascunse ale sfintelor şi neînțeleselor adâncimi, scopul plănuit de dinainte de veacuri pentru care s-au creat veacurile, încoronarea Sf. prooroci, taina nespusă şi necunoscută a grijii față de om de dinainte de toți vecii"*.

După ce îşi expune toate argumentele teologice prezentate mai sus, Sf. Nicodim Aghioritul scrie: *„Cred că aceste puține cuvinte sunt îndeajuns pentru cinstiții comentatori şi cititori ai acestei însemnări a mea despre Doamna Născătoare de Dumnezeu, pe care îi rog să nu mă vorbească de rău fără rost. Acestea nu au fost scrise din părere personală sau spre slava mea, ci din urmarea părerii teologilor pe care i-am amintit. Poate că dumneavoastră gândiți cu patimă (lucru pe care nu îl cred) atunci când mă judecați pe mine, dar mai degrabă judecați pe purtătorul de Dumnezeu Maxim, pe Grigorie al Tesalonicului şi pe marele Andrei şi pe ceilalți, pentru că de la ei am luat eu această învățătură"*. Se observă că Sf. Nicodim nu aduce lămuriri cu înverşunare, ci cu seriozitate şi cu stăpânire de sine. De altfel, temele teologice presupun un dialog serios, pentru că altfel Duhul Sfânt nu poate să lucreze.

DUMNEZEU SFINȚITORUL

Persoana şi lucrarea Sf. Duh

Despre Persoana Sf. Duh se vorbeşte mai puțin în Vechiul Testament, unde dogma Sf. Treimi este descoperită în chip umbrit. În Noul Testament, Duhul Sfânt apare în mod clar ca Persoană dumnezeiască, deoființă sau consubstanțială şi egală în Dumnezeire cu Tatăl şi cu Fiul. (deoființă cu Tatăl = ομοούσιος τω Πατρί = consubstantialis Patri – termen nebiblic adoptat la Sinodul I ecumenic – Niceea 325 – pentru a defini identitatea de Dumnezeire între Tatăl şi Fiul, impus de Sf. Atanasie; ομοιούσιος = asemănător în ființă => erezie). Acest adevăr este dovedit de următoarele texte noutestamentare: *„Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh"* – **Matei 28,19**. Aici *„în numele"* arată însuşirea de persoane a celor trei, iar Botezul săvârşindu-se în numele Lor şi având ca efect iertarea păcatelor, înseamnă că cele trei Persoane sunt Dumnezeu, că au natură dumnezeiască.

Dumnezeirea Duhului este dovedită şi de textul: *„Oricui va spune vreun cuvînt împotriva Fiului Omului i se va ierta; dar celui ce va huli împotriva Duhului Sfânt, nu i se va ierta"* – **Luca 12,10** şi *„Ananio, pentru ce a umplut satana inima ta să minți tu Duhului Sfânt şi să doseşti din prețul țarinii? N-ai mințit oamenilor, ci lui Dumnezeu"* – **F.A. 5,3-4** şi *„Când va veni Mângâietorul, pe Care El Îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, Care de la Tatăl purcede, Acela va mărturisi pentru Mine"* – **Ioan 15,26**.

Mărturii din Sf. Tradiție despre Dumnezeirea Duhului avem în Simboalele de credință (apostolic, atanasian şi niceo-constantinopolitan), în săvârşirea Tainei Botezului, în doxologia mică şi în mărturiile martirilor.

Dumnezeirea Duhului Sfânt a fost negată de Macedonie, combătut la Sinodul al II-lea ecumenic – Constantinopol 381- care afirma că Duhul Sfânt este o creatură inferioară a Tatălui (pnevmatomahi), iar după Reformă (secolul al XVI-lea) de unitarieni şi raționalişti.

Împotriva pnevmatomahilor s-a formulat **articolul 8** din **Simbolul credinței** la Sinodul al II-lea ecumenic. Această învățătură dogmatică cuprinde esențialul despre Sf. Duh. S-au emis însă şi păreri care o consideră incompletă (de catolici, de Serghei Bulgakov).

Biserica noastră afirmă însă că este desăvârşită. Aceasta se poate dovedi dintr-o analiză a definiției pe baza Sf. Scripturi şi a Sf. Tradiții:

Simbolul credinței caracterizează Duhul Sfânt ca fiind *„Domnul de viață făcătorul"*. Acest nume se referă, pe de o parte, la participarea Duhului la crearea lumii văzute potrivit Sf. Scripturi: *„... Duhul lui Dumnezeu Se purta pe deasupra*

apelor" – **Geneză 1,2** şi la crearea omului în special: *„... şi a suflat în fața lui suflare de viață şi s-a făcut omul ființă vie"* – **Geneză 2,7**, precum şi la acțiunea permanentă a Duhului de susținere a vieții, în lucrarea Proniei divine. În întreaga istorie a creației, Duhul Sfânt este prezent în lucrarea Proniatoare a Sf. Treimi, cum spune psalmistul: *„Trimite-vei Duhul Tău şi se vor zidi şi vei înnoi fața pământului"* – **Psalmi 103,31**. Deci Duhul Sfânt nu numai că participă la creația lumii, ci şi o umple de viață: *„Duhul este Cel ce dă viață"* spune Domnul – **Ioan 6,63**. Prin revărsarea de viață (nu doar viață biologică) în întreaga creație, Duhul o spiritualizează ca operă dumnezeiască, îndreptând-o mereu spre unirea cu Dumnezeu. Duhul este Cel ce sădeşte şi menține în om năzuința spre bine, dorul după Dumnezeu, El este Cel ce întăreşte pe om să săvârşească binele.

În al doilea rând, numele de *„Domnul de viață făcătorul"* din Simbol se referă şi la re-crearea lumii, la răscumpărarea şi îndumnezeirea creației prin redobândirea harului divin, adică la întemeierea Bisericii, care a avut loc la Cincizecime prin Pogorârea Sf. Duh. Naşterea de sus la viața cea nouă în Hristos care este Botezul – poarta de intrare în Biserică – are loc cum spune Mântuitorul *„din apă şi din Duh"* – **Ioan 3,5**.

Simbolul credinței întăreşte mărturisirea Dumnezeirii Sfântului Duh şi deci consubstanțialitatea şi egalitatea Lui cu Tatăl şi cu Fiul prin formula: *„Cel ce împreună cu Tatăl şi cu Fiul este închinat şi mărit"*. Aceasta înseamnă că Lui I se cuvine aceeaşi slavă şi închinare ca şi celorlalte două Persoane ale Sf. Treimi, fiind deopotrivă cu Ele, Dumnezeu adevărat.

Simbolul credinței ne învață, de asemenea, că Duhul Sfânt purcede de la Tatăl. Această învățătură are temei scripturistic foarte clar la **Ioan 15,26**. Mântuitorul spune: *„Iar când va veni Mângâietorul, pe Care Eu Îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, Care de la Tatăl purcede, Acela va mărturisi pentru Mine"*. Astfel după cum Fiul Se naşte din veci, deci fără început, din eternitate din Tatăl, tot aşa şi Duhul Sfânt purcede din eternitate din Tatăl. Purcederea este deci un alt mod, deosebit de naştere, prin care Duhul Îşi ia Ființa din veşnicie din Tatăl. Ce este însă această purcedere nu ne este descoperit de Revelația divină.

Sf. Ioan Damaschin (şi alți Sf. Părinți) spune că Duhul purcede de la Tatăl şi Se odihneşte în Fiul sau străluceşte prin Fiul. De aceea, se numeşte nu numai Duh al Tatălui, ci şi Duh al Fiului. Nu se afirmă aceasta în sensul că Duhul purcede din Fiul, ci pentru că Fiul Îl trimite în lume împreună cu Tatăl, fiind o lucrare comună Sf. Treimi, deci o afirmație iconomică. Tot **Sf. Ioan Damaschin** spune: *„Credem în Duhul cel din Dumnezeu, cel drept, cel conducător, izvorul înțelepciunii, al vieții şi al sfințeniei. El este şi se numeşte Dumnezeu împreună cu Tatăl şi cu Fiul, nezidit, atotstăpânitor, atoatelucrător, atotputernic, nemărginit în putere, în toate asemenea Tatălui şi dat prin Fiul, este primit de toată zidirea. Zideşte prin El Însuşi, dă ființă universului, sfințeşte şi ține, există în propria lui ipostază, de nedespărțit şi neseparat de Tatăl şi de Fiul, având toate câte are Tatăl şi Fiul, afară de nenaştere şi naştere"*. Şi mai departe: *„Duhul cel Sfânt este Dumnezeu, El stă la mijloc între Cel nenăscut şi Cel născut şi este unit de Tatăl prin Fiul"*. Este vorba aici de

perihoreză – întrepătrunderea sau existența laolaltă a Persoanelor Sf. Treimi. Apoi: *„Se numeşte Duh al lui Dumnezeu, Însuşi Domn, Duh al adopției (al înfierii), al adevărului, al libertății, al înțelepciunii – căci este făcătorul tuturor. Prin ființa Lui umple toate, ține toate, umple lumea cu ființa Lui şi este necuprins de lume din pricina puterii Lui".*

Toate aceste numiri date Sf. Duh de Sf. Ioan Damaschin sunt întemeiate pe Revelația Sf. Scripturi. Sf. Scriptură abundă în bogăția numelor prin care Duhul Îşi revelează Persoana şi lucrarea. După Sf. Scriptură, Îl cunoaştem pe Duhul Sfânt ca pe *„Duhul Domnului"* – **Isaia 61,1; Luca 4,18;** *„Duhul Tatălui"* – **Matei 10,20**; *„Duhul Fiului Său"* – **Galateni 4,6**; *„Duhul lui Hristos"* – **Romani 8,9**, precum şi *„minte a lui Hristos"* – **I Corinteni 2,16**.

Iar în legătură cu slujirile şi darurile Sale, în Sfânta Scriptură este numit: *„Duh al Adevărului"* – **Ioan 15,26**; *„Duh al înțelepciunii, al înțelegerii, al sfatului şi al tăriei, al cunoştinței şi al bunei credințe, şi al temerii de Dumnezeu"* – **Isaia 11,2**; *„Duh al libertății"* – **II Corinteni 3,17**; *„Duh al înfierii"* – **Romani 8,15**; *„Duhul harului"* – **Evrei 10,29**.

La acestea, tot pe temeiul Revelației divine, **Sf. Grigorie Teologul** mai adaugă însuşiri ca: *„bun, drept, călăuzitor, sfințind prin natura Lui, nu prin autoritatea altuia... deget al lui Dumnezeu; duh care a clădit, care reclădeşte pe om prin Botez prin înviere, duh care cunoaşte toate, care învață, care suflă unde vrea, care călăuzeşte, care vorbeşte, care mişcă... descoperitor, luminător, dătător de viață, însăşi lumina şi viața chiar, făcător de temple* (ale Duhului – noi, oamenii), *îndumnezeitor, desăvârşitor... împărțitor de harisme, care face apostoli, profeți, evanghelişti, păstori, învățători"* .

Duhul lui Dumnezeu, a 3-a Persoană a Sfintei Treimi, pentru a Se deosebi de alte duhuri (ale răutății, al omului), primeşte calificativul de „Sfânt" pentru că numele de duh este denumirea generică prin care este definită întreaga lume a entităților spirituale, atât a celor bune, cât şi a celor rele. De aceea, numele celei de-a 3-a Persoane divine este îndeosebi Duhul Sfânt.

Trebuie însă remarcat că sfințenia aparține întregii Sf. Treimi potrivit Sf. Scripturi: *„Sfințiți-vă şi veți fi sfinți, că Eu, Domnul Dumnezeu vostru, sfânt sunt"* – **Levitic 11,44**. De asemenea, în viziunea profetului Isaia, serafimii cântă: *„Sfânt, sfânt, sfânt, Domnul Savaot"* – **Isaia 6,3**, ca şi în viziunea apocaliptică, cele patru ființe cu chip de leu, de vițel, de om şi de vultur (imaginea ansamblului creației) care înalță acelaşi imn: *„Sfânt, sfânt, sfânt, Domnul Dumnezeu Atotțiitorul"* – **Apocalipsă 4,8**. Desigur, sfințenia este proprie Dumnezeirii, şi toate Persoanele Sf. Treimi sunt în unitatea Ființei Lor izvor de adevăr, iubire, slavă, puritate absolută, deci de sfințenie. Dar Duhul Sfânt este sfințenia ipostatică sau Ipostasul sfințeniei. Astfel, Duhul are menirea sfințirii noastre prin har; aceasta este însuşirea Sa personală externă. El ne împărtăşeşte sfințenia Dumnezeirii. Creația adusă la ființă din voința Tatălui, mântuită prin Jertfa Fiului este sfințită de Duhul. Fiind Ipostasul sfințeniei, iar aceasta fiind opusă singularității, egocentrismului, Duhul Sfânt este şi Ipostasul comuniunii. Apostolul Pavel invocă: *„Harul Domnului nostru Iisus*

Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl şi împărtăşirea Sfântului Duh..." – **II Corinteni 13.13**. Duhul Sfânt este, de asemenea, comuniunea, κοινονία, împărtăşirea Tatălui cu Fiul prin iubire infinită, sfinţenie şi viaţă. După cum s-a observat altă dată, în „unul" nu ar exista iubire, decât egocentrică. Comuniunea în doi ar fi o iubire închisă, în care egocentrismul nu este anulat. Legea iubirii, a comuniunii absolute în Dumnezeu, este treimică. Iubirea desăvârşită se manifestă în treimea de persoane.

Duhul Sfânt este astfel comuniunea iubirii între Tatăl şi Fiul şi, totodată prin harul Său, Duhul Sfânt este comuniunea noastră cu Tatăl prin Fiul. Prin harul Sfântului Duh, putem deveni dumnezei nu după fire, ci după har, cum zice Apostolul: *„Prin El* (Hristos) *avem şi unii şi alţii apropierea către Tatăl într-un Duh"* – **Efeseni 2,18**.

* * *

O adevărată teologie despre Persoana Duhului Sfânt este cuprinsă şi în vechea rugăciune a Bisericii **„Împărate ceresc"**:

- Duhul Sfânt este numit *„Împărat ceresc"* precum şi Mântuitorul este numit *"Împăratul cerurilor"*, pe temeiul însuşirilor comune ale celor 3 Persoane.

- *"Mângâietorul"* (este numit de Mântuitorul) pentru că El va lua locul Mântuitorului după Înălţare şi va rămâne în veac cu Apostolii şi credincioşii - **Ioan 14,16** (vezi Ierotei Vlahos, *Predici la marile sărbători,* pg.286-287).

- *"Duhul Adevărului"* pentru că El va mărturisi despre Dumnezeirea Fiului (conform troparului Botezului: *"Şi Duhul în chip de porumb a adeverit întărirea Cuvântului"*).

- *„Care pretutindeni eşti"* - aici se arată atotprezenţa Lui ca Dumnezeu Adevărat.

- *„Şi toate le împlineşti"* – adică Duhul Sfânt este trimis în lume de Mântuitorul spre a împlini lucrarea de mântuire a oamenilor, El fiind Desăvârşitorul şi Sfinţitorul oamenilor şi al întregii creaţii.

- *„Vistierul bunătăţilor"* - pentru că prin El oamenii primesc de la *„Părintele luminilor toată darea cea bună"* - **Iacov 1,17**; El însufleţeşte Biserica, prin El se împărtăşeşte harul Sf Taine etc.

- *„dătător de viaţă"* - prin El viază toată creaţia – **Psalmul 103,31**.

* * *

În activitatea divină în lume, Duhului Sfânt îi revine lucrarea de desăvârşire a operei mântuitoare a lui Iisus Hristos după Înălţarea Sa la cer. Biserica este organul ordinar de sfinţire şi mântuire a oamenilor, întemeiată de Mântuitorul pe Cruce în chip nevăzut (când s-a refăcut comuniunea dintre oameni şi Dumnezeu) şi la Cincizecime în chip văzut. De aceea, mai ales prin Biserică, Duhul Sfânt Îşi împlineşte această lucrare. În Biserică, El este mereu prezent şi activ.

Biserica este comuniunea deplină a persoanelor umane cu Dumnezeu; ea este Trupul lui Hristos, iar Duhul Sfânt e sufletul acestui trup. Biserica viază prin lucrarea Sfântului Duh în cele 7 Sfinte Taine prin care se împărtăşeşte credincioşilor harul divin şi se unesc astfel cu Hristos. Duhul Sfânt îi hristifică pe credincioşi

încorporându-i în Biserică şi ducându-i la unire deplină cu Hristos prin Sfintele Taine, mai ales prin cele 3 numite ale încorporării: Botezul, Mirungerea, Euharistia (BEM). Astfel, numai prin Duhul Sfânt, Hristos este permanent prezent în Biserică - **Matei 28,20**. Prezenţa permanentă a lui Hristos în Biserică prin Duhul Sfânt este privită de teologi ca o Cincizecime continuă potrivit rugăciunii *„Cela ce pe Preasfântul Tău Duh în ceasul al 3-lea..."* – rugăciunea epiclezei.

Duhul Sfânt umple de daruri Biserica şi pe credincioşii ei, încât Biserica nu poate fi concepută fără Duhul Sfânt în ea, iar lucrarea Duhului Sfânt în lume nu poate fi concepută fără Biserică. Legătura organică dintre Duhul Sfânt şi Biserică este mărturisită clar de Sfinţii Părinţi. **Sfântul Ioan Gură de Aur** spune: *"Dacă Biserica există, este evident că este de faţă Duhul"*, iar **Sfântul Irineu** afirmă: *"Acolo unde este Biserica, acolo este şi Duhul Sfânt şi unde este Duhul Sfânt, acolo este Biserica şi tot harul."*

Rezumat

În Vechiul Testament dogma Sfintei Treimi este descoperită în chip umbrit.

În Noul Testament, Sf. Duh apare ca Persoană dumnezeiască, deofiinţă cu Tatăl şi cu Fiul, ομοούσιος τω Πατρί .

Dovezi noutestamentare: **Matei 28,19**; **Luca 12,10**; **F.A. 5,3-4**; **Ioan 15,26**.

Dovezi tradiţionale despre Dumnezeirea Sfântului Duh: în primele Simboale de credinţă, în Taina Botezului, în doxologia mică şi mărturiile martirilor.

Dumnezeirea Duhului Sfânt a fost negată de Macedonie anatematizat la Sinodul al III-lea ecumenic – 381, mai târziu de unitarieni şi raţionalişti.

Învăţătura dogmatică despre Sf. Duh s-a formulat în **articolul 8 din Crez**: *"Domnul de viaţă făcător..."* pentru că El participă la creaţia lumii conform **Geneză 1,2**, la creaţia omului **Geneză 2,7**, la lucrarea Proniatoare - **Psalmi 103,31** precum şi la recrearea lumii prin împărtăşirea din nou de harul divin. Întemeierea Bisericii are loc prin Pogorârea Sfântului Duh la Cincizecime, iar renaşterea omului prin Botez se face *"din apă şi din Duh"* – **Ioan 3,5**.

"...Care de la Tatăl purcede" conform **Ioan 15,26**: Duhul Sfânt purcede din veşnicie şi în mod continuu din Tatăl. Purcederea este un alt mod de a-Şi lua Fiinţa divină din Tatăl, diferit de naşterea Fiului.

Duhul dumnezeiesc e numit Sfânt pentru a se deosebi de alte duhuri bune sau rele. Sfinţenia însă aparţine întregii Sf. Treimi conform **Levitic 11,44**; **Isaia 6,3**; **Apocalipsă 4,8**. În opera iconomică a Sf. Treimi (adică în manifestarea iubirii Sf. Treimi în lume mai ales prin mântuirea adusă de Iisus Hristos), Duhului Sfânt I se atribuie prin apropriere lucrarea sfinţirii noastre prin desăvârşirea operei mântuitoare a lui Iisus Hristos. Astfel, în mântuirea subiectivă, ne însuşim roadele Jertfei răscumpărătoare, împărtăşindu-ne de harul îndumnezeitor primit prin Duhul Sfânt.

Duhul Sfânt este, de asemenea, comuniunea sau împărtăşirea Tatălui cu Fiul prin iubire infinită.

Învăţătura dogmatică despre Duhul Sfânt cuprinsă în rugăciunea *"Împărate ceresc"*:

- Duhul Sfânt este numit *"Împărat ceresc"* ca şi Mântuitorul;

- *"Mângâietor"* – **Ioan 15,26** pentru că va lua locul Mântuitorului şi va rămâne în veac cu credincioşii conform **Ioan 14,16;**

- *„Duhul Adevărului"* pentru că va mărturisi Dumnezeirea Fiului (tropar Botez);

- *„Care pretutindeni eşti"* – este omniprezent ca Dumnezeu adevărat;

- *„toate le împlineşti"* – arată misiunea de Desăvârşitor şi Sfinţitor al creaţiei;

"Vistierul bunătăţilor" – prin El oamenii primesc de la *"Părintele luminilor toată darea cea bună"* – **Iacov 1,17;**

"Dătător de viaţă" – prin El viază toată creaţia – **Psalmi 103,31**.

Apoi Duhul Sfânt este Desăvârşitorul operei mântuitoare a lui Hristos după Înălţarea Sa la cer, Cel prin Care ne însuşim roadele Jertfei Mântuitorului, adică mântuirea subiectivă. Biserica este organul ordinar (obişnuit) de mântuire a oamenilor întemeiat în chip nevăzut pe Cruce de Mântuitorul, şi în chip văzut la Pogorârea Sf. Duh. De aceea, mai ales în Biserică, Sf. Duh Îşi împlineşte această lucrare. În Biserică, El este mereu prezent şi activ.

În Biserică, prin Sf. Taine, împărtăşind credincioşilor harul divin mântuitor, Duhul Sfânt îi uneşte pe aceştia permanent cu Hristos. Astfel, Hristos e permanent prezent cu cei credincioşi, conform făgăduinţei Sale – **Matei 28,20**, numai prin Duhul Sfânt în Biserică. Această prezenţă permanentă a lui Hristos în Biserică prin Duhul Sfânt e privită ca o Cincizecime continuă (*"Cela ce pe Preasfântul Tău Duh ..."* – rugăciunea epiclezei).

Biserica este comuniunea deplină a persoanelor umane cu Dumnezeu ce se săvârşeşte prin Duhul Sfânt. Ea este Trupul lui Hristos, iar unde e prezent Hristos acolo e prezent şi activ şi Duhul Sfânt. Astfel în Biserică, Duhul Sfânt îi hristifică pe credincioşi, adică îi conduce la unire deplină cu Hristos prin Sf. Taine. De aceea, Biserica nu poate fi concepută fără Duhul Sfânt în ea, iar lucrarea Duhului Sfânt în lume nu poate fi concepută fără Biserică conform **sf. Ioan Gură de Aur** şi **sf. Irineu**.

Relatia dintre Hristos şi Duhul Sfânt în iconomia mântuirii

Noţiunea de "iconomie" în teologia ortodoxă are mai multe sensuri:

a. Planul lui Dumnezeu de mântuire a lumii, mai precis, pregătirea mântuirii în Vechiul Testament şi realizarea mântuirii prin Iisus Hristos în Noul Testament. Toţi cei ce colaborează la realizarea acestui plan, în primul rând Apostolii şi după ei, slujitorii Bisericii, sunt numiţi *"iconomi ai lui Dumnezeu"* (**I Corinteni 4,1; Tit 1,7**).

Sfinții Părinți fac distincție între teologie ca viață intrinsecă, complet ascunsă a Sfintei Treimi și iconomie, ca manifestare și lucrare a iubirii lui Dumnezeu în lume, mai precis întreaga istorie a Întrupării și Răscumpărării prin Iisus Hristos. Treimea teologică este inaccesibilă, absolut transcendentă, neîmpărtășibilă omului, pe când Treimea iconomică este accesibilă, imanentă, împărtășibilă, cognoscibilă omului prin energiile divine, adică prin împărtășirea de harul divin;

b. Prin „iconomie" se mai înțelege una dintre modalitățile principale pe care Biserica le folosește în aplicarea normelor canonice (canon bisericesc – regulă privind morala creștină, cultul, disciplina clerului, organizarea și jurisdicția bisericească, adică puterea sau competența de a judeca a Bisericii, promulgate de sinoade ecumenice sau locale). Ele sunt elastice, nu imuabile ca dogmele. De această elasticitate se folosește Biserica. Astfel, iconomia este orice procedură mai îngăduitoare a Bisericii față de unii membri, prin scutirea lor de împlinirea unor amănunte ale anumitor rânduieli (ex: postiri în anumite zile, interdicția cununiei în anumite perioade, împărtășirea înainte de termen). Deci iconomia este un pogorământ al Bisericii la slăbiciunea omenească, înmuind puțin, în anumite cazuri, rigoarea (acrivia) rânduielii general observate.

* * *

Întruparea, Răstignirea, Învierea și Înălțarea la cer sunt cele 4 acte fundamentale prin care Mântuitorul Hristos a realizat mântuirea noastră obiectivă. Al 5-lea act prin care se continuă și se finalizează opera mântuitoare începută de Iisus Hristos este Pogorârea Sfântului Duh. Prin venirea personală a Sfântului Duh la Cincizecime, s-a întemeiat Biserica, deci s-a pus început mântuirii subiective, a sălășluirii trupului îndumnezeit al lui Hristos în celelalte ființe umane. Prin acest act, roadele Răscumpărării aduse de Iisus Hristos devin un bun al nostru subiectiv. Cum? Prin sălășluirea lui Iisus Hristos în noi, prin încorporarea noastră în Biserică – Trupul tainic al lui Hristos- adică prin unirea noastră tainică și deplină cu Hristos prin împărtășirea de harul Duhului Sfânt. Deci, există o strânsă legătură între lucrarea Fiului lui Dumnezeu întrupat și lucrarea Duhului Sfânt în iconomia mântuirii noastre, și chiar o reciprocitate, adică lucrarea unuia pregătind și continuând lucrarea celuilalt (în continuare vom dezbate pe larg aceste idei).

Toate lucrările divine în lume (predicatele) fiind acțiuni externe, în afară ale Sfintei Treimi, ca și însușirile ființiale, sunt comune celor 3 Persoane divine (numai însușirile personale interne – proprietățile- sunt specifice fiecărei Persoane), Care conlucrează permanent în mod nedespărțit la mântuirea lumii, însă fiecare își aduce o contribuție proprie, fiecare lucrează într-un mod propriu. Dar această contribuție proprie a fiecărei Persoane divine nu trebuie înțeleasă cu excluderea celorlalte 2, ci ca o ieșire a Uneia sau a Celeilalte în prim plan în desfășurarea Revelației divine. Unitatea de lucrare a Persoanelor Sfintei Treimi izvorăște din unitatea Lor de natură, de ființă. Astfel în întreaga iconomie a mântuirii lumii este prezentă și activă întreaga Sf. Treime. Deci nu se pot disocia lucrarea și iconomia Fiului de lucrarea și iconomia Duhului, căci datorită perihorezei (întrepătrunderii Persoanelor divine),

Persoanele şi lucrările divine nu sunt despărţite. În fiecare Persoană sunt prezente şi celelalte 2, având deci aceeaşi Fiinţă, Ele au aceeaşi voinţă, aceeaşi lucrare, dar fiecare într-un mod propriu. Astfel, Fiul şi Duhul săvârşesc lucrarea de mântuire într-un mod solidar, nedespărţit.

Aceasta înseamnă că Duhul Sfânt şi Cuvântul lui Dumnezeu nu erau despărţiţi în perioada în care Duhul Sfânt pregătea Întruparea Cuvântului (deci în perioada de pregătire a mântuirii lumii), nici în timpul vieţii pământeşti a Mântuitorului (timpul realizării mântuirii), când Cuvântul întrupat pregătea coborârea Duhului, după cum nu sunt despărţiţi nici în cea prezentă (timpul desăvârşirii şi actualizării mântuirii), în care Duhul Sfânt ne deschide accesul la Cuvântul înălţat cu trupul la cer.

A) În Revelatia Vechiului Testament. Duhul Sfânt pregăteşte venirea în trup şi opera de mântuire a Cuvântului. Acest adevăr este mărturisit în primul rând în Simbolul de credinţă: „*Care a grăit prin prooroci*", Revelaţia Vechiului Testament, dată de Dumnezeu prin prooroci, având rol pregătitor pentru venirea Mântuitorului. În acest sens, **Sfântul Maxim Mărturisitorul** spune: "*Cuvintele Legii şi ale proorocilor* (insuflate de Duhul Sfânt) *au fost înaintemergătoarele venirii lui Hristos în trup călăuzind sufletele la Hristos*", ceea ce îl face pe **Paul Edvokimov** să afirme că: "*Toată Revelaţia prin prooroci este o Cincizecime preliminară care pregăteşte actul Întrupării.*"

Apoi, Duhul Sfânt umbreşte pe Sf. Fecioară la zămislirea şi naşterea Fiului lui Dumnezeu (**Matei 1,18; 20**: „*Maria, mama Lui, S-a aflat având în pântece de la Duhul Sfânt")* şi în continuare, în toata slujirea pe pământ a Mântuitorului, ca şi după Înălţarea Sa la cer, Duhul Sfânt este permanent prezent şi activ. Duhul Sfânt nu Se întrupează, dar El rămâne asupra Fiului pentru totdeauna - „*Eu nu-L cunoşteam pe El, dar Cel ce m-a trimis să botez cu apă, Acela mi-a zis: Peste care vei vedea Duhul coborându-Se şi rămânând peste El, Acela este Cel ce botează cu Duh Sfânt*" - **Ioan 1,33** sau „*Iisus din Nazaret pe Care L-a uns Dumnezeu prin Duhul Sfânt*" – **F.A. 10,38**.

De la Întruparea Sa, întreaga lucrare mântuitoare Iisus Hristos o săvârşea fiind împreună prezent Duhul. Când Domnul a fost ispitit de diavol, Duhul era cu El: „*Iar Iisus, plin de Duh Sfânt, S-a întors de la Iordan şi a fost dus de Duhul în pustie*" – **Luca 4,1**. De asemenea, era cu Iisus când El săvârşea minunile căci spune Mântuitorul: „*Cu Duhul lui Dumnezeu scot demonii...*" şi nu L-a părăsit după Învierea Sa din morţi, când Domnul înviat, pentru a reînnoi pe om şi a-i reda harul primit prin suflarea lui Dumnezeu la creaţie, suflă în faţa Apostolilor şi spune: „*Luaţi Duh Sfânt...*" – **Ioan 20,22**.

Din toate aceste mărturii scripturistice, se vede clar că în Revelaţia Vechiului Testament, Duhul Sfânt pregăteşte venirea în trup a Mântuitorului, Sfântului Duh atribuindu-I-se şi trimiterea în lume a Fiului: „*Duhul Domnului este peste Mine că Domnul M-a uns să binevestesc săracilor, M-a trimis să vindec pe cei cu inima zdrobită, să vestesc celor robiţi liberarea şi celor în lanţuri,*

mântuirea" – **Isaia 61,1** şi **Luca 4,18**. Iar în perioada noutestamentară, Duhul Sfânt conlucrează, de asemenea, cu Fiul la opera de mântuire.

B) După Înălţarea Mântuitorului la cer. Duhul Sfânt continuă lucrarea Fiului în planul de mântuire a lumii, dar unit fiind cu Tatăl şi cu Fiul. În Revelaţia Noului Testament, Cuvântul întrupat, la rândul Său, pregăteşte coborârea Sfântului Duh şi îl trimite la Cincizecime: *„Dar Eu vă spun adevărul: vă este de folos ca să Mă duc Eu. Căci dacă nu Mă voi duce, Mângâietorul nu va veni la voi, iar dacă Mă voi duce, Îl voi trimite la voi"* –**Ioan 16,7** sau: *„Şi eu voi ruga pe Tatăl şi Alt Mângâietor vă va da vouă ca să fie cu voi în veac... Nu vă voi lăsa orfani, voi veni la voi"* - **Ioan 14,16** şi: *„Cel ce crede în Mine, precum a zis Scriptura: râuri de apă vie vor curge din pântecele lui. Iar aceasta a zis-o despre Duhul pe Care aveau să-L primească acei ce cred în El. Căci încă nu era dat Duhul, pentru că Iisus încă nu fusese preaslăvit"* – **Ioan 7,38-39**.

De aceea, Cincizecimea este considerată ca o continuare a iconomiei Întrupării, sau mai bine zis ca o urmare inerentă, „o consecinţă" logică a ei. Făptura, curăţată prin Întruparea, Răstignirea, Învierea şi Înălţarea lui Hristos, devine vrednică să primească din nou harul Duhului Sfânt. Şi la momentul potrivit, Duhul Sfânt coboară în lume şi umple cu prezenţa Sa Biserica – spălată, curăţată, răscumpărată cu Sângele lui Hristos. În acest înţeles se poate spune că lucrarea lui Hristos pregăteşte venirea şi lucrarea Duhul Sfânt în lume după cuvintele Mântuitorului: *„Foc am venit să aduc pe pământ şi cât aş vrea ca el să fie acum aprins"* – **Luca 12,49**.

Despre trimiterea şi pregătirea venirii Sfântului Duh de către Mântuitorul, Sf. Părinţi mărturisesc că *„scopul şi destinaţia întregii opere a mântuirii noastre prin Hristos este ca cei credincioşi să primească pe Duhul Sfânt"* după **Sf. Simeon Noul Teolog**. Iar **Sf. Nicolae Cabasila** scrie: *„Care este efectul şi rezultatul actelor lui Hristos?... Nimic altceva decât coborârea Duhului Sfânt peste Biserică"*. Tot aşa şi **Sf. Atanasie** afirmă: *„Cuvântul Şi-a asumat trupul, pentru ca noi să primim pe Duhul Sfânt. Dumnezeu s-a făcut purtător de trup, pentru ca noi să ne facem purtători de Duh."* În consens cu aceştia, **Paul Evdokimov** scrie: *„Cincizecimea apare ca scopul ultim al iconomiei trinitare a mântuirii. Urmând Părinţilor se poate spune chiar că Hristos este marele Înaintemergător al Duhului Sfânt."*

* * *

Duhul Sfânt este trimis în lume ca să actualizeze lucrarea mântuitoare a lui Hristos în noi (ca să ne aducă mântuirea subiectivă) astfel încât, după Cincizecime, relaţia de comuniune dintre oameni şi Hristos nu se poate realiza decât în şi prin Duhul Sfânt, Care este *„Duhul Fiului"* - **Galateni 4,6**. Legătura strânsă dintre Înălţarea lui Iisus Hristos la cer şi Pogorârea Sfântului Duh, Care ni-L sălăşluieşte pe Hristos în noi este exprimată de Mântuitorul în cuvântarea dinainte de Patimi adresată Apostolilor întristaţi: *"Nu vă voi lăsa orfani, ci voi veni la voi"* – **Ioan 14,18** şi *„Puţin şi nu Mă veţi vedea şi iarăşi puţin şi Mă veţi vedea, pentru că Eu Mă duc la Tatăl... Vă este de folos să Mă duc Eu. Căci dacă nu Mă voi duce, Mângâietorul nu va veni la voi, iar dacă Mă voi duce, Îl voi trimite la voi... Iar când*

va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi la tot adevărul, căci nu va vorbi de la Sine, ci câte va auzi va vorbi și cele viitoare vă va vesti. Acum sunteți triști, dar iarăși vă voi vedea și se va bucura inima voastră și bucuria voastră nimeni nu o va lua de la voi" - **Ioan 16,7; 13; 16-22** și *„Iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacurilor"* – **Matei 28,20.**

Deci, viața pe care o revarsă și o întemeiază în noi Duhul Sfânt este viața în Hristos. Precum Duhul Sfânt a sfințit trupul Sf. Fecioare și L-a întrupat din Ea pe Fiul, la fel sfințește prin Botez pe credincios pentru ca Hristos să ia chip în el, pentru ca creștinul să se îmbrace în Hristos.

Duhul Sfânt, prin lucrarea Sa, îl transformă pe creștin, îl face *„vas ales"* să poarte numele lui Hristos, să aibă *„gândirea lui Hristos"* – **I Corinteni 2,16**; *„să se sălășluiască Hristos în inimi prin credință"* - **Efeseni 3,17**; să devină *„mădular al trupului Lui, din carnea Lui și din oasele Lui"* – **Efeseni 5,30**.

Astfel, creștinul este menit să devină locaș al Sfintei Treimi: *„Dacă Mă iubește cineva, va păzi cuvântul Meu, și Tatăl Meu îl va iubi și vom veni la el și vom face locaș la el"* – **Ioan 14,23.** Duhul Sfânt este deci Acela Care pregătește în sinergie cu noi (sinergie –cooperare tainică și liberă între harul lui Dumnezeu și voința omului în vederea mântuirii) vasul nostru creștin și ne face prin Hristos fii ai Părintelui ceresc. Prin Duhul Sfânt ne unim cu Sf Treime. **Sf. Vasile** exprimă plastic aceasta: *"După cum cel care apucă de capătul unui lanț, atrage și celălalt capăt la el, tot la fel cel ce-L atrage pe Duhul, dobândește de asemenea pe Tatăl și pe Fiul"*. De aceea, potrivit întregii Tradiții spirituale ortodoxe, din primele secole creștine până la Sf. Serafim de Sarov și mai departe, scopul vieții creștine constă în dobândirea Duhului Sfânt, Care ne împărtășește viața divină a Prea Sfintei Treimi.

Din cele spuse până acum se constată deci o reciprocitate între lucrarea Cuvântului lui Dumnezeu și a Sfântului Duh în lume. Dar, potrivit învățăturii Bisericii, atât trimiterea Fiului în lume de către Duhul Sfânt, cât și trimiterea Duhului Sfânt de către Fiul la Cincizecime, sunt lucrări externe, în afară și deci comune Persoanelor Sf. Treimi. Astfel, Duhul Sfânt trimite împreună cu Tatăl pe Fiul – **Ioan 3,16**; iar acțiunea de trimitere aparține și Fiului, ca Cel ce vine El Însuși în lume.

Tot așa trebuie înțeleasă și trimiterea Duhului Sfânt de Fiul și de Tatăl și de Sine Însuși. Această învățătură a Bisericii este întărită de Sf Părinți. **Sf. Ambrozie** spune: *„Tatăl cu Duhul trimit pe Fiul; la fel, Tatăl cu Fiul trimit pe Duhul"*. Iar **fer. Augustin** scrie: *„Să nu gândim că Fiul a fost trimis de Tatăl în așa fel că n-a fost trimis și de Duhul Sfânt"*. Trimiterea în lume a Fiului de către Tatăl și Duhul Sfânt ne arată că celelalte 2 Persoane ale Sf Treimi - Tatăl și Duhul Sfânt – nu sunt străine de lucrarea mântuitoare a Fiului, ci participă la ea cu bunăvoirea și conlucrarea Lor. Tot așa trebuie să înțelegem și despre trimiterea Duhului de către Fiul și Tatăl.

Deși se vorbește de iconomia proprie Fiului în realizarea mântuirii obiective și de iconomia Duhului Sfânt în mântuirea și sfințirea noastră subiectivă, totuși Duhul Sfânt nu-L înlocuiește pe Hristos, ci ambele Persoane sunt prezente și active, Duhul nu ia locul lucrării lui Hristos în lume. După Înălțarea Sa la cer, Hristos nu

dispare dintre noi, luându-I locul Duhul Sfânt trimis în lume să-I continue opera. Potrivit Revelației divine, Fiul și Duhul Sfânt sunt cele 2 Persoane divine săvârșesc mântuirea lumii în mod solidar. Amândouă, deci, revelează pe Tatăl și Se revelează Una pe Alta. Între Cuvântul și Duhul Sfânt există o reciprocitate a revelării și ambele împlinesc o revelare comună a Tatălui (pentru că opera de mântuire se identifică cu Revelația divină, ca acțiune de coborâre a lui Dumnezeu la om, al cărei scop este unirea omului cu Dumnezeu).

Așadar, între iconomia Fiului în realizarea mântuirii obiective și iconomia Duhului Sfânt în mântuirea și sfințirea noastră subiectivă, ca Cel ce ne împărtășește harul divin sfințitor, este o strânsă legătură, căci lucrarea mântuitoare se continuă de la Iisus Hristos la Sfântul Duh printr-o acțiune harică comună.

Relația strânsă dintre iconomia Duhului Sfânt și iconomia Fiului se vede și din faptul că Duhul Sfânt ne împărtășește harul divin mântuitor, câștigat de Iisus Hristos prin Jertfa Sa sau *„Harul Domnului nostru Iisus Hristos"* – **II Corinteni 13,13**; *„pentru că Legea prin Moise s-a dat, iar harul și adevărul au venit prin Iisus Hristos"*- **Ioan 1,17**. De asemenea, dacă Hristos este *„Calea, Adevărul și Viața"* – **Ioan 14,6**, Duhul Sfânt este *„Duhul Adevărului, Care ne călăuzește la tot adevărul"* – **Ioan 16,13**, adică la Hristos.

Când **Sf. Serafim de Sarov** spune că scopul vieții creștine este dobândirea Duhului Sfânt nu înseamnă că Hristos nu ar mai fi centrul vieții creștine, ci Sf. Serafim vrea să spună că trebuie să ne rugăm ca darul Duhului Sfânt să vină peste noi tot mai deplin ca să-L descopere tot mai mult pe Hristos, prezent în inimile noastre de la Botez, pentru că numai împărtășindu-ne de Duhul Sfânt, putem fi în comuniune cu Hristos; umplându-ne tot mai deplin de energiile Duhului Sfânt, ne unim tot mai deplin cu Hristos, încât viața în Hristos este totuna cu viața în Duhul Sfânt. Despre aceasta Mântuitorul spune: *„În ziua aceea – a Pogorârii - veți cunoaște că Eu sunt în Tatăl și voi în Mine și Eu în voi"* - **Ioan 14,20**. Explicând acest text, **Paul Evdokimov** spune: *„Cincizecimea restituie lumii prezența interiorizată a lui Hristos, și-L revelează nu înaintea, ci înăuntrul ucenicilor."* De asemenea, **Pr. Galeriu** scrie: *„Fără pogorârea Sfântului Duh peste Apostoli, peste Biserică, prezența vie a lui Hristos în mijlocul nostru după Înălțarea Sa la cer nu era posibilă."*

Întreaga iconomie divină începând de la creație are loc prin conlucrarea Fiului cu Duhul Sfânt în numele Tatălui. Prin harul Duhului Sfânt devenim fii adoptivi ai lui Dumnezeu, împlinind astfel scopul pentru care am fost creați, pentru că *„am primit duhul înfierii prin care strigăm: Avva Părinte. Și Duhul Însuși mărturisește împreună cu duhul nostru că suntem fii ai lui Dumnezeu. Și dacă suntem fii, suntem și moștenitori ai Lui și împreună moștenitori cu Hristos."* – **Romani 8,15–17**.

Misiunea Duhului Sfânt este de a naște fii în Biserică. **Sfântul Simeon Noul Teolog** spune că dacă Fiul este ușa care duce la Cel ce locuiește în casă, adică la Tatăl, Sfântul Duh este cheia care ne deschide această ușă.

Observatie: Unii teologi se întreabă de ce chiar în ziua Cincizecimii, a Pogorârii Sfântului Duh, Persoana Care este proclamată este tot Dumnezeu Fiul întrupat, Hristos (în predica sa imediat după Pogorâre, Apostolul Petru Îl propovăduieşte pe Hristos cel răstignit şi înviat, apoi Apostolii, plini de Duhul, aduc oamenii la credinţa în Hristos). De ce adică Duhul Sfânt nu Se revelează acum pe Sine, aşa cum Fiul S-a revelat prin Întrupare? Dar lucrarea proprie Duhului nu este să Se întrupeze, ci El este Săvârşitorul actului Întrupării Fiului, alături de Tatăl, prin care Dumnezeu S-a revelat lumii. Prin Fiul întreaga Sfântă Treime S-a arătat lumii: *„Cel ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl. Cum zici tu, arată-ne pe Tatăl"* – **Ioan 14,9**, pentru că aceeaşi Fiinţă Se sălăşluieşte în Fiul, în Tatăl şi în Duhul Sfânt. Iar mai profund, spune **pr. Galeriu**, trebuie văzută aici legea de existenţă a vieţii dumnezeieşti, în care Persoanele Sfintei Treimi nu Se proclamă egocentric, ci fiecare proclamă şi revelează în iubire pe Celelalte. Tatăl vesteşte pe Fiul în Duhul Sfânt, la Botez şi la Schimbarea la Faţă: *„Acesta este Fiul Meu iubit întru Care am binevoit"* – **Matei 17,5**, Fiul dă mărturie pentru Tatăl în Duhul Sfânt afirmând mereu că şi cuvântul, şi voia, şi lucrarea pe care le săvârşeşte sunt ale Tatălui – **Ioan 7,16–18; Ioan 8,28; Ioan 5,30**; iar Duhul revelează de la Tatăl pe Fiul: *„Mângâietorul, Duhul Sfânt, pe Care Îl va trimite Tatăl în numele Meu... vă va călăuzi la tot adevărul, căci nu va vorbi de la Sine... Acela Mă va slăvi, pentru că din al Meu va lua şi Mă va vesti"* – **Ioan 16,13**.

În acest context, trebuie precizat – continuă pr. Galeriu – că în Biserică nu se poate vorbi strict de "Hristocentrism" care poate să inspire un "Hristomonism" – reducerea Dumnezeirii la un singur principiu: În Sfânta Treime nici o Persoană nu se vrea centru exclusiv. Nu se poate vorbi nici numai de *„Hristologie pnevmatologică"* după **V. Lossky**, ci totdeauna de viaţa şi lucrarea Prea Sfintei Treimi. Biserica este întemeiată Triadocentric, pe Sf. Treime. **Origen** spune: *„Biserica este plină de Sf. Treime."* **(obs.)**

Despre „chenoza" Duhului Sfânt în mântuirea subiectivă

Referitor la Persoana Duhului Sfânt, **Pr. D. Stăniloae** spune că: *„Aceasta ne apare în Revelaţia divină ca cea mai misterioasă Persoană a Sfintei Treimi. Duhul Sfânt nu este pentru experienţa noastră un Tu destul de distinct cum este Iisus Hristos şi Tatăl. Duhul Sfânt pare să rămână acoperit în smerenie; pe El Îl desprindem cu greu de subiectul nostru renăscut pentru că El este în ochiul nostru sufletesc care vede pe Iisus, El este în glasul nostru care spune lui Iisus cu credinţă „Doamne!" (Nimeni nu poate numi pe Iisus Domn decât în Duhul Sfânt"* – **I Corinteni 12,3**). *El este în suspinul nostru suspinând cu noi, El strigă în inimile noastre: Avva Părinte".* Duhul Sfânt Se identifică în chip tainic cu persoanele umane rămânând incomunicabil şi absolut transcendent după esenţa Sa, fiind Dumnezeu adevărat. Aceasta este ca o „chenoză" a Duhului după **pr. D. Stăniloae**, Care Se coboară la nivelul nostru pentru a ne ridica la nivelul de parteneri ai lui Hristos. Hristos este mereu un model deosebit de noi, cu Care vorbim distinct de noi. Duhul este Cel prin Care comunicăm cu Hristos şi intrăm în comuniune cu Hristos.

După **pr. Dumitru Stăniloae**, Duhul Sfânt este Persoana cea mai misterioasă a Sf. Treimi, nu ne apare destul de distinctă ca celelalte. Împărtăşindu-ne harul divin, Duhul Sfânt Se uneşte, Se identifică cu sufletul nostru, deşi după esenţă rămâne absolut transcendent, incomunicabil. El pare să rămână acoperit în smerenie. Însă toate sentimentele care îl înalţă pe om la Dumnezeu – dragostea, credinţa, nădejdea, bunătatea, evlavia, căldura rugăciunii, râvna de a face bine şi puterea – toate sunt roadele Duhului Sfânt, lucrări ale Lui, ele nu răsar din propria noastră fiinţă, ci sunt daruri ale Sfântului Duh.

Dacă pe Tatăl Îl cunoaştem în calitate de Creator şi Proniator a toate, ca Părinte ceresc, pe Fiul Îl ştim ca Dumnezeu şi ca om adevărat, înfrăţit cu noi prin Întrupare, Care Şi-a vărsat Sângele pentru fiecare dintre noi, cum ne apare Duhul Sfânt ca Persoană distinctă a Sf. Treimi, prin ce lucrare proprie? Aceea de a ne împărtăşi roadele Răscumpărării, ajutându-ne să ni le însuşim personal. El ni Se împărtăşeşte prin har, Se uneşte cu noi, Se identifică cu subiectul nostru, prin El ne unim cu întreaga Sf. Treime (**Filipeni 2,13**: *„Căci Dumnezeu este Cel ce lucrează în voi şi ca să voiţi şi ca să săvârşiţi după a Lui bunăvoinţă"* şi **Ioan 15,5**).

Bogăţia harului devine actuală în noi, adică prezentă şi activă în noi, prin efortul nostru personal şi alegerea noastră liberă. Toate sentimentele care îl înalţă pe om la Dumnezeu sunt ale Duhului Sfânt (**Galateni 5,22-23**). Precum fierul aruncat în foc devine una cu focul, aşa şi credinciosul unit cu Duhul Sfânt în lucrarea mântuirii subiective, nu mai poate distinge ce este omenesc şi ce este dumnezeiesc în fiinţa, în sufletul său. Când face greşeala să pună pe seama sa aceste trăiri, pornirile bune din suflet, puterea de a face binele, se face vinovat de mândrie şi harul îl părăseşte pentru că, după cuvântul Evangheliei: *„Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă"* – **I Petru 5,5**; el rămâne rece şi gol de orice virtute până ce îşi recunoaşte neputinţa şi mărginirea sa. Numai când omul petrece într-o continuă smerenie, rămâne unit cu Duhul Sfânt prin harul divin.

Aşa cum se uneşte ochiul cu lumina, Duhul Sfânt Se uneşte cu duhul nostru, încât după experienţa **Sf. Petru Damaschin**, credinciosul adevărat *„are în loc de suflet pe Duhul Sfânt"*. Duhul Se face în el izvor de har şi adevăr, *„izvor de apă curgătoare spre viaţa veşnică"* – **Ioan 4,14**.

Ce trebuie reţinut este că puterea cu care cunoaştem pe Dumnezeu şi ne lucrăm mântuirea nu este o putere a noastră, ci a Duhului Sfânt Dumnezeu conform Sf. Scripturi: **Filipeni 2,13; Ioan 15,5**. Iar această putere nu este Însăşi Persoana Sfântului Duh, ci lucrarea Lui, pentru că Duhul Sfânt, fiind Dumnezeu adevărat, rămâne transcendent şi incomunicabil după Fiinţă.

În lucrarea Sa de mântuire şi de sfinţire a credincioşilor, Duhul Sfânt nu ne dă ceva propriu al Său, ci Dumnezeirea comună celor trei Persoane, adică harul divin. Dar membrii Bisericii nu au de la început şi permanent în actualitate deplină bogăţia nesfârşită a Dumnezeirii, a harului, ci această bogăţie devine actuală pe măsura eforturilor ce le fac pentru a-l dobândi.

Paul Evdokimov spune: *„Crearea lumii se află la capătul mişcării pogorâtoare a lucrărilor lui Dumnezeu: a Tatălui prin Fiul în Duhul Sfânt.*

dimpotrivă, înălțarea omului, iconomia mântuirii, ia calea inversă: de la Sfântul Duh, prin Fiul, spre Tatăl". **Sf. Vasile cel Mare** definește cu precizie funcția Sfântului Duh: *„Orice dar al creaturii vine numai de la Duhul, El este Sfințitorul Care ne unește din nou cu Dumnezeu"*. El este comuniunea noastră cu Tatăl în Fiul. *„Fără El Dumnezeu este departe, Hristos este în trecut, Evanghelia o literă moartă, Biserica o simplă organizație, cultul o evocare! Dar, în El și într-o sinergie de nedesfăcut, cosmosul este înălțat și suspină în durerile de naștere ale împărăției, omul este în luptă împotriva patimilor, Hristos Cel înviat este de față, Evanghelia este puterea de viață. Biserica înseamnă comuniune treimică, slujirea Cuvântului este o Cincizecime, Liturghia, memorie și anticipare, actul uman este îndumnezeit"* – **Patr. Ignatie al IV-lea al Antiohiei**.

Rezumat

Termenul de "iconomie" în teologia ortodoxă înseamnă:

- manifestarea și lucrarea iubirii lui Dumnezeu în lume, în special prin mântuirea realizată de Iisus Hristos în Noul Testament împreună cu pregătirea ei în Vechiul Testament.

- orice procedură mai îngăduitoare a Bisericii în aplicarea canoanelor Bisericii, adică pogorământul Bisericii la slăbiciunea omenească, înmuind puțin acrivia rânduielilor general valabile.

Actele fundamentale ale mântuirii obiective realizate de Iisus Hristos sunt: Întruparea, Răstignirea, Învierea și Înălțarea Sa la cer. Al V-lea act prin care se desăvârșește opera Mântuitorului este Pogorârea Sfântului Duh. Prin acest act s-a întemeiat Biserica văzută, s-a pus început mântuirii subiective, care înseamnă, de fapt, sălășluirea trupului înviat și îndumnezeit al lui Hristos în oameni prin unirea noastră tainică și deplină cu Hristos. Cum se realizează aceasta? Prin împărtășirea noastră de harul Duhului Sfânt, mai ales în Biserică. Există deci o strânsă legătură între lucrarea Duhului Sfânt și a Fiului lui Dumnezeu întrupat în iconomia mântuirii noastre, și o reciprocitate, lucrarea Unuia pregătind și continuând lucrarea Celuilalt.

Toate lucrările divine în lume, ca și însușirile ființiale, sunt comune Persoanelor Sfintei Treimi (vezi apropieri). În activitatea divină în lume, Fiecare Persoană divină, însă, își aduce contribuția Sa într-un mod propriu după cum și Ființa divină o posedă Fiecare într-un mod diferit. Această contribuție proprie nu trebuie înțeleasă cu excluderea Celorlalte, ci ca o împreună lucrare a Celor Trei, și totodată ca o ieșire a Unei Persoane divine în prim plan al desfășurării Revelației divine. Unitatea Lor de lucrare decurge din unitatea Lor ființială, și din perihoreză.

Deci Duhul Sfânt activează în mod nedespărțit de Fiul în lucrarea mântuirii lumii: atât în perioada Vechiului Testament, cât și în cea a Noului Testament, precum și în cea actuală a însușirii mântuirii subiective:

A) <u>În Vechiul Testament</u>. **Duhul Sfânt** pregătește omenirea pentru venirea în trup a Fiului conform învățăturii Bisericii întemeiate pe Sf. Părinți, **Sf. Maxim** și **Paul Evdokimov**.

Iar în Noul Testament, **Duhul Sfânt** este şi El permanent prezent şi activ, la Întrupare şi în continuare, fiind mereu unit cu Fiul întrupat conform **Matei 1,18; Ioan 1,33**. Duhul Sfânt este Cel ce Îl trimite pe Fiul în lume conform **Isaia 61,1**. El însă, nu Se întrupează.

B) În timpul vieţii Sale pământeşti. **Fiul** întrupat pregăteşte coborârea Duhului în lume conform **Ioan 16,7; Ioan 14,16; Ioan 7,38-39**, pentru că prin opera mântuitoare a lui Hristos, mai ales prin Jertfa Sa, lumea devine vrednică să primească din nou harul Duhului Sfânt. Astfel, după Înălţarea la cer, Pogorârea Sf. Duh apare ca o urmare inerentă a operei Mântuitorului, ca o finalizare şi desăvârşire a ei. De asemenea, Duhul Sfânt este trimis în lume, la rândul Său, de Mântuitorul conform învăţăturii dogmatice despre lucrările dumnezeieşti externe şi potrivit Sf. Părinţi: **sf. Ambrozie**, **Sf. Simeon Noul Teolog**.

În perioada actuală, Duhul Sfânt este trimis în lume ca să ne ajute să ne însuşim mântuirea obiectivă realizată de Iisus Hristos şi să ne unim astfel cât mai deplin cu Hristos, să devenim mădulare ale Trupului Său tainic care este Biserica – **Ioan 14,23**.

Legătura strânsă între Înălţarea Domnului şi Pogorârea Sf. Duh este arătată la: **Ioan 14,18; Ioan 16,7**; **13,16-22**; **Matei 28,20**.

Deci, Fiul şi Duhul Sfânt sunt mereu prezenţi şi activi în iconomia mântuirii, săvârşind-o în mod solidar. Această relaţie strânsă se vede la **II Corinteni 13,13**, **Ioan 1,17; Ioan 14,6; Ioan 16,13**.

Înţelesul cuvintelor **Sf. Serafim de Sarov** despre scopul vieţii creştine ca fiind dobândirea Sf. Duh este că trebuie să ne rugăm ca să vină tot mai deplin peste noi Duhul Sfânt, ca Acesta să-L facă prezent tot mai deplin pe Hristos în noi – **Ioan 14,20** şi **Romani 8,15-17**.

Despre "chenoza" Sf. Duh după **pr. D. Stăniloae**

Deci, puterea cu care cunoaştem pe Dumnezeu şi ne lucrăm mântuirea nu e a noastră, ci a Duhului Sfânt, însă Duhul Sfânt, după Fiinţă, rămâne transcendent şi incomunicabil. Această putere este harul divin, ca energie divină ce izvorăşte din Fiinţa comună celor trei Persoane divine şi care se împărtăşeşte oamenilor pentru mântuirea şi sfinţirea lor.

Harul divin mântuitor

1. Definiţie. Învăţătura Sf. Grigorie Palama despre har;
2. Câteva însuşiri caracteristice ale energiilor divine, deci şi ale harului divin;
3. Etimologia cuvântului "energie" care ne arată unirea reală a credincioşilor cu Dumnezeu prin har;
4. Lucrarea harului cuprinde perioada de la Întruparea Domnului până la Parusie, dar în sens larg şi perioada Vechiului Testament pregătitoare pentru mântuire;
5. Harul divin este al lui Hristos pentru că l-am redobândit prin Jertfa Sa;

6. Harul se revarsă prin Duhul Sfânt permanent în Biserică, prin Sf. Taine. Aceasta este modalitatea obişnuită şi sigură de manifestare a harului;
7. Catolicii şi protestanţii au concepţii greşite despre har şi în consecinţă omul nu se poate uni real cu Dumnezeu.

1. Harul divin mântuitor este energia, puterea sau lucrarea dumnezeiască necreată, care izvorăşte din Fiinţa divină a celor trei Ipostasuri, fiind nedespărţită de Aceasta şi care se revarsă prin Duhul Sfânt asupra oamenilor în scopul mântuirii şi sfinţirii lor.

Harul divin este de aceeaşi natură sau esenţă cu toate celelalte energii divine, deci i se potriveşte tot ce s-a studiat la lecţia despre energiile divine.

Cel care a formulat cel mai clar învăţătura despre harul dumnezeiesc este **Sf. Grigorie Palama**. Învăţătura lui a fost canonizată la sinoadele de la Constantinopol din 1341-1352, fiind adoptată de Biserica Ortodoxă ca doctrină oficială a ei (dogmă); este cunoscută sub numele de **doctrina isihastă** şi este o culminare a trăirii şi credinţei ortodoxe. **Sf. Grigorie Palama** precizează că: *„Harul este una din numărul infinit de raze sau energii care izvorăsc veşnic din Dumnezeu şi care, ca fiinţă sau esenţă, nu se deosebeşte întru nimic de toate celelalte energii, ci numai ca lucrare, întrucât se referă în special la lucrarea mântuirii oamenilor adusă de Dumnezeu lumii prin Iisus Hristos"*.

2. Dumnezeu este înconjurat veşnic de energiile divine care iradiază în număr infinit din Fiinţa Sa, indiferent de existenţa sau neexistenţa lumii create. Ele nu au existenţă proprie, personală, ca ceva de sine stătător şi despărţite de Dumnezeu. Energiile divine sunt distincte de Fiinţa şi ipostasurile divine, dar nedespărţite de Fiinţa divină, deci nu sunt separate, ci unite cu Fiinţa divină. Ele sunt slava, lumina dumnezeirii, sunt Împărăţia lui Dumnezeu în care drepţii strălucesc ca soarele. Energiile divine există ca potenţe în Dumnezeu din veşnicie, dar sunt activate, actualizate de Dumnezeu când vrea El (potrivit voinţei Lui). Astfel de energii divine actualizate sunt creaţia, providenţa, mântuirea în Iisus Hristos, prin care sunt activate bunătatea, iubirea, atotputernicia, înţelepciunea lui Dumnezeu (ca energii divine veşnice).

3. Cuvântul energia vine din limba greacă - ενέργεια - şi se traduce prin lucrare. Acest cuvânt pune în evidenţă faptul că în har, ca lucrare, ca energie dumnezeiască, este prezent însuşi subiectul care o săvârşeşte (adică Dumnezeu) pentru că nu există lucrare fără lucrător, lucrarea e o manifestare necesară a fiinţei vii. Şi pe de altă parte, această energie se imprimă totdeauna şi în cei asupra cărora lucrează. Deci în har, ca energie actualizată în lume prin Duhul Sfânt, este prezent Duhul şi celelalte două Persoane divine şi, totodată, harul se imprimă în fiinţa celui în care lucrează Duhul, făcându-l capabil să colaboreze cu Duhul (**Filipeni 2,13**). Astfel are loc unirea reală a credinciosului cu Dumnezeu prin har.

4. Am spus că harul are ca rezultat concret mântuirea lumii prin Iisus Hristos. În înţeles mai larg, pot fi cuprinse aici şi energiile pe care le-a folosit Dumnezeu în lucrarea pregătitoare mântuirii din Vechiul Testament pentru că mai întâi s-a dat

Revelația supranaturală a Vechiului Testament prin Duhul Sfânt care a acționat, a lucrat chiar în sufletele oamenilor aleşi – profeți, patriarhi aghiografi în procesul inspirației divine (o lucrare de iluminare a minții şi a inimii). Harul a lucrat deci şi înainte de venirea Mântuitorului înăuntrul oamenilor, dar fără a fi permanent prezent şi activ, ci numai în mod sporadic şi apoi, pentru că Revelaţia Vechiului Testament – legea mozaică, profețiile mesianice – a avut rol pregătitor pentru venirea Mântuitorului în lume, pregătire care face parte din iconomia mântuirii (deci această pregătire s-a realizat tot prin harul divin).

Aşadar, pentru că Dumnezeu nu l-a părăsit niciodată pe om, el nefiind iremediabil căzut, harul a continuat să lucreze în lume, îndeosebi asupra omului şi după căderea în păcat, însă cel mai adesea din exterior, nu înăuntrul lui (numai în mod sporadic, în sufletele oamenilor aleşi din Vechiul Testament). Mântuitorul spune despre aceasta: *„Însă voi Îl cunoaşteți căci cu voi locuieşte şi în voi va fi"* – **Ioan 14,17**.

În sens restrâns şi direct, harul mântuitor se referă numai la cele ce s-au lucrat de la „plinirea vremii", adică de la naşterea Cuvântului lui Dumnezeu, care s-au finalizat prin Pogorârea Sfântului Duh când s-a întemeiat Biserica, şi se continuă prin conlucrarea harului cu fiecare credincios la însuşirea mântuirii subiective, deci până la sfârşitul acestui veac şi Parusia Domnului.

Text facultativ: Pr. Dosoftei Morariu, în lucrarea sa *Despre dumnezeiescul har*, punctează trei momente principale în istoria lumii, în care harul Duhului este comunicat omului:

1. La creație prin insuflare divină asupra omului. Astfel sufletul rațional sau cuvântător al omului devine cu adevărat viu, adică activ spre împlinirea scopului pentru care a fost creat – asemănarea cu Dumnezeu.

2. Pogorârea Sfântului Duh, când prin întemeierea Bisericii în chip văzut, s-a refăcut comuniunea omului cu Dumnezeu prin har.

3. Începe cu fiecare persoană umană în parte, care, după întemeierea Bisericii creştine, crezând în Hristos, consimte să primească Botezul şi Mirungerea şi prin acestea harul Sfântului Duh. Aceste două Taine au efect identic cu cel al Pogorârii Duhului Sfânt din ziua Cincizecimii asupra Sf. Apostoli. Ele sunt ca o Cincizecime individuală, exercitată asupra fiecărui om nou botezat şi care, din acel moment, devine un fiu adoptiv al lui Dumnezeu, adică prin har (nu după natură) şi un membru viu al Bisericii. Pe această cale omul este introdus în viața de har a Bisericii cu dreptul de a partcipa la toate celelalte Taine, prin mijlocirea cărora îşi va împrospăta mereu puterile sufleteşti. (**fac.**)

5. Având în vedere că rezultatul lucrării harului divin este mântuirea adusă de Hristos (conform definiției harului), înțelegem de ce el se numeşte *„al lui Hristos"* – **II Corinteni 13,13**, pentru că l-am redobândit prin Jertfa lui Hristos. Deci harul comunicat oamenilor prin Duhul Sfânt este totodată al lui Hristos.

Vorbind despre har, trebuie accentuată calitatea lui de putere inepuizabilă – **Ioan 1,12** – ce vine din Dumnezeirea infinită, şi care este revărsată de Duhul Sfânt peste noi numai prin umanitatea înviată şi înălțată a lui Iisus Hristos; harul este chiar

comuniunea noastră cu Hristos prin Duhul Sfânt, şi prin Hristos cu întreaga Sf. Treime. **Pr. D. Stăniloae** spune: *„Prin har, Dumnezeu ne-a pus în relaţie cu Sine. Harul este fereastra deschisă spre infinitatea lui Dumnezeu ca Persoană"*. Harul împreună cu toate darurile sunt nu numai ale Duhului Sfânt, ci şi ale lui Hristos. Pentru că, propriu zis, prin Hristos ni s-au făcut accesibile, Hristos ridicând natura noastră asumată de El la starea de nepăcătuire. Înainte de Hristos natura umană pervertită de păcat era închisă lucrării lui Dumnezeu în ea, închisă pătrunderii infinităţii şi iubirii lui Dumnezeu, adică închisă harului, în sensul că refuza orice colaborare cu el. De la Hristos încoace, harul noi îl primim, dar numai stând în legătură cu Hristos cel înviat, îl primim pentru moartea şi Învierea Lui ca om. De aceea harul sau Duhul se numeşte şi al lui Hristos şi se folosesc expresiile: suntem în har sau în Duh sau în Hristos. Nu se poate spune că întâi intrăm în comuniune cu Hristos şi apoi primim harul sau Duhul, nici invers pentru că acestea două se petrec deodată. *„Opera lui Hristos şi opera Sfântului Duh sunt inseparabile: Hristos creează unitatea trupului Său mistic prin Sfântul Duh; Sfântul Duh Se comunică persoanelor umane prin Hristos"* după **Vladimir Lossky**.

6. Ca energie a Duhului Sfânt şi ca har al lui Iisus Hristos după făgăduinţa Sa: *„Iată, Eu sunt cu voi până la sfârşitul veacurilor"* – **Matei 28,20**, harul divin se manifestă, este prezent şi lucrează permanent în Biserică, îndeosebi prin Sf. Taine.

Pr. D. Stăniloae scrie: *„Dacă Biserica constă din Hristos, Capul şi din umanitate, corpul Lui, Duhul Sfânt este Cel ce uneşte pe Hristos cu oamenii, El este prin aceasta puterea sfinţitoare, de viaţă făcătoare şi unificatoare în Biserică. El S-a pogorât la Cincizecime şi prin pogorârea Lui dă existenţă reală Bisericii. Dar Duhul Sfânt rămâne în Biserică neîncetat prin iradiere neîncetată din Hristos. El aduce noi mădulare umane în Biserică, sădeşte în ele harul şi darurile lui Hristos (prin Sf. Taine), şi prin aceasta le unifică în Hristos, sfinţindu-le şi dându-le viaţă nouă – viaţa dumnezeiască din viaţa lui Hristos. Prin Duhul, curge şi creşte mai departe viaţa cea dumnezeiască în Biserică, creşte Biserica însăşi. Lucrarea Duhului în Biserică se împlineşte în continuare chiar dacă nu mai este vizibilă prin minuni sensibile ca la Pogorârea la Rusalii; El menţine Biserica în continuare, desigur, însă, că nu o face fără colaborarea factorului uman"*.

Lucrarea Duhului Sfânt în Biserică este modalitatea, forma statornică de prezenţă şi manifestare a harului, dar nu înseamnă că puterea dumnezeiască este limitată la această formă, în sensul că în afara Bisericii harul n-ar lucra, căci Dumnezeu poate da harul Său şi în afara Bisericii potrivit Sf. Scripturi: *„vântul suflă unde vrea"* – **Ioan 3,8**. Când şi în ce fel harul lucrează în afara Bisericii ţine de judecăţile lui Dumnezeu nepătrunse de mintea omului. Ce trebuie noi să ştim pentru mântuirea noastră este că modul de manifestare constantă a harului divin este Biserica şi numai rămânând în Biserică, în ascultare de ea, ne putem mântui.

Aceasta este învăţătura ortodoxă despre har şi are calitatea că pune pe om în nemijlocită legătură cu Dumnezeu, care lucrează în harul Său şi se deosebeşte prin aceasta de doctrina catolică şi protestantă.

7. **<u>În teologia catolică</u>**, *gratia*, cum este numit la ei harul divin, este o putere creată, impersonală, despărțită și net deosebită de Dumnezeu. Ca urmare a teoriei lor despre *gratia creata*, sufletul nu se poate niciodată uni în mod real cu Dumnezeu, creatul interpunându-se între om și Dumnezeu ca un zid. Concepția protestantă nu face distincție între har și Dumnezeu. După ei, prezența harului este însăși prezența lui Dumnezeu. Protestanții confundă pe Duhul Sfânt ca Ființă transcendentă cu Duhul Sfânt ca lucrare revărsată în lume, deci confundă Persoana Duhului Sfânt cu lucrarea Lui. În catolicism, deci, întreg Duhul este transcendent, în protestantism, dimpotrivă, întreg Duhul este imanent.

<u>Rezumat</u>

<u>Definiție</u>. Învățătura despre energiile divine și har a fost formulată de sf. Grigorie Palama. Aceasta este de o importanță deosebită fiind temelia dogmatică a oricărei trăiri mistice pentru că Mistica se ocupă cu unirea sufletului cu Dumnezeu. Acesta este scopul vieții creștine și această unire se realizează numai prin harul divin.

- câteva însușiri caracteristice ale energiilor divine, deci și ale harului divin;
- etimologia cuvântului ”energie” care ne arată unirea reală a credinciosului cu Dumnezeu prin har.

În înțeles mai larg, pregătirea lumii pentru venirea Mântuitorului în Vechiul Testament este tot o lucrare a harului divin pentru că Legea lui Moise și profețiile au avut un rol pregătitor pentru venirea Mântuitorului; Duhul Sfânt i-a inspirat pe prooroci, iluminându-le mintea și inima, deci lucrând chiar în interiorul lor, însă, în mod sporadic, nefiind permanent prezent și activ decât după Pogorârea Sa, în Biserică. Înainte de aceasta, harul lucra din exterior asupra omului.

În sens direct și restrâns, lucrarea harului vizează perioada de la Întruparea Mântuitorului până la Parusie.

Însușirile harului divin

1. <u>Necesitatea harului</u>. Omul prin puterile sale naturale nu se poate mântui singur. El are absolută trebuință de ajutorul supranatural al harului dumnezeiesc. Astfel harul divin este absolut necesar în toate etapele îndreptării:

a. ca har premergător în etapa pregătitoare renașterii prin Botez: *„Fără Mine nu puteți face nimic”* – **<u>Ioan 15,5</u>** și *„Nimeni nu poate veni la Mine, de nu-l va trage pe el Tatăl”* – **<u>Ioan 6,44</u>**;

b. în timpul renașterii omului prin Botez și a sălășluirii lui Hristos în el: *„De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu”* – **<u>Ioan 3,5</u>**.

c. precum şi pentru progresul spiritual al omului în viaţa cea nouă: *„Rămâneţi întru Mine şi Eu întru voi. Precum mlădiţa nu poate aduce rod de la sine dacă nu rămâne în viţă, aşa şi voi dacă nu veţi rămâne în Mine"* – **Ioan 15,4** şi **Filipeni 2,13**: *„Căci Dumnezeu este Cel ce lucrează în voi ca să voiţi şi ca să săvârşiţi după a Lui bunăvoinţă"* .

Când păcătuim greu, cădem în starea de la început, dinainte de a primi harul – **Evrei 3,14**: *„Căci ne-am făcut părtaşi ai lui Hristos numai dacă vom păstra cu tărie, până la sfârşit, începutul stării noastre în El"* – se va dezbate pe larg la „Mântuirea subiectivă".

Acest adevăr despre necesitatea harului pentru mântuire îl exprimă numeroşi Sf. Părinţi. **Sf. Irineu** spune: *„Precum un măslin sălbatic, dacă nu se altoieşte, nu aduce niciun folos stăpânului său ca un pom neroditor, aşa şi omul care nu primeşte altoirea prin credinţă. Rămâne ceea ce este: carne şi sânge şi nu poate moşteni împărăţia lui Dumnezeu"*. La fel **Sf. Macarie cel Mare** zice: *„Precum peştele nu poate vieţui fără apă, sau precum nimeni nu poate umbla fără picioare, vedea fără ochi, vorbi fără limbă ori auzi fără urechi, tot astfel fără Domnul Iisus şi fără conlucrarea puterii dumnezeieşti nu este cu putinţă a înţelege tainele atotînţelepciunii dumnezeieşti şi a fi creştin desăvârşit."*

Necesitatea harului pentru mântuire a fost contestată în vechime de pelagieni şi semipelagieni, iar în timpurile mai noi, de raţionalişti şi socinieni. Pelagiu considera că harul ajută numai la săvârşirea mai uşoară a binelui, dar şi fără har omul se poate mântui, iar semipelagienii susţineau că harul premergător nu este necesar pentru începutul mântuirii. Biserica a condamnat pelagianismul la sinodul din Cartagina – 418 şi semipelagianismul la sinodul din Arausio în 529.

2. Gratuitatea harului - vezi lecţia *Mântuirea subiectivă*, pg. 110, paragraful „Mântuirea omului este dar dumnezeiesc...".

3. Universalitatea harului. *„Dumnezeu vrea ca toţi oamenii să se mântuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină"* – **I Timotei 2,4**. De aceea, El oferă harul Său tuturor oamenilor (pentru că fără har nimeni nu se poate mântui), *„căci harul mântuitor al lui Dumnezeu s-a arătat tuturor oamenilor"* – **Tit 2,11**, iar Iisus Hristos *„S-a dat pe Sine preţ de răscumpărare pentru toţi"* – **I Timotei 2,6**.

Dumnezeu oferă harul Său tuturor oamenilor spre mântuire, dar harul nu forţează libertatea omului pentru că nu lucrează irezistibil, de aceea nu toţi se mântuiesc decât cei care conlucrează cu harul prin credinţă şi fapte bune. Astfel *„mulţi sunt chemaţi, puţini aleşi"* – **Matei 20,16**. În multe locuri din Sf. Scriptură se arată refuzul unor oameni, cetăţi ori popoare de a conlucra cu harul divin: **Matei 23, 37; F.A. 7,51** etc.

Sf. Părinţi, de asemenea, mărturisesc acest adevăr: **Sf. Ioan Gură de Aur** zice: *„Dumnezeu nu constrânge pe nimeni, iar dacă Dumnezeu voieşte şi noi nu voim, mântuirea noastră este cu neputinţă. Aceasta însă nu din cauză că voinţa Sa ar fi neputincioasă, ci pentru că nu voieşte să facă silă nimănui."* De asemenea, **sf. Macarie cel Mare** spune: *„Firea omenească este capabilă să primească şi binele, şi răul, şi harul dumnezeiesc, şi puterea vrăjmaşului, dar nu poate fi silă fără*

consimțirea voinței omenești. Din cauza libertății cu care este înzestrat omul, Dumnezeu nu produce nimic în om, cu toate că poate."

Neînțelegerea învățăturii despre har și lucrarea sa în sufletul omului a dat naștere teoriei greșite a predestinației la protestanți. Despre această teorie se va învăța la „Raportul dintre har și libertatea omului".

Harul, harismele și darurile Sfântului Duh

1. Harul este puterea dumnezeiască inepuizabilă ce devine actuală pe măsura eforturilor credincioșilor de a se uni cu Dumnezeu;
2. Împărtășirea de har mântuitor prin Sf. Taine rodește în suflete darurile Sfântului Duh;
3. Harul și darurile sunt distincte, dar au același izvor – Duhul Sfânt;
4. Mai multe enumerări ale darurilor Sf. Duh în Sf. Scriptură, care însă sunt în număr foarte mare;
5. Definiția darurilor Sf. Duh;
6. Rolul unificator al diferitelor daruri ale Sf. Duh posedate de membrii Bisericii întreolaltă și cu Sf. Treime;
7. Împărtășirea de darurile Sf. Duh implică și un efort personal al omului de a lucra binele.

1. Ca energie dumnezeiască ce se revarsă prin Duhul Sfânt asupra oamenilor în scopul sfințirii și mântuirii lor, harul divin este unul după natura sa, dar se deosebește după lucrările și efectele sale asupra celor ce îl primesc și colaborează cu el.

Nici Biserica în totalitatea ei, nici membrii Bisericii nu au în actualitate deplină bogăția nesfârșită a Dumnezeirii sau a harului (ca potență, harul este inepuizabil), ci această bogăție devine actuală pe măsura eforturilor ce le face Biserica sau diferiții credincioși (harul se împărtășește pe măsura efortului uman, omul se umple tot mai mult de energiile divine, se unește cu Dumnezeu potrivit vredniciei sale).

2. Actualizarea Dumnezeirii sau a harului face să rodească în suflet, se arată în ceea ce se numesc darurile Sf. Duh sau duhuri. Darurile nu dau propriu zis îndreptarea omului (cum mai este numită mântuirea subiectivă). Aceasta o primește omul prin Sf. Taine, care sunt lucrări văzute săvârșite de Duhul Sfânt în Biserică, instituite de Mântuitorul Hristos, prin care se împărtășește credincioșilor harul divin mântuitor și sfințitor. Acest har împărtășit prin Sf. Taine este absolut necesar pentru mântuire (fără Botez nu este mântuire) alături de credință și fapte bune.

3. Darurile Sf. Duh și harul divin nu se confundă, sunt distincte, fără însă să existe separație între ele, pentru că, în esență (ca natură), ele sunt identice, având

același izvor – Duhul Sfânt: *„Darurile sunt felurite, dar Duhul este același"* – **I Corinteni 12,4**. Darurile însă nu pot exista independent de har. Ele presupun existența harului în sufletele credincioșilor și sunt rodiri ale lui în cei ce s-au împărtășit de har în una sau mai multe din Tainele Bisericii. Deci unde sunt darurile, este semn că omul s-a îndreptat (că a primit harul mântuitor prin Sf. Taine), că este pe calea desăvârșirii, căci rădăcina lor este harul. Darurile sunt o expresie, o înflorire variată a bogăției nesfârșite a harului, care deși unul după natura sa, se arată felurit în formele lui de manifestare și în efectele sale asupra celor ce-l primesc și colaborează cu el. **Sf. Marcu Ascetul** exprimă astfel această idee: *„Harul Duhului este unul și neschimbat, dar lucrează în fiecare precum voiește El. După cum ploaia curgând pe pământ, dă plantelor calitatea proprie firii lor: celor dulci dulceață; celor acre – acreală; tot așa și harul, intrând în inimile credincioșilor, le dă lucrările care se potrivesc cu diferitele lor virtuți sau înclinații firești: celui ce flămânzește pentru Hristos i se face hrană, celui ostenit, odihnă; celui care se roagă, deplină încredințare; celui care plânge, mângâiere"*. Aceste multiple forme de manifestare a harului nu trebuie să ne facă să credem că el s-ar împărți sau s-ar multiplica în natura sa, ci harul, ca energie divină necreată (energiile divine sunt unitare), rămâne unitar și neschimbat.

După învățătura ortodoxă, harul se oferă celui credincios ca un singur *„bloc aurifer"* (cum se exprimă Lot Borodine), ca har făcător de viață, fiind generator de nenumărate harisme în Biserică. **Prof. N. Chitescu** mai compară harul cu *„un ocean de daruri ce scaldă zidirea lui Dumnezeu"*.

4. Darurile Sf. Duh se desemnează adesea prin numele celor șapte duhuri, potrivit **Isaia 11,2-3**: duhul înțelepciunii, duhul înțelegerii, duhul sfatului, duhul puterii, duhul cunoștinței, duhul bunei credințe și duhul temerii de Dumnezeu. Numărul șapte este semnul plenitudinii harismatice. Aceste daruri, după învățătura ortodoxă, se dau celui nou botezat prin Taina imediat următoare, a Mirungerii, această Taină fiind cea în care se pune „pecetea darului Sfântului Duh", pentru a-i da puterea să folosească harul îndreptării primit în Botez și să ajungă la cele mai înalte virtuți. Catolicii afirmă greșit că aceste daruri se primesc prin Botez.

Însă darurile Sf. Duh pe care Acesta le dă oamenilor sunt mai numeroase: *„Darurile sunt felurite, dar Duhul este același... Și lucrările sunt felurite, dar Același Dumnezeu, Care lucrează toate în toți... Unuia, prin Duhul i se dă cuvânt de înțelepciune. Într-același Duh, unuia i se dă credință, iar altuia, darul vindecărilor... Și toate aceste lucrări le lucrează unul și același Duh, împărțind îndeosebi fiecăruia precum voiește"* – **I Corinteni 12,4-11**.

Sf. Ap. Pavel ne-a lăsat patru liste în care sunt enumerate diferite daruri ale Duhului Sfânt în: **Epistola I Corinteni cap.12, 8-10; 28-30**; **Romani 12,6-8**; **Efeseni 4,11**. Însă nici această enumerare nu epuizează bogăția și varietatea lor. Tot Ap. Pavel scrie la **I Corinteni 7,7** că *„fiecare are de la Dumnezeu darul lui"* pentru că în fiecare credincios care a primit prin Sf. Taine harul Sfântului Duh, înflorește câte un dar. Între darurile obișnuite Apostolul enumeră: slujirea aproapelui, blândețea, răbdarea, rugăciunea, milostivirea, iubirea frățească – **Romani 12,7-12**.

Potrivit epistolelor pauline, darurile sau roadele Sfântului Duh pot fi împărţite în trei grupe:

a. daruri duhovniceşti ale minţii sau intelectuale: adevărul (a căuta, a iubi, a discerne adevărul), înţelepciunea, ştiinţa, raţiunea, învăţătura;

b. daruri duhovniceşti ale inimii sau morale: dragostea, bunătatea, mila, unirea cugetelor, răbdarea, blândeţea, dreptatea, pacea, bucuria - **Galateni 5,22-23**;

c. daruri duhovniceşti de culme (deosebite): rugăciunea neîncetată, sfinţenia, credinţa tare, desăvârşirea, îndumnezeirea, care duc la plenitudine lucrarea Sfântului Duh în om.

Aşadar, darurile sunt semn că omul s-a îndreptat, că se află în stare de har, pentru că rădăcina lor este harul. Ele nu aduc îndreptarea, aceasta fiind dată prin Sf. Taine. Duhul Sfânt lucrează asupra oamenilor în numeroasele daruri pe care le dă acestora, dar la baza tuturor darurilor stă harul Sf. Taine, care sunt lucrări fundamentale, instituite de Mântuitorul, săvârşite de Duhul Sfânt în toţi oamenii care le primesc cu scopul mântuirii lor. Sf. Taine sunt indispensabile pentru mântuire, cel puţin Tainele încorporării în Biserică (Botez, Mirungere, Euharistie). Prin ele, Duhul Sfânt îl uneşte pe om cu Hristos în chip real. Toate Tainele împărtăşesc har sfinţitor necesar pentru mântuire, dar la temelia lor stă harul dobândit prin Taina Botezului pentru că prin acesta omul renaşte la viaţa cea nouă în Hristos (iar fără renaştere spirituală nu poate exista creştere duhovnicească).

5. Din colaborarea omului cu harul primit prin Botez rezultă diferitele daruri, potrivit cu însuşirile, capacităţile naturale ale fiecăruia. Un dar este o însuşire remarcabilă pe care Duhul Sfânt o dă unui membru al Bisericii. Se numesc daruri pentru că sunt împărtăşite de Duhul Sfânt în dar, gratuit. Numirea de dar ne mai arată că această însuşire este dăruită de Duhul Sfânt fiind destinată să slujească altora (tot gratuit). Astfel darul celui ce-l posedă are şi o dimensiune orizontală, în sensul că este dat spre folosinţa tuturor, având menirea să-i unească pe oameni între ei, căci Cel ce dăruieşte darurile este Duhul comuniunii. Toţi sunt dependenţi prin darurile deosebite pe care le au, nu numai de acelaşi Duh (din care izvorăsc toate darurile), ci şi unii de alţii. Căci cel ce primeşte un dar deosebit, foloseşte acest dar în beneficiul tuturor membrilor Bisericii, şi la rândul său, are nevoie de darurile celorlalţi pentru a-şi completa ceea ce el nu are.

6. Iar cel ce face din credincioşii înzestraţi cu diferite daruri, un singur Trup, este Duhul Sfânt, Care, dând darurile deosebite, face ca ele să fie activate în slujba întregului. El este forţa unitară a Bisericii, este puterea de coeziune în comunitate. Duhul Sfânt îi leagă pe credincioşi întreolaltă, fiind prezent în ei prin diferitele daruri împărţite lor. Ideea că Duhul Sfânt este întreg în fiecare credincios o afirmă **Sf. Vasile cel Mare**: *"Este întreg în fiecare şi este întreg pretutindeni. Când ne împărtăşim din El, El nu încetează a rămâne întreg ca o rază de soare* (fiecare crede că se bucură singur de ea). *Tot aşa se află prezent Duhul în fiecare din cei ce-L primesc ca şi cum nu s-ar comunica decât aceluia singur şi totuşi El revarsă peste toţi harul întreg, de care se bucură toţi cei care se împărtăşesc după măsura propriilor lor capacităţi, căci nu sunt măsuri pentru posibilităţile Duhului"*.

Însă trebuie subliniat încă o dată că Duhul este prezent şi împărtăşibil numai după lucrarea Sa, deci după harul Său, iar nu după Persoana sau esenţa Sa.

Observaţie: După natură sau esenţă sunt unite doar cele trei Persoane divine, fiind deofiinţă; după ipostas, firea omenească s-a unit cu firea dumnezeiască numai în Iisus Hristos, numai în El s-a săvârşit unirea ipostatică sau personală; iar noi, oamenii, ne putem uni cu Dumnezeu numai după har, prin energiile necreate. Chiar când ne împărtăşim cu Trupul lui Hristos, deşi în Sf. Potir este prezent Hristos substanţial şi ipostatic, unirea noastră cu El este harică, duhovnicească. De fapt, modul acestei uniri rămâne o taină de nepătruns pentru noi. Hristos, după esenţă şi ipostas, este mereu de-a dreapta Tatălui, iar prin har, prin energii, este prezent în lume.(**obs.**)

În acest sens, **Sf. Grigorie Palama** scrie: *"După Fiinţă, Duhul este neîmpărtăşibil, dar după lucrare este, precum Se varsă şi Se dă şi Se trimite Cel ce este pretutindeni şi este întemeiat statornic în identitatea nemişcată"*.

Aşadar, toate persoanele cu darurile lor diferite rămân în Biserică, în legătură una cu alta pentru că toate darurile izvorăsc şi se împărtăşesc din plenitudinea Duhului, prezent şi activ în Biserică – **I Corinteni 12,4-5**. Dar Duhul Sfânt nu este un mediu impersonal, ci este Persoană dătătoare de viaţă, susţinătoare de relaţie vie între membrii Bisericii. Duhul Sfânt nu poate fi avut în izolare individualistă. Semnificativ pentru aceasta este şi faptul că la Cincizecime, Duhul Sfânt S-a pogorât peste Apostoli în comun şi până azi Mirul cu care se ung cei ce primesc darurile Sf. Duh este sfinţit de mai mulţi episcopi, reprezentând toată Biserica. Duhul Sfânt, "Care toate le împlineşte", este şi împlinitorul dorului nostru de comuniune. El adună în Sine pe unul şi celălalt, este mediul personal între unul şi celălalt. Duhul Sfânt are acest caracter în primul rând în viaţa internă a Sf. Treimi. El este Duh al comuniunii Tatălui cu Fiul; El purcede, curge continuu de la Tatăl la Fiul şi străluceşte Tatălui din Fiul în Care Se odihneşte. Tot astfel, Duhul ne adună şi pe noi în Fiul, constituie cu noi şi între noi o comuniune în Fiul, în Sf. Treime.

Astfel, Duhul Sfânt, ca Persoană sau ca Ipostas treimic, îi unifică pe cei ce posedă daruri diferite, fiind *"Duhul unităţii"* – **Efeseni 4,3** şi al comuniunii *„Pentru că într-un Duh ne-am botezat noi toţi, ca să fim un singur trup... şi toţi la un Duh ne-am adăpat"* – **I Corinteni 12,13**. Numai pentru că suntem toţi "în acelaşi Duh", deşi diferiţi între noi, suntem toţi în Hristos şi, prin El, avem apropiere de Tatăl: *"Căci prin Hristos avem şi unii şi alţii apropiere către Tatăl, într-un Duh"* – **Efeseni 2,18**. Astfel are loc o împletire intimă a Bisericii cu Sf. Treime, care va deveni desăvârşită în viaţa viitoare.

Se poate face o analogie, comparând legătura ce există între Duhul Sfânt şi Biserică cu legătura dintre trup şi suflet conform **I Corinteni cap.12**. Astfel, Duhul acoperă ca Ipostas sau actualizează Biserica în întregimea ei, fiind permanent prezent şi activ în ea, aşa cum sufletul acoperă sau actualizează cu totalitatea funcţiilor sale totalitatea corpului, deşi, pe de altă parte, este prezent întreg şi în fiecare organ al corpului, ţinând întreg trupul într-o unitate. Tot aşa Duhul, ca ipostas ţine unite toate mădularele Bisericii. **Sf. Vasile cel Mare** zice: *"Duhul ţine*

legate între ele mădularele prin darurile care se intercondiționează. Toate mădularele înzestrate cu daruri diferite completează prin aceasta corpul lui Hristos și, în unitatea Duhului, transmit unii altora bunătățile acestor daruri, care le sunt necesare tuturor, făcând pe toți să se bucure de toate darurile". Duhul Sfânt este numit de multe ori "legătura celor ce se sfințesc". Duhul este "legătura" de iubire între fiecare credincios cu Dumnezeu și cu semenii săi.

7. Pnevmatizarea omului însă, adică umplerea de harul Sfântului Duh, este, cum s-a văzut, și o problemă de decizie personală și de persistare a omului în cele bune. Aceasta pentru că în "dar" este implicată nu numai lucrarea Sfântului Duh, ci și un act de împropriere a Lui din partea omului, care implică un efort al lui de a dezvolta, cu ajutorul lucrării Duhului, predispoziția sa naturală sau capacitatea sa. **Sf. Maxim Mărturisitorul** spune: *"Harul Sfântului Duh nu lucrează înțelepciunea în sfinți fără mintea care să o primească, nici credința fără convingerea minții, nici darurile vindecărilor fără iubirea de oameni cea după fire".* Trebuie să înțelegem însă că darul de care se bucură creștinul nu se poate explica fără cauzalitatea unei lucrări dumnezeiești. Principiul lor dinamizator este Duhul Sfânt. Duhul Sfânt este Cel ce îndeamnă, îmbie pe credincios să primească darul, Cel ce îl întărește să-l folosească și să-l dezvolte potrivit capacităților sale naturale. Duhul Însuși, în Persoană, îl mișcă pe credincios la colaborare și îl întărește pentru a primi și folosi un dar, sau a-l dezvolta printr-o dispoziție naturală. De aceea, nu este greșit să se atribuie darurile Însuși Duhului Sfânt. Totuși darul nu este numai o lucrare, o energie a Duhului Sfânt, ci și efectul acestei lucrări în firea omului, efect care nu poate exista fără o însușire, adică fără o colaborare a omului. Efectul se menține puternic până când există această colaborare.

Ca o concluzie la învățătura despre har, **Sf. Ioan Gură de Aur** spune: *"Deci trei lucruri se cer: să nu ne rupem unii de alții, ci să ne unim strâns, să avem grijă la fel unii de alții și să considerăm cele ce survin drept comune".*

Rezumat

Harul după natura sa este însăși bogăția inepuizabilă a Dumnezeirii (ca potență). Această bogăție devine actuală, este activată în Biserică, în măsura eforturilor celor drept credincioși de a se uni cu Dumnezeu, potrivit vredniciei fiecăruia (desăvârșirea morală nu are limită pentru că harul este vistierie nesfârșită).

Împărtășirea de har dumnezeiesc face să rodească în suflet darurile Sf. Duh, numite și duhuri.

Darurile Sf. Duh nu dau propriu zis îndreptarea. Ele se ivesc în sufletul credinciosului după ce acesta a primit harul divin mântuitor absolut necesar pentru mântuire prin Sf. Taine ale Bisericii, mai ales cele ale încorporării – Botez, Mirungere, Euharistie. Darurile sunt rodiri ale harului divin și o dovadă că omul s-a îndreptat. Rădăcina lor este harul. Darurile și harul divin sunt distincte, dar nu sunt separate, având același izvor, pe Duhul Sfânt conform **I Corinteni 12,4**. Harul este rădăcina darurilor care rodește din colaborarea omului cu harul primit prin Botez.

Harul este unul după natura sa, dar felurit după efectele şi lucrările sale în cei ce-l primesc. Darurile Duhului sunt o înflorire variată a bogăţiei nesfârşite a harului – **I Corinteni 12,4-5**; citat m. **Lot Borodine**, **N. Chitescu**; **sf. Marcu Ascetul**.

Darurile Sf. Duh sunt desemnate prin cele şapte duhuri conform **Isaia 11,2-3**, dar ele sunt foarte numeroase. Sf. Ap. Pavel ne dă o enumerare a lor la **I Corinteni 12,8-10; 28-30; Romani 12,6-8; Efeseni 4,11**, fără, însă, să le epuizeze conform **I Corinteni 7,7**.

Potrivit Ap. Pavel darurile sau roadele Sf. Duh (**Galateni 5,22**) se pot împărţi în daruri duhovniceşti 1) ale minţii 2) ale inimii şi 3) deosebite.

Un dar al Duhului Sfânt este o însuşire remarcabilă pe care Duhul Sfânt o dă unui membru al Bisericii potrivit cu însuşirile şi capacităţile lui naturale. Se numeşte "dar" pentru că este împărtăşit de Duhul Sfânt gratuit şi pentru că trebuie pus în slujba semenilor şi a Bisericii întregi. Astfel Duhul Sfânt îi leagă pe toţi drept credincioşii laolaltă prin darurile împărtăşite lor, prin care slujesc unii altora în Biserică. Această unire a membrilor Bisericii prin Duhul Sfânt se aseamănă cu unirea mădularelor într-un singur trup. Potrivit **Sf. Vasile cel Mare**, după cum sufletul ţine întreg trupul într-o unitate, tot aşa Duhul ţine unite toate mădularele Bisericii prin darurile împărţite.

Împărtăşirea darurilor Sf. Duh este strâns legată şi de efortul personal al celui ce le primeşte de a colabora cu harul divin, deşi principiul lor dinamizator rămâne Duhul Sfânt.

* * *

Despre harisme. Harismele sunt daruri sporite, remarcabile ale Duhului Sfânt împărtăşite unor drept credincioşi care au înaintat mai mult pe calea virtuţii. Prin acestea, ei aduc comunităţii Bisericii servicii cu totul deosebite, slujind mai mult semenilor lor şi întărind unitatea Bisericii. Astfel de daruri speciale sunt: darul facerii de minuni, al înainte vederii şi altele.

În afară de harismele obişnuite, în Sf. Scriptură sunt menţionate în mod deosebit cele extraordinare, care făceau o impresie puternică în Biserica primară asupra creştinilor şi păgânilor. În Epistola **I Corinteni 12,8-10; 28-30** apar în număr de nouă, numărul lor însă nu se poate preciza. Ele puteau fi tot aşa de numeroase ca şi trebuinţele spirituale ale Bisericii.

Cele enumerate de Apostolul Pavel sunt:

1. Cuvântul înţelepciunii era darul de a expune sistematic dogmele şi tainele religiei creştine care depăşeau puterea naturală de înţelegere a omului;
2. Cuvântul cunoştinţei era darul de a explica pe înţelesul tuturor şi cu ajutorul analogiilor cunoscute, adevărurile de credinţă;
3. Credinţa făcătoare de minuni;
4. Darul tămăduirilor minunate;
5. Proorocia adică darul de a explica cuvântul lui Dumnezeu şi de a prevesti viitorul;

6. Deosebirea duhurilor era darul de a deosebi harismele adevărate (de la Dumnezeu) de cele false afişate de profeţii mincinoşi;

7. Glosolalia sau vorbirea în limbi necunoscute mai înainte;

8. Tălmăcirea limbilor vorbite de glosolal;

9. Harisma apostoliei era darul predicării cu zel deosebit a cuvântului lui Dumnezeu printre păgâni şi al întemeierii de comunităţi creştine.

Pe lângă acestea, Apostolul menționează şi harisma păstoririi (**Efeseni 4,11**) care s-a păstrat până azi. Pe aceasta o primesc numai cei hirotoniţi în treptele ierarhiei bisericeşti.

Harismele extraordinare au existat numai în Biserica primară din veacul apostolic, în perioada răspândirii Evangheliei printre păgâni. De aceea, un teolog le-a numit "darul de nuntă" cu care Hristos Şi-a împodobit mireasa, adică Biserica la Cincizecime. Scopul pentru care s-au dat harismele extraordinare a fost întărirea credinței neofiților şi a convingerii iudeilor şi a păgânilor de dumnezeirea noii credințe, deci pentru uşurarea răspândirii creştinismului în lume. Odată cu împlinirea acestui scop, unele dintre ele au încetat.

Celelalte harisme, ca daruri speciale ale Duhului Sfânt, sunt oferite credincioşilor înaintați în virtuți pentru a fi puse în slujba comunității.

Dar potrivit Epistolei **I Corinteni cap.12 şi 13** există o singură harismă - şi aceasta stă la îndemâna fiecărui credincios – care le înglobează şi le întrece pe toate şi aceasta este dragostea. Dragostea creştină, ca harismă şi ca virtute, înlocuieşte toate harismele şi constituie cea mai înaltă cale de desăvârşire. Pe aceasta suntem datori să o cerem şi să o căutăm cu toată căldura: *"Căutați dragostea"* – **I Corinteni 14,1**.

Raportul dintre har şi libertatea omului

1. Omul, fiind înzestrat cu voință liberă, unii se întreabă în ce fel omul conlucrează cu harul fără să i se ştirbească libertatea spirituală;
2. Pentru înţelegerea raportului dintre har şi libertatea omului, se examinează relația dintre har şi natura umană:
   a. în starea primordială;
   b. după căderea lui Adam;
   c. după Răscumpărarea adusă de Iisus Hristos;
3. Lucrarea harului în omul renăscut prin Botez; Ce înţelegem prin libertatea spirituală a omului? Relaţia har – libertate în lucrarea mântuirii subiective;
4. Modul conlucrării omului cu harul se arată în rugăciunea curată a inimii;
5. Raportul dintre Dumnezeu şi credincios, dintre natura umană şi har e un raport de iubire, deci nu de dominare sau concurență;

6. Totuşi în stabilirea comuniunii harice dintre om şi Dumnezeu inițiativa o are Dumnezeu, Care îi descoperă omului iubirea Sa, îl îmbie să se împărtăşească de Dumnezeire, fără însă să-l silească pe om;
7. O libertate absolut neutră a omului, de fapt, nu există, ci numai o libertate în bine susținută de har, sau o înrobire față de păcat.

1. Problema raportului dintre har şi libertatea omului a fost îndelung şi pe larg dezbătută în decursul veacurilor de către teologi, ajungându-se la rezolvări şi concluzii diferite în Ortodoxie, în catolicism şi protestantism.

Învățătura ortodoxă în această problemă, bazată pe scrierile Sfinților Părinți, este expresia unor adevăruri descoperite prin trăire şi mai puțin rezultatul unor speculații mai mult filozofice. Cugetările Sf. Părinți şi în această chestiune sunt rezultatul unei trăiri pe viu a prezenței şi lucrării lui Dumnezeu în ei. Ei încearcă, în scrierile lor, să împărtăşească semenilor lor prin concepte raționale o cunoaştere a lui Dumnezeu experiată de ei prin puterea Duhului, aşadar o cunoaştere apofatică, suprarațională şi negrăită. Limbajul obişnuit, însă, nu poate niciodată exprima adecvat experiența lor mistică în toată profunzimea şi bogăția ei. De aici provine şi dificultatea înțelegerii scrierilor lor, precum şi a formulării unor concluzii clare în această problemă (vezi D. Morariu, *Despre dumnezeiescul har*, pg.9-12).

În continuare, vom încerca să expunem mai întâi concepția ortodoxă despre raportul dintre harul divin şi libertatea omului în lucrarea mântuirii subiective.

Lucrarea Duhului Sfânt ca Persoană în noi cere colaborarea noastră liberă arătându-se şi în aceasta importanța ce ne-o acordă Dumnezeu ca persoane, pentru că din iubire față de om, Dumnezeu îi respectă libertatea cu care l-a înzestrat de la creație. Duhul nu forțează, adică nu anulează voința pe care tot El, ca Dumnezeu, ne-a dat-o. Libertatea, ca trăsătură a chipului lui Dumnezeu în om, este o caracteristică Duhului lui Dumnezeu: *"Duh este Domnul, şi unde este Duhul Domnului, acolo este libertatea"* – **II Corinteni 3,17**.

Că omul a fost înzestrat cu libertatea voii ne arată clar Sf. Scriptură: *"Viață şi moarte ți-am pus Eu astăzi înainte, binecuvântare şi blestem. Alege viața ca să trăieşti tu şi urmaşii tăi"* – **Deuteronom 30,19** sau în Noul Testament, când Mântuitorul mustră pe farisei, spune: *"Ierusalime, Ierusalime, care omori pe prooroci şi ucizi cu pietre pe cei trimişi la tine; de câte ori am voit să adun pe fiii tăi, cum adună cloşca puii săi sub aripi, dar nu ați voit"* – **Matei 22,37** etc. Sf. Părinți recunosc toți în libertatea spirituală o însuşire fundamentală a chipului lui Dumnezeu în om.

Unii teologi, pornind de la aceste două afirmații dogmatice clare (şi deci adevărate în mod incontestabil) şi anume că: omul este înzestrat încă de la creație cu libertatea voinței, nefiind constrâns de nimic în a alege binele sau răul, şi, pe de altă parte, că mântuirea subiectivă este însuşită de om prin conlucrarea lui liberă cu harul, îşi pun, mai departe, întrebarea: cum are loc această conlucrare liberă a omului cu harul? Cu alte cuvinte, cum în lucrarea sinergică a mântuirii subiective, harul nu stinghereşte cu nimic libertatea omului?

Ei văd posibile două situații, în ambele însă, părându-li-se imposibilă colaborarea liberă a omului cu harul:

a. Dacă omul se hotărăşte în mod absolut liber să adere la har (să răspundă pozitiv chemării harului de a se uni cu el în lucrarea mântuirii), atunci, se întreabă ei, care este partea ce revine harului în atragerea şi menținerea omului pe calea mântuirii şi deci în îndreptarea noastră?

b. Dacă harul divin atrage libertatea omului să adere la el, atunci cum se mai poate spune că omul este liber, de vreme ce libertatea lui este atrasă spre har? (Ei văd lucrarea harului ca un curent de apă ce anulează forțând voia liberă a omului).

2. Pentru a lămuri această nedumerire este necesar să examinăm raportul dintre har şi natura umană încă din starea primordială a omului.

a. Sufletul omului, înzestrat de Dumnezeu cu rațiune, sentiment şi voință liberă, era făcut să rămână prin aceste puteri în comuniune de iubire cu Creatorul său. Harul divin făcea posibilă menținerea acestei relații vii între om şi Dumnezeu, ferindu-l pe om de orice înrobire a răului, cât timp omul a vrut să colaboreze cu harul. Deci sufletul şi harul constituiau o unitate de viață în starea primordială şi acesta era chipul lui Dumnezeu întreg în om, starea normală, integrală a naturii umane, sufletul uman în deplinătatea facultăților sale.

b. Păcatul adus de neascultarea lui Adam a ştirbit natura umană pentru că a împiedicat lucrarea harului în ea (puterile sufleteşti s-au pervertit nemailucrând pentru scopul menit omului la creație – comuniunea cu Dumnezeu, iar harul nu putea ajuta pe om să lucreze împotriva lui Dumnezeu). Pierderea harului a însemnat o desfigurare a omului prin întunecarea chipului lui Dumnezeu în el, şi implicit pierderea libertății originare prin înrobirea omului la păcat (Ap. Pavel mărturiseşte despre sine: *"om ticălos ce sunt, că nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc"* – **Romani7,19; 24**, arătând aici natura umană căzută lipsită de har). Harul întărea puterile sufleteşti numai cât timp omul lucra pentru a rămâne în comuniune cu Dumnezeu (scopul creației). Dacă omul nu împlinea voia lui Dumnezeu, harul se retrage, facultățile sufleteşti se întunecă.

Aceasta era starea originară a omului, raportul dintre har şi natura umană înainte dar şi după cădere.

c. Redobândirea harului prin Iisus Hristos a însemnat restaurarea naturii umane, a chipului lui Dumnezeu în om, deci și a libertății. Astfel, omul renăscut prin har îşi poate relua liber eforturile în vederea desăvârşirii sale, adică a unirii tot mai depline cu Dumnezeu, a îndumnezeirii. Prin Răscumpărarea adusă de Iisus Hristos, natura umană nu numai că este restabilită în starea ei originară, ci este ridicată la o treaptă superioară de desăvârşire. Prin harul dobândit prin Jertfa Mântuitorului, omul cel nou, renăscut prin Botez primeşte puterea de a se îndumnezei, de a deveni fiu adoptiv al lui Dumnezeu după har, împlinindu-se astfel deplin scopul creației lui – asemănarea cu Dumnezeu. Aceasta potrivit Sf. Scripturi: *"Şi celor câți L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere să se facă fii ai lui Dumnezeu"* – **Ioan 1,12**.

3. Astfel mântuirea adusă de Hristos nu înseamnă numai iertarea şi reaşezarea omului în starea lui originară, care ştim că nu era desăvârşită, ci mai ales

refacere, unire cu Dumnezeu, îndumnezeire. Aceasta îl determină pe **fer. Augustin** să exclame: *"O, felix culpa Adami!"* Deci, pe de o parte, harul dobândit prin Jertfa Mântuitorului restabileşte natura umană în starea ei originară de nevinovăţie, iar dacă omul consimte să colaboreze cu harul primit prin Botez, acesta îl conduce şi la asemănarea cu Dumnezeu, dăruindu-i înfierea, făcându-l pe om dumnezeu după har, nu după fire.

Vorbind de natura omului renăscut prin har, Sf. Părinţi înţeleg că în această natură, harul este indisolubil legat de libertatea omului în lucrarea sinergică a mântuirii subiective (sinergie – colaborarea tainică şi liberă între har şi voinţa omului în lucrarea mântuirii). **Sf. Maxim Mărturisitorul** spune: *"Omul are două aripi: harul şi libertatea"*. Această libertate nu înseamnă, însă, indiferenţă faţă de bine (ca în doctrina molinistă, măgarul lui Buridan), ci este larg deschisă binelui, având oroare faţă de păcat.

Iar lucrarea harului nu implică pasivitatea noastră (ar lipsi o aripă). Noi nu trebuie să aşteptăm totul de la har, ci este nevoie şi de încordarea voinţei noastre, de angajarea personală la conlucrarea cu harul. Harul, departe de a implica o pasivitate a noastră, este izvorul activităţii noastre. Harul şi activitatea omului nu se exclud; harul nu anulează şi nu forţează libertatea, ci o eliberează de tot ce o poate mărgini, de orice stăpânire a răului, pentru ca omul să-şi poată desfăşura toate puterile spre a le pune în slujba unirii cât mai depline cu Dumnezeu. Iar odată înfăptuit, progresul omului spre desăvârşire apare ca un efort propriu, personal, cu toate că harul divin este în el, orice progres spiritual realizându-se numai prin har (*"Fără Mine nu puteţi face nimic"* – **Ioan 15,5**).

În acest sens, Ap. Pavel spune: *"Dar cu harul lui Dumnezeu sunt ceea ce sunt şi harul Lui, care este în mine, n-a fost în zadar, căci m-am ostenit mai mult decât ei toţi, dar nu eu, ci harul lui Dumnezeu care este în mine"* – **I Corinteni 15,10**. Astfel între libertatea omului şi harul divin este o legătură organică şi tainică. Faptele omului renăscut prin har nu sunt predeterminate de Dumnezeu, dar nu sunt nici efectul unei libertăţi umane lipsite de orice determinare (în sens molinist).

Desăvârşirea omului, creşterea lui în Dumnezeu, cunoaşterea lui Dumnezeu în Duh stau la capătul luptei de purificare de patimi şi de dobândire a virtuţilor între care ultima este iubirea. Iar această încordare extraordinară, tot urcuşul duhovnicesc, nu este o operă exclusivă a puterilor omeneşti, ci îşi ia forţa din harul Duhului Sfânt, din Hristos cel sălăşluit în noi la Botez: *"Fiinţa virtuţii este Hristos"* – spun Sf. Părinţi. Harul divin reprezintă în om *"puterea"* (**Ioan 1,12**) care impulsionează, mişcă sufletul raţional spre activitatea duhovnicească, spre a-l ridica pe om de la chip la asemănarea cu Dumnezeu.

Am spus deci că între har şi natura umană, deci între har şi libertatea omului nu este un raport de alternativă, de luptă sau de tendinţă de dominare a unuia sau a celuilalt, şi nici de desfăşurare paralelă, ci harul este ambianţa care face posibilă desfăşurarea deplină a libertăţii umane. Harul nu anulează şi nu forţează libertatea, ci o eliberează de tot ce o poate împiedica pentru ca omul să-şi pună puterile în slujba unirii sale cu Dumnezeu.

Pe măsură ce harul invadează sufletul, răsar diferite daruri ale Duhului Sfânt în om, iar natura umană se transformă treptat, se transfigurează sub acțiunea harului după chipul lui Hristos. Pentru că viața pe care o revarsă în noi Duhul Sfânt este viața în Hristos. Prin Botez, credinciosul devine mădular al Bisericii, adică al lui Hristos, *"os din oasele Lui și carne din carnea Lui"* – **Efeseni 5,30**. Aceasta se întâmplă însă, bineînțeles, numai dacă sufletul consimte să colaboreze cu harul și nu i se închide ca o monadă fără ferestre. Pentru a exprima această lucrare a harului în om, Sf. Părinți au folosit diferite metafore și analogii ca: suflare, flacără, căldură, aromă de floare.

4. Modul cum are loc lucrarea sinergică dintre har și libertatea omului poate fi înțeles dacă ne gândim la modul cum se unește sufletul credinciosului prin rugăciune curată cu Dumnezeu. În lucrarea despătimirii, sinergismul dintre har și activitatea umană are loc astfel: spun Sf. Părinți că inima nu se poate curăți de năvala gândurilor rele fără chemarea în rugăciune a numelui lui Iisus. Încordarea noastră e necesară, ni se cere o trezvie necontenită, dar aceasta singură, fără chemarea necontenită a numelui lui Iisus și fără ajutorul primit de la Dumnezeu prin rugăciunea noastră, nu ne-ar duce la învingerea răului. Experiența încordării noastre se împreună cu experiența neputinței noastre și deci cu necesitatea chemării lui Iisus. Cu cât gândurile rele invadează mai mult sufletul, cu atât ne încordăm mai mult mintea și voința pentru a le învinge. Dar înțelegând că prin propriile puteri nu putem să biruim forțele răului, cerem cu tot mai multă căldură ajutorul lui Dumnezeu, al harului. Iar când numele lui Hristos e invocat cu convingerea smerită că fără El nu putem face nimic, El ne vine neîntârziat în ajutor și îl izbăvește pe om din încercare.

Astfel, în rugăciune se întâlnește harul lui Dumnezeu cu încordarea noastră. În rugăciune se unește cea mai înaltă activitate a sufletului, cea mai mare încordare a noastră, cu vederea că noi nu avem nimic și numai prin puterea și prin harul lui Dumnezeu suntem mântuiți. În rugăciune se rezolvă opoziția aparentă dintre har și libertate sau, mai bine zis, rugăciunea adevărată ne arată modul conlucrării harului cu libertatea noastră. În același sens, **Sf. Maxim Mărturisitorul** spune că *"așa cum ochiul nu vede cele sensibile fără lumina soarelui, tot astfel mintea nu poate vedea pe Dumnezeu fără lumina harului"*.

5. Ortodoxia afirmă că harul și libertatea în omul renăscut spiritual sunt indisolubil legate. Taina unității dintre har și libertate, dintre partea lui Dumnezeu și partea omului în lucrarea mântuirii subiective, nu este sfâșiată de rațiune în Ortodoxie. La noi nu se pune problema, ca în catolicism, cine este mai tare în relația dintre har și libertate, pentru că teologia ortodoxă ne învață că între natura umană și har nu există nicio tendință de dominare a unuia sau a altuia.

Potrivit concepției ortodoxe, între Dumnezeu ca Persoană și credincios ca persoană nu poate fi o concurență în manifestarea iubirii. Relația dintre om și Dumnezeu este comuniune harică de iubire. Dacă harul este manifestarea iubirii lui Dumnezeu celui personal, este firesc ca El să caute să trezească prin iubirea Lui, iubirea noastră liberă. Raportul de iubire este un acord între două libertăți. Din dragoste pentru om, Dumnezeu Se limitează oarecum pe Sine, nu-Și manifestă

atotputernicia Sa forțând voința omului. El creează astfel o libertate personală pentru om, pe care nu încearcă a o cuceri altfel decât prin mărturiile iubirii Sale pentru om, prin smerirea Sa până la moarte pe Cruce – **Filipeni 2,8**, suferind refuzul și lepădarea acestuia de El și așteptând necontenit întru nădejde: *"Iată, stau la ușă și bat; de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine"* – **Apocalipsă 3,20**.

Răspunzând cu iubirea sa liberă la mărturiile iubirii divine, omul își depășește condiția sa de înrobit păcatului, îndumnezeindu-se. Astfel limitele înguste, finite ale omului, ca ființă creată, se deschid spre infinitul divin prin răspunsul liber și iubitor la chemarea lui Dumnezeu. **Pr. D. Stăniloae** spune: *"Harul este fereastra deschisă către infinitatea lui Dumnezeu ca Persoană"*.

6. Iubirea pe care o așteaptă Dumnezeu de la noi nu se întemeiază pe vreun fel oarecare de constrângere. Totuși este adevărat că precede harul (harul premergător – **Ioan 6,44** – noi nu putem face singuri nici primii pași spre mântuire) ca manifestare a iubirii lui Dumnezeu, dar nu ca să ne tragă silnic la iubire, ci ca să ne solicite iubirea (harul îl îmbie, îl ademenește pe om cu iubirea lui Dumnezeu). Îl iubim pe Dumnezeu pentru că El întâi ne-a iubit pe noi. Harul produce în noi acea înmuiere a inimii, de care vorbesc Sf. Părinți, făcând-o sensibilă la iubirea jertfelnică a lui Hristos. Dar harul ne lasă cu totul liberi să răspundem pozitiv sau negativ la această chemare – **Ioan 1,10-12**. Duhul Sfânt vrea acordul liber al persoanelor umane în conducerea lor în infinitatea vieții dumnezeiești. El vrea să-l elibereze pe om de pasiunile care îl înrobesc și să-l facă liber pentru iubirea lui Dumnezeu. Duhul Sfânt ne ajută să ajungem la *"libertatea măririi fiilor lui Dumnezeu"* – **Romani 8,21**.

Înaintarea către Dumnezeu, în viața Duhului lui Dumnezeu înseamnă înaintarea în lumea libertății, a libertății în iubire care nu cunoaște margini sau limitări egoiste. Harul, deci, ne restaurează adevărata libertate, care înseamnă ancorarea noastră liber acceptată în bine, în iubirea față de Dumnezeu și de oameni, într-un cuvânt în împlinirea voii lui Dumnezeu. Harul îl eliberează pe om de orice stăpânire a răului, făcându-l liber pentru dragostea de Dumnezeu și de aproapele. El activează în om energii aflate în stare latentă din pricina păcatelor pentru ca acesta să poată înainta în viața duhovnicească, după cum vedem în viețile sfinților.

7. Harul, deci, se dăruiește credinciosului numai în măsura în care acesta colaborează cu el pentru a-l ajuta în urcușul lui spiritual. Deci, dacă alegem binele, harul ne ajută, ne întărește. Dacă refuzăm să ascultăm de Dumnezeu, harul se retrage pentru că nu poate conlucra cu noi împotriva lui Dumnezeu, iar noi devenim robi păcatului prin libera noastră alegere. De aceea, ceea ce suntem noi datori să facem este să ne păstrăm libertatea în bine (*"Nu există libertate decât în interiorul legilor, dincolo de acestea este aventura"* după Montesquieu), în care ne întărește harul divin și să nu ne lăsăm înrobiți de porniri josnice spre păcat, făcând din libertate acoperământ răutății după îndemnul Sf. Scripturi: *"Trăiți ca niște oameni liberi, dar nu ca și când ați avea libertatea drept acoperământ al vicleniei, ci ca niște robi ai lui Dumnezeu"* – **I Petru 2,16** și *"Căci voi ați fost chemați la libertate, fraților,*

numai să nu folosiţi libertatea voastră ca prilej de a sluji trupului, ci slujiţi unul altuia prin dragoste" – **Galateni 5,13** sau: *„Aşadar, ţineţi-vă tari în libertatea pentru care ne-a eliberat Hristos şi nu vă prindeţi iar în jugul robiei"* – **Galateni 5,1**.

Ne putem însă menţine în această libertate numai în măsura în care *"nu stingem Duhul"* din noi, deci în măsura în care colaborăm cu harul. **Sf. Macarie Egipteanul** explică aceste cuvinte ale Sf. Scripturi astfel: *"Cum stă scris: <<Duhul să nu-L stingeţi?>>* – **I Tesaloniceni 5,19** *dacă Acela nu se poate stinge şi este lumină? Tu cu voinţa ta te stingi de la Duhul când eşti nepăsător şi nu consimţi"*. **Sf. Ioan Gură de Aur** spune în acelaşi sens: *„După cum focul cere lemne, aşa şi harul cere osârdia noastră ca el să se poată aprinde"*.

Iar dacă nu acceptăm să colaborăm cu harul Duhului Sfânt, nu poate fi pentru noi nici mântuire, nici eliberare, ci devenim robi patimilor care ne stăpânesc şi ai diavolului a cărui voie o împlinim şi atunci *"dacă păcătuim de voia noastră, după ce am luat cunoştinţă despre adevăr, nu mai rămâne pentru păcatele noastre nicio jertfă, ci o înfricoşată aşteptare a judecăţii şi iuţimea focului care va mistui pe cei potrivnici pentru că au călcat în picioare pe Fiul lui Dumnezeu şi sângele testamentului cu care s-a sfinţit au necinstit şi duhul harului l-au făcut de ocară"* – **Evrei 10,26-27; 29**.

Rezumat

1. Învăţătura despre raportul dintre har şi libertatea omului este rezultatul experienţelor mistice ale Sf. Părinţi.

Acestea, având caracter apofatic (negrăit) nu pot fi exprimate deplin adecvat în concepte raţionale.

Omul a fost creat de la început cu libertate spirituală, ca o trăsătură a chipului lui Dumnezeu în noi – **II Corinteni 3,17; Deuteronom 30,19; Matei 23,37**. Omul fiind liber, mântuirea se dobândeşte prin conlucrarea harului cu voinţa liberă a omului. Cum are loc, aşadar, această conlucrare fără ca harul să stingherească libertatea omului? Unii teologi raţionalişti văd posibile două situaţii. În aceste două cazuri, ei, însă, se întreabă: dacă omul are voinţă liberă şi Dumnezeu îi respectă libertatea (omul se hotărăşte deci liber să adere la har), care este rolul harului în câştigarea mântuirii subiective, în atragerea şi menţinerea noastră pe calea mântuirii? Iar dacă libertatea omului e atrasă spre har, cum mai este omul liber?

Pentru a le răspunde trebuie să examinăm raportul dintre har şi libertatea omului în diferite perioade ale istoriei mântuirii:

2a) Natura umană încă de la creaţie, în starea ei normală, forma o unitate de viaţă cu harul. Harul întărea libertatea omului, ferindu-l de orice înrobire a răului.

b) După cădere s-a întunecat chipul lui Dumnezeu în om, puterile sufleteşti au slăbit, totodată şi libertatea originară a omului, omul fiind stăpânit de păcat.

c) Redobândirea harului prin Iisus Hristos a dus la restaurarea naturii umane şi totodată a libertăţii spirituale. Prin Răscumpărarea adusă de Iisus Hristos, în renaşterea omului prin har, cele două lucrări ale harului care se săvârşesc în om sunt:

restabilirea chipului originar şi înfierea divină. Prin Jertfa Mântuitorului, creştinul poate urca pe treptele cele mai înalte ale desăvârşirii, mult superioare stării primordiale a lui Adam înainte de cădere; omul poate atinge scopul creaţiei – îndumnezeirea sa şi asemănarea cu Dumnezeu.

3. În omul renăscut prin Botez, harul întăreşte libertatea sa, eliberându-l de orice stăpânire a răului. Harul nu forţează libertatea, ci o fereşte de orice înrobire a răului pentru a-l pune pe om în slujba unirii cu Dumnezeu. Harul este indisolubil legat de libertatea omului. După **sf. Maxim Mărturisitorul**, omul are două aripi: harul şi libertatea.

Libertatea omului nu înseamnă indiferenţă faţă de bine, ci e larg deschisă binelui, având oroare faţă de păcat. Lucrarea harului şi activitatea omului nu se exclud, ci se întrepătrund; harul este izvorul activităţii noastre. Astfel, deşi orice progres spre desăvârşire apare ca un progres personal, totuşi harul divin este în el, orice progres realizându-se doar prin har – **I Corinteni 15,10**. Harul este puterea prin care omul îşi lucrează mântuirea (**Ioan 1,12; 15,5**).

După **Lot Borodine**: după cum aerul este necesar pentru viaţa biologică a omului, aşa şi harul este necesar pentru mântuirea omului.

Între har şi natura umană nu este un raport de luptă, de tendinţă de dominare a unuia sau a celuilalt, ci harul este ambianţa care face posibilă desfăşurarea deplină a libertăţii umane.

4. O analogie a raportului dintre har şi libertatea omului este unirea sufletului cu Dumnezeu prin rugăciune curată; aceasta ne arată modul conlucrării harului cu libertatea omului.

5-6. Potrivit învăţăturii ortodoxe, între Dumnezeu şi credincios se stabileşte prin har o relaţie de iubire care exclude orice concurenţă pentru că raportul de iubire este un acord între două libertăţi. Din iubire pentru om, Dumnezeu îi respectă libertatea, încercând să-l convingă pe om doar prin mărturisirea iubirii Sale divine, făcându-l prin har pe om să simtă iubirea Sa şi dându-i putere omului să şi-o manifeste pe a sa. La aceasta îl îmbie harul pe om fără să-l silească – **Apocalipsă 3,20**.

Dacă iubirea omului pentru Dumnezeu ar fi obţinută cu sila, nu ar mai fi iubire adevărată. De aceea, omul este liber să răspundă pozitiv sau negativ la chemarea harului (**Ioan 1,10-12**).

Harul se împărtăşeşte credinciosului numai în măsura în care omul colaborează cu el la mântuirea sa. Dacă alegem binele, harul ne ajută. Dacă alegem răul refuzând să ascultăm de Dumnezeu, harul se retrage.

7. Conform teologiei ortodoxe, o libertate absolut neutră a omului sau un liber arbitru absolut, de fapt, nu există. Există doar o libertate a omului în bine susţinută de har. Dacă refuzăm să săvârşim binele şi săvârşim răul, devenim robi păcatului şi ne pierdem şi libertatea.

Libertatea omului este uşor dusă spre cele rele, de aceea are nevoie de întărire prin har şi de eforturile personale ale omului de a se întări în ea după

îndemnul Sf. Scripturi: **I Petru 2,16; Galateni 5,13; Galateni 5,1**; **sf. Macarie Egipteanul** – tâlcuire la textul **I Tesaloniceni 5,19**.

Iar dacă nu acceptăm să colaborăm cu harul, nu poate fi pentru noi nicio nădejde de mântuire – **Evrei 10,26-27; 29**.

Teorii catolice şi protestante cu privire la raportul dintre natură şi har

Spre deosebire de învăţătura ortodoxă, teologia occidentală, înclinată spre o cugetare bazată cel mai adesea doar pe puterile raţiunii, caută să răspundă diverselor probleme prin argumente raţionale închegate în diverse sisteme. Ei se lovesc însă de părute contradicţii interne care, lor le apar de nerezolvat prin puterea raţiunii. Astfel, în teologia catolică s-au produs numeroase dispute pe această temă, care au dat naştere la diverse teorii. Cele mai importante sunt: tomismul, molinismul şi congruismul.

Tomiştii socotesc oamenii simple instrumente docile pe care Dumnezeu le dirijează cum vrea. El deci mişcă libertatea noastră. În raportul dintre har şi libertatea omului, tomismul accentuează acţiunea lui Dumnezeu sau a graţiei în defavoarea libertăţii omului.

Molinismul vrea să apere libertatea omului de orice determinare a graţiei. După ei, libertatea îşi păstrează starea de perfectă indiferenţă în faţa graţiei pentru că graţia nu se impune, ci numai se propune (măgarul lui Buridan).

Congruismul încearcă o sinteză între cele două. Actual, catolicismul înclină spre congruism, dar s-a dat libertate şi celorlalte sisteme.

Disputele teologice în Occident pe tema raportului dintre har şi natura omului s-au ivit pentru că teologii catolici încearcă să explice în mod exclusiv raţional acest raport şi pentru că văd un antagonism între cele două părţi, care în realitate nu există. Aceste dispute despre cine este mai tare în relaţia dintre har şi libertate s-au născut datorită conceperii harului ca o forţă impersonală (în har ca energie divină este prezent Însuşi Dumnezeu, deci este forţă personală, harul fiind etern, necreat şi nedespărţit de Fiinţa divină), şi atunci forţa harului nu poate fi decât sau mai slabă sau mai tare ca forţa omului. Pe de altă parte, disputele în Apus au pornit şi de la o înţelegere greşită a libertăţii umane. Ei consideră că libertatea umană este absolut neutră şi pentru bine şi pentru rău.

Dar potrivit concepţiei ortodoxe, o libertate absolut neutră sau un liber arbitru de fapt nu există (liberul arbitru – noţiune morală şi filozofică ce desemnează o libertate absolută a voinţei omului, privită ca o independenţă totală faţă de necesitatea şi cauzalitatea obiectivă). Există numai o libertate în bine care este susţinută şi de harul divin, care ne întăreşte să săvârşim binele atunci când îl alegem, precum şi o libertate de a servi răului sau mai bine zis o libertate de a refuza să

facem binele (răul nu are ființă) şi atunci harul nu ne poate ajuta să lucrăm împotriva lui Dumnezeu. Iar noi înşine consimțim să lucrăm păcatul, devenind chiar robi ai păcatului când ajungem stăpâniți de patimi.

Dată fiind slăbiciunea firii sau voinței omului, libertatea sa este dusă uşor spre cele rele, sau rezistă greu ispitelor spre rău. Ea nu se poate decide singură spre o făptuire exclusiv bună. *"Liberul arbitru sau libertatea absolut neutră,* după **pr. D. Stăniloae,** *este o construcție arbitrară a cugetării noastre. Libertatea adevărată sau libertatea în bine este manifestată doar de cel care se află în relație iubitoare cu Dumnezeu şi cu semenii. Dar această relație o primeşte prin ajutorul Lui, dar pe de altă parte, depune şi el eforturi proprii pentru a rămâne şi a spori în ea. În relația cu Dumnezeu şi prin ajutorul Lui, omul nu se înstrăinează de sine, ci de abia prin acest acord se realizează autentic. Astfel, omul colaborând cu harul se restabileşte în umanitatea adevărată, după asemănarea lui Hristos".*

Concepția greşită la catolici şi la protestanți despre raportul dintre har şi libertate provine şi din concepția lor greşită despre starea primordială a omului, despre urmările păcatului strămoşesc şi Răscumpărarea în Hristos:

1. Astfel, atât după catolici cât şi după protestanți, starea originară a omului a fost perfectă în toate privințele. Dar **catolicii** consideră că perfecțiunea originară a omului, constituită din darurile supraadăugate (ca o supraetajare a ființei umane ori ca o căciulă pusă pe cap), se atribuia doar harului, excluzându-se orice participare personală a omului sau conlucrare cu harul.

După protestanți, perfecțiunea stării originare aparținea firii omului natural, omul fiind drept şi sfânt prin creație şi nemaiavând nevoie de har.

2. **Catolicii** interpretează păcatul originar ca privațiune a omului de darurile supranaturale ale dreptății originare, căreia îi urmează dizgrația şi pedeapsa divină. Însă natura umană după cădere a rămas intactă, zic ei, iar însuşirile naturale ale omului sunt aceleaşi ca în rai.

Protestanții exagerează urmările păcatului strămoşesc afirmând că prin el s-a distrus total chipul lui Dumnezeu în om. Omul devine, spun ei, complet lipsit de orice putere şi înclinație de a cunoaşte şi iubi pe Dumnezeu şi a-I împlini voia, nemaiavând în sine nicio scânteie de forță spirituală. Ei cred că omul căzut este mort spiritual în fața lui Dumnezeu ca un buştean şi deci cu totul neputincios în ce priveşte mântuirea sa. Tot ce-i mai rămâne omului după cădere, este oarecare libertate în lucrurile lumeşti prin care se face posibilă conviețuirea socială.

3. **După catolici şi protestanți**, mântuirea adusă oamenilor prin Jertfa lui Hristos e[illegible] interpretată exclusiv juridic. Moartea lui Iisus Hristos este interpretată ca o moarte substitutivă pentru ca oamenii să nu mai primească pedeapsa lui Dumnezeu pentru ofensa adusă prin păcat onoarei Lui. Dar nici la catolici, nici la protestanți, Iisus nu repară, nu restabileşte nimic în natura umană, la catolici, pentru că nu este nimic de reparat, la protestanți, pentru că nu se mai poate îndrepta nimic.

Consecințele care decurg sunt următoarele:

La catolici păcatul originar este privit doar ca vină juridică şi osândă pusă asupra oamenilor datorită înrudirii lor cu protopărinții neamului omenesc. Căderea

fiind doar pierderea dreptății originare care constă din darurile supraadăugate naturii, înseamnă că natura însăși a rămas intactă, ceea ce arată că opoziția dintre materie și spirit, dintre trup și suflet este esențială structurii ființei umane însăși. Deci materia este ființial rea, iar nu ca urmare a păcatului originar.

Apoi, separând natura de har, catolicii consideră că este posibilă o funcționare a naturii fără har. Din această separație și din antagonismul existent între materie și spirit au rezultat numeroase dispute care au dat naștere sistemelor amintite: tomismul, molinismul, congruismul[8].

La protestanți, din învățătura că omul după cădere este nu numai rănit, ci chiar mort spiritual, reiese că mântuirea în Hristos este numai opera grației, omul neputând colabora în niciun fel cu harul. Iar dacă omul nu poate contribui cu nimic la mântuirea sa, și dacă totuși unii se pierd, iar alții se mântuiesc, aceasta se datorează nu oamenilor, ci numai lui Dumnezeu, consideră ei. Astfel, a luat astfel naștere **teoria predestinației**.

Teoria predestinației

Predestinația este voința veșnică și absolută a lui Dumnezeu de a-i alege pe unii oameni pentru mântuire și de a-i respinge pe alții. Luther a fost cel mai inconsecvent în privința predestinației. De aceea, luteranii au oscilat la început între predestinația absolută și relativă, pentru că în cele din urmă să accepte predestinația celor puțini, din prevederea credinței.

În forma ei extremă, ca predestinație absolută, această teorie o găsim la Calvin, formulată astfel: *"Numim predestinație acel decret etern al lui Dumnezeu prin care a hotărât pe unii spre viața veșnică, iar pe alții spre osânda veșnică"*. Calvin argumentează teoria sa spunând că Dumnezeu nu procedează arbitrar, ci face aceasta pe baza dreptății Sale, căci de la sine și prin ei înșiși, toți oamenii sunt vrednici de osândă. Iar dacă pe unii îi predestinează spre fericire, Dumnezeu, în maiestatea Sa, pe toate le face după cum voiește.

Dar potrivit acestei teorii, Dumnezeu devine judecător nedrept și părtinitor. Nedrept pentru că pe cei reprobați îi osândește fără vină, întrucât ei nu au nicio putere să colaboreze cu harul pentru mântuirea lor. Și părtinitor pentru că fără considerarea faptelor, a contribuției personale pe care nimeni, după protestanți, nu o

[8] Dacă după cădere s-a pierdut harul constituit din darurile supraadăugate, și natura umană poate totuși funcționa, înseamnă că admit posibilitatea funcționării naturii umane fără har, deci separată de har. Și dacă natura umană a rămas intactă după cădere și admit că există opoziția dintre suflet și trup, atunci această opoziție ține de structura ființei umane încă de la creație, deci materia este ființial rea, iar nu ca urmare a păcatului strămoșesc.

poate aduce, Dumnezeu îi predestinează pe unii la fericire, iar pe alții la osândă, ceea ce este şi un nonsens din punct de vedere logic.

Unul din textele invocate de protestanți în favoarea doctrinei lor este **Romani 8,29-30**: *"Căci pe cei pe care i-a cunoscut mai înainte, mai înainte i-a şi hotărât să fie asemenea chipului Fiului Său, ca El să fie întâi născut între mulți frați. Iar pe care i-a hotărât mai înainte, pe aceştia i-a şi chemat; şi pe care i-a chemat, pe aceştia i-a şi îndreptat; iar pe care i-a îndreptat, pe aceştia i-a şi mărit"*. Dar acest text conduce numai la ideea unei predestinații condiționate de preştiința lui Dumnezeu privitoare la colaborarea sau necolaborarea omului cu harul Lui aşa cum învață Biserica Ortodoxă.

După învățătura ortodoxă, faptul că nu se mântuiesc toți se datorează numai necolaborării unora cu harul. Pentru că harul se oferă tuturor oamenilor, dar el nu forțează libertatea omului, adică nu lucrează irezistibil. Sf. Scriptură afirmă clar atât oferirea harului tuturor din partea lui Dumnezeu, cât şi putința omului de a-l refuza, adică faptul că harul nu este irezistibil. Astfel Sf. Scriptură spune că *„Dumnezeu vrea ca toți oamenii să se mântuiască şi la cunoştința adevărului să vină"* – **I Timotei 2,4** şi **Tit 2,11**, dar că *"mulți sunt chemați, dar puțini aleşi"* – **Matei 20,16**. Omul poate primi sau refuza chemarea: *"Iată, stau la uşă şi bat. De va auzi cineva glasul Meu şi va deschide uşa, voi intra la el şi voi cina cu el şi el cu Mine"* – **Apocalipsă 3,20**. Acest lucru este afirmat de Sf. Scriptură în toate acele locuri unde se arată cum unii oameni, unele cetăți sau poporul iudeu s-au împotrivit lucrării harului dumnezeiesc – **F.A.7,51; Matei 23,37; Isaia 5,4;65,2; Matei 11,21** etc. De asemenea, despre universalitatea harului ne spune Ap. Pavel: *"Care S-a dat pe Sine preț de răscumpărare pentru toți"* – **I Timotei 2,6**.

Aşadar, o predestinare numai a unora la mântuire ar contrazice iubirea lui Dumnezeu față de toți oamenii, precum şi valoarea universală a Jertfei Mântuitorului – **Ioan 3,16**. Teoria predestinației coboară mântuirea la nivelul unei manipulări a ființelor umane asemenea unor obiecte, nemaiînțelegându-se mântuirea ca o chestiune de comuniune între Hristos ca persoană şi oameni ca persoane, comuniune pe care Hristos nu o poate oferi arbitrar numai unora, şi pe care oamenii nu pot fi forțați să o accepte.

Pe de altă parte, dacă Dumnezeu nu oferă comuniunea tuturor, înseamnă că nu socoteşte pe unii vrednici şi capabili de comuniune prin însăşi firea lor. Şi nu-i socoteşte pe oameni egali în valoare prin însăşi firea dată lor de El. Aceasta ar însemna o negare din partea lui Dumnezeu a propriei Sale creații.

Apoi, în afara comuniunii cu Dumnezeu, darurile pe care le are fiecare şi a căror existență este evidentă, nu ar avea niciun rost dacă nu-l conduc pe om la mântuire.

Teoria predestinației a fost condamnată la sinodul de la Iaşi în 1642, la sinodul de la Ierusalim în 1672, iar de catolici la conciliul de la Trident în 1562.

Rezumat

Cum a luat naştere teoria predestinaţiei la protestanţi? Dintr-o altă învăţătură dogmatică greşită (despre starea omului după căderea în păcat) şi din interpretarea greşită a textului **Romani 8,29-30**.

Definiţie: predestinaţia este voinţa veşnică şi absolută a lui Dumnezeu de a-i alege pe unii oameni pentru mântuire şi de a-i pierde pe alţii.

Combaterea acestei teorii:

- în textul **Romani 8,29-30**, protestanţii confundă preştiinţa dumnezeiască cu predeterminarea;

- harul mântuitor este oferit tuturor, dar fiecare este liber să-l primească şi să conlucreze cu el spre mântuire sau să-l refuze şi să se supună păcatului, pierzându-şi sufletul.

- *"Dacă mântuirea omului ar depinde numai de Dumnezeu, toţi oamenii s-ar mântui"* spune **sf. Ioan Gură de Aur** potrivit **I Timotei 2,4 şi Tit 2,11; I Timotei 2,6**, dar Dumnezeu nu forţează libertatea omului – **Apocalipsă 3,20**.

- teoria predestinaţiei contrazice iubirea lui Dumnezeu către toţi oamenii şi valoarea universală a Jertfei Mântuitorului conform **Ioan 3,16**.

- prin această teorie Dumnezeu ar deveni judecător nedrept şi părtinitor.

Teoria predestinaţiei a fost condamnată la sinodul de la Iaşi – 1642, la sinodul de la Ierusalim – 1672, iar de catolici la Trident în 1562.

Mântuirea subiectivă sau îndreptarea

1. Definiţie;
2. Mântuirea subiectivă dobândită prin credinţă şi fapte bune din partea omului, este totuşi darul lui Dumnezeu oferit pentru Jertfa Mântuitorului;
3. În lucrarea mântuirii subiective, harul este absolut necesar, fiind principiul dinamizator al vieţii duhovniceşti;
4. Înaintarea omului spre desăvârşire trece prin mai multe trepte. Progresul spiritual este nevăzut şi trebuie să fie permanent potrivit **Ap. Pavel** şi **sf. Grigorie de Nyssa**;
5. Oricât de mare ar fi străduinţa noastră în împlinirea voii lui Dumnezeu, este esenţial pentru mântuire să ne menţinem în smerenie, socotindu-ne "slugi netrebnice" ale lui Dumnezeu.

1. Potrivit Sf. Scripturi şi Sf. Tradiţii, motivul Întrupării Fiului lui Dumnezeu este mântuirea omului căzut: *"Fiul Omului a venit să caute şi să mântuiască pe cel pierdut"* – **Luca 19,10**.

Cuvântul "mântuire" este folosit atât pentru a numi lucrarea răscumpărătoare a Mântuitorului Hristos prin Jertfa de pe Cruce, cât şi pentru a numi starea celor ce îşi însuşesc roadele Jertfei Mântuitorului. În primul caz este vorba de

mântuirea obiectivă sau împăcarea omului cu Dumnezeu prin Jertfa lui Hristos, în al doilea caz, este vorba de mântuirea subiectivă sau personală ori simplu mântuire, îndreptare sau sfinţire a omului.

Mântuirea subiectivă se săvârşeşte de fiecare creştin în parte prin libera sa conlucrare cu harul, prin credinţă şi fapte bune.

2. Mântuirea omului este un <u>dar dumnezeiesc</u> şi nu este obţinută de om ca plată pentru faptele sale, ci este oferit omului pentru Jertfa Mântuitorului: *"Şi sunt îndreptaţi în dar cu harul Lui, prin răscumpărarea cea în Iisus Hristos"* – **<u>Romani 3,24</u>** sau *"Căci în har sunteţi mântuiţi, prin credinţă şi aceasta nu e de la voi; este darul lui Dumnezeu. Nu din fapte, ca să nu se laude nimeni"* – **<u>Efeseni 2,8-10</u>**. Dar faptul că nu toţi se mântuiesc este o dovadă că pentru dobândirea vieţii veşnice este nevoie şi de strădiunţa omului manifestată în credinţă şi fapte bune: *"lucraţi cu frică şi cu cutremur la mântuirea voastră"* – **<u>Filipeni 2,12</u>**. Să înţelegem însă că oricât s-ar strădui omul pentru mântuirea sa, el, nu pentru faptele, eforturile sale, primeşte mântuirea, ca pe o datorie din partea lui Dumnezeu, ci aceasta este un dar al lui Dumnezeu pentru Jertfa Mântuitorului şi pentru iubirea Lui de oameni *"căci răscumpărarea sufletului este prea scumpă şi niciodată nu se va putea face"* – **<u>Psalmi 48,8</u>** sau *"... Ce va da omul în schimb pentru sufletul său?"* – **<u>Matei 16,26</u>**. Însă, cei ce se mântuiesc, prin silinţa lor s-au arătat vrednici de iubirea lui Dumnezeu, curăţindu-şi sufletul şi împodobindu-l cu *"haina de nuntă"* – **<u>Matei 22,11</u>**. Ceea ce ni se cere nouă este *"haina de nuntă"*, adică primenirea sufletului prin efortul personal ajutat de har, însă *„ospăţul"*, *„cina"* este dar oferit de Stăpân celor ce-L iubesc pe El – *"ca aurul în topitoare i-a încercat pe ei şi i-a aflat Luişi vrednici"* – **<u>Înt. lui Solomon 3,6</u>**. De altfel, dacă Dumnezeu ar da tuturor darul fără să ţină seama de efortul omului, ar fi nedrept şi aceasta l-ar face pe om inactiv şi delăsător la împlinirea voii lui Dumnezeu, ştiind că oricum se mântuieşte – **<u>F.A. 10,34-35</u>**. Însă omul prin faptele sale dă ceva finit, dar Dumnezeu îi dă infinitul, îndumnezeirea după har, fericirea veşnică şi deplină. Dumnezeu adaugă la ce a obţinut omul prin puterile lui ajutat de har, răsplata Sa „însutită" nesfârşită.

3. Dar pentru lucrarea mântuirii omului, harul este absolut necesar. Credinţa şi faptele bune sunt roduri ale conlucrării libere a omului cu harul. Necesitatea harului este arătată clar în Sf. Scriptură: *"Fără Mine nu puteţi face nimic"* – **<u>Ioan 15,5</u>**. Fără harul dobândit prin Iisus Hristos, nimeni nu poate nici să voiască, nici să lucreze pentru mântuirea sa: *"Căci Dumnezeu este Cel Care lucrează în voi şi să voiţi şi să faceţi după a Lui bunăvoinţă"* – **<u>Filipeni 2,13</u>**. Harul ademeneşte, solicită, îmbie pe om făcându-l să simtă iubirea lui Dumnezeu şi să răspundă pozitiv la această iubire prin iubirea lui liberă. Dacă nu înăbuşă acest îndemn, harul îl întăreşte mai departe pe om să înainteze în iubire şi comuniune cu Dumnezeu. (Lucrarea omului fără ajutorul harului este ca o grădină lucrată de om fără puterea divină care face să crească şi să rodească plantele). Harul e principiul dinamizator al întregii vieţi duhovniceşti a omului, e factorul primordial care îl conduce pe om la mântuire. Hristos prin Jertfa Sa a inaugurat pe pământ Împărăţia harului, adică a deschis calea lucrării harului în sufletele oamenilor.

Mântuirea subiectivă este deci o urmare a Răscumpărării în Iisus Hristos, prin Care ne-au venit harul și adevărul: *"Căci Legea prin Moise s-a dat, iar harul și adevărul au venit prin Iisus Hristos"* – **Ioan 1,17**, de la Hristos inaugurându-se împărăția harului.

4. Potrivit textului **Romani 8,29-30**: *"Căci pe cei pe care i-a cunoscut mai înainte, mai înainte i-a și hotărât să fie asemenea chipului Fiului Său, ca El să fie întâi născut între mulți frați. Iar pe care i-a hotărât mai înainte, pe aceștia i-a și chemat, și pe care i-a chemat, pe aceștia i-a și îndreptat; iar pe care i-a îndreptat, pe aceștia i-a și mărit"*, teologia ortodoxă deosebește mai multe trepte în urcușul duhovnicesc al omului spre desăvârșire. Viața duhovnicească începe prin renașterea spirituală a omului prin Botez, renaștere pregătită mai înainte de chemarea harului divin. Noua viață spirituală se dezvoltă și se întărește prin conlucrarea omului cu harul manifestată în credință și fapte bune. Ea poate deci progresa, dar și regresa potrivit voinței și efortului omului de a înainta în virtute sau de a ceda păcatului. Progresul spiritual este nevăzut de om pentru că Dumnezeu îl ferește astfel de mândrie și pentru că cu cât se apropie mai mult de Dumnezeu, Îi simte bunătatea, iubirea, înțelepciunea și se vede pe sine comprativ mai mic, mai neînsemnat, mai neputincios. Potrivit textului de la **Filipeni 3,12-14**, urmând Ap. Pavel, trebuie să ne străduim mereu să înaintăm spre Dumnezeu, să ne recunoaștem păcatele, slăbiciunile, pentru că puterea lui Dumnezeu în slăbiciune se desăvârșește, și să nu ne bizuim pe puterea, pe faptele noastre, ci să ne socotim mai prejos decât toți oamenii.

Prin împlinirea voii lui Dumnezeu, omul poate dobândi liniștea conștiinței și nădejdea de mântuire, dar adevărata stare a sufletului nu este cunoscută decât de Dumnezeu. Progresul spiritual al omului este nevăzut de el.

5. Omul este dator să continue permanent urcușul duhovnicesc și să nu-și întrerupă efortul pentru mântuire, încrezându-se că a dobândit o stare din care nu mai poate cădea: *"Celui ce stă, să ia aminte să nu cadă"* – **I Corinteni 10,12**. Fiecare este dator să împlinească în fiecare moment voia lui Dumnezeu și atunci să se considere doar o *"slugă netrebnică"* – **Luca 17,10**, după porunca Mântuitorului. Cel ce crede că se poate odihni nădăjduindu-se în bunătățile dobândite este în pericol să le piardă, pentru că odihna în lucrarea duhovnicească înseamnă încetarea efortului de a împlini voia lui Dumnezeu și deci începutul păcatului (încetarea trezviei, înfrânării, a rugăciunii, a luptei permanente cu ispitele).

Creșterea noastră duhovnicească trebuie să fie permanentă, nelimitată, ca răspuns la iubirea nelimitată a lui Dumnezeu. Dumnezeu Însuși nu ne arată această iubire de la început în întregime, ci ne-o împărtășește în etape, coborând El Însuși la nivelul nostru și urcând împreună cu fiecare din noi treptele desăvârșirii. Despre această înaintare a noastră scrie Ap. Pavel: *"Fraților, pe mine însumi până acum nu mă socotesc să fi ajuns* (la desăvârșire). *Dar una fac: cele dinapoi uitându-le și spre cele dinainte întinzându-mă, alerg la țintă, la cununa chemării lui Dumnezeu în Hristos Iisus"* – **Filipeni 3,13-14**. **Sf. Grigorie de Nyssa** a stăruit pe larg asupra *"întinderii înainte"* a creștinilor în teoria epectazelor. Despre această cursă ne spune

şi **Sf. Marcu Ascetul**: *"Orice prisos de virtute am adăuga astăzi, el este o dovadă a negrijii trecute, nu un drept la răsplată".* Iar această alergare nu trebuie să se sfârşească decât odată cu moartea.

Lectură: Ierotei Vlachos, *Predici la marile sărbători*, pg.302-304

Text facultativ: Înțelesurile mântuirii personale potrivit Sf. Scripturi sunt: participare la firea dumnezeiască (I Petru 1,4); starea de fii ai lui Dumnezeu – Romani 8,16; eliberarea din robia păcatului – Romani 6,6; calitatea de mădulare ale lui Hristos – I Corinteni 12,27 sau de casnici ai lui Dumnezeu – Efeseni 2,19. Toate acestea pun în evidență în cel mântuit viața cea nouă în Hristos ca viață interioară prin lucrarea Duhului Sfânt.

Ap. Pavel vorbeşte despre mântuirea personală nu numai ca viață nouă în Hristos, ci şi ca stare de dreptate, dar nu este vorba de o dreptate exterioară ca cea adusă de Legea Vechiului Testament, ci de o stare de dreptate interioară credinciosului ca viață nouă în Hristos prin Duhul Sfânt. Trupul nostru trebuie să fie mort față de pornirile spre păcat, şi viu pentru simțirile curate prin puterea Duhului lui Hristos, Cel mort şi înviat, Care locuieşte în noi (Romani 8,10-11). Cel ce a primit harul lui Hristos nu mai trebuie să-şi lase *"mădularele roabe ale necurăției şi fărădelegii, ci trebuie să le facă roabe ale dreptății, spre sfințire"* – Romani 6,19.

Dacă cel ce-şi conduce viața după o lege, duce o existență individualistă, raportată la o normă impersonală, a cărei împlinire depinde de el însuşi, cel ce are pe Hristos în el, Îl are pe Acesta ca normă vie şi ca izvor de putere, şi de aceea poate trăi o viață de comuniune cu Hristos din puterea lui Hristos. Ap. Pavel dă dreptății de la Dumnezeu un sens bogat, plenar, un sens de viață nouă, care îşi are izvorul în Hristos Cel ce se afla acum în noi şi ne dă această viață prin Duhul Lui, cerând însă şi efortul nostru. (Extras din studiile teologice soteriologice, vezi bibliografie.) - **fac.**

Etapele îndreptării

1. Pregătirea renaşterii spirituale:

1. Necesitatea acestei etape pentru mântuire;
2. Diferite forme pe care le îmbracă etapa premergătoare renaşterii spirituale;
3. Ce cuprinde lucrarea pregătitoare pentru mântuire?
4. Pregătirea îndreptării este indispensabilă, dar nu e suficientă pentru mântuire.

2. Renaşterea spirituală a omului prin Botez care are două efecte principale: de iertare şi de sfințire.

3. Progresul spiritual în viața cea nouă:

1. După Botez, cu ajutorul harului, omul poate înainta în desăvârşire;
2. Starea de har poate fi şi pierdută prin păcate grele; la ea se revine prin pocăință.

1. Pregătirea renasterii spirituale

1. Omul nu se poate ridica prin propriile puteri de pe planul vieţii naturale la viaţa în Hristos potrivit Sf. Scripturi: *"Ce este născut din trup, trup este"* – **Ioan 3,6** şi *"Nimeni nu poate veni la Mine de nu-l va trage pe el Tatăl, Cel ce M-a trimis pe Mine"* – **Ioan 6,44**. Această acţiune dumnezeiască este chemarea sau lucrarea pregătitoare a harului pentru mântuire.

2. Această pregătire are diferite forme. Pregătirea celor ce s-au botezat în ziua Cincizecimii a început prin cuvântarea Sf. Petru care le-a făcut cunoscut pe Hristos. Cuvântul lui a provocat în ei "străpungerea inimii" şi dorinţa de a se mântui prin alipirea de Hristos. De abia pe urmă s-au botezat. Pregătirea lui Saul a fost provocată de arătarea nemijlocită a lui Hristos şi a continuat cu rugăciunea şi postul lui Saul până la Botezul de către Anania. Famenul etiopian a simţit trebuinţa să se boteze prin cuvintele diaconului Filip care i-au trezit credinţa în Hristos.

3. Chemarea sau pregătirea omului pentru îndreptare cuprinde îndemnul extern venit prin propovăduirea adevărului dumnezeiesc de către Biserică, iar, pe de altă parte, omului care primeşte în suflet lumina pregătitoare, i se insuflă încrederea în adevărul descoperit. Urmând acestui îndemn (în caz că îndreptarea va avea loc), omul îşi simte starea de păcat, teama de pedeapsa divină, aversiunea faţă de păcat, dorinţa de a cunoaşte adevărul deplin şi, mai ales, dorinţa de a se împărtăşi de mila dumnezeiască ce i se oferă în Hristos prin Botez. Când toate acestea sunt suficient de puternic trăite, omul este pregătit pentru primirea harului mântuitor.

Diadoh la Foticeii face deosebire între lucrarea harului asupra omului în faza de pregătire a renaşterii lui şi între cea care începe cu renaşterea: înainte de Botez, afirmă el, harul lucrează din afara sufletului, iar prin Botez se sălăşluieşte în el. Dimpotrivă, satana lucrează până la Botez înăuntrul sufletului, dar de la Botez din afara lui. Aceasta se poate înţelege în sensul că până la Botez omul simte îndemnuri să iasă din carapacea egoismului său, dar nu poate să realizeze aceste îndemnuri. Din momentul Botezului, harul lui Hristos întăreşte atât de mult hotărârea omului de a sparge închisoarea egoismului său, încât el reuşeşte să facă aceasta.

Se afirmă că lucrarea pregătitoare a harului pentru mântuire se săvârşeşte în Biserică şi nu în afara ei (pr. D. Stăniloae). Aceasta pentru că înainte de Botez, sufletul este mişcat de har, de ambianţa ce iradiază din Biserică. În etapa pregătitoare, Duhul lui Hristos lucrează asupra lui cu deosebire prin cuvântul unui credincios (sau prin pilda vie) care-L are pe Duhul în sine, care face parte din Biserică. Aceasta este o lucrare nu numai prin cuvânt, ci şi prin pilda vieţii lui în Hristos, prin faptele lui şi prin credinţa ce iradiază din aceste fapte. Astfel cuvântul de chemare la Hristos porneşte din plinătatea trăirii credincioşilor în Duhul Sfânt, deci din plinătatea Bisericii. Ca urmare, pregătirea omului se face *"lângă Biserică"* spune **pr. D. Stăniloae**, sub puterea lui Hristos care iradiază din ea, fiind o pregătire în vederea intrării omului în Biserică.

4. Pregătirea îndreptării este indispensabilă pentru mântuire. Sf. Scriptură arată că renaşterea duhovnicească este precedată de conştiinţa stării păcătoase, de căinţă şi de străpungerea inimii: *"auzind ei acestea, fură pătrunşi la inimă"* – **F.A. 2,37**. Acelaşi adevăr îl confirmă şi Sf. Tradiţie şi practica Bisericii vechi de a boteza pe catehumeni numai după o anumită pregătire, pentru că pregătirea aceasta are ca scop deschiderea omului pentru Hristos. De aceea, în prezent, condiţiile necesare primirii Botezului de către adulţi sunt: credinţa, căinţa şi dorinţa sinceră după harul divin (Botezul împotriva voinţei omului e nul). În cazul pruncilor din familiile creştine, această deschidere este asigurată de naşi şi de ambianţa familiilor lor.

Dar deşi este condiţie necesară pentru mântuire, pregătirea nu este totuşi şi suficientă pentru mântuire. Adică, deşi precedă necesar îndreptarea, nu este ea cauza îndreptării, ca şi cum aceasta ar fi adusă în chip necesar de pregătirea spre ea. Îndreptarea este lucrarea liberă a harului acordată de bunătatea dumnezeiască, la care cel ce se pregăteşte pentru îndreptare nu se opune, consimte, dorind să se mântuiască. Deşi necesară, pregătirea nu constituie în sine o astfel de vrednicie în faţa lui Dumnezeu, încât harul să i se acorde omului în chip automat. Îndreptarea este operă dumnezeiască şi din iniţiativă dumnezeiască, omul fiind chemat de sus la ea, şi harul îndreptării este oferit de bunătatea liberă a lui Dumnezeu, cu care omul conlucrează liber întorcându-se la Hristos.

2. Renaşterea omului în Hristos sau sălăşluirea lui Hristos în el

Acest eveniment spiritual se produce prin Taina Botezului şi echivalează cu intrarea omului în corpul tainic al lui Hristos, adică în Biserică. El constă, pe de o parte, din iertarea sau desfiinţarea păcatului strămoşesc şi a celorlalte păcate săvârşite până la Botez şi, pe de altă parte, din sfinţirea omului prin sălăşluirea lui Hristos sau a harului Lui în suflet care echivalează cu începutul unei vieţi noi în om. Zidurile închisorii spirituale a omului s-au dărâmat şi el intră în circuitul iubirii nesfârşite a lui Hristos, manifestată în comuniunea Bisericii. Acum Duhul lui Hristos s-a introdus intim în subiectul uman cu lucrarea Lui, încât acesta simte pornirea spre unirea cu Hristos în iubire şi spre faptele de iubire ca o pornire proprie a lui, deşi ea îi vine de la Hristos, iar ispita contrară o simte ca stârnită în faţa sufletului lui de un duşman nevăzut.

În ce priveşte primul aspect al îndreptării – iertarea păcatelor – învăţătura ortodoxă se deosebeşte radical de cea protestantă. După protestanţi, păcatul strămoşesc nu se desfiinţează pentru că nici Hristos nu Se sălăşluieşte în om, ci se produce doar o iertare declarativă a omului de acest păcat şi de toate păcatele personale (o justificare sau o achitare exterioară a lui de vina păcatelor), care rămân însă mai departe în el, cu toată puterea egoismului implicat în ele[9].

---

[9] Ceea ce cred ei este adevărat pentru ei fiindcă ei mărturisesc ceea ce simt. La ei botezul nefiind valabil (conform canonului 46 apostolic), aceasta este starea lor după botez.

Biserica Ortodoxă învață însă că prin Botez toate păcatele sunt șterse, desființate, cel îndreptat devenind fiu al lui Dumnezeu, nemaiavând în el pată a păcatului neplăcută lui Dumnezeu. Cel îndreptat nu este doar declarat drept, ci făcut de fapt drept. Aceasta înseamnă că păcatele săvârșite devin ca și cum nu ar fi fost făptuite, întrucât starea păcătoasă rezultată din ele se desființează cu desăvârșire prin îndreptarea realizată de puterea divină. Desființarea totală a păcatului în omul îndreptat nu este contrazisă de faptul rămânerii în el a aplecării spre păcat, a concupiscenței, urmare a păcatului strămoșesc, căci această aplecare nu mai are în cel îndreptat caracter de păcat și nu se mai poate socoti ca atare, decât dacă voința o aprobă și consimte să o urmeze. Prin îndreptare se desființează principiul păcatului (lipsa harului și pervertirea puterilor sufletești). Voința omului, fiind reînnoită prin har, tinde acum spre Dumnezeu; se restabilește chipul originar al lui Dumnezeu în om[10], iar impulsul spre păcat servește mai degrabă, în această stare, ca mijloc de exercitare a forțelor morale, ca prilej de sfințire și de înaintare și întărire în bine[11].

Diadoh al Foticeii spune: *„Satan prin Sfântul Botez este scos afară din suflet. Dar i se îngăduie să lucreze în el prin trup. Căci harul lui Dumnezeu se sălășluiește în însuși adâncul sufletului, adică în minte și slășluindu-se în noi alungă păcatul. Dar nu trebuie să ne mirăm că după Botez gândim iarăși cele rele împreună cu cele bune. Căci baia sfințeniei șterge pata noastră rămasă de pe urma păcatului, dar nu preschimbă acum putința voinței noastre de a se hotărî în două feluri și nici nu oprește pe draci să ne războiască".*

Rămâne deci în sarcina noastră ca folosind puterea sălășluită în adâncul ființei noastre, să întărim voința noastră și firea noastră în bine (Existând posibilitatea de a face răul sau binele, omului nu i se anulează libertatea voinței, ci tocmai prin aceasta el nu săvârșește binele silit, ci de bunăvoie, căci virtutea impusă nu este virtute).

În privința celui de-al doilea aspect al îndreptării – sfințirea – aceasta înseamnă starea de înfiere a omului de către Dumnezeu prin har, este deci comuniunea harică cu Dumnezeu. Această stare e numită de **Hristu Andrutsos**:

---

[10] În omul căzut, voința era slăbită, pentru aceea libertatea sa era ușor dusă spre rău. Omul, înainte de Jertfa Mântuitorului, nu putea săvârși binele, neputând învinge pornirile păcătoase din sufletul său, harul nelucrând în interior, dorința păcătoasă biruia dorința de a săvârși binele. Existau în om două legi, conform Romani cap.7: cea a păcatului, care ieșea biruitoare, pentru că puterile sufletești erau slăbite, pervertite, și o lege duhovnicească a binelui. După Botez chipul lui Dumnezeu în om este restabilit deplin, voința întărită; mintea luminată, sentimentul regenerat, deci se înlătură principiul, izvorul păcatului din om. Natura umană este restaurată în forma ei inițială deplină, în care constituia împreună cu harul o unitate de viață – aceasta fiind starea normală integrală a naturii umane unite cu harul, chipul lui Dumnezeu deplin în om. Cauza păcatului înainte de Botez este lipsa harului și pervertirea puterilor sufletești.

[11] Nu ar fi putut exista desăvârșire fără posibilitatea omului de a săvârși răul, de a-și exercita libertatea voinței. Sf. Vasile cel Mare spune că: „Virtutea este din liberă alegere, nu din silă" și „Pentru a putea împlini ordinul de a deveni Dumnezeu, omul trebuia să-l poată și refuza".

„cugetul bun, dispoziția sfântă, plămădită de harul dumnezeiesc sălăşluit în om, care întăreşte în om credința şi iubirea şi se manifestă în bucuria față de bine şi în tendința neînfrânată de a-l face".

3. Progresul omului în viata cea nouă în Hristos

1. Starea aceasta de sfințire dobândită prin Botez, descrisă astfel de Andrutsos nu rămâne strict interioară şi nici nu stă pe loc, ci sub acțiunea harului şi în conlucrare cu el, se manifestă în fapte bune şi progresează în bine. Înseamnă deci că îndreptarea nu este aceeaşi în toți credincioşii, ci variază de la om la om; ea se poate dezvolta şi întări pe măsura efortului făcut în colaborare cu harul divin. Sunt aşadar diferite grade ale îndreptării şi sfințirii, cărora le corespund diferite grade ale măririi sau fericirii în viața veşnică – **Ioan 14,2**.

Sf. Marcu Ascetul spune că prin Botez Hristos Se sălăşluieşte în adâncul ființei noastre fără să avem de la început experiența conştientă a acestui fapt. Experiența acestui fapt începe să se producă şi creşte ulterior prin sporirea în credință şi în fapte bune pentru care primim putere de la Hristos aflat în acest adânc, şi pe care le oferim Lui.

Sf. Maxim Mărturisitorul în *„Răspunsul către Talasie"* spune: *„Fiindcă n-am crezut încă cu tărie lui Hristos şi nu ne-am socotit pe noi datori față de toate poruncile Lui, nici nu ne-am lepădat de noi înşine, după cuvântul Lui, nu cunoaştem tainele mai sus pomenite, pe care le-am primit din clipa Botezului. Când însă ne vom mustra pentru puținătatea credinței noastre şi vom crede în El cu sinceritate prin împlinirea tuturor poruncilor Lui, atunci câştigând în noi înşine experiența lucrurilor mai sus pomenite, vom mărturisi că într-adevăr Sf. Botez este desăvârşit şi prin el ni se dă harul, însă acesta stă ascuns în chip nearătat, aşteptând ascultarea noastră şi împlinirea poruncilor pentru care am luat putere".* Harul este însăşi Persoana lui Hristos (pentru că unde sunt energiile divine, acolo sunt şi Persoanele divine cu Ființa Lor, fiind nedespărțite unele de altele), Care stă în intimitatea noastră disponibilă cu toată iubirea Ei, dar aşteaptă ca să ne deschidem şi noi acestei iubiri, ca să începem dialogul iubirii şi să începem să ne umplem de bunătatea Lui.

Locul în care Se află Hristos ca Arhiereu este încăperea cea mai dinăuntru, cea mai ascunsă şi cea mai curată a inimii. El sălăşluieşte de la Botez în acest altar al ființei noastre, aducându-Se jertfă ca Arhiereu Tatălui pentru noi ca să ne întărească în chip neştiut şi pe noi, ca să alăturăm jertfa ființei noastre la jertfa Lui, ca să renunțăm şi noi la noi înşine pentru a intra în dialog cu Tatăl prin El, precum a intrat El prin jertfa Lui ca om în acest dialog cu Tatăl şi cu noi. Smereniei Lui trebuie să-i răspundă smerenia noastră pentru realizarea tainei întâlnirii cu El în iubire.

De la Hristos sălăşluit în noi la Botez ne vine puterea deschiderii spre Dumnezeu. De la Arhiereul Hristos ne vine puterea să alăturăm jertfa noastră la Jertfa Lui. Lucrarea mântuirii personale pe care o dăm este rodul întâlnirii noastre tainice cu Hristos. Noi actualizăm doar ceea ce ni se dă într-un mod nedeplin

actualizat. Dar şi această actualizare o facem cu ajutorul lui Hristos. În orice caz, de abia în această contribuţie a noastră experiem că noi nu ne lucrăm singuri mântuirea, că mântuirea este rodul conlucrării noastre cu harul, cu Hristos. Trebuie însă să lucrăm ca să cunoaştem că şi Hristos lucrează în noi. Această lucrare a lui Hristos în noi o cunoaştem şi în noile noastre simţiri duhovniceşti.

Diadoh al Foticeii spune: *"La început harul îşi ascunde prezenţa sa în cei botezaţi, aşteptând hotărârea sufletului, ca atunci când omul se va întoarce cu tărie spre Domnul să-şi arate printr-o negrăită simţire prezenţa sa în inimă... Deci dacă omul va începe să sporească în păzirea poruncilor şi-L roagă neîncetat pe Domnul Iisus, focul sfântului har se va revărsa şi peste simţurile mai dinafară ale inimii, arzând cu totul neghina păcatului"*. Acest foc al harului e mijlocul prin care Hristos purifică fiinţa noastră de egoism, datorită morţii şi învierii tainice cu El, şi ne deschide către iubirea faţă de Dumnezeu şi de semeni.

Cine nu împlineşte însă deplin toate poruncile lui Hristos, ci numai unele şi numai în parte, nu a murit deplin faţă de păcat şi nu s-a unit cu Hristos, pentru că nu-L iubeşte deplin, deşi poate intra şi el în Împărăţie, pe măsura unirii cu El. Moartea pentru Hristos (lepădarea totală de sine) are deci şi înţelesul iubirii depline faţă de Hristos.

Iar treptele urcuşului duhovnicesc spre vederea lui Dumnezeu şi unirea cu El sunt: curăţirea de patimi, dobândirea virtuţilor şi a iubirii ca virtute culminantă.

Cum are loc **despătimirea**, adică dezrădăcinarea răului din suflet?

În privinţa primei trepte a despătimirii, **Sf. Marcu Ascetul** ne sfătuieşte să aducem lui Hristos ca jertfă toate gândurile noastre din prima clipă a apariţiei lor, cât timp nu sunt amestecate cu ceva rău în ele, cât timp nu sunt muşcate de fiare. Numai aşa le putem păstra curate. În aceasta se manifestă dragostea noastră adevărată de Dumnezeu care Îl vede pe El în toate, şi iubirea adevărată de persoane şi de lucruri care nu le coboară la nivelul de simple obiecte ale plăcerilor şi intereselor egoiste.

Privirea pătimaşă a lucrurilor, privirea duşmănoasă sau pătimaşă a persoanelor pune peste ele o ceaţă, dându-le o prea mare însemnătate momentană. Privirea nepătimaşă le vede în orizontul luminii infinite a lui Dumnezeu. De aceea cer Sf. Părinţi să privim lucrurile în înţelesurile simple sau curate, despărţite de patimă, prin faptul că le aducem lui Dumnezeu, le punem în legătură cu El, împlinind astfel slujba noastră de preoţi ai creaţiei în faţa lui Dumnezeu. Numai aşa se poate aduce omul pe sine curat lui Hristos, dacă aduce toate gândurile sale referitoare la lucruri de la început lui Hristos. Numai aşa lucrurile nu vor deveni obiecte ale unor tendinţe de plăcere apărute în noi. Aceasta nu înseamnă că creştinii nu au voie să se împărtăşească de lucruri. Lucrurile pot fi folosite, dar nu pentru plăceri, ci pentru menţinerea vieţii în trup şi pentru cunoaşterea şi lauda lui Dumnezeu. **Sf. Maxim Mărturisitorul** spune: *"Scriptura nu înlătură nimic din cele date nouă de Dumnezeu spre folosire, dar pedepseşte lipsa de măsură şi îndreaptă lipsa de judecată. De pildă, nu opreşte pe om să mănânce, să facă copii, să aibă bunuri materiale şi să le chivernisească în mod drept. Dar îl opreşte de la lăcomia*

pântecelui, de la desfrânare şi de la celelalte de felul acesta. Nu-l opreşte nici să cugete la acestea, dar îl opreşte să cugete pătimaş".

Există însă şi o altă cale care uşurează urcuşul spre Dumnezeu. Este calea unei desfaceri radicale de cele amintite, din iubire mai mare de Dumnezeu: *"Unele din cele săvârşite de noi după voia lui Dumnezeu se săvârşesc potrivit poruncii; altele nu din poruncă, ci, cum ar zice cineva, ca o jertfă de bună voie. De pildă, potrivit poruncii este a iubi pe Dumnezeu şi pe aproapele, a iubi pe duşmani, a nu desfrâna, a nu ucide şi celelalte pe care călcându-le, vom fi osândiţi. Iar nu din poruncă este traiul în feciorie, necăsătoria, sărăcia, retragerea din lume şi celelalte. Acestea au înţelesul de daruri. Că de nu vom putea împlini din slăbiciune vreunele din porunci, să câştigăm prin daruri îndurarea Bunului nostru Stăpân"* după **Sf. Maxim Mărturisitorul**.

Motivaţia ce o dă **Sf. Maxim Mărturisitorul** în aceste rânduri aşa ziselor "sfaturi evanghelice" se deosebeşte de cea catolică. Prin împlinirea acestor sfaturi nu se câştigă nişte merite prisositoare, ci se umplu nişte goluri în împlinirea poruncilor.

Pr. D. Stăniloae adoptă aceeaşi idee a urmării vieţii monahale, nu ca să împlinim mai mult decât suntem datori, ci pentru a ne împlini mai conştiincios datoria. Astfel el afirmă: *"Adeseori unii creştini, conştienţi că nu sunt în măsură să împlinească îndatoririle generale ale creştinilor, îşi iau sarcina să împlinească alte lucruri, pentru a câştiga îndurarea lui Dumnezeu pentru cele ce ştiu că nu le vor putea împlini. Pentru conştiinţa lor, împlinirea acestor sfaturi, pe care simt că le pot împlini mai uşor decât pe cele de ordin general creştin, devine o obligaţie. Monahismul a fost astfel o chestiune de chemare. Şi cel ce-şi descoperă această chemare trebuie să o ia în serios şi împlinind-o, să nu se mândrească socotind că face mai mult decât era dator să facă şi decât ceilalţi"*. În acelaşi sens afirmă şi **Sf. Ioan Gură de Aur** că dacă toţi ar fi creştini adevăraţi, nu ar mai trebui să existe mănăstiri.

Tot referitor la urmarea sfaturilor evanghelice, **Hristu Andrutsos** face o deosebire între porunci şi sfaturi pe plan obiectiv, în sensul că toţi sunt obligaţi să împlinească poruncile, dar nu toţi sunt obligaţi să împlinească sfaturile. Din punct de vedere subiectiv, adică al cugetului celui ce împlineşte sfaturile, această deosebire o consideră însă cu totul inconsistentă (sau cel puţin relativă). *"Este inconsistentă,* spune el, *întrucât fapta superioară datoriei are o valoare adevărată numai atunci când cel ce o împlineşte simte că săvârşind-o nu face nimic altceva decât datoria sa. Şi este relativă întrucât ceea ce pe o treaptă inferioară a desăvârşirii apare conştiinţei ca un simplu îndemn, pe o treaptă mai înaltă apare ca o datorie morală elementară. Desigur, nu pentru fiecare este o datorie fecioria, devotarea totală lui Dumnezeu, departe de lume şi slujirea aproapelui. Dar sunt împrejurări când fecioria, fiind mai potrivită slujirii Celui Prea Înalt, devine credinciosului datorie. Şi în general dacă cineva se simte în stare sau îndemnat(chemat) de Dumnezeu să ia o astfel de slujire, ceea ce se află mai presus de datoria lui, devine pentru el datorie şi călcarea acestei datorii este şi ea vrednică de pedeapsă".*

2. Am văzut până acum că există un progres continuu în viața cea nouă în Hristos inaugurată prin Botez. Dar dacă îndreptarea poate fi dezvoltată și întărită, ea poate fi și pierdută. Pentru că harul divin nu lucrează silnic în om fără libera conlucrare a acestuia. Păcătuind greu, cel îndreptat cade din har, putându-se din nou ridica prin Taina Pocăinței. Numai păcatele ușoare, cele în care omul cade din neatenție sau slăbiciunea firii și constituie doar o abatere ușoară de la poruncile lui Dumnezeu (spre deosebire de cele grele care presupun intenție determinată și perversiunea voinței), nu atrag căderea din îndreptare.

Sf. Scriptură ne învață că toți oamenii au păcate: *"toți mult păcătuim"* – **Iacov 3,2**;. *"De vom zice că nu avem păcat, pe noi înșine ne amăgim și adevărul nu este întru noi"* – **I Ioan 1,8**. Dar nu toate păcatele sunt grele, de moarte. Mântuitorul Însuși ne învață în Rugăciunea domnească să ne rugăm pentru iertarea păcatelor. De aceea și sfinții, pentru că și ei săvârșesc unele păcate, se roagă nu numai din smerenie, ci în adevăr pentru iertarea greșelilor lor.

Păcatele grele aduc pierderea dreptății și a vieții veșnice, căci *"păcatul săvârșindu-se naște moartea"* – **Iacov 1,15** și *"nici desfrânații, nici slujitorii idolilor, nici furii, nici lacomii, nici bețivii, nici hulitorii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu"* – **I Corinteni 6,9-10**. **Sf. Atanasie cel Mare** spune: *"Cel ce cade nu mai este în Dumnezeu fiindcă s-a depărtat de la el Duhul Sfânt și Mângâietor al lui Dumnezeu, ci în acela căruia s-a supus păcătuind"*.

Există destule astfel de exemple în istoria mântuirii lumii. Unii dintre drepți au pierdut starea de dreptate prin păcate grele pentru totdeauna, ca îngerii răi, Iuda etc., iar alții și-au recâștigat îndreptarea prin pocăință ca Petru, David.

Credința și faptele bune – condițiile însușirii mântuirii subiective

A. Credinta

1. Credința – condiție a mântuirii subiective. Definiția credinței ca virtute teologică și harismă (fiind rod al harului divin în sufletul omului, ea se dezvoltă prin conlucrarea liberă a omului cu harul);
2. Credința deplină, în înțeles cuprinzător, implică și atașamentul nostru spiritual față de Mântuitorul;
3. În sens restrâns, credința înseamnă primirea strict intelectuală a adevărului dumnezeiesc, fără iubire. Această credință singură nu mântuiește;
4. Temeiuri din Sf. Scriptură despre necesitatea credinței pentru mântuire;

1. Mijloacele prin care omul ajunge la îndreptare, adică la însușirea personală a mântuirii realizate de Iisus Hristos, sunt credința și faptele bune. Acestea constituie condițiile subiective ale mântuirii, condiția obiectivă fiind harul divin.

Prin credință și fapte bune, sub permanenta întărire și călăuzire a harului divin omul beneficiază deci personal de roadele Jertfei Mântuitorului și totodată, prin ele progresează treptat în sfințenie.

Credința după Ap. Pavel este *„încredințarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute"* – **Evrei 11,1**. Ea este o virtute teologică sădită în om prin harul sfințitor primit prin Botez, care crește și se dezvoltă în cel credincios prin străduința și lucrarea acestuia ajutat de harul divin. Credința împreună cu nădejdea și dragostea, fiind roade ale conlucrării omului cu harul, sunt harisme (daruri ale Sfântului Duh) și totodată virtuți. Se numesc virtuți teologice pentru că pun pe creștin în legătură nemijlocită cu Dumnezeu. Prin credință Îl cunoaștem pe Dumnezeu, ne îndreptăm spre EL prin nădejde, iar prin iubire Îl îmbrățișăm, ne unim cu El.

2. Credința, născută în om de har, dar cu consimțirea și colaborarea omului care se conformează voii dumnezeiești, este primirea adevărului mântuitor descoperit prin Iisus Hristos. Ca virtute teologică și dar supranatural, ea apare și se dezvoltă prin lucrarea Duhului Sfânt în om, ca rod al harului divin. Acest act al credinței nu înseamnă numai o acceptare simplă a adevărurilor descoperite, ci și alipirea spirituală de Persoana Mântuitorului și de opera Lui. Credința întreagă implică deci devotament deplin față de Hristos și față de învățătura Lui; înseamnă ascultare de cuvântul Lui și iubire față de El manifestată în chip necesar în fapte bune.

Astfel, credința adevărată, vie, completă care mântuiește nu este un act strict intelectual, ci este organic unită și nedespărțită de fapte bune izvorâte din iubirea față de Dumnezeu. Acest adevăr al unității organice a credinței și iubirii sau a credinței și faptelor bune este arătat prin următoarele expresii: omul se mântuiește prin credință; prin credință și iubire; prin credință și fapte bune; prin păzirea poruncilor divine; nu numai prin credință; *"prin credință lucrătoare prin iubire"*. Ultima expresie este cea mai cuprinzătoare și este întâlnită la **Galateni 5,6**.

Prin urmare, în înțelesul cuprinzător și deplin, credința care mântuiește este inseparabilă de iubirea care se manifestă în fapte bune.

3. Dar noțiunea de credință poate fi luată și într-un sens mai restrâns, anume ca primire strict intelectuală, simplă și rece, a adevărului divin, fără iubire, deci fără atașamentul integral al persoanei la adevărul cunoscut, fără devotamentul față de Hristos din care izvorăsc firesc faptele bune. Astfel de credință nu mântuiește desigur; ea este credință incompletă, moartă. Despre ea vorbește Sf. Iacov: *„Căci precum trupul fără suflet mort este, astfel și credința fără fapte, moartă este"* – **Iacov 2,26**. Pe această credință o au și diavolii și se cutremură cunoscând existența lui Dumnezeu – **Iacov 2,19**, dar nu se pot mântui căci nu pot iubi pe Dumnezeu și poruncile Lui (Se aseamănă cu teologia fără fapte – teologia demonilor. De fapt o astfel de credință nu este adevărată nici ca primire a adevărului divin. Pentru că dacă am crede că Hristos e Mântuitorul și cuvântul Lui e adevărat, i-am îndeplini poruncile Lui. Pe măsură ce credem, ne umplem și de iubire de Dumnezeu și de dorința de a-i face voia).

Deci să înțelegem că atunci când **Sf. Iacov** vorbește despre credința care nu mântuiește singură, el are în vedere acest înțeles restrâns al credinței. Credința în același înțeles restrâns o întâlnim și la **Ap. Pavel** – **I Corinteni 13,2** – când afirmă că credința, fie ea puternică să mute și munții, nu ajută la nimic dacă nu este unită cu dragostea creștină, ci doar face pe om aramă sunătoare.

În alt loc însă, Ap. Pavel afirmă că: *"În har sunteți mântuiți, prin credință și aceasta nu e de la voi: al lui Dumnezeu este darul. Nu din fapte, ca să nu se laude nimeni. Pentru că a Lui făptură suntem, zidiți în Iisus Hristos spre fapte bune, pe care Dumnezeu le-a gătit mai înainte ca să umblăm întru ele"* – **Efeseni 2,8-10**. Aici, Ap. Pavel nu exclude necesitatea faptelor bune pentru mântuire, ci vrea să arate că nu trebuie să ne bizuim pe faptele noastre ca și cum ele ne-ar aduce mântuirea. Prin ele ne arătăm vrednici de iubirea lui Dumnezeu, dar mântuirea o primim în dar pentru Jertfa Mântuitorului.

Iar, pe de altă parte, prin faptele care nu aduc mântuirea, Ap. Pavel înțelege faptele Legii mozaice care nu sunt săvârșite din credința în Hristos, deci fără colaborarea harului divin, ci sunt încercări ale omului de a se îndrepta prin propriile puteri cum se exprimă clar la **Galateni 2,16**: *"Știind însă că omul nu se îndreptează din faptele Legii, ci numai prin credința în Iisus Hristos, am crezut și noi în Iisus Hristos pentru ca din credința în Hristos să ne îndreptăm, iar nu din faptele Legii, căci din faptele Legii nimeni nu se va îndrepta"*.

Așadar, dacă se ia credința în sens larg, nedespărțită de iubire, atunci se poate spune că omul se îndreptează prin credință; iar dacă se ia credința în sens simplu, numai ca primire fără îndoială a adevărurilor descoperite – cum se ia în mod obișnuit – atunci trebuie să se spună că omul se îndreptează prin credință și fapte bune.

4. Necesitatea credinței pentru mântuire este arătată de Sf. Scriptură: *"Mergeți în toată lumea și propovăduiți Evanghelia la toată făptura. Cel ce va crede și se va boteza, se va mântui, iar cel ce nu va crede se va osândi"* – **Marcu 16,15-16**. Fiindcă aici apare credința ca singura condiție necesară pentru mântuire, trebuie înțeleasă credința unită cu fapte. Apoi, în alt text: *"Fără credință cu neputință este a bineplăcea lui Dumnezeu"* – **Evrei 11,6** – adică faptele bune fără credință nu au valoare; aici însă nu se exclude necesitatea faptelor bune. Iar la **Romani 10,9**: *"De vei mărturisi cu gura ta pe Domnul Iisus și vei crede în inima ta că Dumnezeu L-a înviat pe El din morți, te vei mântui"*, credința este privită aici ca alipirea cu toată inima de Hristos.

Observație: Catolicii vorbesc despre două faze sau etape de dezvoltare a credinței: credința generală, neformată, dinainte de primirea Botezului de către om, și credința specială, formată, câștigată după Botez. Această împărțire, însă, ține de spiritul raționalist al teologiei occidentale și nu este justificată (**obs.**).

B. Faptele bune

1. Definiția și necesitatea lor pentru mântuire;
2. Explicația textelor pauline în care pare să se conteste importanța faptelor bune;
3. Legătura organică dintre credință și fapte bune;
4. Faptele bune, ca să aibă valoare, trebuie să fie săvârșite cu smerenie.

1. Faptele bune sunt toate actele omenești care izvorăsc din iubirea de Dumnezeu și de aproapele, săvârșite liber în colaborare cu harul divin (deci sunt acte sinergice), adică: postul, rugăciunea, milostenia etc., care contribuie la propășirea spirituală și materială a oamenilor.

Biserica Ortodoxă susține că alături de credință, și faptele bune sunt absolut necesare pentru mântuire. Astfel, Mântuitorul spune: *"Nu oricine Îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Celui din ceruri"* – **Matei 7,21**. De asemenea, la Judecata universală, moștenitorii Împărăției cerurilor vor fi aleși după criteriul împlinirii faptelor milei trupești – **Matei 25,34-45**. Aici Mântuitorul nu amintește de credință pentru că între credință și fapte bune este o legătură organică, acestea izvorând totdeauna din credință și iubire de Dumnezeu. Sf. Iacov spune clar: *"Omul se îndreptează prin fapte, iar nu numai prin credință"* – **Iacov 2,24** sau *"Credința fără fapte este moartă"* – **Iacov 2,17**. De asemenea, Sf. Părinți afirmă unanim că faptele bune sunt necesare pentru mântuire. **Sf. Chiril al Ierusalimului** scrie: *"Cinstirea de Dumnezeu constă din cunoașterea exactă a dogmelor și din fapte bune. Dogmele fără fapte bune nu sunt plăcute lui Dumnezeu. El nu primește, însă, nici faptele dacă nu sunt întemeiate pe dogmele pietății"*.

2. Dacă Ap. Pavel pare să conteste uneori necesitatea faptelor bune pentru mântuire, el se referă de fapt ori la credință în sens larg, care implică și faptele bune, ori se referă la acele fapte care nu izvorăsc din credința și iubirea pentru Hristos și deci nu sunt mântuitoare. Acestea pot fi faptele Legii mozaice ori ale legilor civile ori altele (izvorâte din sentimente firești), lipsite de fundamentul credinței în Hristos și săvârșite în afara legăturii cu Hristos, având numai forma exterioară a faptei bune (orice faptă are trup și suflet. Sufletul constă în motivul și scopul ei).

3. Așa cum am mai afirmat, credința și faptele bune nu pot fi separate pentru că sunt legate organic. Credința adevărată, mântuitoare este cea unită cu iubirea și manifestată în mod necesar prin fapte bune. Căci *"credința deplină, desăvârșită nu înseamnă a primi simplu, ci a crede cu fapta"* după **Sf. Ioan Damaschin**. Tot astfel faptele bune sunt mântuitoare numai dacă izvorăsc din credință și iubire față de Hristos. În progresul moral al omului, pe măsură ce crește credința, crește și iubirea, iar iubirea dorește să se exprime tot mai viu prin fapte (precum e relația firească dintre mamă și copil). Așadar, credința lucrătoare prin iubire este singurul mijloc prin care omul poate contribui la mântuirea sa.

4. Trebuie însă să reținem că chiar dacă faptele bune izvorâte din credința în Hristos sunt meritorii (vrednice de apreciere, valoroase) în ele însele, noi nu suntem îndreptățiți să ne lăudăm cu ele sau pe baza lor să pretindem dobândirea propriei mântuiri (Nu e bun cel ce se crede bun, ci cel apreciat de alții ca bun). Dumnezeu nu ne datorează nimic, El nu are nevoie de slujirea noastră, ci noi suntem datornicii lui Dumnezeu. Iar poruncile divine sunt date spre binele, folosul nostru, ca să rămânem în comuniune de iubire cu Dumnezeu și să ne împărtășim astfel prin har de fericirea dumnezeiască.

Deși faptele bune sunt absolut necesare pentru mântuire, ele au numai rolul de a ne pregăti sufletul pentru primirea mântuirii. Mântuirea, însă, este darul lui Dumnezeu oferit oamenilor pentru Jertfa Mântuitorului: *"Împărăția cerurilor nu este plata faptelor, ci harul Stăpânului gătit slugilor credincioase"* după **sf. Marcu Ascetul**, dar oferit celor vrednici de iubirea lui Dumnezeu. Astfel Mântuitorul ne învață pentru a ne menține în smerenie: *"Așa și voi, când veți face toate cele ce vi s-au poruncit, să ziceți: slugi netrebnice suntem, căci ce am fost datori să facem am făcut"* – **Luca 17,10**. Iar Ap. Pavel: *"Cu harul lui Dumnezeu sunt ceea ce sunt, și harul Lui care a fost întru mine n-a fost în zadar, căci m-am ostenit mai mult decât ei toți, dar nu eu, ci harul lui Dumnezeu care este în mine"* – **I Corinteni 15,10** și *"Căci ce ai pe care să nu-l fi primit? Iar dacă l-ai primit, de ce te lauzi ca și cum nu l-ai fi primit?"* – **I Corinteni 4,7**.

Mântuirea subiectivă – deosebiri confesionale

I. Concepția catolică
1. Caracterul juridic și exterior al învățăturii catolice despre îndreptare;
2-3. Două teorii greșite despre rolul faptelor bune în îndreptare. Definirea următoarelor concepte din teologia catolică: merit, fapte suprameritorii, tezaurul meritelor prisositoare, indulgențe;
4. Cine are nevoie de indulgențe?
5. Scopul indulgențelor;
6. Combaterea concepției catolice despre mântuirea subiectivă;
II. Îndreptarea după protestanți.

I. Doctrina catolică despre îndreptare

1. Termenul cel mai des folosit la catolici pentru a exprima starea celor îndreptați sau mântuiți este cel de "justificare". Starea de dreptate sau de „justificare", în care se află aceștia, este privită ca o relație exterioară de pace dintre om și Dumnezeu. Această relație a fost stabilită datorită satisfacției aduse de Hristos prin Jertfa Sa onoarei jignite a lui Dumnezeu prin păcatul protopărinților. În această stare de justificare, zic ei, omul este achitat de pedeapsa cuvenită și primește de la

Dumnezeu *gratia divina*, cu ajutorul căreia poate duce în continuare o viață mai lipsită de păcat (dar, după ei, prin cădere natura umană a rămas intactă, fiind lipsită doar de darul supraadăugat, însă natura umană poate funcționa și fără har).

Deci, starea cea nouă a omului este cea de dreptate exterioară (nu de transformare interioară), pentru că „Biserica" i-a acordat grația necesară pentru a fi „justificat" (pentru a i se înlătura vina juridică ca urmaș al lui Adam). Justificarea și acordarea grației au fost posibile datorită Jertfei Mântuitorului, Care, însă, ar fi încredințat grația „Bisericii" pentru distribuire. „Biserica" catolică a valorificat meritele lui Iisus Hristos ca un depozit de *gratia creata*, care este la dispoziția ei, dar nu este legată intim de ființa Bisericii, ci este socotită ca un tezaur de sine stătător care se află sub administrarea ei. **Cum este distribuită *gratia*?**

2. Teoria faptelor meritorii. Potrivit învățăturii catolice, faptele bune sunt fapte meritorii în sensul că au drept la recompensă din partea lui Dumnezeu. (Dar cum poate obține o creatură un drept față de Dumnezeu?) În plus, catolicii consideră ca mântuitoare pentru creștini nu numai faptele lor personale, ci și ale mucenicilor, ale sfinților și ale celor care au trăit după sfaturile evanghelice, care au realizat un surplus de fapte bune ce depășește necesarul lor pentru mântuire. Acestea sunt faptele suprameritorii – *erga supererogatoria* – ale acestora, care se adaugă la meritul Jertfei Mântuitorului și constituie "tezaurul meritelor prisositoare" pe care „Biserica" le distribuie credincioșilor prin indulgențe.

3. Această **teorie a meritelor prisositoare** care este o eroare mai mare, pornește de la teoria faptelor meritorii, cât și de la separația netă pe care o fac catolicii între porunci și sfaturi evanghelice. Omul este dator să împlinească numai poruncile divine, spun ei. Drept aceea, cei care le împlinesc intră în viață, iar cei care împlinesc și sfaturile dobândesc comoară în cer (conform **Matei 19,21**), adică un surplus de fericire veșnică. Acest prisos poate fi trecut de „Biserică", prin indulgențe altor credincioși care nu au satisfăcut deplin dreptatea divină (Prilejul revoltei lui Luther l-a constituit tocmai predicarea indulgențelor de dominicani, mai ales de Tetzel în 1514, care spunea că indulgențele au efect imediat și sigur: *"Sobald das Geld im Kasten Klingt, Die Seele im Himmel springt"* = Imediat ce aurul sună în cutie, sufletul zboară la cer).

4. Cine are nevoie de indulgențe? Catolicii separă păcatele în grele și ușoare; apoi separă vina păcatelor de pedepsele lor. Păcatele grele atrag după ele, pe lângă vină, pedepse veșnice și temporare, cele ușoare numai pedepse temporare. Prin „Taina" pocăinței la ei se iartă vina păcatelor grele și ușoare și numai pedepsele veșnice ale păcatelor grele pentru satisfacția adusă de Hristos. Pedepsele temporare ale ambelor feluri de păcate nu se iartă pentru jertfa lui Hristos, ci pentru ele trebuie să dea penitentul o anumită satisfacție prin fapte. Dacă nu dă această satisfacție pentru ele, va merge în purgatoriu, unde va suporta cuvenita pedeapsă înainte de a merge la rai. De această satisfacție datorată pe pământ sau împlinită în purgatoriu scapă prin indulgențe care trec la rubrica lui quantumul necesar din satisfacția prisositoare adusă de Hristos și de sfinți.

5. Dar desigur că precum Dumnezeu iartă pedepsele veşnice pentru Jertfa lui Hristos, ar putea ierta şi pe cele temporare. Dar ceea ce nu vrea Dumnezeu să ierte pentru Jertfa lui Hristos în „Taina" pocăinţei, iartă papa tot pentru meritul Jertfei lui Hristos prin indulgenţe, făcând uz de meritele prisositoare ale acestei Jertfe şi de cele ale sfinţilor (pentru Jertfa Mântuitorului i se iartă pedeapsa veşnică, dar Jertfa Mântuitorului prisoseşte, este mai mult decât cere ofensa păcatului, meritele Jertfei fiind infinite. Astfel, prisosul Jertfei lui Hristos împreună cu meritele prisositoare ale sfinţilor sunt la dispoziţia papei pentru a ierta cu ele pedepsele temporare ale ambelor feluri de păcate). Deci Dumnezeu Însuşi a renunţat la iertarea unei părţi din pedepse pentru a o pune sub jurisdicţia papei. Teoria aceasta sustrage din puterea lui Hristos, manifestată prin Taina Pocăinţei, de a ierta păcatele oamenilor împreună cu pedepsele lor, pentru a o acorda papei "vicarul lui Hristos" pe pământ. Teoria are scopul să pună mântuirea credincioşilor în dependenţă de papa. Ceea ce nu pot aceştia obţine de la Dumnezeu, pot obţine de la papa.

6. <u>Combaterea doctrinei catolice</u>

Relaţia omului cu Dumnezeu la catolici nu este bazată pe iubire, ci se realizează juridic, contractual. Ea nu este o unire reală dintre om şi Dumnezeu datorită învăţăturii lor greşite despre har, ci este o simplă legătură care face pe om şi pe Dumnezeu exterior unul altuia.

Pentru ortodocşi relaţia omului cu Dumnezeu este comuniune harică prin iubire, iar iubirea nu pretinde nimic, ci ea se uită pe sine cu totul, *"ea nu caută ale sale"* – **<u>I Corinteni 13,5</u>**, iubirea creştină se exprimă printr-o chenoză voluntară a unei persoane pentru a face să crească cealaltă persoană. Iar chenoza omului în faţa lui Dumnezeu pe Care Îl iubeşte este exprimată, în Ortodoxie, prin smerenie. Ea trebuie să însoţească toate faptele bune căci fără smerenie, virtuţile nici nu sunt virtuţi. (argument împotriva teoriei faptelor meritorii)

Deosebirea dintre doctrina catolică şi cea ortodoxă provine şi din ideea că după catolici, ceea ce obţine omul în viaţa viitoare este o seamă de bunuri supranaturale create, pe când noi credem că obţinem pe Însuşi Dumnezeu, deci nu ceva, ci pe Cineva, viaţa viitoare fiind o viaţă de comuniune deplină cu Dumnezeu. În concepţia catolică, la mijloc între om şi Dumnezeu se află *gratia creata*, care îl desparte pe om de Dumnezeu. La ortodocşi, harul divin, ca energie necreată şi nedespărţită de Fiinţa divină, uneşte pe om cu Dumnezeu.

Nici Sf. Scriptură, nici Sf. Părinţi nu vorbesc despre vreun "merit" al omului, termen primejdios pentru moralitatea credinciosului, care, oricâte virtuţi ar fi dobândit, trebuie să rămână smerit, cugetând că nu a făcut nimic vrednic de răsplata dumnezeiască. De altfel, unde este iubire, nu are loc meritul.

Ortodoxia vorbeşte de vrednicie, dar este altceva decât meritul ca drept la recompensă divină. Această vrednicie este o stare adecvată de curăţie a sufletului şi a trupului pentru a se întâlni, a se uni cu Dumnezeu. Ea se exprimă antinomic: credinciosul este vrednic pentru unirea cu Hristos întrucât s-a pregătit, s-a curăţit, a făcut pocăinţă şi totuşi este nevrednic pentru Trupul şi Sângele Mântuitorului, întrucât curăţia şi pregătirea lui nu sunt pe măsura sfinţeniei şi a măreţiei darului

primit. Deci vrednicia la ortodocşi nu este un merit, ci o dispoziţie, o capacitate, o deschidere a omului spre Dumnezeu şi se realizează prin conlucrarea noastră cu harul.

Apoi, meritele prisositoare nu există pentru că faptele bune săvârşite de om nu sunt legate exterior de el, ci ele sunt cu totul personale pentru că izvorăsc din iubirea omului pentru Dumnezeu. Iar faptele bune, oricâte ar fi, nu depăşesc niciodată cercul datoriei personale. Niciodată nu ajunge omul la o desăvârşire limită. Şi pentru că starea de fericire este în funcţie de această stare de desăvârşire, aşa nici fericirea veşnică nu are limită pentru că ea înaintează infinit în iubirea lui Dumnezeu.

Există o limită a puterilor umane dincolo de care ele se odihnesc, lăsând loc lucrării pure a harului, limită care nu este atinsă, însă, decât de unii sfinţi şi numai uneori, dar aceasta este apanajul vieţii viitoare. Până la acea limită ar trebui să ajungă fiecare. Fericirea însă nu are limită. Deci departe de a face omul fapte mai multe decât este dator, dimpotrivă faptele lui rămân mult mai prejos decât fericirea dumnezeiască primită în dar. Dumnezeu îi dă nesfârşit mai mult omului decât i-a dat acesta. Dacă Dumnezeu nu ar da omului nesfârşita fericire, ci doar echivalentul faptelor lui mărginite, omul ar fi veşnic nefericit căci o fericire limitată nu este fericire adevărată. Omul are o sete nesfârşită de desăvârşire şi de fericire. Dar omul nu poate ajunge decât până la un punct din această desăvârşire prin puterile sale, chiar ajutat de har. Dumnezeu adaugă însă la ceea ce a obţinut omul prin puterile lui, răsplata sa nesfârşită, "însutită". Omul dă prin faptele sale ceva finit, Dumnezeu îi dă infinitul, îndumnezeirea după har.

De asemenea, contrar doctrinei catolice, Ortodoxia învaţă că între membrii Bisericii nu există o legătură fizică astfel încât să se treacă faptele de la sfinţi la credincioşi. Aceasta nu înseamnă egoism pentru cei ce urcă la trepte foarte înalte de desăvârşire, după **pr. D. Stăniloae**. Dar folosul altora de la ei se datorează unei iradieri directe de putere de la cei mai ridicaţi la cei mai puţini ridicaţi, nefiind nevoie de un intermediar oficial care să administreze acest "surplus" ca pe nişte merite dezlegate de persoanele care le-au câştigat. Sfinţii ne ajută prin pilda vieţii lor, prin rugăciunile şi mijlocirile lor. Dar acest ajutor nu trece mecanic şi exterior de la ei la noi, ci ei ne înrâuresc moral şi lăuntric. Iar această comunicare directă, personală între sfinţi şi credincioşi se săvârşeşte în comuniunea iubitoare a Bisericii fără să fie nevoie de un intermediar oficial.

De altfel, toţi creştinii pot câştiga unii de la alţii, fiecare având ceva de comunicat şi de primit de la ceilalţi, după **pr. D. Stăniloae**.

Deci, în teoria catolică a meritelor prisositoare avem o înălţare exagerată a omului şi o uitare a iubirii şi smereniei, precum şi o ignorare a capacităţilor naturii umane.

Lipsită de temei este şi teoria indulgenţelor papale. În Ortodoxie, epitimia are caracter pedagogic (terapeutic), nu ispăşitor, vindicativ, juridic. Indulgenţele, înţelese ca o comercializare a harului divin, sunt forma cea mai decadentă a concepţiei catolice despre har. **Sf. Ioan Gură de Aur** spune: *"Nu pentru păcat vom*

fi pedepsiți, ci pentru că nu am făcut pocăință", iar pocăința nu se cumpără, este un act personal.

II. Îndreptarea după doctrina protestantă

Învățătura de bază a protestanților este că omul se mântuiește prin credință fără fapte *"sola fide"*. Și pentru că omul nu este în stare de nimic bun după cădere,spun ei, fiind mort spiritual (neputând nici să dorească ceva bun), credința este creată în el prin auzirea cuvântului lui Dumnezeu. Astfel omul este condus la cunoașterea păcatului său, ceea ce îl duce la mâhnire pentru starea sa. Această mâhnire l-ar duce la disperare dacă sub lucrarea grației și a cuvântului Evangheliei, inima nu i s-ar deschide căinței și credinței.

Luther vede raportul dintre credință și iubire invers decât catolicii. *"Nu iubirea însuflețește credința, ci credința însuflețește iubirea"* spune el. Deci, după ei, credința produce în suflet iubirea. Dar nu în această iubire constă puterea justificatoare a credinței. Credința este mereu distinctă și este mereu la fel de mare, nu crește din iubire.

Credința în concepția protestantă nu este privită în niciunul din înțelesurile ortodoxe. Pentru ei credința este încrederea necondiționată a unui om în meritele lui Hristos și în justificarea lui prin ele. De fapt, nici credința nu este propriu zis cauza justificării, zic ei. Cauza justificării este exclusiv dreptatea lui Hristos. Dar se zice că omul se justifică prin credință pentru că prin credință ia omul cunoștință de justificarea lui.

Această credință, fără fapte și fără dragoste, îl îndreptează pe om, după protestanți. Credința poate avea ca roade: dragostea și faptele bune, ele nu contribuie totuși, zic ei, la îndreptarea omului. Omul este declarat drept de Dumnezeu numai pentru meritele lui Hristos, fără ca el să fie făcut drept printr-o înnoire lăuntrică. Omul este iertat pentru ispășirea pe care a făcut-o Hristos, dar în ființa lui, el rămâne același, adică un păcătos netransformat, rău, decăzut, senzual, nedrept ca și înainte de îndreptare. Starea de dreptate este înțeleasă exclusiv juridic. Ea este obținută de om de unul singur, fără să aibă nevoie de Biserică. „Biserica" la protestanți asigură o legătură formală, externă, adminstrativă, și nu una organică, harică.

În felul acesta, mântuirea omului este concepută ca o contravaloare plătită de Hristos printr-un act trecut, odată pentru totdeauna, pentru păcatele continue ale oamenilor. Deci întreaga mântuire se referă la un act trecut, valoros în sine, dar nu la Persoana lui Hristos în permanentă comuniune cu noi.

Această concepție despre mântuire face de prisos faptele bune, unii reformatori susținând chiar că ele sunt păgubitoare pentru mântuire. Aceasta pentru că sunt săvârșite de păcătoși, și sunt considerate necurate, ca pătate de egoism, mândrie. După unele controverse între protestanți, Formula de Concordie din 1580, devenită carte simbolică, dă următoarea hotărâre: *"Credem, învățăm și mărturisim că faptele bune trebuie să fie cu totul respinse nu numai când este vorba de justificarea prin credință, ci și când este vorba de mântuirea noastră veșnică"* (justificarea este înțeleasă ca primul act de intrare a omului în viața cea nouă). Însă, pentru că se crea dezordine în viața socială, Formula de Concordie admite totuși,

până la urmă, că faptele bune nu rămân chiar fără nicio răsplată. Pentru ele se primesc diferite bunuri pe pământ şi un premiu în ceruri. Deci, prin credinţă se poate obţine viaţa veşnică şi fără fapte, dar prin fapte se obţine ceva în plus. Faptele bune sunt de dorit, aduc un plus de fericire, dar nu sunt o condiţie *sine qua non* pentru mântuire cum sunt la ortodocşi şi la catolici.

Astfel învăţătura finală la protestanţi despre faptele bune este că ele de obicei urmează în mod natural credinţei, sunt o consecinţă a ei, dar nu sunt necesare pentru „justificare" sau pentru mântuire. Dumnezeu justifică şi mântuieşte pe om nu luând în considerare faptele lui bune, nici întrucât acesta iubeşte pe Dumnezeu, ci numai întrucât se încrede în Hristos. Chiar dacă credinţa nu este urmată de fapte bune, omul tot rămâne justificat şi se mântuieşte.

Aşadar, protestanţii ignoră atât dragostea, cât şi faptele bune. Ei se sprijină şi pe textul **Efeseni 2,8-9**: *"Căci în har sunteţi mântuiţi, prin credinţă, şi aceasta nu de la voi, al lui Dumnezeu este darul, nu din fapte, ca să nu se laude cineva"*. Aici însă este vorba de faptele dinafara credinţei iubitoare şi, mai ales, este afirmată ideea că faptele bume nu sunt meritorii prin ele înseşi, în sensul că ele ne-ar aduce mântuirea ca o datorie din partea lui Dumnezeu, mântuirea fiind dobândită prin har. De fapt, necesitatea faptelor bune este afirmată clar chiar în versetul următor: *"Pentru că a Lui făptură suntem zidiţi în Hristos Iisus spre fapte bune pe care Dumnezeu le-a gătit mai dinainte ca să umblăm întru ele"* – **Efeseni 2,10**.

Numeroase alte texte din Sf. Scriptură afirmă categoric necesitatea faptelor bune pentru mântuire, fericirea sau osânda veşnică fiind urmarea săvârşirii sau neîmplinirii acestora. Astfel la **Matei 25,31-46** mântuirea apare condiţionată doar de faptele bune (acestea fiind legate organic de iubire şi credinţă). De asemenea, Ap. Pavel scrie: *"Căci noi toţi trebuie să ne înfăţişăm înaintea scaunului de judecată al lui Hristos, ca să luăm fiecare după cele ce am făcut prin trup, ori bine, ori rău"* – **II Corinteni 5,10**.

Desigur, meritul faptelor bune este relativ pentru că ele sunt săvârşite prin puterea lui Hristos şi ele nu aduc propriu zis mântuirea, care ne este oferită în dar pentru Jertfa lui Hristos. Dar ele ne fac vrednici, ne pregătesc pentru mântuire şi deci sunt absolut necesare pentru mântuire potrivit concepţiei ortodoxe. Uneori manifestarea iubirii în fapte poate fi împiedicată de cauze obiective, dar în aceste situaţii valoarea morală a dragostei creştine rămâne intactă.

În teologia protestantă, concepţia greşită că omul este mort spiritual şi lucrarea mântuirii este săvârşită exclusiv de *gratia divina*, precum şi observaţia justă că nu toţi se mântuiesc au dus la teoria greşită despre predestinaţie.

CINSTIREA SFINȚILOR ÎN BISERICA ORTODOXĂ

1. Învățătura Bisericii Ortodoxe despre cinstirea sfinților;
2. Cum se manifestă cinstirea sfinților în cultul Bisericii Ortodoxe?
3. Cinstirea absolută și relativă. Sfințenia lui Dumnezeu și sfințenia sfinților;
4. Hotărârea sinodului al VII-lea ecumenic cu privire la cinstirea sfinților;
5. Relația noastră cu sfinții;

1. Învățătura Bisericii Ortodoxe despre cinstirea sfinților se exprimă astfel: acelor oameni, creștini sau drepți ai Vechiului Testament, care au ajuns la o treaptă înaltă de desăvârșire morală în timpul vieții lor pământești, și după moarte se împărtășesc de fericirea cerească, fericire de care se vor împărtăși deplin după Judecata universală, li se cuvine o cinstire deosebită.

2. Cinstirea sfinților se manifestă în cultul Bisericii Ortodoxe prin:

- ridicarea de biserici închinate lor și preamărirea vieții lor (prin consemnarea vieții lor și popularizarea ei, în primul rând, prin citirea în cadrul cultului divin);

- instituirea sărbătorilor în ziua adormirii lor, prin slujbe speciale în cinstea lor și prin toate rugăciunile adresate lor pentru a mijloci la Dumnezeu pentru noi;

- venerarea moaștelor, a relicvelor legate de viața lor și a icoanelor lor.

3. Desigur numai cinstirea lui Dumnezeu este absolută, aceasta se numește adorare - λατρεία și este expresia supunerii noastre totale față de El, a dăruirii întregii noastre ființe din iubire față de El, o expresie a recunoașterii Lui ca Binefăcător suprem și Stăpân absolut.

Spre deosebire de adorarea lui Dumnezeu, cinstirea sfinților este relativă pentru că cinstindu-i pe ei, Îl cinstim de fapt tot pe Dumnezeu în mod indirect ca Cel Care a dat sfinților harul Său pentru a se desăvârși după cuvântul psalmistului: *„Lăudați pe Dumnezeu întru sfinții Săi"* – **Psalmi 150,1.**

Deosebirea dintre sfințenia lui Dumnezeu și sfințenia sfinților Lui este că Dumnezeu este sfânt prin Ființa Sa, numai El are, așadar, sfințenie absolută, ființială, El este izvorul sfințeniei, iar oamenii pot dobândi sfințenia după dar, prin împărtășire sau participare la sfințenia dumnezeiască.

Cinstirea sfinților mai este numită venerare (δουλεία) și include și pe sfinții îngeri ca duhuri slujitoare lui Dumnezeu sau ca trimiși să slujească oamenilor pentru dobândirea mântuirii.

4. Sinodul al VII-lea ecumenic a hotărât ca sfinților îngeri să li se acorde o cinstire egală cu a sfinților. Maicii Domnului Biserica îi acordă o cinstire deosebită numită supravenerare sau preacinstire (ὑπερδουλεία). Cei care nu respectă

hotărârile acestui sinod cu privire la cinstirea sfinților și a puterilor cerești prin invocarea lor în rugăciune sunt dați anatemei.

5. Relația noastră cu sfinții este o relație de iubire frățească ce are loc în comuniunea Bisericii. În calitatea de prieteni și casnici ai lui Dumnezeu, ei au îndrăzneală pentru a mijloci la Dumnezeu pentru noi. Sfinții au o viață conștientă; ei cunosc prin harul lui Dumnezeu viața celor de pe pământ și stare lor sufletească și se bucură sau se întristează pentru cei ce se mântuiesc sau se pierd. Ca următori ai lui Dumnezeu, sfinții sunt însuflețiți de iubire pentru toți oamenii și de dorința ca toți să se mântuiască.

Lectură: Sfântul Grigorie Palama, *Omilii*, vol II, Editura Anastasia, București, 2004, pg.59-71; Pr. D. Stăniloae, T.D.O., vol. I, pg. 274-286.

Temeiurile cinstirii sfinților

1) Suntem datori să-i cinstim pe sfinți pentru că Însuși Dumnezeu îi cinstește numindu-i prieteni și casnici ai Lui. În Sfânta Scriptură sfinții sunt numiți: *„prieteni ai lui Dumnezeu"* – **Ioan 15,14**; *„casnici"* ai lui Dumnezeu – **Efeseni 2,19**; *„judecători ai lumii"* – **Matei 19,28**; **I Corinteni 6,2** (ca unii care au purtat trup ca și noi, au dus același război pentru mântuire și nu ne vor lăsa să ne dezvinovățim că nu am împlinit voia lui Dumnezeu).

Încă din viața pământească sfinții au fost cinstiți de Dumnezeu prin înzestrarea cu mari daruri, cu harisme deosebite. De aceea, oamenii le-au dat o cinste deosebită chiar de pe pământ. Astfel sutașul Corneliu cade la picioarele Apostolului Petru și i se închină- **F.A. 10,25;** temnicerul din Filipi se prosternează în fața lui Pavel și a lui Sila – **F.A. 16,29**; Apostolul Pavel în insula Malta primește o cinste deosebită de la locuitorii insulei - **F.A. 28,9**. În Vechiul Testament pr. Ilie era venerat de poporul iudeu- **III Regi 18,7**, tot așa și pr. Elisei- **IV Regi 4.37.**

2) Îi cinstim pe sfinți și pentru că ei sunt binefăcătorii noștri căci, atât în această viață cât și după moarte, sfinții se roagă pentru toți oamenii, pentru cei vii și pentru cei morți. Ei sunt rugători și mijlocitori înaintea lui Dumnezeu pentru mântuirea noastră urmând îndemnul Sfintei Scripturi: *„Vă îndemn deci, înainte de toate, să faceți rugăciuni, mijlociri, mulțumiri pentru toți oamenii căci aceasta este lucru bun și primit înaintea lui Dumnezeu"* - **I Timotei 2,1-3**.

Iar după încredințarea Sfântului Iacov *„... că mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului"* – **Iacov 5,16**, avem credința că rugăciunile lor nu rămân neascultate. (Dar este nevoie și de strădania noastră căci altfel rugăciunea lor este zadarnică).

3) Mântuitorul Hristos este model desăvârșit pentru toți creștinii. Noi îi cinstim pe sfinți pentru că sunt următorii, imitatorii lui Hristos, devenind ei înșiși pentru noi modele vrednice de urmat: *„Fiți împreună următori mie, fraților, și*

uitați-vă la aceia care umblă astfel cum ne aveți pildă pe noi" - **Filipeni 3,17** și *„Fiți următori mie precum și eu îi sunt lui Hristos"* – **I Corinteni 11,1** și *„Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, de cei ce v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu și privind cu luare aminte cum și-au încheiat viața, să le urmați credința"* – **Evrei 13,7**.

Sf. Ioan Gură de Aur învață pe credincioși că cel mai bun fel de a cinsti pe sfinți este imitarea lor. **Fericitul Augustin** îndeamnă la fel pe creștini: *„ Dacă îi iubim pe sfinți, să-i imităm".*

Deci cinstirea sfinților cuprinde trei momente principale: venerarea lor (iubirea, evlavia către ei), chemarea lor în rugăciune să mijlocească pentru noi și imitarea pildei vieții lor.

Protestanții resping cu desăvârșire cultul sfinților căci pe baza textului de la **I Timotei 2,5** : *„Pentru că Unul este Dumnezeu, Unul și Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni: omul Iisus Hristos"*, ei susțin că nimeni afară de Iisus Hristos nu poate mijloci la Dumnezeu pentru mântuirea noastră.

Dar Biserica Ortodoxă face dinstincție între mijlocirea Mântuitorului Iisus Hristos și mijlocirile sfinților. Mântuitorul Iisus Hristos prin Jertfa Sa ne-a împăcat cu Dumnezeu și ne-a adus Răscumpărarea sau mântuirea obiectivă, pe care nimeni altcineva n-o putea săvârși.

Mijlocirile sfinților îi sprijină pe creștini să-și însușească mântuirea subiectivă, pentru care sunt datori, în primul rând ei înșiși *„să lucreze cu frică și cu cutremur"* – **Filipeni 2,12** prin credință și fapte bune în colaborare cu harul divin.

Cinstirea sfintelor moaște

1. Ce sunt sfintele moaște?
2. Temeiuri din Sf. Scriptură, tradiționale și raționale pentru cinstirea sf. moaște;
3. Protestanții consideră cinstirea sf. moaște idolatrie.

Pentru conținut vezi lecția din manualul pentru seminar Todoran – Zăgrean, pag. 264 – Anexa 6.

Completare: Un temei pentru cinstirea moaștelor și pentru credința în puterea ce iradiază din ele ni-l dă Sfânta Scriptură prin învierea unui mort aruncat peste osemintele pr. Elisei (**IV Regi 13,21**). Puterea dumnezeiască ce lucrează din trupurile sfinților după moartea lor e o continuare și o intensificare a puterii ce lucra prin trupurile lor cât au fost în viață. Chiar umbra trupului lui Petru avea putere vindecătoare (**F.A. 5,15**). Unii bolnavi se vindecau prin simpla atingere de ștergarele folosite de Apostolul Pavel (**F.A. 19,11**).

Menținerea osemintelor sfinților în stare de nestricăciune este o arvună a viitoarei incoruptibilități a trupurilor după înviere și după deplina lor îndumnezeire. Ele se mențin nestricăcioase, nu se descompun pentru că în ele se menține o putere

dumnezeiască din vremea când trupurile lor erau unite cu sufletele şi mai mult asupra lor se prelungeşte starea de îndumnezeire a sufletelor lor din starea actuală. Deci, sf. moaşte sunt o anticipare a trupului deplin pnevmatizat al sfântului de după învierea de obşte. Cultul sfintelor moaşte păstrează vie în conştiinţa credinciosului ideea că trupul n-a fost făcut să moară, ci să învieze şi să se împărtăşească împreună cu sufletul de viaţa veşnică în Iisus Hristos.

Cei ce se roagă lângă osemintele sfântului nu se adresează propriu zis acestor oseminte, ci persoanei sfântului. Cinstirea trece la persoană, ca şi în cazul cinstirii sf. icoane.

Cinstirea sfintelor icoane

1. Definirea icoanelor; legătura dintre ele şi persoanele sfinte reprezentate pe ele;
2. Prin cinstirea icoanelor nu se încalcă porunca a 2-a a Decalogului;
3. Folosul sufletesc pe care îl aduc icoanele. Rolul lor multiplu în propăşirea spirituală a credincioşilor;
4. Modul cum se cinstesc icoanele;
5. Catolicii cinstesc şi icoanele sculptate şi statui. Protestanţii resping cinstirea icoanelor.

1. Sinodul al VII-lea ecumenic a hotărât, de asemenea, urmând învăţăturilor Sfinţilor Părinţi şi practicii străvechi a Bisericii, şi cinstirea sfintelor icoane.

Icoanele sunt reprezentări sensibile ale lui Dumnezeu, ale sfinţilor sau ale îngerilor. Legătura dintre icoană şi persoana ce o reprezintă se realizează prin sfinţirea icoanei. Această legătură este exprimată astfel de sinodul al VII-lea ecumenic după învăţătura **Sf. Vasile cel Mare**: *„Cinstirea care se dă chipului trece la prototip şi cel ce se închină icoanei, se închină fiinţei închipuite pe ea"*.

2. Biserica Ortodoxă a explicat adesea că cinstirea icoanelor nu contravine poruncii a 2-a a Decalogului: *„Să nu-ţi faci chip cioplit, nici altă asemănare a vreunui lucru din cer, de pe pământ sau apă sau să te închini lor"* – **Exod 20,4** pentru că icoana nu este chip cioplit, nu este idol care nu are existenţă reală, ci este reprezentarea unei persoane sfinte care există în realitate, iar noi nu ne închinăm icoanei ca obiect în sine, materiei din care este făcută icoana, ci persoanei reprezentate în icoană.

3. Icoanele din casele credincioşilor şi biserici aduc un real folos sufletesc pentru că menţin vie legătura dintre credincioşi şi persoanele sfinte reprezentate în icoane. Privind chipul sfântului din icoană, ni se împrospătează în suflet sentimentul de evlavie faţă de el. Icoanele îşi legitimează rostul lor prin nevoia de concret a omului, fiinţă trupească şi sufletească în acelaşi timp (după cum şi Sfintele Taine ale

Bisericii au o parte văzută şi una nevăzută), imaginea vizuală ajungând cel mai uşor la inimă.

Sfinţii Părinţi numesc icoanele Biblia neştiutorilor de carte. De pildă, privind icoana unui praznic împărătesc, nu mai avem nevoie de multe explicaţii ca să înţelegem evenimentul. Ele au rol instructiv, pedagogic în viaţa credincioşilor pentru că îi învaţă despre Dumnezeu şi despre istoria mântuirii, precum şi o influenţă harică (mijlocesc harul credincioşilor). Prin har se stabileşte o legătură ontologică între Hristos şi icoana Sa, legătură pusă în evidenţă de rugăciunea pentru sfinţirea icoanelor. Datorită acestei legături pe care o are cu prototipul ei, icoana dobândeşte puteri care îl ajută şi îl tămăduiesc pe credincios în încercările şi suferinţele vieţii. De asemenea, icoanele mai au şi un rol estetic (împodobesc bisericile) şi latreutic (însoţesc cultul divin). Între icoană şi prototipul ei nu se poate crea confuzie după cum mama nu-şi confundă fiul cu fotografia lui, ci privind-o se gândeşte la el. Tot astfel nici noi nu confundăm icoana cu Hristos, ci stând înaintea ei, ne adresăm Lui în rugăciune.

4. Cinstirea icoanelor se face potrivit hotărârii Sinodului al VII-lea ecumenic, prin închinăciune respectuoasă şi sărutarea lor şi prin tămâierea şi aprinderea de lumânări înaintea lor potrivit datinilor străvechi ale Bisericii.

5. Biserica Ortodoxă nu a admis în cultul ei icoanele sculptate, nici statuile aşa cum au făcut catolicii începând cu secolul al X-lea – al XI-lea. Biserica Ortodoxă cinsteşte doar icoanele pictate pentru că statuile amintesc de vechile practici idolatre şi pentru că icoana pictată este o reprezentare mai puţin materializată, mai spirituală a sfinţilor.

Statuile sunt materie cu trei dimensiuni, adică materie închisă în sine, limitată, distinctă de spirit. Orice spaţiu este perfect determinat prin cele trei coordonate: lungimea, lăţimea şi înălţimea, nu mai rămâne loc pentru altceva. Icoana are doar două dimensiuni, nu are consistenţă materială, nu există ca materie, decât ca indiciu spre altceva. A treia dimensiune a icoanei este deschiderea spre spirit. Cele trei dimensiuni ale statuii o fac existenţă închisă care nu se deschide neapărat spre spirit.

Protestanţii au trecut la extrema opusă învăţăturii catolice, respingând total cinstirea sfintelor icoane, considerate de ei „chipuri cioplite", aceasta şi pentru că ei resping cinstirea sfinţilor. Locaşurile lor de cult sunt lipsite de aceste podoabe, iar credincioşii sunt lipsiţi de folosul sufletesc pe care l-ar avea din cinstirea lor.

Cinstirea Sfintei Cruci

Sinodul al VII-lea ecumenic a hotărât şi cinstirea Sfintei Cruci.

În înţeles propriu, sfânta cruce este un obiect asemănător celui pe care S-a răstignit Mântuitorul, obiect venerat de creştini încă din epoca apostolică. Iar în sens figurat, prin cruce se înţeleg suferinţele pe care omul trebuie să le suporte în viaţă pentru mântuire.

Legat de Sfânta Cruce este şi semnul Sfintei Cruci cu care se însemnează credincioşii. Înainte de Jertfa Mântuitorului, crucea a fost instrument de tortură şi de ocară pentru că pe ea erau răstigniţi marii făcători de rele. De asemenea, şi în Legea mozaică era *„blestemat tot cel spânzurat pe lemn"* – **Deuteronom 21,23**. Dar tocmai de aceea a ales-o Mântuitorul ca instrument al Jertfei Sale pentru a ridica omenirea din înjosire şi blestemul în care căzuse prin păcat după cuvântul Apostolului: *„ Hristos ne-a răscumpărat din blestemul legii, făcându-se pentru noi blestem căci scris este: Blestemat este tot cel spânzurat pe lemn"* – **Galateni 3,13** şi pentru că *„Dumnezeu le-a ales pe cele nebune ale lumii ca să-i ruşineze pe cei înțelepți şi pe cele slabe ale lumii Dumnezeu le-a ales ca să le ruşineze pe cele tari"* – **I Corinteni 1,27**. Împotriva obiecțiilor protestanților şi sectanților care resping cinstirea Sfintei Cruci, Biserica Ortodoxă învață că cinstirea Sfintei Cruci nu este idolatrie, căci Sfânta Cruce este nedespărțită de Hristos cel răstignit pe ea. De asemenea, Sfânta Cruce nu este privită simplu ca obiect de tortură, care aduce întristare, cu toate că ne aminteşte de moartea Domnului, ci ea este mai ales semnul bucuriei şi al biruinței căci ea este strâns legată de Învierea lui Hristos şi prin ea a venit mântuirea lumii.

Temeiuri pentru cinstirea Sfintei Cruci:

1. Crucea, ca mijloc de mântuire, a fost preînchipuită în Vechiul Testament de lovirea Mării Roşii de Moise cu toiagul – **Exod 14,16**; de mâinile lui Moise întinse orizontal şi sprijinite de Aaron şi Hur în lupta cu amaleciții – **Exod 17,1-12**; de şarpele de aramă înălțat de Moise în pustie – **Numeri 21,9**.

2. În Noul Testament, crucea a devenit altarul de jertfă pe care Mântuitorul S-a răstignit pentru răscumpărarea neamului omenesc. Ea este, de asemenea, mijlocitoarea preamăririi lui Hristos – **Filipeni 2,8-9**; este mijlocul prin care s-a înlăturat vrăjmăşia dintre oameni şi Dumnezeu – **Efeseni 2,16; Coloseni 1,20**. Ea este semnul biruinței lui Hristos asupra morții şi asupra diavolului şi semnul Fiului Omului ce se va arăta pe cer la a doua venire – **Matei 24,30** precum şi pecetea lui Dumnezeu asupra celor meniți să scape de la pierzare – **Apocalipsa 9,4**.

Vrednicia de cinstire a Crucii este arătată şi de Apostol: *„ Mie, însă, să nu-mi fie a mă lăuda fără numai în Crucea Domnului"* – **Galateni 6,14** şi *„ Căci cuvântul crucii este nebunie pentru cei ce pier, iar pentru noi este puterea lui Dumnezeu"* – **I Corinteni 1,18.**

Sfânta Tradiție ne dă mărturie despre cinstirea sfintei cruci pretutindeni şi totdeauna începând din epoca apostolică. Sfânta cruce este aşezată pe turlele bisericilor, la morminte, în case; este purtată de creştini la gât. În biserici, semnul sfintei cruci este imprimat pe toate obiectele de cult.

Preacinstirea Maicii Domnului

1. Cinstirea care se acordă Maicii Domnului în Biserica Ortodoxă;
2. Temeiurile preacinstirii Maicii Domnului;
3. Exagerarea cultului Maicii Domnului de către catolici prin doctrina greşită a mariologiei;
4. Pururea fecioria Născătoarei de Dumnezeu;
5. Explicaţia Bisericii cu privire la "fraţii Domnului".

1. Dintre toţi sfinţii, cea mai înaltă cinstire i se cuvine Sfintei Fecioare Maria, Născătoarea de Dumnezeu, pe care Biserica o numeşte „Împărăteasă" şi „Doamnă", fiind „mai cinstită decât heruvimii şi mai mărită fără de asemănare decât serafimii". Cinstirea pe care Biserica o dă Preasfintei Fecioare se numeşte supravenerare, preacinstire sau supracinstire (ὑπερδουλεία), spre deosebire de cea dată sfinţilor, numită venerare(δουλεια). Este de la sine înţeles că Sfintei Fecioare Maria i se dă o astfel de cinstire pentru că Ea ocupă un loc de frunte în iconomia mântuirii neamului omenesc, fiind vasul ales care L-a purtat în pântece şi L-a născut pe Mântuitorul lumii.

2. <u>Temeiurile preacinstirii Sfintei Fecioare Maria</u> sunt numeroase. Dintre acestea amintim următoarele:

a) Sfânta Fecioară este Eva cea nouă prin care a venit mântuirea lumii căci după cum prin Eva dintâi au intrat păcatul şi moartea în lume, prin Sfânta Fecioară s-a eliberat lumea de păcat şi s-a restaurat natura umană prin Iisus Hristos, Cel născut din Ea. Despre aceasta găsim în Protoevanghelie: *„Duşmănie voi pune între tine şi femeie, între sămânţa ta şi sămânţa ei; aceasta îţi va zdrobi capul , iar tu îi vei înţepa călcâiul"* - **<u>Facere 3,15</u>**. De asemenea proorocul Isaia vesteşte despre nasterea Mântuitorului lumii dintr-o fecioară: *„Iată, Fecioara va lua în pântece şi va naşte fiu şi vor chema numele lui Emanuil"* – **<u>Isaia 7,14</u>**;

b) Preacurata Fecioară Maria a fost cinstită în primul rând de Însuşi Dumnezeu, Care a ales-o dintre toate femeile pentru a da trup omenesc Fiului Său – **<u>Luca 1,35</u>**.

Sfintei Fecioare i s-a dat cinstire deosebită de mai multe persoane în timpul vieţii ei pământeşti:

c) Astfel, Îngerul Gavriil, trimisul Domnului, i s-a închinat adresându-i cuvintele: *„Bucură-te, ceea ce eşti plină de dar, Domnul este cu tine! Binecuvântată eşti tu între femei."* - **<u>Luca 1,28</u>**;

d) Cu ocazia vizitei Sfintei Fecioare la Elisabeta, rudenia sa, mama sf. Ioan Botezătorul, aceasta la fel a numit-o *„binecuvântată între femei"* şi *„Maica Domnului meu"* – **<u>Luca 1,40-43</u>**;

e) Oamenii din mulţime care ascultau cuvintele lui Iisus o fericeau pe cea care L-a născut: *„Iar când vorbea Iisus acestea, o femeie din popor ridicându-şi*

glasul I-a grăit : fericit este pântecele care Te-a purtat şi sânii la care ai supt. Iar El a răspuns : aşa este, dar fericiţi sunt cei ce ascultă cuvântul lui Dumnezeu şi-l păzesc pe el" - **Luca 11,27-28;**

f) Maica Domnului însăşi a mărturisit în faţa Elisabetei : *„Iată, de acum mă vor ferici toate neamurile. Că mi-a făcut mie mărire Cel puternic."* – **Luca 1,48-49**;

g) Cinstirea şi grija de care s-a bucurat din partea dumnezeiescului său Fiu, Care tot timpul îi era supus - **Luca 2-51**, o asculta când îi cerea ceva - **Ioan 2,3-10**, iar când era răstignit pe Cruce, S-a îngrijit de ea lăsând-o în paza ucenicului Său iubit – **Ioan 19,26-27**;

h) Însuşi numele Sfintei Fecioare „Maria" înseamnă doamnă, stăpână, cea aleasă. Maica Domnului a purtat cu vrednicie acest nume, la aceasta referindu-se şi psalmistul când o numeşte *„aleasa Domnului"* şi *„Împărăteasa care stă de-a dreapta Domnului, îmbrăcată în haină aurită şi preaînfrumuseţată"* - **Psalmi 44,11**.

i) Maicii Domnului i se cuvine o cinstire deosebită şi pentru că a născut pe Mântuitorul în chip minunat rămânând pururea fecioară. Aceasta a vestit-o Domnul în vedenia proorocului Iezechiel: *„Apoi m-a dus bărbatul acela înapoi la poarta cea dinafară a templului, spre răsărit, şi aceasta era închisă. Şi-mi zise mie Domnul : Poarta aceasta va fi închisă, nu se va deschide şi nimeni nu va intra prin ea, căci Domnul Dumnezeul lui Israel a intrat prin ea. De aceea va fi închisă."*- **Iezechiel 44,1-3**;

j) Biserica noastră, recunoscând Sfintei Fecioare marele ei rol în iconomia mântuirii, o preamăreşte din cele mai vechi timpuri, închinându-i imne, adresându-i rugăciuni. Pomenirea Sfintei Fecioare e nelipsită din orice slujbă bisericească. În cinstea Maicii Domnului, Biserica Ortodoxă a instituit 4 sărbători mari, numărate între praznicele împărăteşti: Naşterea Maicii Domnului (8 septembrie); Intrarea Maicii Domnului în biserică (21 noiembrie); Bunavestirea Maicii Domnului (25 martie); Adormirea Maicii Domnului (15 august). De asemenea nenumărate biserici ortodoxe de pretutindeni poartă hramul uneia sau alteia dintre aceste sărbători.

3. Dar cu privire la cinstirea ce i se dă Maicii Domnului există **diferente confesionale**. **Catolicii** au exagerat cultul Maicii Domnului, dezvoltând aşa-numita doctrină a *mariologiei* prin care se exagerează rolul Sfintei Fecioare în iconomia mântuirii. Această doctrină se concretizează prin 3 dogme: întâi, în 1854 papa Pius al IX-lea a formulat dogma imaculatei concepţii a Sfintei Fecioare Maria; apoi, în 1950, catolicii au decretat dogma înălţării cu trupul la cer a Sfintei Fecioare prin propriile ei puteri, iar la conciliul al II-lea Vatican 1962-1965, papa a proclamat-o pe Sfânta Fecioară *„Mater Ecclesiae"* – Mama Bisericii – cu toată opoziţia episcopilor participanţi la conciliu.

Aceste dogme catolice au consecinţe dogmatice importante:

- Iisus Hristos nu mai este Mântuitorul întregii lumi dacă Sfânta Fecioară s-a născut fără păcat strămoşesc.

- în catolicism, Sf. Fecioară este exceptată de la legile fireşti ale neamului omenesc şi în acelaşi timp se egalează lucrarea ei cu a Fiului şi a Sf. Duh, lucrarea

Sf. Fecioare chiar înlocuind-o pe a Mântuitorului. Ea este făcută împreună Răscumpărătoare cu Fiul şi împreună Mijlocitoare cu El. (contrar **I Timotei 2,5**).

Venerarea ce i se dă Maicii Domnului în Biserica Ortodoxă întrece pe a tuturor sfinţilor şi îngerilor, dar nu o umbreşte pe a Fiului ei şi Dumnezeu. Apoi, după Sfinţii Părinţi, de la naşterea ei până la zămislirea Fiului lui Dumnezeu, păcatul strămoşesc a fost în ea „amorţit", „adormit", a rămas doar în stare de potenţă, neactualizat prin păcate personale, printr-un har special al lui Dumnezeu.

4. **Pururea fecioria Născătoarei de Dumnezeu.** În Vechiul Testament, se vorbeşte despre pururea fecioria Maicii Domnului în textele mesianice de la **Iezechiel 44,1-3** şi **Isaia 7,14**. Iar în Noul Testament, la Bunavestire adusă ei de arhanghelul Gavriil, Sfânta Fecioară îl întreabă pe arhanghel: *„Cum se va face aceasta, de vreme ce eu nu ştiu de bărbat?"*, iar îngerul i-a răspuns: *„Duhul Sfânt Se va pogorâ peste tine şi Puterea Celui Preaînalt te va umbri; pentru aceea şi Sfântul Care Se va naşte din tine, Fiul lui Dumnezeu Se va chema...că la Dumnezeu nimic nu este cu neputinţă."* – **Luca 1,34-35;37**.

Opinia unor protestanţi despre convieţuirea trupească dintre Maica Domnului şi Iosif nu poate fi admisă, fiind cu totul contrară înaltei ţinute morale a Născătoarei de Dumnezeu, fapt subliniat de către toţi Sf. Părinţi. În acest sens, **sf. Ioan Damaschin** spune *„Căci cum ar primi să se apropie de bărbat aceea care L-a născut pe Dumnezeu şi a cunoscut minunea din faptele care au urmat? Să nu fie! Cugetarea unor asemenea lucruri nu vine dintr-o minte înţeleaptă; să nu o facem."*

5. **Despre „fraţii şi surorile Domnului"**. În general sectanţii susţin că Maica Domnului a avut şi alţi copii cu Iosif. Textele biblice pe care se bazează ei sunt următoarele: *„Şi nu a cunoscut-o pe ea până ce L-a născut pe Fiul său cel întâi născut şi a chemat numele Lui Iisus"* - **Matei 1,25**, şi : *„Au nu este acesta fiul teslarului? Au nu se numeşte mama Lui Maria şi fraţii Lui Iacov şi Iosif şi Simon şi Iuda? Şi surorile Lui au nu sunt toate la noi?"* – **Matei 13,55**.

Însă, sensul acestor texte este cu totul altul aşa cum se constată din următoarele:

a) Numele de *„întâiul născut"* sau *„cel dintâi născut"* sau *„cel ce deschide întâi pântecele"* se dădea în Vechiul Testament celui care se năştea cel dintâi, indiferent dacă mai era urmat sau nu de fraţi sau surori;

b) Cât priveşte sensul cuvintelor: *„şi n-a cunoscut-o pe ea, până ce L-a născut pe Fiul ei cel dintâi născut"* - **Matei 1,25**, expresia *„până ce"* nu arată deloc că după aceea, adică după naşterea lui Iisus, Iosif ar fi convieţuit trupeşte cu Sfânta Fecioară Maria. Expresii asemănătoare găsim la **Psalmi 109,1**:*"Zis-a Domnul Domnului meu: Şezi de-a dreapta Mea, până ce voi pune pe toţi vrăjmaşii Tăi sub picioarele Tale"* şi la **I Corinteni 15,25**: *„Căci El trebuie să împărăţească până ce va pune pe toţi vrăjmaşii Săi sub picioarele Sale"*. Cf. interpretării sectante, şi aici ar însemna că Domnul nu va mai sta de-a dreapta Tatălui şi nu va mai împărăţi, după ce Dumnezeu îi va supune pe toţi vrăjmaşii Săi, ceea ce ar fi un nonsens. Astfel deci, şi în textul de la **Matei 1,25**, sensul adevărat este că Iosif n-a cunoscut-o pe Sfânta Fecioară nici înainte şi nici după naşterea lui Iisus.

c) În textul de la **Matei 13,55**, ca şi în alte texte, este vorba de *„fraţii şi surorile Domnului"*, fiind amintiţi chiar cu numele.

Dar la iudei cuvântul „frate" se întrebuinţa într-un sens mai larg, de rudenie apropiată, de verişor sau chiar nepot. Aceşti aşa-zişi „fraţi ai Domnului" au fost verişori secundari ai lui Iisus pentru că Maria lui Cleopa, mama acestora, nu a putut fi decât verişoară primară cu Sfânta Fecioară (pentru că potrivit Tradiţiei bisericeşti, Sfânta Fecioară nu a mai avut fraţi sau surori), iar fiii ei, deci, verişori secundari ai lui Iisus. Pe de altă parte, aceştia nu pot fi nicidecum fiii Sfintei Fecioare Maria, căci dacă ar fi fost fiii ei, Domnul n-ar fi lăsat-o în grija Ap. Ioan la Răstignirea Sa.

SFÂNTA BISERICĂ

Generalități

1. Biserica – organul mântuirii noastre – este întemeiată de Mântuitorul în chip obiectiv, nevăzut, pe Cruce;
2. Biserica, fiind Trupul lui Hristos conform Revelației supranaturale, este comuniunea deplină a oamenilor cu Dumnezeu, realizată prin Sf. Taine;
3. Definiția Bisericii după Hristu Andrutsos;
4. Înțelesurile termenului de "biserică";
5. Biserica luptătoare și triumfătoare;
6. "Comuniunea sfinților";
7. Unitatea Bisericii – argumente scripturistice și tradiționale.

1. Opera de Răscumpărare a Mântuitorului Hristos are și un aspect recapitulativ. Sub acest aspect, Iisus Hristos, în tot ce a făcut cât a trăit pe pământ, ne-a cuprins virtual, tainic pe noi toți. Jertfindu-Se ca om și îndumnezeindu-Și firea Sa umană, noi toți am fost aduși jertfă și îndumnezeiți într-un chip virtual, duhovnicesc – **Efeseni 2,4-6**. Desigur, această recapitulare virtuală trebuie să devină actuală prin însușirea de fiecare om a mântuirii subiective. Însă, înainte de a ne atrage prin credință în procesul mântuirii personale, Hristos ne-a cuprins tainic pe fiecare din noi în tot ce a făcut. În mântuirea personală noi actualizăm printr-o repetare tainică, fiecare act prin care El a urcat cu noi sau ne-a urcat pe noi virtual pe treptele mântuirii. Iar faptul că ne-a cuprins în tot ce a făcut, înseamnă că ne-a unit cu El virtual încă de la Întrupare. Astfel mântuirea noastră personală este însușirea prin voință a ceea ce avem virtual de la început în El, adică este o prefacere a unirii virtuale cu El într-o unire actuală prin credință și fapte bune.

Această actualizare a unirii noastre cu Hristos și viețuire tainică împreună cu El se realizează în Biserică, organul sfințirii și mântuirii noastre. Astfel, dacă Hristos îi mântuiește pe oameni întrucât se extinde în ei, îi încorporează în Sine prin energia harului ce o transmite din Sine, atunci mântuirea nu se obține izolat, ci se obține numai în Biserică, aceasta fiind organisnul celor adunați în Hristos. Ea este câmpul de acțiune al energiei harului ce izvorăște din Hristos, adică al Duhului Sfânt Care sălășluiește deplin în umanitatea lui Hristos cea înviată și din ea ni se comunică nouă.

Fiind, în primul rând, comuniunea oamenilor cu Dumnezeu, Biserica începe de la Întruparea Fiului lui Dumnezeu (odata cu începutul refacerii comuniunii oamenilor cu Dumnezeu), când firea dumnezeiască s-a unit cu firea omenească în Iisus Hristos. Dar, Biserica ia ființă, mai ales, prin Jertfa de pe Cruce și Învierea

Domnului, când s-a restabilit deplin comuniunea noastră cu Dumnezeu. La Răstignirea Mântuitorului Hristos, Biserica a fost întemeiată în mod obiectiv, adică în chip nevăzut şi virtual (pentru că nu avea nici un membru, fiind organism divino-uman, este nevoie şi de lucrarea omenească pentru realizarea unirii omului cu Dumnezeu).

Fiul lui Dummnezeu S-a făcut om pentru ca, fiind unit real şi ontologic cu noi, din Trupul Său să extindă mântuirea ca viaţă dumnezeiască în oameni. Dumnezeu S-a făcut om ca omul să se îndumnezeiască. Iar această viaţă dumnezeiască extinsă din Trupul lui Hristos în umanitate, mai exact în cei ce voiesc să se unească cu El, constituie Biserica însăşi. *„Biserica este viaţa lui Dumnezeu în oameni "* – spune **Homiakov**. Biserica este destinată să unească întreaga creaţie cu Dumnezeu. Mântuitorul a spus: *„Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa. Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine"* – **Ioan 14, 6**. Deci numai prin Hristos se realizează această unire. Biserica este extensiunea socială a lui Hristos cel înviat. Dar Biserica însăşi nu se află întreagă, în mod deplin, în starea de înviere în care se află umanitatea personală a lui Hristos, ci numai tainic, prin anticipare. Hristos Se extinde în Biserică pentru a o aduce treptat la starea Lui. Hristos este în starea de înviere, dar extensiunea Lui socială este numai în drum spre înviere. Sau mai exact Biserica este în amândouă stările, este întinsă între ele. Biserica repetă drumul lui Hristos spre Înviere, dar aceasta înseamnă că în chip tainic (pentru că Biserica este Trupul lui Hristos) Însuşi Hristos repetă în oameni, cu oameni şi pentru oameni acest drum, dându-le şi lor puterea să o facă. **Pr. Dumitru Stăniloae** spune: „ *El nu compătimeşte doar cu noi, ci poartă El în noi durerile noastre cum le-a purtat pe ale Trupului Său"*. El suferă împreună cu noi pe drumul desăvârşirii.

2. Biserica este trupul sobornicesc, comunitar sau social al lui Hristos, în care El Se prelungeşte şi lucrează, fiind alcătuit din toţi aceia care s-au încorporat în Hristos prin lucrarea Sfântului Duh în Sfintele Taine, după ce au primit credinţa în Hristos prin auzirea Cuvântului lui Dumnezeu.

Apostolul Pavel arată că Biserica este Trupul lui Hristos, Care este Capul ei – **Efeseni 1,22-23** şi că ea are multe mădulare: *„ Iar voi sunteţi Trupul lui Hristos şi mădulare fiecare în parte"*- **I Corinteni 12,27**. Iar **Sf. Nicolae Cabasila** spune: *„Dacă ar putea cineva să o cuprindă cu privirea, n-ar vedea decât Însuşi Trupul Lui, prin aceea că e unită cu El şi se împărtăşeşte cu El"*.

Ca Trup al lui Hristos, Biserica nu este o simplă însumare a membrilor ei, ci este un tot unitar, este comuniunea deplină cu Hristos a persoanelor umane, comuniune ce se realizează prin Tainele cele mai importante: Botez, Mirungere şi Euharistie precedată eventual de Taina Pocăinţei, Taine numite ale încorporării (Botez, Mirungere, Euharistie). Astfel, fiecare membru al Bisericii se mântuieşte unindu-se cu Hristos şi repetând drumul lui Hristos, silindu-se să ajungă la starea de bărbat desăvârşit, la măsura vârstei deplinătăţii lui Hristos – **Efeseni 4,13**. Iar această trăire cu Hristos şi repetare a drumului Lui se fac prin Sfintele Taine în Biserică. Sfintele Taine sunt centrul întregii vieţi a Bisericii, ele sunt condiţia indispensabilă pentru creşterea Trupului Bisericii. Tainele sunt „ *încheieturile"* care

ţin legate mădularele lui Hristos după **Sfântul Nicolae Cabasila.** Sfintele Taine unesc pe credincioşi încât aceştia sunt ca un singur om, având o singură inimă şi un suflet. Numai prin Taine se realizează unitatea pentru care S-a rugat Hristos. Iar „ *Euharistia este inima vieţii Bisericii"* – sfântul **Nicolae Cabasila**.

Biserica, fiind viaţa noastră în Hristos, ea este organul sfinţirii şi mântuirii noastre. În Revelaţia supranaturală, nu găsim o definiţie a Bisericii, ci numai descrieri ale ei. În Sf. Scriptură, ea este înfăţişată ca trup al lui Hristos, adică totalitatea credincioşilor uniţi în Hristos, conduşi în chip nevăzut de Hristos. De asemenea, Sf. Părinţi evidenţiază uneori latura divină nevăzută a Bisericii, iar alteori, latura ei umană, văzută, fără să ajungă să dea o definiţie corespunzătoare a ei.

3. Cu aceste constatări, **Hristu Andrutsos** formulează o definiţie a Bisericii, în care încearcă să cuprindă ambele ei aspecte: divin şi uman: *"Biserica se numeşte instituţia sfântă care este întemeiată de Cuvântul cel întrupat al lui Dumnezeu, spre mântuirea şi sfinţirea oamenilor şi posedă puterea şi autoritatea Lui dumnezeiască, constând din oamenii care au aceeaşi credinţă, se împărtăşesc de aceleaşi Taine şi se împart în popor şi clerul conducător, cler care îşi primeşte puterea, prin succesiune neîntreruptă, de la Apostoli şi prin ei de la Domnul".* Pe scurt: Biserica este totalitatea credincioşilor uniţi cu Dumnezeu prin credinţa adevărată în Iisus Hristos.

4. Termenul sau noţiunea de Biserică indică două realităţi: Biserica – locaş de cult şi Biserica înţeleasă ca fiind comunitatea credincioşilor în Hristos.

În Sf. Scriptură nu apare termenul de biserică – locaş de închinare pentru că nu existau biserici la început, zidite în acest scop, ci erau folosite casele particulare. De exemplu, în Epistola către **Filimon vs.2**: *"către Biserica din casa ta".*

5. Numirea de Biserică cu înţelesul de comunitate a credincioşilor se dă atât credincioşilor vii, care se războiesc împotriva păcatului aici pe pământ, formând Biserica luptătoare, cât şi celor care şi-au dobândit mântuirea prin Iisus Hristos, fie că au fost creştini sau drepţi ai Vechiului Testament, la care se adaugă şi îngerii. Aceştia formează Biserica triumfătoare sau biruitoare. Aceste două comunităţi sunt în unitate deplină. Legătura care ne ţine laolaltă pe noi, Biserica luptătoare împreună cu Biserica biruitoare, este legătura iubirii. Aceasta se manifestă printr-un schimb neîncetat de bunuri duhovniceşti, de întrajutorare, de rugăciuni între noi, cei vii şi cei adormiţi.

6. Această unitate dintre Biserica luptătoare şi Biserica biruitoare se mai numeşte şi "comuniunea sfinţilor". Noi, creştinii ortodocşi vii, împreună cu Biserica celor ce au câştigat deja o stare definitivă de har formăm această comuniune a sfinţilor, nu în înţelesul că trebuie să ne vedem sfinţi, ci pentru că, formând Biserica lui Hristos, suntem chemaţi să fim într-o permanentă împărtăşire cu Hristos prin Sf. Taine, prin împlinirea poruncilor evanghelice şi prin rugăciune. Unitatea noastră ne este dată tocmai de împărtăşirea şi unirea noastră cu Hristos – Capul nevăzut al Bisericii. Când ne apropiem de Hristos, ne apropiem şi de semeni; când suntem una cu Hristos, suntem una şi cu cei ce sunt în Hristos. Pentru această unitate S-a rugat

Mântuitorul înainte de Patimi: *"ca toți să fie una după cum Tu, Părinte, întru Mine și Eu întru Tine, ca și ei să fie întru Noi"* – **Ioan 17,21**.

7. Biserica este una, cea universală și nu poate fi împărțită după ființa sa fiind trupul lui Hristos. După cum *„este un Domn, o credință, un Botez"* – **Efeseni 4,4-6**, așa este și o singură Biserică, potrivit și Simbolului de credință. Biserica este, însă, răspândită geografic pe tot pământul în diferite comunități locale, de exemplu **Matei 18,17**. În acest înțeles se poate vorbi de mai multe biserici, care, însă, sunt unite între ele prin aceeași credință, cult și organizare. De aceea, se poate folosi denumirea de Biserică universală și pentru comunitățile locale. De exemplu, *„Biserica universală din Smirna"* – **Epistola sf. Ignatie Teoforul** etc.

Despre Biserica cea una, **pr. D. Stăniloae** spune: *„Pentru că există un singur cap al Bisericii – Hristos, nu poate fi decât un trup, adică o singură Biserică. De aceea numirea de Biserici surori este improprie"*. Unicitatea Bisericii reiese și din defința ei, Biserica fiind totalitatea credincioșilor care au aceeași credință și se împărtășesc de aceleași Sf. Taine.

Rezumat

Potrivit aspectului recapitulativ al Răscumpărării, toți oamenii au fost aduși jertfă și îndumnezeiți într-un mod virtual, duhovnicesc împreună cu Mântuitorul Hristos, Acesta cuprinzându-ne virtual în tot ce a făcut. Unirea noastră virtuală cu Hristos se actualizează de fiecare prin însușirea mântuirii subiective în Biserică – organul mântuirii și sfințirii noastre.

În dobândirea mântuirii personale în Biserică, Însuși Mântuitorul parcurge împreună cu noi drumul desăvârșirii, Biserica fiind Trupul tainic al lui Hristos conform **Efeseni 1,22-23**.

Prin Tainele încorporării, oamenii devin membri ai Bisericii. Biserica este totalitatea credincioșilor uniți cu Dumnezeu prin credința în Iisus Hristos. Prin Biserică se înțelege și locașul de închinare.

Biserica în înțelesul de comunitate a credincioșilor cuprinde atât Biserica luptătoare, cât și pe cea triumfătoare, aceste două comunități fiind unite prin legătura iubirii. Această unitate se numește „comuniunea sfinților".

Întemeierea Bisericii

1. Inaugurarea Împărăției harului în sufletele oamenilor prin Jertfa Mântuitorului. Legătura dintre Împărăția lui Dumnezeu și Biserică;
2. Profeții din Sf. Scriptură despre întemeierea Împărăției lui Dumnezeu pe pământ (și deci a Bisericii);
3. Întemeierea Bisericii creștine în chip obiectiv și subiectiv;
4. Întemeietorul Bisericii creștine – Iisus Hristos;

5. Misiunea Bisericii în lume și rolul slujitorilor Bisericii în continuarea operei Mântuitorului.

1. Mântuitorul Hristos prin Jertfa Sa a inaugurat Împărăția harului pe pământ în sufletele oamenilor – **Ioan 1,17**, adică a deschis calea lucrării harului în sufletele oamenilor. Această Împărăție a harului este Împărăția cerurilor sau Împărăția lui Dumnezeu despre care Mântuitorul spune că se află înăuntrul oamenilor (**Luca 17,21**). Deci împărăția lui Dumnezeu este sălășluirea lui Dumnezeu în sufletele oamenilor. Biserica, fiind tocmai viața de comuniune a oamenilor cu Dumnezeu prin Iisus Hristos, putem afirma că intemeierea Bisericii este strâns legată de Împărăția lui Dumnezeu. Biserica creștină este reprezentanta Împărăției cerurilor, pentru că împărățirea lui Hristos cu drepții de mii de ani din **Apocalipsă 20,4-5** se referă la perioada Bisericii creștine, de la Răscumpărarea adusă de Mântuitorul până la Parusie, când Împărăția lui Dumnezeu se va instaura deplin pe pământ.

2. Despre aceasta, adică despre întemeierea Împărăției lui Dumnezeu pe pământ (și deci a Bisericii) au vestit profeții Vechiului Testament: **Isaia 2,2; Daniel 2,44**, sf. Ioan Botezătorul la **Matei 3,2** și Însuși Mântuitorul la **Matei 4,17**.

Întrucât lucrarea de mântuire a lui Iisus Hristos (prin care s-a refăcut comuniunea oamenilor cu Dumnezeu) începe cu Întruparea Sa, și Biserica, fiind viața de comuniune a oamenilor cu Dumnezeu, începe odată cu Întruparea Fiului lui Dumnezeu – acesta fiind primul act al împăcării, începutul restabilirii comuniunii omului cu Dumnezeu.

3. Biserica ia ființă, însă, îndeosebi, în chip nevăzut și obiectiv prin Răstignirea Mântuitorului pentru că prin Cruce s-a săvârșit deplin și definitiv, mântuirea obiectivă, adică împăcarea oamenilor cu Dumnezeu: *„Drept aceea, luați aminte de voi și de toată turma în care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstoriți Biserica lui Dumnezeu, pe care a câștigat-o cu scump Sângele Său"* – **F.A. 20,28**. Întemeierea Bisericii a fost anunțată clar de Mântuitorul: *„... pe această piatră voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui"* – **Matei 16,18**.

În chip văzut și subiectiv (concret ca adunare a credincioșilor), Biserica ia ființă la Cincizecime prin extinderea vieții divine din Hristos cel înviat în oameni. Duhul Sfânt Care este Duhul lui Hristos Se pogoară peste Apostoli în chipul limbilor de foc, în mod distinct peste fiecare în parte, făcând din ei organe dumnezeiești pentru continuarea operei mântuitoare a lui Hristos în lume, și pietre de temelie ale Bisericii lui Hristos – **Efeseni 2,20**. În ziua Cincizecimii, în urma predicii Ap. Petru s-au convertit la credință și s-au botezat ca la 3.000 de suflete – **F.A. 2,41**, formându-se primul nucleu al Bisericii creștine. Astfel, în ziua Cincizecimii, prin Pogorârea Sf. Duh, Biserica își începe existența ca o comunitate văzută, concretă, a oamenilor uniți cu Dumnezeu prin Duhul Sfânt. De aceea, ziua Cincizecimii este socotită ziua de naștere a Bisericii creștine.

Observație: Prin Pogorârea Duhului Sfânt în chip de limbi de foc, în mod distinct peste Apostoli și prin primirea Duhului Sfânt de către toți cei ce au fost

pătrunşi la inimă de cuvintele Ap. Petru şi s-au botezat, Hristos Se prelungeşte în toţi aceştia, făcându-i pietre vii ale Bisericii Sale. Iar Cel Care îi zideşte pe oameni în Hristos ca Biserică vie, văzută, este Duhul Sfânt, Care a venit personal în lume la Cincizecime.

Venirea Duhului Sfânt în lume este privită deseori ca un act prin care Duhul Sfânt ar lua locul lui Hristos contiunându-I lucrarea de mântuire a lumii. În acest caz Biserica ar fi doar opera Duhului Sfânt Care a preluat lucrarea lui Hristos. Însă Duhul Sfânt nu trebuie nicidecum conceput despărţit de Hristos pentru că Duhul Sfânt este Duhul lui Hristos Însuşi. Este falsă imaginea unui Hristos în cer şi a Duhului Sfânt în Biserică, fiindcă se ignoră unitatea de Fiinţă a Persoanelor Sf. Treimi, care au comună orice lucrare. Fiul lui Dumnezeu şi Duhul Sfânt sunt deci prezenţi permanent şi împreună lucrători în iconomia mântuirii noastre. **(obs.)**

4. Întemeietorul Bisericii este Hristos prin Jertfa de pe Cruce – **F.A. 20,28**. El este şi Capul Bisericii: *„Şi toate le-a supus sub picioarele Lui şi, mai presus de toate, L-a dat pe El cap Bisericii, care este trupul Lui"* – **Efeseni 1,22-23**. El este deci Capul Bisericii şi piatra din capul unghiului – **Efeseni 2,20**. Iar Apostolii, ca organe împuternicite de Duhul Sfânt pentru continuarea operei Mântuitorului sunt *„iconomi ai tainelor lui Dumnezeu"* – **I Corinteni 4,1**. Ei sunt instrumente prin care Duhul Sfânt împlineşte lucrările sfinţitoare în Biserică. Ei sunt organe văzute ale Unicului Arhiereu desăvârşit şi etern Care este Hristos.

5. Aşadar, Mântuitorul a întemeiat Biserica Sa ca organ al mântuirii şi sfinţirii oamenilor şi a investit-o cu putere pentru a continua întreita Sa slujire: învăţătorească, arhierească şi împărătească, propovăduind adevărul Evangheliei neschimbat şi întreg, curăţind de păcate şi sfinţindu-i pe credincioşi prin Sf. Taine şi conducându-i pe calea dobândirii vieţii veşnice. Pentru continuarea lucrării Sale, El a investit pe Apostolii Săi cu putere dumnezeiască şi după ei pe toţi urmaşii lor: episcopii şi preoţii. Sf. Apostoli au întemeiat diferite Biserici locale, urmând poruncii Domnului: *„Mergând, învăţaţi toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh"* – **Matei 28,19**.

Observaţie: Înţelegând că esenţa Bisericii este înfăţişată prin legătura dintre Dumnezeu şi om, putem spune că Biserica a fost preînchipuită în starea edenică a protopărinţilor, anticipată profetic în rânduiala Vechiului Testament, prin Biserica Vechiului Legământ şi s-a împlinit desăvârşit prin Întruparea, şi mai ales Răstignirea Mântuitorului Hristos.

Ființa Bisericii

1. Biserica – organism teandric;
2. Despre temeiul natural omenesc pentru comunitatea credincioşilor în Biserică;
3. Biserica are o latură dumnezeiască, obiectivă şi una omenească, subiectivă;
4. În componența Bisericii intră şi cei păcătoşi;
5. Biserica este instituție divino-umană, având-L ca temei instituțional pe Hristos, Capul şi Întemeietorul ei;
6. Aspectul văzut şi nevăzut al Bisericii;
7. Biserica este infailibilă datorită lucrării permanente a lui Dumnezeu prin Duhul Sfânt în ea;
8. Biserica rămâne pentru veşnicie, fiind viața de comuniune a celor credincioşi cu Dumnezeu.

În timpul din urmă s-a scris mult despre ființa Bisericii. S-a lămurit astfel adevărul că Biserica, în esența ei, este trăirea oamenilor în comuniune cu Sf. Treime (este viața de comuniune a oamenilor cu Dumnezeu), este participarea oamenilor la viața lui Dumnezeu, împărtăşirea lor de Dumnezeire. Biserica este extensiunea vieții divine în persoanele umane, făcută posibilă prin Moartea şi Învierea lui Hristos. Este o singură Biserică pentru că este un singur Dumnezeu cu Care se intră în comuniune prin Duhul lui Hristos cel înviat şi pentru că nu poate fi decât o singură viață de comuniune cu Dumnezeu. Potrivit învățăturii pauline, Biserica este Trupul tainic al lui Hristos, în primul rând, pentru că mădularele ei se nutresc din Trupul personal al Domnului.

În continuare, vom încerca să precizăm şi să dezvoltăm aceste afirmații generale cu privire la ființa Bisericii.

1. Biserica este un organism teandric (divino-uman), în care viața umană se uneşte cu cea divină (pentru că în Biserică omul se mântuieşte, se sfințeşte, adică se uneşte cu Dumnezeu), imitând-o pe aceasta după modelul arătat de Fiul lui Dumnezeu, în Care s-a unit firea dumnezeiască cu cea omenească, dar voința umană s-a supus desăvârşit celei dumnezeieşti, *„... ca El să fie întâi născut între mulți frați"* – **Romani 8,29**. Deci unirea dintre om şi Dumnezeu nu are loc oricum în Biserică, ci omul se uneşte cu Dumnezeu ca să se îndumnezeiască, după modelul unirii ipostatice prin care firea omenească s-a unit cu firea dumnezeiască în Iisus Hristos, asemenea voința Sa umană cu cea divină, dar prima s-a supus desăvârşit celei de-a doua. Astfel, firea umană a lui Iisus Hristos s-a înălțat, s-a perfecționat, s-a îndumnezeit, fără, însă, să se transforme în fire dumnezeiască.

Teandria Bisericii, adică esența ei tainică dumnezeiască şi omenească, îşi are temeiul (originea, baza) în Sf. Treime. Înțelegem acest temei întâi a) în sensul că unitatea Bisericii sau unitatea credincioşilor sau unitatea creştină are ca model unitatea Persoanelor dumnezeieşti şi în al doilea rând b) în sensul că viața Bisericii este împletită cu viața Sf. Treimi, fiindcă prin lucrarea sfințitoare a Bisericii, prin Sf.

Taine, credincioşii dobândesc harul prin care este prezentă întreaga Sf. Treime în suflet. *„Biserica este plină de Sfânta Treime"* după **Origen**.

a) Unirea credincioşilor cu Dumnezeu în Biserică are ca urmare şi unirea lor întreolaltă. Model pentru unirea ce trebuie să se producă între oameni este unirea intratrinitară, care este totodată şi principiul lăuntric şi puterea care produce această unire între noi. Pentru ca oamenii să fie uniţi între ei, trebuie să fie uniţi cu Dumnezeu, să fie *„întru Noi"* spune Mântuitorul. Numai ridicaţi în comuniunea Sf. Treimi devin şi ei una. Restabilirea chipului lui Dumnezeu în om şi a comuniunii cu Dumnezeu a dus şi la restabilirea comuniunii între oameni. Înainte de Patimi, Mântuitorul Se roagă Tatălui pentru unirea tuturor credincioşilor în Dumnezeu: *„ca toţi să fie una* (pentru unitatea Bisericii), *după cum Tu, Părinte, întru Mine şi Eu întru Tine* (având ca model unitatea Sf. Treimi), *aşa şi aceştia în Noi să fie una"* – **Ioan 17,20-21**.

b) Cu privire la a doua afirmaţie referitoare la temeiul teandriei Bisericii, că viaţa Bisericii este împletită cu viaţa Sfintei Treimi, aceasta se referă la unirea credincioşilor cu Dumnezeu care are loc în Biserică prin împărtăşirea harului dumnezeiesc. Potrivit textului de la **Ioan 17,20-21**, între persoanele umane şi Persoanele Sf. Treimi se realizează aceeaşi unire după har care este şi între Persoanele divine, în sensul că în Biserică credinciosul se uneşte real cu Dumnezeu, se împărtăşeşte de Dumnezeire, devine dumnezeu după har (deşi unirea noastră cu Dumnezeu are loc prin har, nu este o unire după fiinţă sau după ipostas, ea însă este reală fiindcă harul divin este nedespărţit de Fiinţa divină; unde este harul, acolo este şi Dumnezeu prezent deplin cu Fiinţa Sa prin cele 3 Persoane). Iar Cel ce îi ridică pe oameni în unimea Sf. Treimi şi Cel ce coboară Sf. Treime în oameni este Hristos, Capul Bisericii, Fiul lui Dumnezeu întrupat, a doua Persoană a Sfintei Treimi, nedespărţită de Celelalte două, dar şi unită real şi ontologic prin omenitatea Sa cu noi. Hristos este puntea de legătură între oameni şi Dumnezeu.

Mântuitorul spune: *„Şi slava pe care Tu mi-ai dat-o am dat-o lor* (puterea, harul dat credincioşilor prin Sf. Euharistie), *ca ei să fie una, precum Noi una suntem: Eu întru ei şi Tu întru Mine, ca ei să fie desăvârşiţi întru unime şi să cunoască lumea că Tu M-ai trimis şi că i-ai iubit pe ei precum M-ai iubit pe Mine"* – **Ioan 17,22-23**. Astfel, prin Sf. Euharistie Fiul Se uneşte după har atât de mult cu oamenii precum este unit după Fiinţă cu Tatăl, având faţă de ei aceeaşi iubire. Şi desigur, Fiul, adunând în Sine pe oameni, în Trupul Său tainic care este Biserica, iar Tatăl, iubindu-L pe Fiul, îi iubeşte şi pe ei cu aceeaşi dragoste: *„Şi le-am făcut cunoscut numele Tău şi-l voi face cunoscut ca iubirea cu care M-ai iubit Tu să fie în ei, şi Eu întru ei"* – **Ioan 17,26**.

Datorită constituţiei Sale teandrice, Hristos rămâne unit, după firea dumnezeiască, cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt, iar după firea omenească rămâne unit cu oamenii. Dacă Fiul lui Dumnezeu n-ar fi luat trup şi nu l-ar fi îndumnezeit prin Înviere şi Înălţare, ar fi lipsit inelul de legătură între Dumnezeu şi creaţie, prin care iubirea lui Dumnezeu se revarsă peste noi, ca să ne atragă la unirea cu El în Treimea iubitoare. Această atragere a noastră în comuniunea de viaţă veşnică a Sf. Treimi

este rezultatul extinderii lui Hristos cu trupul Său îndumnezeit în umanitate prin Pogorârea Duhului Sfânt la Cincizecime. Biserica este Hristos extins cu Trupul Lui îndumnezeit în umanitate. Cei doi factori, Hristos şi credincioşii sunt atât de uniţi în Biserică, încât Hristos şi Biserica nu pot fi văzuţi unul fără celălalt.

Acestea se pot spune despre teandria Bisericii, idei exprimate de fapt în rugăciunea arhierească a Mântuitorului aşa cum am arătat.

2. Există şi un temei natural omenesc pentru comuniunea credincioşilor în Biserică, temei care se reflectă din viaţa Sf. Treimi, Dumnezeu Însuşi neputând fi doar persoană singură. Omul este de la creaţie fiinţă socială, neputând să vieţuiască singur căci el poartă în sine chipul lui Dumnezeu – **Geneză 2,18** în Sf. Treime, având astfel sădită în firea sa năzuinţa spre comuniunea cu Dumnezeu şi cu semenii. De aceea, Dumnezeu l-a creat pe Adam dual *„bărbat şi femeie"*, aceştia fiind purtători ai chipului Său, atât cei doi cât şi urmaşii lor. Pornind de la ideea că esenţa Bisericii constă în comuniunea dintre Dumnezeu şi oameni, după Sf. Părinţi, o Biserică primordială a existat încă în rai, pentru că omul era în perfectă comuniune cu Dumnezeu înainte de cădere. După căderea în păcat, Biserica este prefigurată de sinagoga iudaică – aşezământul Vechiului Legământ, *„umbra bunurilor viitoare"* – **Evrei 10,1** şi chiar în întunericul păgânesc exista *„o stearpă Biserică păgână"* cum spun cântările liturgice, ca o aspiraţie a omului către Dumnezeu.

3. Biserica în fiinţa ei este un organism teandric. Teandria fiinţială a Bisericii se constituie din întâlnirea şi unirea tainică, nepătrunsă de minte, a naturalului cu supranaturalul, a ceea ce este omenesc cu ceea ce este dumnezeiesc. Primul pas pentru extinderea vieţii treimice în umanitate l-a făcut Fiul lui Dumnezeu prin Întruparea Sa. Dar ca actualitate, ca instituţie văzută, concretă, Biserica s-a născut în lume în ziua Cincizecimii, când mai multe persoane umane au devenit locaşuri ale Duhului Sfânt, formând prima comunitate duhovnicească, născută prin lucrarea harului divin asupra celor ce au aderat liber la credinţa în Iisus Hristos şi au primit Botezul.

De aici rezultă că Biserica are o latură obiectivă, dumnezeiască, ce nu depinde de oameni, dar şi una subiectivă, omenească.

Astfel, pe de o parte, Biserica este întemeiată de Dumnezeu prin Hristos, prin Întruparea, Moartea şi Învierea Sa, adică prin întreaga Sa lucrare mântuitoare, şi se continuă tot prin lucrarea dumnezeiască ce depinde de Dumnezeu, nu de oameni. Însă Biserica se constituie şi se continuă nu numai prin lucrarea lui Dumnezeu, ci şi prin lucrarea omenească, prin aderarea şi conlucrarea personală şi liberă a oamenilor pentru a-şi însuşi roadele mântuirii obiective şi pentru a se uni în mod real cu Dumnezeu în Biserică.

Deci Biserica nu este doar instituţie divină, dar nici o simplă comuniune între oameni (întemeiată de ei înşişi pentru a cultiva un sentiment religios), ci este o realitate întemeiată de Dumnezeu în ziua Cincizecimii prin Pogorârea Duhului Sfânt, a energiilor divine, care rămân de atunci neîntrerupt între oameni. Astfel, în viaţa Bisericii există pentru totdeauna o împletire neîntreruptă, vie, organică între lucrarea harului divin şi lucrarea liberă omenească. Iar prin har întreaga Sf. Treime

Se revarsă în viața Bisericii. În existența Bisericii nu poate interveni nicio întrerupere după cuvântul Domnului: *„porțile iadului nu o vor birui"* – **Matei 16,18** și *„... iată Eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârșitul veacului"* – **Matei 28,20** (Este vorba aici de prezența lui Hristos în Biserică prin Duhul Sfânt).

4. În componența Bisericii intră și cei păcătoși pentru că Îl au în adâncul lor pe Hristos prin Botez. Cel păcătos atâta timp cât vrea să rămână în Biserică, dovedește prin aceasta oarecare credință în Hristos, ca semn al harului sălășluit în el. Adâncul inimii acestor oameni este al lui Hristos, satana lucrând doar din părțile periferice ale ființei lor. De altfel, nimeni nu poate pretinde că este fără de păcat, căci *„dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi"* – **I Ioan 1,8** și *„toți greșim în multe feluri"* – **Iacov 3,2**. Credincioșii sunt toți păcătoși, dar existența păcătoșilor în Biserică nu poate atinge sfințenia ei ființială. Ea rămâne fără pată – **Efeseni 5,27**. Sfințenia ei este dată de Hristos, Capul ei și de Duhul Sfânt Care lucrează permanent în ea.

Menirea Bisericii este tocmai aceea de a-i conduce pe cei păcătoși la mântuire. Ea este laboratorul care lucrează desăvârșirea credincioșilor ei. Hristos este în toți și așteaptă să fie descoperit de conștiința celor în care se află El (lucrându-ne mântuirea, Îl descoperim pe Hristos prezent în noi de la Botez). Iar omul devine sensibil la prezența lui Hristos prin Duhul Sfânt. Acestea sunt cele două aspecte ale Bisericii: hristologic și pnevmatologic după **V. Lossky**.

Însă păcătoșii din Biserică sunt deosebiți de cei ce nu sunt membri ai Bisericii, adică de cei ce nu acceptă învățătura Bisericii – ereticii sau schismaticii și păgânii care au cunoscut învățătura evanghelică, dar nu au crezut. Păcătoșii au posibilitatea să se îndrepte pentru că recunosc că Biserica este dreaptă și că ei sunt în greșeală (nu-și justifică teoretic păcatul), pe când ereticii și schismaticii nu mai recunosc autoritatea Bisericii ca învățătoare și îndrumătoare, ci se ridică ei deasupra Bisericii.

5. Biserica este și instituție (vezi definiția Bisericii), fiind o formă de organizare a membrilor ei, având norme de viață și organe însărcinate cu îndrumarea vieții credincioșilor potrivit poruncilor și voii lui Dumnezeu. Prin instituție se înțelege un așezământ juridic, un organism care se ocupă cu organizarea unei comunități pe baza unui ansamblu de reguli stabilite în vederea satisfacerii interesului colectiv, cum sunt: statul, Parlamentul, școala, un spital, o bancă.

Întâi, Biserica este instituție în înțeles juridic, obișnuit, datorită existenței sale pământești. Pentru că ea nu este numai viața de comuniune a oamenilor cu Dumnezeu, ci și comunitate a credincioșilor (între ei), deși unirea dintre credincioși își are temei în unirea lor cu Dumnezeu. Fiind deci și așezământ pământesc și nu doar divin, Biserica este și instituție în înțelesul simplu pentru că reglementează raporturile dintre credincioși, orânduindu-le bine viața și călăuzindu-i prin organele ierarhiei bisericești.

Dar Biserica este și instituție în înțeles mai înalt. Ea este o instituție dumnezeiască, vie, avându-L ca temei instituțional pe Hristos. Aceasta pentru că ea nu este o simplă comuniune între oameni, ci întâi este comuniune a oamenilor cu

Dumnezeu. Ca instituție dumnezeiască, ea este puterea dumnezeiască ce se pune mereu la dispoziția oamenilor prin Sf. Taine, instituite de Dumnezeu, pentru mijlocirea harului divin. De asemenea, ea are norme de viață tot de la Dumnezeu (cuprinse în Revelația supranaturală). De aceea ea este în cel mai înalt grad o instituție. Iar ca instituție în care trebuie săvârșite Tainele ca mijloace obiective ale harului, în care trebuie explicate poruncile lui Dumnezeu și păstrată învățătura Lui neschimbată, în care oamenii trebuie ajutați mereu în slăbiciunile lor, Biserica trebuie să aibă și organe speciale, însărcinate și împuternicite cu autoritate divină pentru împlinirea acestor acte.

Apoi, Biserica este instituție în înțeles înalt pentru că nu este o simplă comunitate a cărei formă și durată depinde de bunul plac al oamenilor. Ca instituție divino-umană, Biserica rămâne mereu aceeași căci ea își are normele de viață de la Dumnezeu, iar temeiul ei instituțional este Hristos (ca Întemeietor și Cap al Bisericii) Care rămâne neschimbat în bunurile pe care le oferă credincioșilor și în poruncile pe care le cere împlinite de către ei ca mijloc de desăvârșire spirituală.

Însă, în Ortodoxie, caracterul de instituție nu stă în opoziție cu caracterul ei de comunitate în iubire. Cele două nu sunt incompatibile, ci se susțin reciproc. Viața membrilor Bisericii este bazată pe principiul ascultării în iubire și în deplină libertate. Iubirea și organizarea ierarhică nu se exclud. Biserica este instituție în înțelesul în care și familia este instituție. Ea însă este o instituție total diferită de cele pământești, înființate de oameni; Biserica este o instituție în care Hristos îi îmbrățișează și îi unește pe toți, revărsând prin Sf. Taine iubirea Sa peste toți. Dacă în orice instituție pământească este promovată respectarea unor norme și a autorităților ei fără să aibă importanță vitală sentimentele personale ale membrilor ei, în Biserică, însă, potrivit învățăturii ortodoxe, iubirea este cea care îi menține pe membrii ei uniți în Dumnezeu și între ei. Rolul iubirii în Biserică este tot atât de mare ca cel al ascultării de Părinții Bisericii, prin care ascultăm de fapt de Dumnezeu. Dragostea creștină de Dumnezeu și de oameni și ascultarea de Biserică se condiționează reciproc pentru că tocmai prin caracterul ei de instituție, în Biserică este păstrată și respectată învățătura divină, deci se împlinește voia lui Dumnezeu, fiind menținută astfel unirea credincioșilor cu Dumnezeu și între ei prin iubire.

6. Biserica are un aspect văzut și altul nevăzut. Biserica este nu numai comuniune a oamenilor cu Dumnezeu, ci și comunitate a credincioșilor și instituție pentru ei în scopul bunei orânduiri a vieții lor, având o ierarhie împuternicită cu propovăduirea învățăturii lui Hristos și administrarea Sf. Taine. Sub acest aspect, Biserica este văzută. În Biserică este nevăzut Capul ei, Hristos, precum și harul divin mântuitor care lucrează permanent în ea prin Duhul Sfânt. De asemenea, unirea duhovnicească a membrilor ei cu Hristos, Capul Bisericii, este nevăzută.

Dar, ceea ce nu se poate vedea de cei necredincioși cu ochii trupești, poate fi văzut de cei credincioși cu ochii credinței. Dacă pentru necredincioși Biserica este o instituție ca oricare alta și nu are nimic nevăzut, pentru credincioși, mai ales pentru cei înaintați duhovnicește, cele nevăzute ale Bisericii devin evidente vederii lor

duhovnicești chiar dacă nu în toată profunzimea lor. Aceasta pentru că credincioșii știu că actele văzute ale Bisericii ascund acțiuni nevăzute ale harului dumnezeiesc.

7. Biserica a fost întemeiată de Hristos pentru a-i continua opera mântuitoare în lume și primește permanent putere de la Hristos, Capul ei, pentru săvârșirea întreitei Sale slujiri: învățătorească, arhierească și împărătească. În calitatea ei de Trup tainic al Domnului, fiind mereu unită cu Hristos, Capul ei, Biserica este organul infailibil (care nu poate greși, perfect) de mântuire și sfințire a credincioșilor. Ea posedă această însușire a infailibilității datorită asistenței permanente a Duhului Sfânt, prin Care Hristos este prezent în ea până la sfârșitul veacurilor. Iar Duhul Sfânt e *„Duhul Adevărului"* Care învață *„tot adevărul"* – **Ioan 16,13**. De aceea, ea este *„Biserica Dumnezeului celui viu, stâlp și temelie a adevărului"* – **I Timotei 3,15**.

Legat de infailibilitatea Bisericii, Sf. Părinți au afirmat că în afara Bisericii nu există mântuire: *„Extra Ecclesiam nulla sallus"*. Această expresie trebuie înțeleasă în sensul că Biserica este organul ordinar (obișnuit) și sigur al mântuirii pentru cel ce trăiește în conformitate cu învățătura ei. Dar de aici nu urmează că toți cei din afara Bisericii se pierd fără deosebire pentru că *„Vântul suflă unde vrea"* spune Mântuitorul la **Ioan 3,8**, referindu-se aici la lucrarea Sf. Duh în lume. Însă aceasta ține de judecățile tainice ale lui Dumnezeu, Care singur cunoaște sufletul fiecăruia.

8. Biserica, odată întemeiată, rămâne pentru totdeauna; ea intră în veșnicie împreună cu Capul ei, Hristos, și cu membrii ei, pentru că ea este chiar viața de comuniune veșnică și fericită a credincioșilor cu Hristos. Acum Biserica se află în două stadii sau stări. Aici pe pământ, în stare de luptă cu ispitele, cu păcatul – Biserica luptătoare – iar în cer, în stare de biruință, într-o stare definitivă de har – Biserica triumfătoare. Dar nu sunt două Biserici, ci două stări ale aceleiași Biserici. Legătura dintre ele este de iubire și se manifestă printr-un neîncetat schimb de bunuri duhovnicești.

Însușirile Bisericii

1. Unitatea Bisericii în înțeles de a) unică și b) unitară

a) Biserica este una singură în ființa sa, ca Trup al lui Hristos, având un singur Cap. În esența ei, fiind viața de comuniune a oamenilor cu Dumnezeu, Biserica nu poate fi decât una;

b) Cum recunoaștem adevărata Biserică? Criteriile și temelia unității Bisericii sunt: unitatea de credință și unitatea de conducere. Singura Biserică adevărată este Biserica Ortodoxă.

2. Sfințenia Bisericii e ființială, fiind dată de prezența lui Hristos și a Duhului Sfânt în ea. Biserica este laboratorul de sfințire a credniciosilor;

3. Sobornicitatea Bisericii în sens extensiv şi intensiv. În sens intensiv, aceasta arată valoarea universală absolută a Bisericii în esenţa ei, numai în ea fiind împărtăşit şi trăit adevărul dumnezeiesc;
4. Apostolicitatea Bisericii cu cele trei componente principale.

Simbolul credinţei mărturiseşte despre patru însuşiri sau atribute ale Bisericii adevărate: unitatea, sfinţenia, sobornicitatea sau catolicitatea (universalitatea) şi apostolicitatea.

1. Unitatea. Biserica este una în dublu înţeles de a) unică şi b) unitară. **a)** Biserica este una singură – Biserica lui Hristos – după fiinţa sa, fiind Trupul tainic al lui Hristos, El Însuşi anunţând Apostolilor Săi: *„Pe această piatră voi zidi Biserica Mea"* – **Matei 16,18**, ceea ce înseamnă că Hristos va întemeia o singură, unică Biserică. Pluralul cuvântului „biserică" nu se referă la fiinţa Bisericii, ci la elemente exterioare ale ei de ordin istoric (astfel avem mai multe Biserici: Biserica veche, medievală etc.), de ordin geografic (Biserica răsăriteană, apuseană, romană – nu cea catolică, greacă, rusă etc.), la unele datini şi forme de manifestare ce ţin de specificul naţional (limba cultică) precum şi la locaşuri diferite de cult.

Biserica este una pentru că Unul este Iisus Hristos, Capul şi Întemeietorul ei, Unul este Duhul Sfânt sălăşluit în ea şi Unul este Dumnezeu cel în Sf. Treime cea deofiinţă, deci şi viaţa de comuniune a oamenilor cu Dumnezeu, care constituie Biserica în esenţa ei, nu poate fi decât una. Ideea existenţei mai multor vieţi de comuniune cu Dumnezeu este absurdă căci ar presupune o anumită opoziţie între ele (datorită deosebirilor), ceea ce ar însemna şi o opoziţie reală în Dumnezeu Însuşi.

Unitatea fiinţială a Bisericii este extensiune a vieţii dumnezeieşti. Model pentru unitatea Bisericii este unitatea Sf. Treimi. După cum Dumnezeu este Unul în Fiinţă aşa şi Biserica este una după fiinţa sa. Biserica este extensiunea socială a lui Hristos cel înviat, este Trupul Lui cel tainic, deci este una singură: *„Este un singur trup şi un singur Duh, precum şi chemaţi aţi fost într-o singură nădejde; este un Domn, o credinţă, un Botez, un Dumnezeu şi Tatăl tuturor, Care este peste toate şi în voi toţi"* – **Efeseni 4,4-6** şi *„Au doar S-a împărţit Hristos?"* – **I Corinteni 1,13**.

Unitatea Bisericii se exprimă în unitatea de credinţă precum şi în conducerea ei. Aceste două elemente constituie criteriul şi temelia unităţii Bisericii. Unitatea în credinţă înseamnă mărturisirea aceleiaşi învăţături de credinţă de toţi credincioşii şi de toate Bisericile locale. Aceasta este legătura care îi uneşte pe membrii adevăratei Biserici cu Mântuitorul Hristos şi pe toţi credincioşii între ei, indiferent de loc şi de timp (mărturisirea adevăratei credinţe păstrate de la Apostoli şi Mântuitorul nealterată are loc numai în Biserica noastră Ortodoxă).

Observatie: Fără mărturisirea aceleiaşi credinţe nu poate avea loc unirea Bisericii Ortodoxe cu aşa-zisele „Biserici surori" şi nici nu pot fi săvârşite Sf. Taine în comun. De altfel, fără mărturisirea adevăratei credinţe, Sf. Taine nu sunt valabile pentru că Biserica nu este adevărată (nu este zidită pe temelia Apostolilor conform **Efeseni 2,20**, adică pe credinţa şi învăţătura primită de la ei). Canonul 46 Apostolic: *„Poruncim ca orice episcop sau preot care acceptă vreun botez al ereticilor sau*

vreo jertfă de-a lor să fie caterisit". Dacă potrivit acestui canon, nici botezul lor nu este valabil, cu atât mai puţin celelalte Taine care nu pot fi săvârşite decât de slujitorii hirotoniţi (**obs.**).

Iar unitatea în conducere se manifestă prin supunerea credincioşilor aceleiaşi conduceri ierarhice (patriarhii sunt în consens unii cu alţii doctrinar, canonic, administrativ, adică se orientează în activitatea lor după aceleaşi canoane, principii administrative şi mărturisesc aceleaşi dogme).

Sf. Părinţi: Ignatie Teoforul, Irineu, Ciprian, fer. Augustin au îndemnat adesea pe creştini să păstreze unitatea Bisericii.

b) În interiorul ei, Biserica cea una se manifestă ca unitară. Această unitate înseamnă întâi o unitate de viaţă, în baza căreia fiecare membru se simte una cu ceilalţi, ca trăind în acelaşi Trup tainic al Domnului, având aceeaşi credinţă, aceleaşi tradiţii, aceleaşi bunuri spirituale. În baza acestei unităţi de viaţă, Biserica este unitară şi în organizarea ei. Dar Biserica Ortodoxă nu merge în această privinţă până la uniformitatea absolută şi până la centralizarea întregii puteri administrative în mâinile unui singur conducător văzut, ca în catolicism. Biserica Ortodoxă înţelege unitatea ei ca o unitate armonioasă, simfonică a vieţii creştine în general, o unitate ce se împacă cu libertatea şi cu deosebirile specificului naţional. Biserica Ortodoxă este condusă de organe ierarhice distincte în diferitele părţi ale ei, egali între ei, care sunt în legătură canonică, păstrând unitatea doctrinară şi sacramentală. Astfel ea se prezintă în diferite state în forma unor Biserici autocefale respectându-se specificul naţional al fiecărui popor.

Dintre teologii zilelor noastre, **Homiakov** vorbeşte cel mai clar despre această trăsătură esenţială a Bisericii – unitatea ei: *„Ştim că atunci când unul din noi cade, cade singur; dar de mântuit, nu se mântuieşte nimeni singur. Cine va fi mântuit, va fi mântuit în Biserică, ca un mădular al ei, în unire cu ceilalţi credincioşi... Dacă cineva crede, se găseşte în obştea credinţei. Se roagă cineva? Este în obştea rugăciunii. Dacă renunţi la obşte, mori, nu mai eşti mădular al ei. Sângele Bisericii este rugăciunea pentru ceilalţi"*.

Deci, dacă Biserica nu poate fi decât una singură, care este adevărata Biserică dintre cele trei aşa-zise „Biserici surori"? Biserica cea una, unică şi unitară, păstrătoare şi propovăduitoare a adevărului revelat nealterat, fără adaosuri şi fără omisiuni, aşa cum o dovedeşte întreaga sa istorie, este Biserica Ortodoxă dreptmăritoare. Aşadar, numirea dată celorlalte două de *„Biserici surori"* este improprie.

2. **Sfinţenia Bisericii** este sfinţenia lui Hristos Însuşi, întrucât ea este trupul Lui tainic, nedespărţit niciodată de Capul ei. Ea este sfântă şi prin Duhul Sfânt Care sălăşluieşte permanent în ea; prin care se împărtăşeşte credincioşilor harul sfinţitor. O dovadă sigură a sfinţeniei Bisericii este lucrarea ei care este tocmai aceea de sfinţire a membrilor ei; ea este laboratorul de curăţire şi sfinţire a credincioşilor. Căci dacă n-ar fi sfântă în fiinţa ei, n-ar putea sfinţi prin puterea şi mijloacele pe care le posedă adică prin Sf. Taine. Iar faptul că Biserica a dat şi dă nenumăraţi sfinţi este de asemenea evident.

Deci Biserica este sfântă pentru că sfânt este întemeietorul şi Capul ei, Hristos, şi sfânt este Duhul Care sălăşluieşte în ea; este sfântă pentru că ea posedă mijloacele de mântuire şi sfinţire a credincioşilor: Sf. Taine; este sfântă pentru că sfânt este scopul pe care ea îl urmăreşte: mântuirea şi sfinţirea credincioşilor.

Prezenţa păcătoşilor în Biserică şi, de fapt, nimeni pe pământ nu este fără de păcat (*„Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înşine şi adevărul nu este întru noi"* – **I Ioan 1,8**) nu pătează sfinţenia Bisericii, căci sfinţenia ei este fiinţială şi este dată de prezenţa nîntreruptă în ea a harului dumnezeiesc. Sfinţenia Bisericii nu rezultă din sfinţenia membrilor ei, ci credincioşii îşi trag sfinţenia din fiinţa Bisericii. Biserica este baia care curăţă păcatele oamenilor fără să se murdărească ea însăşi.

Pe de altă parte, toţi membrii Bisericii se deosebesc de ceilalţi pentru că sunt sfinţiţi; ei se pot numi sfinţi potrivit Sf. Scripturi: **II Corinteni 1,1; Filipeni 1,1**, pentru că poartă în adâncul fiinţei lor harul Botezului, chiar dacă nu-l fac eficace prin lucrarea lor, însă le rămâne mereu deschisă calea spre sfinţire actuală prin pocăinţă. Despre sfinţenia Bisericii ne spune Sf. Scriptură: *„Hristos a iubit Biserica şi S-a dat pe Sine pentru ea ca să o sfinţească, curăţind-o prin baia apei prin cuvânt şi ca să o înfăţişeze Sieşi Biserică sfinţită, neavând pată sau zbârcitură, ori altceva de acest fel, ci ca să fie sfântă şi fără prihană"* – **Efeseni 5,25-27**.

Lectură: D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.269-270.

3. Sobornicitatea sau catolicitatea (universalitatea)

Această calitate a Bisericii arată că ea este un întreg unitar, viu şi activ, peste tot pământul unde s-a răspândit creştinismul. Sobornicitatea Bisericii este implicată în unitatea ei. În afirmaţia că Biserica este una şi aceeaşi pretutindeni (fiind unică şi unitară) este implicat şi caracterul ei universal, adică ideea că există o singură Biserică a întregii lumi – Biserica universală. Uneori se numesc universale sau catolice şi unele Biserici locale (în antichitate Biserica din Smirna în scrisorile Sf. Ignatie). Prin aceasta se exprimă unitatea şi identitatea lor de credinţă cu Biserica universală, adică ortodoxia lor.

Sobornicitatea Bisericii are două aspecte: extensiv şi intensiv.

Primul aspect arată întinderea spaţială a Bisericii pe întreg pământul. În înţeles extensiv, Biserica este universală întrucât este destinată tuturor popoarelor, nu numai unui popor ales, ca sinagoga iudaică.

În înţeles intensiv, universalitatea Bisericii indică valoarea universală a credinţei adevăratei Biserici (cea ortodoxă), spre deosebire de erezie care are existenţă locală şi trecătoare. Universalitatea în acest sens exprimă ideea că Biserica rămâne în tot timpul şi în tot locul aceeaşi, adică neschimbată şi unitară, nefiind biruită de nicio grupare străină ei cum este erezia. Aceasta pentru că, de fapt, în Biserică este înţeles şi trăit adevărul dumnezeiesc care este unul singur. Numai în Biserică, membrii ei trăiesc în adevăr.

Adevărul aparţine Bisericii întregi pentru că nu se descoperă totdeauna inşilor singuratici, ci numai Bisericii în plinătatea ei. (patriarhii au mai greşit, au căzut în erezii, dar niciodată Biserica în plinătatea ei). Biserica este *„stâlpul şi*

temelia adevărului" – **I Timotei 3,15** pentru că Hristos, Capul ei, este Adevărul absolut – **Ioan 14,6**, iar Duhul Sfânt, permanent activ în Biserică, este Duhul Adevărului şi Cel Care ne călăuzeşte la tot Adevărul – **Ioan 16,13**.

Sobornicitatea Bisericii în sens intensiv arată, deci, valoarea universală, absolută a Bisericii în esenţa ei, puterea ei interioară rezultată din prezenţa lui Hristos în ea, de a păzi neatinsă învăţătura de credinţă şi de a păstra legătura strânsă şi neîntreruptă dintre Bisericile locale prin unitatea de învăţătură, cult, conducere şi organizare. Biserica este viaţa de comuniune a oamenilor cu Dumnezeu, iar această comuniune este una şi neschimbată, aşa cum a fost aşezată de Mântuitorul Hristos prin Sf. Taine şi învăţătura Sa, neputând fi atinsă de niciun atac sectar. Sf. Părinţi au văzut în sobornicitatea Bisericii chiar imitarea modului de existenţă perihoretic al Persoanelor Sf. Treimi: *„Creştinismul este o imitare a firii dumnezeieşti"* spune **Sf. Grigorie de Nyssa**.

Teologul bulgar **Stefan Zankov** observă că termenul grecesc folosit în Crez - καθόλος - înseamnă un întreg ce nu se schimbă în fiinţa lui prin împărţire, ca de exemplu, focul, oceanul, aerul. Deci atributul de catolic – sobornicesc – din Crez arată că Biserica este un întreg care rămâne neschimbată în fiinţa ei, deşi este răspândită pe tot pământul (şi împărţită în Biserici locale). Ea este un întreg care şi în cea mai mică parte păstrează aceeaşi fiinţă (ca şi Sf. Euharistie). În Biserică totul cuprinde partea şi partea cuprinde plinătatea totului, adică plinătatea întregului nu este o sumă de părţi, fiecare având aceeaşi plinătate ca şi întregul. Aceasta e valabilă pentru Bisericile locale, dar şi pentru fiecare credincios. Astfel, credinciosul singuratic poate fi asemenea în sfinţenie cu întreaga Biserică în măsura în care primeşte darurile Aceluiaşi Duh Sfânt Care o însufleţeşte şi pe ea. După cum orice om este universul în mic – microcosmos – tot aşa orice credincios este Biserica în mic – microtheos. Astfel, după Zankov, Biserica este o plenitudine (pluralitate, comunitate) sfântă într-o unitate desăvârşită, sau o sfântă comuniune generală ce cuprinde toate Bisericile de pe pământ care mărturisesc aceeaşi credinţă.

Această comuniune universală rezultă din prezenţa unificatoare a lui Hristos în Biserică prin Duhul Sfânt. Hristos este în acelaşi timp prezent în fiecare membru al Bisericii şi în toţi, adică în întreg Trupul Său, făcându-i pe toţi părţi organice, mădulare ale Bisericii celei una. Astfel Biserica adevărată, fiind în fiinţa ei Trupul tainic al Domnului, aceasta înseamnă că toţi credincioşii ei trăiesc într-o comuniune sufletească prin împărtăşire de acelaşi Har dumnezeiesc primit prin Iisus Hristos. Această comuniune (κοινονία) a dreptcredincioşilor uniţi în Hristos prin iubire formează fiinţa Bisericii.

Text facultativ: În Ortodoxie, sobornicitatea se mai poate numi solidaritate, simfonie, sinteză. Homiakov o numeşte *„unanimitate în libertate"*. Aceste denumiri arată unirea strânsă dintre membrii Bisericii, care prin dezvoltarea darurilor lor fireşti şi supranaturale, deşi deosebite, formează o unică viaţă organică în Duhul Sfânt.

Spre deosebire de catolicitatea extensivă, exterioară, spaţială, afirmată în Apus, în Răsărit se afirmă mai ales această catolicitate lăuntrică, spirituală, intensivă

prin care se exprimă comuniunea frăţească a tuturor în Hristos, fiind legaţi şi întăriţi în această comuniune prin puterea dragostei şi prin hristocentrism. Toţi membrii Bisericii Ortodoxe participă activ la viaţa Bisericii, formând împreună nevăzut Trupul tainic al Domnului.

Sf. Ignatie al Antiohiei în Epistola către Smirna scrie: *„Aşa cum în Euharistie Hristos este de faţă întreg, tot astfel, fiecare comunitate bisericească este plinătatea absolută a Trupului lui Hristos; acolo unde este Iisus Hristos, acolo este Biserica universală"*. Reiese de aici că Biserica întreagă Îl are pe Hristos întreg cu toate darurile Sale mântuitoare şi îndumnezeitoare, precum şi fiecare Biserică locală şi fiecare credincios Îl are, cu condiţia să fie sănătoase şi depline şi mereu în comuniune cu întreaga Biserică – cea universală.

Spre deosebire de raporturile externe, juridice înfiinţate de catolici şi de individualismul promovat de protestanţi (omul se mântuieşte singur, nu în Biserică) numai Biserica Ortodoxă realizează o comuniune perfectă între membrii ei. Aceştia nu stau ca persoane singulare în Biserică, ci se află într-o pluralitate organică legaţi fiind prin aceeaşi iubire dumnezeiască în Hristos (Extras din studiile eclesiologice) - **fac.**

Atributul sobornicităţii se referă şi la faptul că Biserica adevărată, cea una, stă pe temelia soboarelor, adică a sinoadelor ecumenice. Numai Biserica Ortodoxă este continuatoarea Bisericii universale, fiind singura care păstrează nealterată învăţătura şi Tradiţia apostolică.

De altfel şi în prezent, Bisericile naţionale Ortodoxe se conduc după principiul sobornicităţii sau sinodalităţii, autoritatea supremă de conducere în Biserica Ortodoxă fiind sinodul.

4. Apostolicitatea. Această însuşire exprimată de Simbolul credinţei arată că Biserica este întemeiată de Iisus Hristos şi aşezată pe temelia Apostolilor, după mărturia Sf. Scripturi care arată că Biserica este zidită *„pe temelia Apostolilor şi a proorocilor, piatra cea din capul unghiului fiind Însuşi Iisus Hristos"* – **Efeseni 2,20**.

Hristos îi uneşte pe Apostoli prin credinţa şi învăţătura lor despre El, făcându-i temelie pentru clădirea spirituală care este Biserica. Ea este cetatea al cărei zid are *„12 pietre de temelie şi în ele, 12 nume, ale celor 12 Apostoli ai Mielului"* (**Apocalipsă 21,14**). Apostolii sunt *„stâlpii Bisericii"* – **Galateni 2,9**, dar Hristos este piatra cea vie din capul unghiului, adică Cel Care susţine totul şi *„nimeni nu poate să pună altă temelie decât cea odată pusă care este Iisus Hristos"* – **I Corinteni 3,11**.

Apostolicitatea Bisericii are trei componente principale: Biserica apostolică este, în primul rând, întemeiată pe credinţa şi mărturia Apostolilor despre Învierea lui Hristos, apoi pe învăţătura dumnezeiască primită de ei de la Mântuitorul, şi care este păstrată întreagă şi nealterată de Biserica adevărată şi în al treilea rând, Biserica este întemeiată şi pe succesiunea apostolică neîntreruptă.

Deci apostolicitatea este însuşirea specifică şi esenţială a Bisericii Ortodoxe care o deosebeşte de celelalte Biserici creştine. Numai Biserica Ortodoxă a păstrat şi

a transmis cu sfințenie Tradiția apostolică integrală, fără să schimbe sau să omită nimic din învățătura scrisă și orală a Apostolilor, respectând porunca acestora: *„Fraților, stați neclintiți și țineți predaniile pe care le-ați învățat, fie prin cuvânt, fie prin epistola noastră”* – **II Tesaloniceni 2,15**. Păstrarea învățăturii apostolice este esențială în Biserică pentru că lor li s-a încredințat misiunea propovăduirii Evangheliei de către Mântuitorul: *„Mergeți în toată lumea și propovăduiți Evanghelia la toată făptura”* – **Marcu 16,15** sau **Matei 28,19-20**. Aceasta pentru că ei își însușiseră adevărul dumnezeiesc mântuitor de la Mântuitorul.

Apostolicitatea Bisericii se manifestă și în succesiunea apostolică neîntreruptă a ierarhiei bisericești potrivit căreia harul episcopatului se transmite neîntrerupt de la Apostoli prin șirul episcopilor canonici până în timpurile noastre și în continuare până la sfârșitul lumii. Succesiunea apostolică vine din trecut, de la Apostoli, dar harul vine de fiecare dată de sus, de la Hristos Însuși, fiindcă rolul succesiunii apostolice este cel de a asigura de-a lungul veacurilor aceeași prezență a lui Hristos în Biserică. Succesiunea înseamnă că Același Hristos, Care a lucrat începând de la Apostoli în toți episcopii de până acum, lucrează prin mijlocirea rugăciunilor episcopilor care hirotonesc și asupra noului hirotonit și va lucra și prin Tainele ce le va săvârși el ca episcop.

Există astfel în Biserică, începând de la Apostoli, o transmisiune externă a învățăturii revelate și o transmisiune internă a harului ierarhiei, strâns legate între ele. Episcopii sunt responsabili în fiecare eparhie de păstrarea intactă a învățăturii apostolice pe care o încredințează preoților prin pregătirea teologică adecvată. Iar misiunea aceasta se transmite de la ierarhi la ierarhi deodată cu transmiterea harului Preoției, căci la Hirotonie, episcopul dă întâi mărturie înaintea episcopilor hirotonisitori că și-a însușit și că va propovădui aceeași învățătură apostolică pe care au propovăduit-o și ei. Iar principala atribuție a episcopului este de a supraveghea propovăduirea corectă a adevărului dumnezeiesc. De aceea este îndreptățită afirmația unor Sf. Părinți ca: Irineu, Ciprian, fer. Ieronim, care consideră succesiunea apostolică asemenea unei conducte prin care curge învățătura apostolică, aceasta fiind trăsătura distinctivă a Bisericii adevărate față de cele eretice sau schismatice.

Observatie. În mod clar, catolicii și protestanții nu se pot nici măcar numi creștini potrivit învățăturii Sf. Iustin Popovici (vezi anexa 10), numele de creștin purtându-l doar cel ce s-a botezat și crede în Iisus Hristos și în învățătura Sa cuprinsă în Sf. Evanghelii și propovăduită de Sf. Biserică. Ei, însă, nu se pot numi așa pentru că, neavând credința adevărată, nu au Duhul Sfânt; pentru că, deși vorbesc în numele lui Hristos, ei propovăduiesc altă învățătură decât cea adusă de Hristos, și astfel ei, de fapt, se leapădă de Hristos Adevărul, promovându-și părerile lor personale greșite (**obs.**).

Vezi Anexa 7: *„Primejdia mărturisirii”* de Sf. Iustin Popovici.

Membrii Bisericii: clerul şi credincioşii.
Ierarhia bisericească

1. Biserica, fiind instituție divino-umană întemeiată de Mântuitorul pentru a-l continua întreita Sa operă mântuitoare, este înzestrată cu organe speciale pentru împlinirea acestei meniri;
2. Ierarhia bisericească este o componentă esențială a Bisericii adevărate. Totuşi, slujitorii hirotoniți ai Bisericii sunt doar organe văzute ale lui Hristos, singurul Arhiereu etern şi desăvârşit;
3. Existența ierarhiei bisericeşti îşi are temei în alegerea celor 12 Apostoli de Mântuitorul şi în transmiterea puterii Preoției prin Taina Hirotoniei de către Apostoli, urmaşilor lor;
4. Temeiuri revelaționale despre existența ierarhiei de la început în Biserică;
5. Distincția care a existat totdeauna între treptele ierarhiei bisericeşti în ciuda confuziei de numiri;
6. Episcopul – puterea şi atribuțiile sale;
7. Autoritatea supremă în Biserica universală – sinodul ecumenic;
8. Despre asistența Duhului Sfânt în sinodul ecumenic;
9. Despre puterea episcopilor în sinodul ecumenic;
10. Pentru ca hotărârile unui sinod ecumenic să fie valabile şi sinodul să fie recunoscut ca atare, acesta trebuie să exprime gândirea Bisericii întregi, urmând tradiția şi credința ei.;
11. Episcopii sunt asistați de Duhul Sfânt în sinodul ecumenic, dar Acesta nu lucrează forțat asupra lor;
12. Deosebiri confesionale;
13. Rolul laicatului în Biserică.

1. Biserica este instituția întemeiată de Mântuitorul pentru a-l continua opera Sa prin împlinirea întreitei Sale slujiri: învățătorească, arhierească şi împărătească, propovăduind adevărul Evangheliei nealterat, sfințindu-i pe credincioşi prin Sf. Taine şi conducându-i pe calea mântuirii. Pentru împlinirea acestei meniri, Biserica trebuie să aibă organe speciale însărcinate şi împuternicite cu autoritate divină. Astfel, în Biserică, au existat de la început, chiar din ziua Cincizecimii, două categorii de membri: cler şi popor, ierarhie bisericească şi laici sau mireni: Apostolii, asupra cărora S-a pogorât Duhul Sfânt în chip de limbi de foc şi au primit deplin puterea Duhului Sfânt şi restul credincioşilor care s-au adăugat lor, fiind pătrunşi la inimă de puterea Duhului, care s-au convertit şi botezat primind darul Sf. Duh prin mijlocirea Sf. Apostoli – **F.A. cap.2**.

2. Ierarhia bisericească este o componentă esențială a Bisericii adevărate. Episcopii, preoții şi diaconii sunt investiți cu puterea Preoției treptei respective de Însuşi Hristos prin Taina Hirotoniei, instituită de El după Înviere – **Ioan 20,21-23**.

Ei îşi împlinesc misiunea în Biserică tot prin puterea lui Hristos. Slujitorii celor trei trepte ierarhice sunt organe văzute ale Preotului nevăzut Hristos, prin care El Însuşi împlineşte neîntrerupt în Biserică întreita Sa slujire de Arhiereu, Învăţător şi Împărat. Aceştia sunt doar instrumente ale harului divin, „iconomi ai tainelor lui Dumnezeu" – **I Corinteni 4,1**, adevăratul săvârşitor al oricărei lucrări sfinte în Biserică fiind Hristos – Arhiereul desăvârşit şi veşnic.

Ierarhia bisericească aparţine fiinţial Bisericii, fără aceasta, Biserica neputând să existe: *„Dacă ar înceta Hirotonia, ar înceta toate Tainele, afară de Botez şi neamul omenesc ar fi rupt din har"* după **Homiakov**. Tocmai datorită Preoţiei sacramentale sau harice, Biserica este o comunitate sacramentală căci are organe sfinţite pentru lucrarea ei mântuitoare.

3. Necesitatea ierarhiei bisericeşti este arătată de Mântuitorul Hristos pentru că de la începutul activităţii Sale publice, El a ales pe cei 12 Apostoli şi mai târziu pe cei 70 de ucenici, pe care i-a deosebit de mulţime şi i-a pregătit în mod special pentru a-i fi colaboratori şi urmaşi în vestirea Evangheliei, în săvârşirea actelor sfinţitoare şi călăuzirea credincioşilor la mântuire.

Cei 12 Apostoli, după ce au primit deplin puterea Duhului Sfânt la Cincizecime aşa cum li se făgăduise (**Luca 24,49**) au împărtăşit puterea sacerdotală (preoţească) şi altora, hirotonind episcopi, preoţi şi diaconi pentru a satisface nevoile comunităţii creştine şi a-i lăsa urmaşi în slujirea apostolească.

Aşadar cei 12 Apostoli au fost primii înainte stătători ai Bisericii chemaţi direct şi personal de Mântuitorul; după ei, pe o treaptă mai jos, cei 70 de ucenici, iar după aceştia, a urmat treapta diaconilor.

Apostolatul, posedând plenitudinea harului preoţiei precum şi unele harisme extraordinare necesare fazei de început a Bisericii creştine, nu s-a transmis mai departe. Dar Apostolii au transmis urmaşilor lor harul Preoţiei, hirotonind episcopi, preoţi şi diaconi. Episcopii, ca cei ce posedă plenitudinea harului, adică puterea întregii slujiri mântuitoare în Biserică, sunt socotiţi urmaşii direcţi ai Apostolilor, iar preoţii sunt urmaşii celor 70 de ucenici ai Domnului.

4. Cele trei trepte ierarhice au existat de la început în Biserică. Despre aceasta ne dau mărturii clare atât Sf. Scriptură cât şi Sf. Tradiţie. În Sf. Scriptură, existenţa celor trei trepte este arătată clar la **F.A. 14,23**; **I Timotei 3,2-6**; **Tit 1,5-7**; **I Timotei 5,17 si 5,22**; **F.A. 6,5-6**; **I Timotei 3,8**. Aceasta este adeverită şi de scrierile Sf. Părinţi, începând cu Părinţii apostolici. Astfel, **sf. Clement Romanul** face distincţie între masa laicilor şi clerul sfinţit; **sf. Ignatie Teoforul**, de asemenea, şi afirmă în plus, că fără ierarhie Biserica nu există; **sf. Policarp la Smirnei** îi îndeamnă pe creştini să se supună preoţilor şi diaconilor ca lui Dumnezeu.

Cu timpul pentru fiecare treaptă ierarhică s-au creat anumite distincţii, grade de drept bisericesc uman (din partea comunităţii), iar nu divin (nu diferă ca putere harică). Aceste numiri sunt conferite prin hirotesie care se săvârşeşte totdeauna în afara sf. altar spre deosebire de hirotonie care are loc numai în sf. altar. Aceste grade sunt numai de ordin administrativ, ele nu conferă celui în cauză vreo putere sacramentală (harică) deosebită (sacramental = referitor la Tainele Bisericii).

5. În Biserica primară numirile de episcop și presbiter se acordau atât episcopilor cât și preoților. Această confuzie de numiri se datora înțelesului acestor termeni care se potriveau ambelor trepte ierarhice. Pentru că atât preotul cât și episcopul erau „bătrâni" (dacă nu cu vârsta, mai ales cu înțelepciunea, adică *presbíteros*); și totodată „supraveghetori" (*epíscopos*) ai credincioșilor.

Însă cu toate că se făcea confuzie de numiri, niciodată nu a existat confuzie între aceste trepte, fiecare având funcțiile și atribuțiile ei bine stabilite. Totdeauna treapta episcopilor era distinctă de celelalte două trepte, episcopii având exclusiv misiunea de a alege și hirotoni preoți și a-i supraveghea în activitatea lor.

6. Episcopul, fiind pe cea mai înaltă treaptă ierarhică, este întâi stătător al Bisericii din eparhia sa; el posedă putere sfințitoare deplină, săvârșind toate Tainele și supraveghează propovăduirea corectă a învățăturii dumnezeiești, având întreaga autoritate în materie de disciplină și organizare în eparhia sa. Dar trebuie remarcat că episcopul nu își împlinește misiunea izolat, ci el se află totdeauna în legătură doctrinară și canonică cu ceilalți episcopi.

7. Întrucât o Biserică autocefală este constituită din mai multe eparhii care au în frunte un episcop, aceștia având putere harică egală între ei, autoritatea cea mai înaltă într-o Biserică națională o deține sinodul episcopilor acelei Biserici, iar prin extindere, autoritatea supremă în Biserica universală aparține sinodului ecumenic. Totalitatea episcopilor întruniți în sinod, direct sau prin reprezentanți se numește sinod ecumenic. Atunci când acesta nu se întrunește, în fruntea Bisericii stă totalitatea episcopilor, care conduc Biserica rămânând în permanent acord, chiar dacă spațial nu se întrunesc la un loc. Este vorba de *consensus Ecclesiae dispersae* care are autoritate egală cu a sinodului ecumenic. Astfel, Biserica a luat hotărâri valabile, dogmatice și canonice, chiar lipsită de sinoadele ecumenice, timp de peste 1000 de ani, prin consensul Bisericii de pretutindeni. De exemplu, în secolul al XIV-lea în disputa isihastă, doctrina isihastă a fost adoptată ca doctrină oficială a Bisericii Ortodoxe; în secolul al XVII-lea cu privire la numărul Sf. Taine etc.

Așadar, autoritatea supremă într-o Biserică națională este sinodul episcopilor acelei Biserici, iar în Biserica universală – sinodul ecumenic. Sinodul ecumenic este cel ce păstrează Tradiția apostolică, definește dogmele și le proclamă în unire, în armonie cu Biserica, adică cu tradiția și credința ei așa cum sunt păstrate de ea de la început. Sinoadele locale sau naționale reprezintă autoritatea supremă pentru Biserica respectivă, numai întrucât sunt paznicii, apărătorii dreptei credințe, putând să sancționeze pe cei ce se abat de la ea, clerici sau mireni. Am învățat, de asemenea, că infailibilitatea este atributul Bisericii întregi, ea fiind *„stâlpul și temelia adevărului"* – **I Timotei 3,15**. **Care este deosebirea dintre cele două afirmații? Ce înțelegem prin autoritatea supremă deținută de sinodul ecumenic?** Deși Biserica este infailibilă în totalitatea ei, ca deținătoarea adevărului dumnezeiesc, așa cum l-a așezat de la început Duhul Sfânt în ea prin Revelația supranaturală, totuși organul special prin care se exprimă această infailibilitate este sinodul ecumenic, adică numai sinodul ecumenic poate lua hotărâri cu privire la

credință, morală, deci privind viața Bisericii în general, hotărâri care devin valabile și obligatorii pentru toți membrii ei.

Prin infailibilitatea Bisericii se înțelege luminarea din partea Duhului Sfânt, acțiunea Lui călăuzitoare în activitatea ei prin care o ferește de greșeli în explicarea și păzirea adevărurilor dumnezeiești cuprinse în Revelația supranaturală. Prin aceasta Biserica este infailibilă pentru că în ea este înțeles și trăit adevărul revelat, ea este stâlpul și temelia adevărului. Biserica se mișcă permanent în interiorul Revelației supranaturale, se orientează mereu după Sf. Scriptură și Sf. Tradiție. În Biserică, Cuvântul lui Dumnezeu devine mereu viu și actual, lucrător în sufletele credincioșilor, prin imnele și actele liturgice care cuprind texte scripturistice și actualizează momente din istoria mântuirii. Sf. Tradiție este însăși viața Bisericii, fiind datinile, rânduielile Bisericii transmise de la Sf. Apostoli. Fără Sf. Tradiție, Biserica nu poate exista pentru că Sf. Tradiție este chiar viața Bisericii în Duhul Sfânt, este lucrarea Duhului Sfânt în Biserică. Dar nici Sf. Tradiție nu poate exista fără Biserică pentru că nu s-ar transmite mai departe altor generații de credincioși dacă n-ar fi trăită de Biserică. În felul acesta se păstrează adevărul dumnezeiesc în Biserică.

Biserica este infailibilă, deci, în totalitatea ei, dar organul special prin care se exprimă infailibilitatea ei este sinodul ecumenic. Totalitatea episcopilor întruniți în sinodul ecumenic sunt asistați în hotărârile lor de Duhul Sfânt, ceea ce se exprimă prin formula folosită încă de la sinodul apostolic: *„părutu-s-a Duhului Sfânt și nouă"* – **F.A. 15,28**.

8. Care este lucrarea Duhului Sfânt în sinodul ecumenic? Prezența și lucrarea Duhului Sfânt în sinoadele ecumenice nu înseamnă descoperirea de noi adevăruri mântuitoare căci aceasta ar însemna o continuare a Revelației supranaturale încheiate în Iisus Hristos. Ci Duhul Sfânt îi asistă pe membrii sinodali în precizarea, explicarea și, dacă este absolut necesar în noi formulări ale adevărului revelat mântuitor care se găsește în Biserică, unde l-a așezat Duhul Sfânt. Duhul Sfânt veghează ca să fie redată fidel credința de la început apostolică.

Hotărârile luate în sinodul ecumenic sunt cu privire la adevărul dumnezeiesc mântuitor, iar acesta este cuprins în Revelația supranaturală. Hotărârile sinodului ecumenic sunt legate deci de adevărurile dumnezeiești ale Revelației supranaturale, cuprinse în Sf. Scriptură și Sf. Tradiție. Aceste adevăruri, însă, au ca scop mântuirea oamenilor, ne prezintă mijloacele prin care dobândim mântuirea (voia lui Dumnezeu care trebuie împlinită), iar aceste mijloace rămân neschimbate (pentru că voia lui Dumnezeu este aceeași), indiferent de noile condiții istorice, culturale ale fiecărei epoci. Rezultă de aici că hotărârile sinoadelor ecumenice referitoare la credință și morală (adică dogmele și normele morale – mijloacele de mântuire corespunzătoare credinței și faptelor bune), fiind în esență adevăruri absolute revelate, sunt imuabile, având temeiuri în Revelația supranaturală. Numai hotărârile referitoare la disciplină și organizare (canoanele) pot fi schimbate, corectate, îmbunătățite, amplificate sau reduse, nu în mod arbitrar, ci de către alt sinod, acestea referindu-se la viața exterioară a Bisericii (nu ating învățătura Bisericii în esența ei). De fapt, nu este

vorba de o modificare a lor, ci de stabilirea modului adecvat de aplicare a normelor morale de către Biserică, în diferite împrejurări, pentru că regulile morale creştine sunt aceleaşi, dar aplicarea lor prin canoanele bisericeşti diferă de la caz la caz.

9. Care este lucrarea episcopilor într-un sinod ecumenic? Ierarhia bisericească este infailibilă în totalitatea ei, însă numai ca una ce face parte din Biserică şi numai pentru că *„reprezintă Biserica în general, fiind organul sau glasul prin care se exprimă întreaga Biserică"* după **Hristu Andrutsos**. Dar trebuie remarcat că reprezentarea aceasta nu îşi primeşte autoritatea din partea credincioşilor (ca la protestanţi – preoţia universală), ci ierarhia reprezintă Biserica în sinoadele ecumenice fiind investită cu putere de drept divin (*jure divino*), trăgându-şi autoritatea de la Duhul Sfânt pentru a defini credinţa adevărată (poate face uz sau nu de această autoritate divină după cum vrea).

Definirea credinţei adevărate, precizarea, formularea ei, este o latură foarte importantă a activităţii învăţătoreşti şi călăuzitoare a ierarhiei, aceasta fiind chiar menirea ei. Potrivit definiţiei date ierarhiei bisericeşti, membrii acesteia sunt organe speciale investite cu putere divină pentru a continua opera Mântuitorului sub întreit aspect: învăţătoresc, împărătesc şi arhieresc. Deci lucrarea ierarhiei bisericeşti la sinoadele ecumenice prin care se precizează credinţa face parte din atribuţiile şi darurile Preoţiei pentru care sunt investiţi cu putere divină de la Hirotonie.

10. Reluând ideea exprimată mai înainte de Andrutsos, trebuie menţionat că totalitatea episcopilor, deci sinodul ecumenic, nu posedă autoritatea supremă de a exprima învăţătura Bisericii decât în unire cu Biserica şi în armonie cu ea, adică cu tradiţia, credinţa, cugetul Bisericii (dacă reprezintă cu adevărat Biserica). Cu alte cuvinte, dreptul de a exprima învăţătura Bisericii aparţine exclusiv episcopatului care este, însă, nu deasupra comunităţii, ci în comunitatea pe care o conduce. Ierarhia la ortodocşi spre deosebire de slujitorii cultului catolic, este „în Biserică", ca parte componentă a Bisericii infailibile, iar nu "deasupra Bisericii", adică în afara ei. Ierarhia nu poate vorbi şi hotărî arbitrar în numele ei, ci doar în numele Bisericii, fiind reprezentanta plină de har a Bisericii. Dacă se rupe de Biserică, se rupe de Adevăr.

Sinodul ecumenic proclamă, deci, adevărul revelat formulându-l şi precizându-l, dar acest adevăr se află de la început în Biserică unde l-a aşezat Duhul Sfânt. Trebuie să se deosebească proclamarea adevărului, care aparţine puterii bisericeşti supreme, de posesiunea adevărului, care aparţine întregului trup al Bisericii prin catolicitatea şi infailibilitatea ei. Enciclica Patriarhilor orientali din 1848 afirmă: *"La noi păstrătorul adevărului este insuşi corpul Bisericii"*. Astfel, hotărârile sinoadelor ecumenice devin infailibile, adică obligatorii şi irevocabile, numai după ce sunt recunoscute ca atare de Biserică. De aceea au fost respinse unele sinoade care ca formă exterioară nu se deosebeau de sinoadele ecumenice ca: sinodul unionist Ferrara – Florenţa din 1439, sinodul de la Constantinopol din 860-871 din timpul patriarhului Fotie (pentru că nu au fost tratate probleme importante), sinodul tâlhăresc de la Efes în 449. De asemenea, au fost respinse Ekthesisul şi Typosul, edicte de credinţă emise de împăraţii bizantini Eraclie şi Constans al II-lea

în 638 şi 648, semnate de patriarhii ortodocşi, care însă erau împotriva dreptei credințe, apărată atunci cu dârzenie de sf. Maxim Mărturisitorul.

Aceste sinoade au fost respinse pentru că hotărârile lor nu au fost recunoscute ca glas al Bisericii de tot poporul bisericesc, pentru că nu au fost în unire cu Biserica, nu au exprimat gândirea, cugetul Bisericii, nu au urmat tradiția şi credința ei. Biserica dă episcopilor cinstea şi dreptul de a proclama hotărârile ei dogmatice, dar ea îşi păstrează dreptul să judece de a fost urmată drept credința, tradiția ei. La mijlocul secolului al VII-lea, glasul prin care s-a exprimat adevărul Bisericii, organul Duhului Sfânt, vasul ales al adevărului a fost **sf. Maxim Mărturisitorul**. El a mărturisit împotriva acuzației patriarhilor ortodocşi: *"Chiar dacă tot universul ar fi împotriva mea, eu nu mă voi lepăda de această învățătură (diotelismul)"* şi *"A tăinui cuvântul adevărului înseamnă a te lepăda de el"*.

Episcopatul ia în materie de credință hotărâri în mod infailibil numai întrucât le ia în comuniune cu întreaga Biserică, ținând seama de gândirea Bisericii legată de viața ei în Hristos. În sinoadele ecumenice, episcopii semnau întotdeauna o hotărâre dogmatică, bazându-se pe credința şi pe viața sacramentală a Bisericii, moştenite prin Sf. Tradiție. Formulele dogmatice sunt expresia concisă a acestei credințe trăite în Biserică. Aceste formule s-au putut încadra în cântările şi rugăciunile Bisericii, iar rugăciunile şi cântările Bisericii dau expresie credinței celei adevărate, pe care Biserica a păstrat-o nealterată peste veacuri. Fiecare episcop şi toți împreună sunt limitați de Hristos şi de Biserică în exercitarea dreptului de hotărâre în materie de credință.

11. Se contrazice astfel ceea ce s-a afirmat înainte că numai sinodul ecumenic este organul prin care se proclamă adevărul dumnezeiesc? Nu. Pentru că ierarhia bisericească este investită cu autoritate divină pentru a lua hotărâri dogmatice şi morale în sinoade ecumenice şi în această lucrare sunt asistați de Duhul Sfânt, dar nici aici harul nu lucrează forțat asupra lor, ci numai dacă ei vor să facă uz de această putere divină, dacă rămân deci în unire cu trupul Bisericii care este deținătorul adevărului. Dacă însă nu caută în mod sincer şi dezinteresat să stabilească adevărul, ci sunt împinşi de frică ori influențați de interese, atunci hotărârile lor nu sunt valabile, sunt respinse mai târziu de Biserică pentru că nu consună cu gândirea ei. Sf. Maxim Mărturisitorul a fost la timpul său gura Sf. Duh, organul infailibilității Bisericii pentru că atunci plinătatea Bisericii se afla în gândirea lui; el era partea care cuprindea întregul. El s-a ridicat prin sfințenie la înălțimea cunoaşterii adevărului dumnezeiesc, s-a umplut de Duh Sfânt. Adevărul se descoperă totdeauna Bisericii în totalitatea ei şi nu întotdeauna persoanelor singure. Dar uneori, şi aceştia pot deveni prin străduințele lor în unire cu Biserica, vase alese ale Duhului Sfânt, luminând pe ceilalți şi învățând în consens cu învățătura generală a Bisericii.

12. Deosebirea între Biserica Ortodoxă şi cele două confesiuni: catolică şi protestantă, în această problemă este clară. La o extremă se află **catolicismul**, care învață că papa este infailibil când proclamă o învățătură "ex cathedra", fie şi în numele lui, rupt de „Biserică", el fiind deasupra „Bisericii", nu în „Biserică",

poporul credincios neavând niciun drept în această privință. La extrema cealaltă, **protestantismul** acordă libertate deplină fiecărui credincios pentru a interpreta Biblia, Duhul Sfânt luminându-i pe toți – spun ei. Biserica Ortodoxă se ferește de ambele extreme. Prin sobornicitatea ei, în Biserica Ortodoxă adevărul se descoperă nu unei rațiuni individuale rupte de comuniunea Bisericii, ci Bisericii în plinătatea ei, adică comunității credincioși uniți prin iubire. Toți cei ce trăiesc în comuniunea iubirii în Biserică se pot ridica la cunoașterea adevărului revelat. Se poate chiar întâmpla ca unii mireni să fie mai dotați în înțelegerea doctrinei Bisericii decât episcopul. Totuși episcopul este investit cu oficiul special de a supraveghea propovăduirea corectă a adevărului dumnezeiesc în eparhia sa.

E adevărat că un mirean se poate ridica la o mare înălțime a vieții duhovnicești și la o înțelegere și propovăduire plină de har a adevărului. Dar nu poate ajunge acolo decât prin mijlocirea, prin lucrarea ierarhiei bisericești, păstorit fiind de ei, învățat. Iubirea nu poate apare și crește în om fără harul Sf. Taine, iar cunoașterea adevărată a lui Dumnezeu este indisolubil legată de sfințenie, deci de iubire. Pe de altă parte, ceea ce călăuzește pe om spre desăvârșire este ascultarea smerită de Părinții duhovnicești adică de arhierei și preoți. **Sf. Simeon Noul Teolog** spune: *„Tot ce au făcut Apostolii ne fac și azi Părinții noștri duhovnicești, adică arhiereii și preoții, în chip neschimbat, fără să lipsească nimic"*. Tot răul în Biserică, după el, vine din faptul că nu mai sunt respectați arhiereii și preoții ca învățători și fiecare socotește că nu mai are trebuință de învățătura lor.

Pe cât de mult accentuează Ortodoxia rolul iubirii în comunitatea bisericească, pe atât de mult accentuează și importanța ascultării în iubire. Iubirea și organizarea ierarhică nu se exclud, după cum caracterul de instituție al Bisericii nu se opune celui de comunitate în iubire.

Deci climatul firesc în care ființează Biserica Ortodoxă este cel al sobornicității. În Biserica Ortodoxă, deși conștiința Bisericii este deasupra persoanelor umane, deasupra rațiunilor individuale, ea exprimându-se prin autoritatea supremă a sinoadelor ecumenice, totuși pot exista în anumite perioade ale istoriei ei, trăitori aleși în comuniunea iubirii, organe alese ale Duhului Sfânt, prin care să se exprime adevărul întregii Biserici. Avem exemple pe marii învățători și luminători ai lumii, atâția ierarhi sfinți sau alți cuvioși care au învățat totdeauna în consensul Bisericii universale. Biserica este un întreg care și în cea mai mică parte păstrează aceeași ființă. Totul cuprinde partea și partea cuprinde plinătatea totului. Așa credinciosul de rând poate fi asemenea în sfințenie cu întreaga Biserică în măsura în care se împărtășește de darul Sf. Duh.

13. În componența Bisericii intră și **laicii**. Ei contribuie la administrarea, la buna organizare a Bisericii prin cunoștințele valoroase pe care le pun în slujba Bisericii. Mai mult chiar, unii credincioși mireni pot propovădui adevărurile de credință în biserici, în școli, în numele Bisericii, participând efectiv la activitatea învățătorească a Bisericii. Dar o astfel de activitate a mirenilor în Biserică se poate desfășura numai din încredințarea și sub îndrumarea autorității episcopale, care răspunde de propovăduirea corectă a învățăturii Bisericii în eparhia sa. Dacă preoții

sunt supravegheați de episcopi în activitatea lor, cu atât mai mult mireanul în lucrarea sa de predicator sau catehet al adevărului Bisericii trebuie supravegheat de conducerea bisericească.

Putem conchide că ierarhia constituie o componentă esențială, organică a Bisericii. Fără ierarhie nu poate exista Biserica. Ea, însă, se află nu deasupra Bisericii, ci în Biserică, formând împreună cu ceilalți credincioși comuniunea în iubire care definește Biserica.

Lectură: 1) D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.258-259, *Preoția particulară și slujitoare*:

"Rolul important al preoției slujitoare în viața Bisericii constă în faptul că omul nu poate intra prin sine în relație iubitoare nesfârșită cu Dumnezeu numai pe cale nevăzută, ci și pe cale văzută, datorită preotului, care e semnul văzut al prezenței nevăzute a lui Hristos în Biserică. Desigur, credincioșii pot oferi personal lui Dumnezeu anumite rugăciuni și jertfe fără mijlocirea preoției slujitoare, însă acolo unde nu au existat astfel de slujitori sfințiți, care să personifice comunitatea înaintea lui Hristos în mod obiectiv, credincioșii s-au divizat într-o mulțime neînchipuită de comunități (ex. protestanții). *Comunitatea credincioșilor se adresează lui Dumnezeu prin mijlocirea lui Hristos, numai prin persoane sfințite special în vederea acestui scop. Aceste persoane sunt preoții, slujitorii lui Hristos și ai Bisericii, cu răspundere pentru comunitate, care simbolizează prezența și lucrarea reală a Mântuitorului în Biserică, ca singurul Mijlocitor între oameni și Dumnezeu. Fără preot relația omului cu Dumnezeu tinde să se mărginească doar la suflet fără să aibă în vedere și trupul. Și în privința relației sufletești dintre credincios și Dumnezeu, fără preot ea nu este deplină, desăvârșită* (sf. Maria Egipteanca a avut nevoie de Sf. Euharistie).

Preotul este reprezentantul, delegatul lui Hristos pe pământ, fără însă a se putea substitui lui Hristos pe pământ (cum pretinde papa). *Și cu toate că preotul reprezintă comunitatea înaintea lui Hristos, el nu poate primi preoția din partea comunității. Comunitatea trebuie să admită că Hristos, în calitate de Cap al ei, este altceva decât ea, ca trup al Lui. Biserica are nevoie de Hristos, Care Se face vizibil prin preotul slujitor. Preotul este slujitorul sfințit chemat să susțină dialogul obiectiv și subiectiv* (al întregii comunități și al fiecărui membru în parte) *între Hristos și Biserică. Astfel, sacerdoțiul sacramental are legătură atât cu Hristos, cât și cu comunitatea, pentru că reprezintă vizibil atât pe Hristos înaintea comunității cât și comunitatea înaintea lui Hristos. Liturghia constituie dialogul lui Hristos cu Biserica și al Bisericii cu Hristos, care implică atât sacerdoțiul sacramental, dar și pe cel universal, al credincioșilor."*

2) D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pG.263: Sf. Grigorie de Nazianz: despre preot ca împreună slujitor cu Hristos.

3) Ibidem, pg.254-258: *Întreita slujire a Mântuitorului în Biserică:*

„Mântuitorul Hristos, exercitându-Și permanent întreita Sa putere: învățătorească, împărătească și arhierească în Biserică, îi antrenează și revelează și în cei credincioși această slujire. Prin restaurarea naturii umane și redobândirea

harului divin, prin Hristos, se activează în persoana umană cele trei demnități specifice ei așa cum era menită de la creație. Potrivit Sf. Părinți, de la facere, omul avea menirea să fie rege, preot și profet al întregii creații. Astfel, creștinul, rămânând în comuniune cu Dumnezeu prin harul divin trebuie să devină o ființă eclesială, adică biserică a lui Dumnezeu și templu al Duhului Sfânt."

Deosebiri confesionale

1. Doctrina catolică despre Biserică

Teologia catolică mai veche pune accentul pe aspectul văzut al Bisericii, considerând-o instituție omenească mai mult cu caracter juridic religios cu misiunea de răspândire a credinței creștine în lume. După ei, Biserica este societatea oamenilor uniți prin mărturisirea aceleiași credințe și prin împărtășirea de aceleași sacramente (Taine), sub conducerea păstorilor Bisericii în frunte cu suveranul pontif.

Teologii catolici din vremea noastră caută să reașeze în centrul eclesiologiei lor realitatea teandrică a Bisericii. Cu toate strădaniile lor, în teologia catolică, teandria Bisericii rămâne numai dorită, nu este reală, neavând un fundament trainic. Aceasta datorită concepției lor greșite despre har – *gratia creata* – pe care îl socotesc o putere impersonală și creată prin care credincioșii și deci „Biserica", nu se pot uni niciodată în mod real cu Dumnezeu, creatul interpunându-se ca un zid între om și Dumnezeu.

Cu privire la însușirile Bisericii, ei înțeleg unitatea ei ca o unitate exterioară ce rezultă din conducerea centralizată în mâinile papei; sfințenia e privită sub aspect exterior mai mult ca activism social, și nu ca împărtășire de Dumnezeire; catolicitatea e văzută ca universalitate spațială sub conducerea papei, iar apostolicitatea e înțeleasă ca o presupusă subordonare a Apostolilor față de Ap. Petru și continuată prin supunerea tuturor episcopilor față de „episcopul" Romei, unicul său succesor.

2. Doctrina catolică cu privire la ierarhia bisericească

Cu privire la ierarhia bisericească, catolicii promovează mai multe învățături greșite: dogma despre primatul papal și despre infailibilitatea papală și celibatul preoțesc obligatoriu.

A) În catolicism a fost proclamată **dogma despre primatul papal** la Conciliul I Vatican în 1870, reînnoită la Conciliul II Vatican (1962-1965), aceasta, însă, existând de la început la apuseni, fiind cauza principală a schismei din 1054. Potrivit acestei dogme, episcopul Romei deține funcția de păstor suprem și de cap văzut al Bisericii universale, ca vicar (locțiitor) al lui Hristos pe pământ și succesor unic al Ap. Petru. Prin această dogmă se exprimă pretenția papilor la jurisdicție asupra Bisericii universale (prin jurisdicție se înțelege puterea, competența de a

judeca sau teritoriul în care un judecător sau instanță judecătorească își exercită puterea).

Dogma despre primatul papal este combătută, însă, de Biserica Ortodoxă prin **următoarele argumente**:

a. Textul de la **Matei 16,18-19**: *„Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea...”*, un pretins temei al primatului papal, nu se referă la Petru ca persoană, ci la credința mărturisită de el în numele Apostolilor – mărturisire pentru care el nu are niciun merit, deoarece conținutul acesteia i-a fost descoperită de Tatăl ceresc cf. **Matei 16,17** – pentru că întrebarea a fost: *„Cine ziceți voi că sunt Eu?”*, nu „cine zici tu, Petre, că sunt Eu?” Dealtfel, putea, oare, Mântuitorul să zidească Biserica Sa pe o astfel de temelie șubredă, ca persoana lui Petru sau credința sa personală, știut fiind că Domnul i-a adresat cuvintele: *„Înapoia Mea, satano! Sminteală Îmi ești”* - **Matei 16,23**, iar după prinderea lui Iisus, el s-a lepădat de trei ori de Dânsul – **Matei 26,70-74**? În afară de acestea, sf. Ap. Pavel lămurește deplin că creștinii sunt Biserica vie *„zidiți pe temelia Apostolilor și a proorocilor, piatra cea din capul unghiului fiind Însuși Iisus Hristos”* – **Efeseni 2,20**.

b. Nici Faptele Apostolilor, nici alte scrieri ale Noului Testament nu-l arată vreodată pe ap. Petru având vreo prioritate față de ceilalți Apostoli. Dimpotrivă, Petru este arătat și mustrat pentru atitudini greșite. Îl mustră mai întâi Mântuitorul prin cuvintele: *„Mergi înapoia Mea, satano! Sminteală Îmi ești că nu cugeți cele ale lui Dumnezeu, ci cele ale oamenilor”* – **Matei 16,23**, atunci când Petru I-a stat împotrivă, rugându-L să nu se supună Patimilor și morții, pe care le vestise pentru prima oară Apostolilor (Matei 16,21). La fel Ap. Pavel l-a mustrat pe Petru în Antiohia, când a văzut *„că nu calcă drept, potrivit cu adevărul Evangheliei”* – **Galateni 2,14**, în problema creștinilor proveniți dintre păgâni. Apoi, dacă Petru ar fi avut vreun primat asupra Apostolilor, ar fi trebuit să prezideze el sinodul din Ierusalim, ceea ce nu s-a întâmplat, sinodul fiind prezidat de Iacob, fratele Domnului cf. **Faptele Apostolilor cap. 15**.

c. Doctrina primatului papal contrazice și Sf. Scriptură și Sf. Tradiție, ca și practica vieții bisericești, în care nu conduce vreun „corifeu”, căruia să i se dea ascultare, ci conduce Capul Bisericii, Iisus Hristos, prin Duhul Sfânt. Hristos este plinirea Bisericii și nu vreun pretins vicar al Lui, care să fie cap văzut al Bisericii: *„Și toate le-a supus sub picioarele Lui și, mai presus de toate, L-a dat pe El cap Bisericii, care este trupul Lui, plinirea Celui ce plinește toate întru toți”* – **Efeseni 1,22-23**.

d. Nu există nicio dovadă istorică despre un episcopat al lui Petru la Roma, și chiar dacă ar exista, acesta n-ar confirma nimic în înțeles de primat. Ap. Pavel captiv la Roma între anii 61-63, în epistolele scrise de aici, nu amintește nimic despre prezența lui Petru la Roma în acel timp. Pretinsul episcopat al lui Petru la Roma se bazează doar pe textul din Faptele Apostolilor, în care se spune că, după eliberarea lui miraculoasă din închisoare, Petru ieșind *„s-a dus în alt loc”* **F.A. 12,17**.

Ortodoxia a mărturisit totdeauna că Ap. Petru este unul din corifeii Apostolilor, dar de aici nu a tras concluzii primațiale pentru succesorii săi. De altfel, o dublă succesiune – una apostolică și alta petrină – este în deplin dezacord cu ideea de apostolicitate a Bisericii. Biserica este apostolică, fiind întemeiată de Hristos pe colegiul apostolic, care a constituit nucleul Bisericii primare.

Singurul titlu onorific care îi era recunoscut de Biserica Ortodoxă episcopului Romei era acela de *„primus inter pares"* – primul între egali. Dar aceasta numai înainte de Schisma cea mare, căci după 1054, Biserica apuseană, despărțindu-se de Biserica drept măritoare, nu mai este Biserică adevărată, și ca urmare, „Tainele" ei nu mai sunt valabile, deci nici Hirotonia. Această expresie *„primus inter pares"* a desemnat la început poziția episcopului Romei în cadrul pentarhiei, adică al sistemului celor cinci vechi patriarhate din perioada sinoadelor ecumenice: Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia, Ierusalim. (penta = 5; arhi = căpetenie; pentarhie = ordine a patriarhatelor stabilită la sinodul al VI-lea ecumenic). În această expresie "primus" sau "protos" înseamnă primul dintr-o serie. Deci episcopul Romei nu era socotit primul ca șef, în sensul că ar fi fost superior celorlalți, ci era primul ca întâiul dintr-o serie, egal cu ceilalți.

Și în Biserica Ortodoxă se vorbește despre primat dar acesta nu este altceva decât cel dintâi dintre episcopii egali ai unor Biserici locale. La catolici, papa nu este socotit doar primul între confrații săi „episcopi", ca egal după har cu ei, ci este socotit superior lor, într-o anumită măsură chiar izvorul „puterii episcopale", „episcopii" catolici fiind doar delegați, împuterniciți ai papei. Sinodul „episcopilor" nu poate face nimic fără papa, dar papa poate face orice fără sinodul „episcopilor". Așa-numita „Biserică" la catolici este transformată astfel într-o adunare de supuși fără glas, într-un stat „bisericesc" condus despotic. Deci papa la catolici este mai mult decât sinodul episcopilor în Biserica Ortodoxă. În Răsărit, hotărârile unui sinod, chiar dacă acesta s-a considerat ecumenic, nu au valoare decât dacă sunt însușite ulterior de Biserică. Abia această aprobare ulterioară a Bisericii descoperă dacă sinodul a fost ecumenic, acesta constituind criteriul extern al sinodului ecumenic. Biserica poate să contrazică sau să reformeze hotărârile unui sinod al unui număr mare de episcopi. În Apus nu este așa. Părerile papei nu mai pot fi schimbate de nimeni. Ele nu sunt reformabile prin consimțământul ulterior al „Bisericii", ci au această putere de la papa.

Observație: Prin dogma primatului papal, catolicii par să nege adevărul despre omniprezența lui Hristos Dumnezeu, după cum în mod firesc remarca pr. **D. Stăniloae** la o întrunire ecumenistă. Căci după cum știm, Hristos ca Dumnezeu adevărat este prezent pretutindeni, dar unde și cum mai încape El acolo unde cineva pretinde că îi ține locul? (potrivit învățăturii catolice, papa fiind vicarul lui Hristos pe pământ). Pentru că prezența și lucrarea locțiitorului exclud în mod logic prezența și lucrarea titularului. Deci, prin această pretenție și învățătură greșită, catolicii singuri Îl izgonesc pe Hristos din mijlocul lor, pentru că Dumnezeu respectă libertatea omului, harul divin nelucrând asupra sa irezistibil (**obs.**).

B. <u>Dogma infailibilității papale</u> este altă dogmă de credință la catolici emisă la Conciliul I Vatican în 1870. Prin această dogmă se afirmă că episcopul de Roma se bucură de o asistență specială a Duhului Sfânt, în calitatea sa de succesor unic al Ap. Petru. Pentru aceasta, zic ei, papa nu poate greși când vorbește "ex cathedra", adică oficial, în calitate de păstor și învățător al tuturor creștinilor, când proclamă în formă definitivă o învățătură de credință sau morală, pentru a fi ținută de Biserica universală.

<u>Lectură</u>: D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.264-265: *"Episcopii rămân și ei, ca persoane umane, încadrați în comunitate, ca mădulare ale trupului lui Hristos. Episcopul este mijlocitor al lui Hristos, dar și membru al Bisericii ca trup al lui Hristos. Nici un episcop nu devine substitut văzut și exclusiv al unicului ei Cap, Hristos. Același Hristos este prezent în toți membrii Bisericii, unindu-i ca pe un corp al Său în infinitatea iubirii Sale față de Tatăl și a Tatălui față de ei. Acolo unde Biserica a devenit dependentă de oameni, unitatea Bisericii s-a pulverizat în numeroase denominațiuni creștine, care provoacă confuzie și dezordine în rândul credincioșilor. Misiunea episcopului este de a păstra unitatea Bisericii în Hristos, unicul Cap al Bisericii văzute și nevăzute"*. Apoi ibidem, pg.266-267.

C. <u>Celibatul preotesc</u> a fost impus la catolici datorită hotărârii sinodului de la Elvira, în 306, în Spania, pentru toate treptele clericale până la ipodiacon. Această hotărâre s-a luat în Apusul catolic din dorința neexprimată deschis de a se ridica clerul deasupra credincioșilor de rând și pentru a putea fi pus acesta cu toate forțele în slujba papei.

În Ortodoxie, celibatul episcopilor s-a generalizat după sinodul al VI-lea ecumenic. În privința preoților și diaconilor, acestora le este îngăduit să se căsătorească potrivit hotărârii sinodului I ecumenic, dar numai înainte de Hirotonie și o singură dată conform **<u>I Timotei 3,2; Tit 1,6</u>**. Le este, de asemenea, îngăduit să rămână necăsătoriți, trebuind însă să se decidă pentru aceasta în mod liber înainte de Hirotonie.

<u>Doctrina protestantă despre Biserică și ierarhia bisericească</u>

După protestanți, adevărata Biserică este nevăzută, invizibilă. Totuși, reformatorii au căutat criterii externe ca să poată recunoaște Biserica invizibilă. Astfel, Biserica este definită în învățătura lor de credință ca fiind "comunitatea sfinților în care se învață drept Evanghelia și se administrează corect Tainele".

La protestanți, unitatea și sobornicitatea Bisericii înseamnă că credincioșii de pretutindeni și de totdeauna formează Biserica cea una; sfințenia Bisericii este numai a harului și a cuvântului dumnezeiesc, iar apostolicitatea Bisericii înseamnă identitatea predicării protestante cu cea a Apostolilor.

În teologia protestantă mai nouă, pentru a se găsi un temei pentru ecumenismul contemporan, circulă ideea că adevărata Biserică nu este încă realizată, ea fiind doar un ideal spre care se tinde. „Bisericile", actual, ar deține ceva din adevăr, amestecat cu greșeli, dar înaintează spre adevărul pur.

Cu privire la ierarhia bisericească, protestanții promovează învățătura greșită despre preoția universală, bazându-se pe textul **<u>I Petru 2,9</u>**: *"Iar voi sunteți seminție*

aleasă, preoție împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu...". Această expresie are însă înțelesul că toți creștinii care au trecut prin Tainele Botezului și Mirungerii, prin alegerea și *"nașterea de sus"* au devenit împărați și preoți în sens duhovnicesc, fiind sfințiți și consacrați slujirii lui Dumnezeu. Astfel creștinii se deosebesc de necreștini după cum în Vechiul Testament poporul ales se deosebea de celelalte neamuri.

Ca urmare a concepției lor greșite despre preoția universală, protestanții nu admit existența ierarhiei bisericești, sacramentale, de origine divină, ci doar o slujire preoțească (ministerium) de drept uman revocabilă. Pastorii lor sunt investiți cu „putere" omenească din partea comunității pentru a predica Evanghelia și a administra „Tainele", deci Hirotonia, de fapt, nu există la ei, ca de altfel, nici celelalte Sf. Taine.

Identificarea Preoției sacramentale cu cea universală, generală, primită de creștini la Botez stă în contradicție cu Sf. Scriptură. Sf. Scriptură dă mărturii clare despre Preoția harică sacramentală:

a. Întâi, vorbește chiar **Ap. Petru** în aceeași epistolă la cap. **5,1-5**: "Pe preoții cei dintre voi îi rog, ca unul ce sunt împreună preot...", făcând distincție clară între păstori și păstoriți, adică între preoți – cei investiți cu harul divin prin Hirotonie ca și el, și ceilalți credincioși.

b. Apoi, Ap. Pavel scrie lui Timotei **I Timotei 4,14; II Timotei 1,6; F.A.20,28**, în aceste texte vorbind clar despre Taina Hirotoniei.

c. Mântuitorul dă Apostolilor și urmașilor lor puterea de a lega și de a dezlega păcatele oamenilor instituind după Înviere Taina Hirotoniei: *"Și Iisus le-a zis: Pace vouă! Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi. Și zicând acestea, a suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duh Sfânt, cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute"* – **Ioan 20,21-23**. Această Taină a fost făgăduită de Mântuitorul la **Matei 18,18**: *"Adevăr grăiesc vouă: oricâte veți lega pe pământ...".*

d. Atunci, după Înviere, ca și la Cincizecime, harul special al Preoției a fost acordat numai Apostolilor, nu și celorlalți prezenți acolo. Apostolii au împărtășit acest har prin Hirotonie și altor bărbați pregătiți pentru această slujbă. Astfel s-a transmis harul Preoției peste veacuri, fără întrerupere, de la Mântuitorul, prin succesiune apostolică, episcopilor și preoților până în zilele noastre.

e. În Sf. Scriptură avem mai multe temeiuri unde se vorbește clar despre toate cele trei trepte ierarhice sacramentale, făcându-se distincție netă între ierarhie și credincioșii păstoriți în Biserică: **F.A. 14,23; Tit 1,5** și celelalte.

SFINTELE TAINE

Generalități

1. Sf. Taine sunt mijloacele cu care a înzestrat Mântuitorul Biserica Sa pentru a împărtăşi credincioşilor harul divin mântuitor, adică mântuirea subiectivă;
2. Legătura strânsă dintre Biserică şi Sf. Taine. Sf. Taine nu pot fi săvârşite în afara Bisericii, nici Biserica nu există fără Sf. Taine.

1. Dacă prin păcatul lui Adam tot neamul omenesc a căzut din starea de har şi s-a rupt de comuniunea cu Dumnezeu, Mântuitorul Hristos, prin Jertfa de pe Cruce, ne-a adus mântuirea obiectivă, eliberând omenirea din robia păcatului şi a morţii. Împăcându-se cu Dumnezeu prin jertfa Fiului Său, omul a redobândit harul divin: *"Căci legea prin Moise s-a dat, iar harul şi adevărul prin Iisus Hristos au venit"* – **Ioan 1,17**.

Astfel din Jertfa de pe Cruce a Mântuitorului izvorăşte o putere supranaturală, care este harul divin, pentru toţi cei ce cred căci: *"Cuvântul crucii... pentru noi, care ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu"* – **I Corinteni 1,18**.

Mântuirea subiectivă a omului prin harul divin se realizează în Biserică, aşezământ întemeiat de Hristos şi înzestrat de El cu puterea şi mijloacele necesare pentru a împărtăşi credincioşilor mântuirea obiectivă. Îndreptarea sau sfinţirea omului prin harul divin în Biserică este legată însă de anumite acte sau lucrări văzute, harul nelucrând în mod nemijlocit asupra credincioşilor. **Sf. Ioan Gură de Aur** spune: *"Iisus Hristos nu ne-a transmis nimic material; ne-a transmis numai spiritual, dar în lucruri materiale. Dacă ai fi fost netrupesc, Iisus Hristos ţi-ar fi împărtăşit darurile acestea netrupeşte; dar fiindcă sufletul tău este unit cu trupul, îţi împărtăşeşte spiritualul prin material"*.

Mijloacele sau actele externe şi vizibile prin care, în Biserică, se împărtăşeşte harul dumnezeiesc care îndreptează şi sfinţeşte pe oameni şi îi uneşte tot mai strâns cu Hristos şi cu Biserica Sa, sunt Sf. Taine.

2. Între Biserică şi Sf. Taine este o relaţie strânsă, organică, fiinţială, pentru că Hristos a întemeiat şi instituit prin Jertfa şi Învierea Sa atât Biserica Sa cât şi Sf. Taine în care lucrează Duhul Sfânt. Căci dacă Biserica este viaţa de comuniune a oamenilor cu Dumnezeu, această comuniune este realizată prin Duhul Sfânt în Sf. Taine, prin care ni se împărtăşeşte harul mântuitor mijlocit nouă prin Jertfa Mântuitorului. De aceea, nu există Sf. Taine în afara Bisericii, ci numai în Biserică (pentru că harul divin absolut necesar pentru mântuire mijlocit prin Sf.Taine, nu se împărtăşeşte în afara Bisericii), ele fiind săvârşite doar de slujitorii Bisericii, dar nu există nici Biserică fără Sf. Taine, căci încorporarea oamenilor în Biserică şi

creşterea lor în Hristos se realizează doar prin Sf. Taine. Într-un înţeles mai special, *"Tainele sunt lucrări invizibile ale lui Hristos săvârşite prin acte vizibile prin care se constituie Biserica şi se săvârşesc în Biserică"* după pr. **D. Popescu**.

1.Fiinţa Tainelor

1. Etimologia şi definiţia Sf. Taine;
2. Lucrarea sfinţitoare în Sf. Taine este săvârşită de Duhul Sfânt;
3. Toate Sf. Taine au fost instituite de Mântuitorul pentru că numai prin Jertfa Sa am putut redobândi harul dumnezeiesc;
4. Instituirea Sf. Taine de Mântuitorul nu înseamnă că a fost stabilit de El tot ritualul lor, această parte fiind completată de Sf. Apostoli;
5. Partea văzută şi cea nevăzută a Sf. Taine şi importanţa lor;
6. Adevăratul săvârşitor al Sf. Taine este Iisus Hristos. El Îşi continuă lucrarea Sa mântuitoare în Biserică prin slujitorii ei hirotoniţi contrar teoriei protestante despre preoţia universală.

1. Cuvântul "taină" vine de la grecescul μυστήριον, care înseamnă lucru tăinuit, ascuns, ce nu poate fi cuprins cu mintea.

În înţeles larg religios, taine sau mistere sunt lucrurile şi actele sfinte care reprezintă sau simbolizează idei şi sensuri nepătrunse în esenţa lor de mintea omului. În acest înţeles, sunt taine toate faptele Revelaţiei supranaturale şi dogmele creştine, în special cele cu privire la iconomia mântuirii oamenilor: Întruparea Mântuitorului, Răscumpărarea adusă prin Jertfa Sa, Învierea şi Parusia Domnului etc.

În înţeles restrâns, Taine sunt numai lucrările sau actele sfinte, văzute, instituite de Mântuitorul Hristos şi săvârşite de Biserică, prin care se împărtăşeşte în chip nevăzut celor ce le primesc harul divin mântuitor. Semnificaţia cuvântului "taină" se păstrează şi aici căci esenţa Tainei care este împărtăşirea harului dumnezeiesc, rămâne ascunsă, nevăzută, necuprinsă cu mintea, deşi se săvârşeşte printr-o formă văzută.

Sf. Taine nu sunt simple simboluri cu caracter comemorativ aşa cum afirmă protestanţii, ci ele sunt mijloace de împărtăşire reală a harului divin absolut necesar pentru mântuire. Prin aceasta ele se deosebesc de toate celelalte acte religioase ale Vechiului Testament, care simbolizau (prefigurau) Tainele ce urmau să fie instituite de Mântuitorul Hristos în Noul Testament.

2. Sf. Scriptură mărturiseşte adevărul că în Sf. Taine lucrarea văzută este unită cu lucrarea nevăzută sfinţitoare a Duhului Sfânt. Sf. Taine sunt date *„spre iertarea păcatelor", „spre sfinţire", „spre înnoirea vieţii"; „Duhul Sfânt a venit asupra lor"* adică a celor ce au primit Tainele – **F.A. 2,38; 8,17; Ioan 3,5-7; Tit 3,5** etc.

3. Prin Sf. Taine înțelegem deci cele 7 Sf. Taine ale Bisericii Ortodoxe, ca lucrări sfinte instituite de Mântuitorul Hristos potrivit Sf. Scripturi: *„Legea s-a dat prin Moise, iar harul și adevărul au venit prin Iisus Hristos"* – **Ioan 1,17**. Pentru că numai prin Iisus Hristos, prin Jertfa Lui, am putut redobândi harul mântuitor, har ce lucrează permanent numai în Sf. Taine în Biserică. În al doilea rând, despre Apostoli și prin urmare despre orice slujitor al Bisericii se spune că sunt *„iconomi ai tainelor lui Dumnezeu"* – **I Corinteni 4,1; I Petru 4,10**, iar aceasta arată că izvorul și adevăratul săvârșitor al Tainelor este Dumnezeu. Apostolii au săvârșit toate, deci și Sf. Taine din porunca, în numele și cu puterea lui Iisus Hristos – **F.A. 3,6; I Corinteni 11,23**: *„Fiindcă eu de la Domnul am primit ceea ce v-am predat și vouă..."*.

Mântuitorul Hristos este fără îndoială Cel ce a instituit toate Tainele pentru că lucrarea harului dumnezeiesc cuprinsă în fiecare Taină, ca o lucrare sensibilă (văzută, percepută de simțuri) a Bisericii, nu poate fi așezată de oameni. (Lucrarea harului nu poate fi dirijată decât de Dumnezeu, harul fiind energie divină izvorâtoare din Ființa divină, ascultătoare doar de Dumnezeu).

4. Deși Noul Testament ne prezintă doar instituirea unora dintre Taine, în schimb ne arată practicarea tuturor Tainelor și ne dă mărturii suficiente despre adevărul că toate Tainele au fost instituite de Mântuitorul Hristos. Și Sf. Tradiție prin scrierile Sf. Părinți și prin toate Mărturisirile de credință subliniază acest fapt.

Însă instituirea Sf. Taine de Mântuitorul Hristos nu înseamnă că s-au determinat de El toate amănuntele, stabilindu-se tot ritualul ce ține de partea văzută a fiecărei Taine. Această parte a Tainelor a fost completată de Sf. Apostoli prin puterea Duhului Sfânt, din încredințarea primită de la Mântuitorul. Însă chiar dacă unele Taine au fost instituite numai indirect de Mântuitorul, iar direct de Sf. Apostoli, valoarea lor rămâne neschimbată deoarece izvorul lor rămâne tot Domnul Iisus Hristos. Un scriitor creștin din sec. al IV-lea – al V-lea spune: *„Cine este autorul Tainelor, dacă nu Domnul Iisus? Din cer au venit aceste Taine"*. Instituirea dumnezeiască constituie un element necesar și esențial al fiecărei Taine.

5. În Sf. Taine se disting două părți:

A. Partea văzută, sensibilă sau externă a fiecărei Taine este slujba stabilită de Biserică pentru săvârșirea Tainelor și cuprinde anumite acte de cult împreună cu formula și cuvintele rostite, precum și materia folosită atunci când este cazul. Întrebuințarea termenilor de materie și formă nu este greșită, dar nici recomandată de Biserica Ortodoxă, ca neavând temei patristic.

B. Partea internă, nevăzută a Sf. Taine este împărtășirea harului dumnezeiesc celor care le primesc. Scopul comun al Tainelor fiind mântuirea și sfințirea oamenilor, harul ce se împărtășește prin ele este harul mântuitor sau sfințitor. Dar harul, deși este unul după natura sa, totuși se deosebește de la Taină la Taină, după lucrarea sa asupra primitorilor. Astfel, în afara harului sfințitor sau mântuitor mijlocit de toate Tainele, fiecare Sf. Taină mai împărtășește și un har special, caracteristic fiecăreia dintre ele. Dacă nu ar fi împărtășite aceste haruri

speciale, nu ar fi nevoie de mai multe Sf. Taine. Prin aceasta, ele se disting unele de altele.

Trebuie subliniat că partea văzută a Sf. Taine, deşi este importantă, nu trebuie considerată ca un instrument magic care lucrează de la sine, transmiţând harul în mod automat, ci fiecare Taină se săvârşeşte prin prezenţa Duhului Sfânt în aceste acte externe, a cărui lucrare rămâne, însă, tainică şi nepătrunsă de mintea omenească. De aceea, cele două părţi: văzută şi nevăzută sunt inseparabile, căci partea văzută este absolut necesară pentru mijlocirea harului, însă ea poate fi modificată de Biserică. Astfel s-a întâmplat în Taina Mirungerii care se săvârşea la început şi prin punerea mâinilor Sf. Apostoli sau episcopilor, ori cum se întâmplă în cazul rânduielilor diferite ale aceleiaşi Taine în anumite limite stabilite de Biserică (de exemplu: Sf. Maslu cu un preot sau Botezul prin stropire în cazuri excepţionale).

6. La fiecare Sf. Taină există un săvârşitor şi un primitor. Adevăratul săvârşitor al Sf. Taine este Iisus Hristos Cel ce le-a instituit. El Îşi continuă lucrarea Sa mântuitoare şi sfinţitoare în Biserică, prin organele investite cu puterea harică prin Hirotonie: episcopii şi preoţii.

Contrar teoriei greşite protestante despre preoţia universală, potrivit căreia orice creştin poate săvârşi Tainele, Biserica Ortodoxă învaţă că numai Preoţia sacramentală sau harică primită prin Taina Hirotoniei îl îndreptăţeşte pe cel ce o primeşte să săvârşească Tainele. Sf. Scriptură face deosebire clară între cler şi credincioşi, între atribuţiile ce aparţin exclusiv celor dintâi prin Hirotonie şi poziţia şi rolul credincioşilor simpli în Biserică: **F.A. 20,28; I Petru 5,1; II Timotei 1,6; F.A.6,6; Tit 1,5** etc.

Observaţie. Catolicii afirmă şi ei aceasta, dar afirmaţia lor nu are valoare. De altfel, toate deosebirile confesionale cu privire la Sf. Taine, care urmează să fie prezentate în lecţiile următoare, nu ar trebui luate în considerare, fiind lipsite de importanţă, odată ce nici la catolici, nici la protestanţi, nici o Taină nu este valabilă. Aceasta pentru că Sf. Taine se săvârşesc doar în Biserică (conform definiţiei lor), dar Biserica nu poate exista acolo unde nu este dreapta credinţă. (**obs.**)

2. Validitatea Tainelor

Aceasta nu depinde de vrednicia morală a săvârşitorului pentru că preotul este doar un instrument prin care lucrează nevăzut Duhul Sfânt. Acest adevăr este afirmat cu tărie de numeroşi Sf. Părinţi. Prin urmare, Biserica Ortodoxă nu respinge, deşi nu foloseşte formula scolastică *"ex opere operato"* în interpretarea Conciliului Tridentin (ţinut la mijlocul secolului al XVI-lea prin care se iniţia Contrareforma în Apusul catolic), anume că Tainele lucrează asupra primitorului în mod direct, independent de starea morală a săvârşitorului. Prin admiterea acestei expresii *"ex opere operato"* = din lucrarea săvârşită, se afirmă deci că Tainele lucrează prin ele

însele, au valoare prin însăşi săvârşirea lor. (învăţământ scolastic = învăţământ medieval european dominat de catolicism). Totuşi din partea săvârşitorului se cer intenţia şi voinţa de a săvârşi Taina în mod serios şi după rânduiala stabilită de Biserică precum şi în deplină libertate (conform Mărturisirii Ortodoxe I, 100).

Iar pentru ca Taina să producă efectele ei asupra primitorului, din partea acestuia se cere o pregătire corespunzătoare: *"Să se cerceteze omul pe sine şi aşa să mănânce din această pâine... Căci cel ce mănâncă şi bea cu nevrednicie, osândă mănâncă şi bea, nesocotind Trupul Domnului"* – **I Corinteni 11,28-29**. Pregătirea constă în mod necesar din voinţa de a primi Taina, recunoaşterea stării păcătoase, dorinţa după ajutorul divin şi credinţa în eficacitatea Tainei. Deci credinţa, căinţa şi voinţa de a primi Taina sunt condiţii necesare din partea primitorului căci, deşi nu credinţa sau dorinţa acestuia fac eficace Taina, ci lucrarea dumnezeiască, însă, lipsa acestora împiedică ivirea roadelor duhovniceşti în suflete căci harul nu lucrează împotriva voinţei omului anulându-i libertatea. Lipsa acestor condiţii duc la osândirea primitorului şi nu la oferirea ajutorului divin.

Cealaltă formulă *"ex opere operantis"* = din lucrarea celui care lucrează, adoptată în general de protestanţi, este respinsă de Biserica Ortodoxă. Această expresie arată că eficacitatea Tainei depinde direct de starea morală a săvârşitorului şi a primitorului, deoarece harul, spun ei, ar lucra numai prin mijlocirea credinţei şi a altor condiţii subiective.

Lectură: D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.307.

3. Necesitatea Tainelor

Pornind de la definiţia Sf. Taine şi de la legătura organică dintre Biserică şi Sf. Taine, putem afirma că Sf. Taine sunt absolut necesare pentru mântuire. Tainele se săvârşesc numai în Biserică, de slujitorii Bisericii, şi Biserica nu poate exista fără Taine. Aşadar, după cum este valabilă afirmaţia că *"În afara Bisericii nu este mântuire"*, tot aşa putem spune că Sf. Taine sunt absolut necesare pentru mântuire. Aceasta pentru că Sf. Taine sunt mijloace de împărtăşire reală a harului dumnezeiesc absolut necesar pentru mântuire, cu care Hristos a înzestrat Biserica Sa. Necesitatea Tainelor pentru mântuire se bazează deci şi pe învăţătura că harul dumnezeiesc este absolut necesar pentru mântuire conform Sf. Scripturi: **Ioan 3,5; Ioan 6,44**; **Ioan 15,5**.

Desigur, Dumnezeu poate împărtăşi în mod extraordinar harul Său oamenilor şi în afara Sf. Taine, după cum poate şi mântui pe unii care nu fac parte din Biserică (**Ioan 3,8**), însă calea obişnuită şi sigură de împărtăşire a harului lăsată de Hristos Bisericii Sale este cea a Tainelor.

4. Numărul Tainelor

Deşi nu s-a precizat de la început în Sf. Scriptură nici în Sf. Tradiţie numărul Tainelor, avem mărturii clare în Sf. Scriptură pentru fiecare Taină în parte, la unele arătându-se momentul instituirii, la toate arătându-se practicarea lor. Precizarea numărului de 7 Taine s-a făcut oficial în Răsărit în anul 1274 într-o Mărturisire de credinţă prezentată de împăratul bizantin Mihail Paleologul la sinodul unionist de la Lyon. Această precizare a numărului de 7 al Sf. Taine este reluată şi în Mărturisirile de credinţă formulate în veacurile următoare: a lui Petru Movilă şi a patriarhului Dositei al Ierusalimului – ambele din secolul al XVII-lea.

5. Împărţirea Tainelor

Cea mai cunoscută este în Taine care se repetă şi Taine care nu se repetă. Majoritatea dogmatiştilor consideră că numai Botezul şi Hirotonia sunt Taine care nu se repetă. Unii dogmatişti greci numără între acestea şi Mirungerea şi chiar Nunta, socotind că atunci când acestea se repetă (în cazul celor reveniţi la credinţă şi a celor căsătoriţi a doua sau a treia oară), ele sunt doar ierurgii.

Taina Botezului

1. Definiţie. Numiri.
2. Instituire şi păreri catolice greşite despre aceasta;
3. Temeiuri pentru Botezul copiilor şi obiecţia protestantă;
4. Materia, formula, ritualul Tainei şi practici greşite;
5. Săvârşitorul şi primitorii Tainei;
6. Necesitatea Botezului pentru mântuire;
7. Botezul sângelui şi botezul dorinţei.

1. Botezul este Taina prin care omul, prin întreita cufundare în apă şi prin rostirea formulei Botezului de către săvârşitor, din starea de robie a păcatului intră în starea harică, curăţindu-se de păcatul strămoşesc şi de păcatele personale făcute până atunci, fiind renăscut la o viaţă nouă şi părtaş roadelor Răscumpărării prin Jertfa Crucii, devenind membru al Bisericii lui Hristos.

Potrivit efectelor şi importanţei lui, Botezul este baia naşterii celei de-a doua, naştere de sus, uşa de intrare în Biserică şi condiţia absolut necesară pentru primirea celorlalte Taine. Caracterul său de Taină rezultă şi din diferitele numiri ce i se dau în Sf. Scriptură şi Sf. Tradiţie: baie mântuitoare, scăldătoare sfântă, apă sfinţitoare, renaştere, luminare etc.

2. **Taina Botezului a fost instituită** de Mântuitorul Hristos prin cuvintele adresate Apostolilor: *„Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sf. Duh...”* – **Matei 28,19**.

Părerile unor teologi apuseni că Taina Botezului a fost instituită la Botezul Domnului sau la convorbirea Mântuitorului cu Nicodim, ca şi afirmația că Botezul creştin nu se deosebeşte de botezul lui Ioan, sunt cu totul greşite. Cea dintâi este contrară Sf. Scripturi, textelor din care reiese că Domnul a venit la Iordan pentru a primi botezul lui Ioan, numai pentru a *"împlini toată dreptatea"*, ca să confirme valoarea operei Înaintemergătorului Său, pentru a-Şi arăta aprecierea pentru lucrarea acestuia. Botezul lui Ioan era doar o preînchipuire a Botezului creştin.

A doua părere este iarăşi greşită pentru că în convorbirea cu Nicodim, Mântuitorul îl lămureşte pe acesta asupra semnificației și importanței Botezului creştin care avea să vină în viitor. Botezul creştin este deosebit de botezul lui Ioan, cele două botezuri nu au în comun decât numele: βάπτισμα βάπτισμος, de la βαπτίω = a boteza, a cufunda.

Botezul lui Ioan, numit *„botezul pocăinței”* – **Matei 3,11**, fiind destinat iudeilor, era doar o preînchipuire a Botezului creştin, un simbol al pocăinței, fără a împărtăşi harul iertării păcatelor cum rezultă din textele: *„Eu vă botez cu apă spre pocăință, iar Cel ce va veni după mine... vă va boteza cu Duh Sfânt şi cu foc”* – **Matei 3,11** şi: *„Găsind Pavel pe unii ucenici, i-a întrebat: Primit-ați voi Duhul Sfânt când ați crezut? Iar ei au zis: Dar nici n-am auzit că este Duhul Sfânt. Şi el a zis: Dar în ce v-ați botezat? Ei au răspuns: În botezul lui Ioan. Atunci Pavel a zis: Ioan a botezat cu botezul pocăinței, spunând poporului să creadă în Cel ce va veni după el, adică în Iisus Hristos. Şi auzind ei, s-au botezat în numele Domnului Iisus. Şi punându-şi Pavel mâinile peste ei, Duhul Sfânt a venit asupra lor”* – **F.A. 19,2-6**.

Din acest text rezultă clar deosebirea dintre cele două botezuri, botezul lui Ioan fiind doar un act premergător şi pregătitor al Botezului creştin, care a durat până în ziua Cincizecimii, când, întâi, au fost botezați Apostolii *„cu Duh Sfânt şi cu foc”* – **Matei 3,11**, într-o formă excepțională, dar în esență Botezul lor fiind identic cu Botezul creştin cu apă şi cu Duh care se practică în Biserică de atunci până la sfârşitul veacului.

3. Deoarece Botezul este necesar tuturor oamenilor pentru mântuire pentru că toți se nasc cu păcatul strămoşesc conform **Ioan 3,5**, Biserica a practicat de la început şi Botezul copiilor **F.A. 10,44** etc. Obiecția protestanților că Botezul nu ar fi necesar copiilor pentru că ei nu au păcate, cade, căci *„nimeni nu e curat de întinăciune, chiar dacă viața lui ar fi o singură zi”* – **Iov 14,4** şi *„întru fărădelegi m-am zămislit şi în păcate m-a născut maica mea”* – **Psalmi 50,6**, precum şi: *„ceea ce este născut din trup, trup este”* – **Ioan 3,6**. De asemenea, tăierea împrejur din Vechiul Testament care a preînchipuit Botezul creştin, se aplica tuturor vârstelor (**Coloseni 2,11**), asemenea potopul **I Petru 3,20-21** şi trecerea prin Marea Roşie **I Corinteni 10,1-2**.

Credința şi căința drept condiții premergătoare Botezului se cer numai adulților: **Matei 28,19; Marcu 16,16**, nu şi copiilor, pentru aceştia credința fiind

mărturisită de naşii lor. Sf. Scriptură ne arată destule cazuri de reversibilitatea credinţei, când pentru credinţa şi rugăciunea unora au primit ajutor alţii – **Matei 8,5; 15,22; I Corinteni 15,29** – Botezul substitutiv.

Sf. Părinţi ne dau mărturii despre necesitatea Botezului copiilor:

Sf. Grigorie Teologul zice: *„Ai copii? Să nu ia timp răutatea. Să fie sfinţit (botezat) din pruncie, să fie consacrat Duhului de la început".*

Origen spune: *„Biserica a primit de la Apostoli tradiţia de a împărtăşi şi pruncilor Botezul".*

La sinodul de la Cartagina în 418 s-a hotărât: *„Cel ce neagă necesitatea Botezului copiilor nou născuţi să fie anatema".*

4. **Materia Botezului** este apa naturală, curată, sfinţită mai înainte, Botezul făcându-se prin întreita cufundare, cel făcut prin turnare sau stropire cum fac catolicii fiind respins de Biserica Ortodoxă. Cele 3 cufundări simbolizează cele 3 zile în care Mântuitorul a stat în mormânt căci *„întru moartea Lui ne-am botezat"* – **Romani 6,3-4**. Prin canonul 50 apostolic şi 7 al sinodului al III-lea ecumenic, Biserica a condamnat botezul printr-o singură cufundare practicat de unii eretici.

Formula Botezului este *"Se botează robul lui Dumnezeu* (N) *în numele Tatălui. Amin* (o cufundare), *şi al Fiului. Amin* (a doua cufundare), *şi al Duhului Sfânt acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin* (a treia cufundare)".

Când administrează botezul lor, catolicii rostesc formula: *„Eu te botez..."*, ceea ce ar mări importanţa săvârşitorului văzut faţă de cel nevăzut, Iisus Hristos. În Biserica Ortodoxă, în Sf. Taine cuvintele *„Se botează"* au caracter declarativ şi de constatare, arătând că Taina se săvârşeşte vizibil prin actul şi cuvântul preotului, dar invizibil, prin lucrarea lui Hristos.

5. **Săvârşitorul Botezului** este preotul sau episcopul hirotonit canonic. În caz de nevoie, poate fi şi diaconul sau orice **creştin ortodox** care nu a căzut de la dreapta credinţă. Primitorii sunt toţi cei nebotezaţi care vor să devină membri ai Bisericii lui Hristos.

6. Botezul este absolut necesar pentru mântuire potrivit cuvintelor Mântuitorului: *„De nu se va naşte cineva din apă şi din Duh, nu va intra în împărăţia lui Dumnezeu"* – **Ioan 3,5** şi *„Cel ce va crede şi se va boteza se va mântui"* – **Marcu 16,16**.

7. Biserica noastră recunoaşte şi Botezul sângelui şi Botezul dorinţei.

Botezul sângelui este moartea martirică pentru credinţa în Hristos. Puterea sfinţitoare a unui astfel de sfârşit este arătată de Mântuitorul: *„Oricine îşi va pierde viaţa sa pentru Mine şi pentru Evanghelie, acela o va mântui"* –**Marcu 8,35**, **Matei 10,39** sau *„Fericiţi cei prigoniţi pentru dreptate, că a acelora este Împărăţia cerurilor"* – **Matei 5,10**.

Prin botezul dorinţei se înţelege dorinţa arzătoare a unui om nebotezat de a deveni membru al Bisericii lui Hristos, unită cu evlavie, pocăinţă şi viaţă virtuoasă. Dacă un astfel de om nu poate primi Botezul dintr-o cauză obiectivă, se socoteşte botezat cu Botezul dorinţei pentru că spune Mântuitorul: *„Cel ce are poruncile Mele şi le păzeşte, acela este cel ce Mă iubeşte"* – **Ioan 14,21**.

Despre cei ce au murit fără a primi niciun fel de Botez, se crede că se vor osândi dacă sunt adulți, iar dacă sunt copii, ei nu se vor putea bucura de fericirea deplină.

Observație: În mod greșit, unii preoți consideră botezul săvârșit de catolici și protestanți valabil „prin pogorământ". Dar pogorământul se face de Biserică numai pentru a înmuia **puțin** acrivia rânduielilor în general respectate. În cazul de față, însă, Taina Botezului are o importanță fundamentală pentru viața și mântuirea credincioșilor, primirea Botezului fiind o condiție *sine qua non* pentru dobândirea mântuirii după cuvântul Mântuitorului: *„Cel ce va crede și se va boteza se va mântui, iar cel ce nu va crede se va osândi"* – **Mc. 16,16**. După cum reiese și din acest text, condiția cea mai importantă pentru ca Botezul să fie valabil este dreapta credință din partea primitorului, care nu poate fi decât una – cea ortodoxă cf. **Efes 4,5**: *„Este un Domn, **o credință**, un Botez."*

Să nu uităm că Sf. Taine nu pot fi săvârșite în afara Bisericii, ci numai în Biserică – așa cum reiese și din definiția lor – iar Biserica adevărată nu poate să ființeze decât acolo unde este credința adevărată.

Așadar, fără mărturisirea dreptei credințe, Sf. Taine nu sunt valabile pentru că nu este Biserică adevărată, nefiind *„zidită pe temelia Apostolilor"* după cuvântul Sf. Scripturi – **Efeseni 2,20**, adică pe credința și învățătura primită de la Apostoli.

Iar dacă se are în vedere aici faptul că Botezul creștin poate fi săvârșit în situații extreme, și de un mirean, nu trebuie să se uite că în acest caz, pentru ca Taina să fie valabilă, se cere totuși de la săvârșitor să fie drept credincios, adică ortodox.

În plus, botezurile administrate de catolici și protestanți sunt desigur diferite de Botezul ortodox, pentru că cele 2 confesiuni mărturisesc altă credință decât cea ortodoxă, și atunci dacă am admite totuși că sunt valabile toate cele 3 botezuri, s-ar contrazice afirmația Sf. Scripturi: *„ Este un Domn, o credință, **un Botez**."* **Efes. 4,5**. Acest adevăr este confirmat și de **canonul 46 Apostolic**: *„Poruncim ca orice episcop sau preot care acceptă vreun botez al ereticilor sau vreo jertfă de-a lor să fie caterisit".*

Lectură: Dosoftei Morariu, *Despre dumnezeiescul har*, pg.71-75;
D. Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, pg.312-319.

Taina Mirungerii

1. Definiție. Numiri.
2. Raportul dintre Mirungere și Botez;
3. Texte scripturistice referitoare la această Taină;
4. Cele două moduri de admninistrare a Tainei în Biserica primară;
5. Partea văzută a Tainei;
6. Administrarea Tainei imediat după Botez și practica greșită catolică;
7. Opinia protestantă despre Taina Mirungerii.

1. Taina Mirungerii este Taina în care celui nou botezat, îndată după Botez, i se împărtăşeşte harul Duhului Sfânt pentru a se întări şi pentru a spori în viaţa cea nouă dobândită prin Botez.

Numirile date acestei Taine în Sf. Scriptură ne amintesc de efectele Tainei: *"Iar Cel ce ne întăreşte pe noi... şi ne-a uns pe noi este Dumnezeu, Care ne-a şi pecetluit pe noi"* – **II Corinteni 1,21-22** şi *"Să nu-L întristaţi pe Duhul Sfânt al lui Dumnezeu, întru care aţi fost pecetluiţi în ziua răscumpărării"* – **Efeseni 4,30**.

Alte numiri date Tainei în Sf. Scriptură sunt: *„ungerea mântuirii"* – **I Ioan 2,20**, *„împărtăşirea Duhului"* – **Ioan 7,39**. Numirea de *"Taina punerii mâinilor"* se referă la modul de săvârşire a Tainei în epoca apostolică conform **F.A. 8,17; 19,6**.

2. Raportul dintre efectele Tainei Sfântului Mir şi cele ale Botezului este asemănător cu cel dintre naşterea şi creşterea trupească. După cum cel nou născut are nevoie de o îngrijire deosebită, tot aşa şi cel nou născut duhovniceşte are nevoie de haruri noi pentru a se întări în viaţa cea nouă dobândită prin Botez. Aşadar, ungerea celui nou botezat cu Mir sfinţit este necesară pentru creşterea şi desăvârşirea moral – spirituală a primitorului.

Sf. Părinţi aduc numeroase mărturii despre această Taină, referindu-se fie la numirile, fie la efectele ei. Astfel, **Sf. Chiril al Ierusalimului** consideră că cel nou botezat este vrednic de a se numi creştin abia după primirea Mirungerii. **Sf. Nicolae Cabasila** afirmă că prin Taina Sf. Mir se pun în lucrare puterile primite prin Botez.

3. Despre momentul instituirii Tainei, Sf. Scriptură nu ne vorbeşte, însă caracterul de Taină al Mirungerii este dovedit de mai multe texte scripturistice, care se referă fie la partea văzută, fie la efectele Tainei: **II Corinteni 1,21-22; Efeseni 4,30; I Ioan 2,20; Ioan 7,39; F.A. 8,17; F.A. 19,6**.

4. La început în Biserica primară această Taină se administra în două moduri: prin punerea mâinilor Apostolilor sau episcopilor şi prin ungerea cu mir sfinţit. Probabil că săvârşirea Tainei prin ungerea cu mir sfinţit a înlocuit practica punerii mâinilor odată cu răspândirea creştinismului pe arii mai largi unde Apostolii sau episcopii se deplasau greu. Cert este, însă, că ambele practici se referă la aceeaşi Taină şi au aceleaşi efecte.

5. Materia: mir sfinţit – untdelemn amestecat cu numeroase aromate sfinţit de întâistătătorul fiecărei Biserici autocefale, în Joia Patimilor, înconjurat de soborul tuturor ierarhilor în funcţiune.

Formula: *"Pecetea darului Duhului Sfânt"*. Prin ungerea trupului la organele principale cu mir sfinţit se urmăreşte întărirea acestora pentru a-şi îndeplini funcţiunile lor în vederea creşterii şi desăvârşirii duhovniceşti.

6. Practica Bisericii străvechi este aceea de a administra Mirungerea imediat după Botez potrivit textului: *"Nu-L întristaţi pe Duhul Sfânt al lui Dumnezeu, întru care aţi fost pecetluiţi în ziua răscumpărării"* – **Efeseni 4,30** pentru că "ziua răscumpărării" este ziua în care s-a primit Botezul.

Pentru catolici, Taina Mirungerii este sacramentul confirmaţiunii, pe care ei îi administrează copiilor doar la vârsta de 12 ani sau cel puţin 7 ani, motivând că pruncul nu are raţiunea dezvoltată. Noi însă afirmăm că Taina Sf. Mir este mai

necesară pentru dezvoltarea spirituală a primitorului cu cât este la o vârstă mai fragedă.

Taina Sf. Mir este astfel administrată în Biserica Ortodoxă pruncilor îndată după Botez pentru a se actualiza (a face roditoare) bogăția de daruri primite la Botez, pentru a-l ajuta pe primitorul ei să înainteze în viața duhovnicească.

7. **Protestanții** nu recunosc nici măcar caracterul de simbol al acestei Taine, ei consideră că practica punerii mâinilor din epoca apostolică, despre care vorbește Sf. Scriptură, este o simplă ceremonie unită cu Botezul. Tot așa nici ungerii cu mir sfințit nu-i recunosc caracterul de Taină. Împotriva acestor păreri noi aducem ca argument faptul că, așa cum ne relatează Sf. Scriptură, nu totdeauna cei care botezau administrau și ritualul punerii mâinilor. Acesta era o Taină deosebită de Taina Botezului fiind săvârșită numai de Apostoli sau episcopi și având ca efect venirea Duhului Sfânt asupra primitorilor – **F.A. 8,14-16**.

Despre practica ungerii cu mir sfințit, noi știm că aceasta a fost un alt mod de a săvârși Mirungerea, care a înlocuit practica punerii mâinilor din epoca de început a Bisericii.

Protestanții mai obiectează că Duhul Sfânt venea uneori asupra oamenilor chiar fără să fi primit Taina Botezului. Deci, nu ar mai fi nevoie și de o altă Taină, zic ei, pentru primirea harului divin (cazul sutașului Corneliu – **F.A. 10,44**). Însă, istorisirea de care amintesc ei ne arată numai că lucrarea Duhului Sfânt nu poate fi îngrădită de nimeni și de nimic căci *"Vântul suflă unde vrea"* – **Ioan 3,8**. Ceea ce noi cunoaștem este însă, că modalitatea obișnuită de împărtășire a harului divin este cea a Sf. Taine în Biserică.

Taina Sfintei Euharistii

1. Definiție. Însemnătate. Numirile Tainei.
2. Instituire. Forma inițială a săvârșirii Tainei și forma actuală.

I. Deosebiri confesionale – concepții greșite catolice:

A. Folosirea azimei la misa catolică în loc de pâine dospită – contraargumente ortodoxe.

B. Lipsa epiclezei în misa catolică – contraargumente ortodoxe.

3. Despre întreitul caracter al Sf. Euharistii: de Taină, de Jertfă, de ospăț comemorativ;
4. Săvârșitorul și primitorii Tainei;
5. Efectele Sf. Euharistii. Împărtășirea cu vrednicie și nevrednicie.

II. Concepții greșite protestante despre Sf. Euharistie:

A. În vechime

B. Actual

C. Protestanții nu recunosc Sf. Euharistii caracterul de Taină, nici de Jertfă, ci doar caracterul ei anamnetic. Combaterea lor.

III – IV. Completări

1. Această Taină își are denumirea de la termenul grecesc ευχαριστια = mulțumire, pentru că Mântuitorul înainte de a o institui la Cina cea de Taină, a mulțumit lui Dumnezeu prin rugăciune.

Definiție: Taina Sf. Euharistii este Taina în care, sub forma pâinii și a vinului, creștinul se împărtășește cu însuși Trupul și Sângele Domnului prezente real în elementele de pâine și vin care se prefac în timpul Sf. Liturghii.

Această Taină este cea mai însemnată pentru că, dacă în celelalte Taine primim harul divin, prin Sf. Euharistie ni se împărtășește însuși izvorul harului. Prin această Taină se întărește harul primit prin celelalte Taine. Taina Sf. Euharistii este dovada cea mai mare a iubirii de oameni a lui Dumnezeu pentru că în această Taină El ne dă însuși Trupul Său ca să-l mâncăm. Sf. Euharistie este, prin excelență, Taina unității Bisericii, *"căci o pâine, un trup suntem cei mulți, căci toți ne împărtășim dintr-o pâine"* – **I Corinteni 10,17**.

Numirile Tainei sunt: Cina Domnului, Ospățul Stăpânului, Frângerea pâinii, Paharul binecuvântării, Paharul mântuirii, Paharul vieții, Împărtășanie, Cuminecătură etc.

2. Taina Sf. Euharistii a fost instituită de Mântuitorul la Cina cea de Taină, când, luând pâinea în mâinile Sale, a mulțumit, a binecuvântat, apoi a frânt-o și a dat-o Sf. Săi Apostoli zicând: *„Luați, mâncați..."*. Apoi, luând paharul și mulțumind a zis: *„Beți dintru acesta..."* – **Matei 26,26-28; Marcu 14,22-24; Luca 22,17-20**. Apoi, Mântuitorul a poruncit Apostolilor: *"Aceasta să o faceți întru pomenirea Mea"* – **Luca 22,19; I Corinteni 11,25**.

Prima dată, Sf. Euharistie a fost săvârșită de Mântuitorul la Cina de Taină când a luat pâine, a mulțumit, a binecuvântat, a frânt-o și a dat-o ucenicilor Săi. Din acest ritual inițial nu se poate reduce nimic. În această formă, Taina Sf. Euharistii s-a săvârșit la început de Sf. Apostoli și de creștini. Apoi Biserica a îmbogățit ritualul săvârșirii Tainei, îmbrăcând Taina Sfintei Euharistii în haina, în forma cunoscută a Sf. Liturghii.

Deci Taina Sf. Euharistii cuprinde și prefacerea darurilor. Prin împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului se finalizează Taina, își atinge scopul pentru care a fost săvârșită.

Materia: pâine de grâu curat, dospită, cum a fost la Cina cea de Taină și vin curat din struguri, indiferent de culoare, amestecat cu puțină apă (care se toarnă la proscomidie).

Momentul prefacerii cinstitelor daruri de pâine și vin în Trupul și Sângele Domnului este acela în care preotul liturghisitor rostește epicleza – rugăciunea de invocare a Duhului Sfânt - și le binecuvintează.

* * *

I. <u>Deosebiri confesionale</u>
<u>Concepții greșite catolice</u>

A. Catolicii întrebuințează la misa lor – așa-zisa „liturghie catolică" - pâine nedospită (azimă), din secolul al VI-lea, practică ce s-a generalizat în Apus în secolul al XI-lea. Ei își întemeiază această inovație pe părerea greșită că la Cina cea de Taină, Mântuitorul Hristos și Apostolii au serbat Paștile iudeilor și deci au folosit azimă.

În Biserica Ortodoxă, Sf. Liturghie se săvârșește cu pâine dospită pe baza următoarelor argumente scripturistice:

a) Din textele Evangheliilor sinoptice reiese că pâinea întrebuințată de Mântuitorul la Cina de Taină a fost pâine dospită, fiind numită în textul original ἄρτος = pâine dospită și nu ἄζυμον = pâine nedospită;

b) Evanghelistul Ioan menționează clar că Mântuitorul a serbat cu ucenicii Săi Paștile înainte de ziua Paștilor iudeilor *"Iar mai înainte de sărbătoarea Paștilor..."* – **<u>Ioan 13,1</u>**;

c) Tot evanghelistul Ioan spune că după ce iudeii L-au dus pe Iisus la Pilat, ei nu au intrat în pretoriu ca să nu se spurce și să poată mânca Paștile – **<u>Ioan 18,28</u>** – deci mielul pascal nu fusese consumat și sărbătoarea Paștilor care dura 7 zile nu începuse.

d) Tot evanghelistul Ioan ne relatează că după ce Mântuitorul a fost răstignit de iudei, în seara acelei zile, ei s-au grăbit să dea jos trupurile celor răstigniți pentru ca acestea să nu rămână pe cruce *"căci era mare ziua Sâmbetei aceleia"* – **<u>Ioan 19,31</u>**, fiind prima zi a Paștilor.

În concluzie, din relatările celor 4 evangheliști rezultă următoarele: joi seara, la Cina cea de Taină, când s-a instituit Taina Sfintei Euharistii, Mântuitorul a serbat Paștile cu ucenicii Săi, mai înainte cu o zi de sărbătoarea Paștilor iudeilor, la care au consumat pâine dospită.

B. Catolicii mai susțin în mod greșit că momentul prefacerii cinstitelor daruri este acela în care se rostesc de către preot cuvintele de instituire *„Luați, mâncați..."* și nu cel al epiclezei pe care au și scos-o din „liturghiile" lor.

a) Însă, în momentul când Mântuitorul a rostit aceste cuvinte, potrivit Sf. Scripturi, elementele euharistice fuseseră prefăcute prin rugăciunile de mulțumire și binecuvântare rostite mai înainte.

b) Momentul prefacerii este în timpul epiclezei pentru că rugăciunea epiclezei se află în toate Liturghiile răsăritene și chiar în unele Liturghii apusene mai vechi. De asemenea, această rugăciune este descrisă și în *"Didahia celor 12 Apostoli"* – document patristic important.

Așadar, elementele euharistice se prefac în timpul epiclezei, iar cuvintele de instituire rostite în timpul Liturghiei nu au decât un rol istorico-narativ.

* * *

3. Potrivit învățăturii ortodoxe, Sf. Euharistie are caracter întreit: de Taină, de Jertfă și de ospăț comemorativ sau anamnetic.

a) Ca Taină, Sf. Euharistie este împărtăşirea cu Trupul şi Sângele Domnului prezente real sub forma pâinii şi a vinului după prefacerea acestora în timpul epiclezei. Instituirea Tainei a avut loc la Cina de Taină prin cuvintele Mântuitorului: „*Luaţi, mâncaţi... Beţi...*". Aceste cuvinte de instituire au înţeles literal propriu şi nu simbolic, nici figurat, aşa cum rezultă din textul **Ioan 6,50 ş.u.**.

b) Ca Jertfă, Sf. Euharistie este actualizarea pe sf. altare, înnoirea fără a se repeta până la sfârşitul veacurilor a Jertfei Mântuitorului de pe Golgota. Ea are toate elementele caracteristice unei jertfe: altar, jertfitor, victimă. De asemenea, caracterul de jertfă reiese din cuvintele: „se frânge", "se varsă", "se dă". În esenţă, Jertfa euharistică este identică cu Jertfa de pe Cruce, numai că este săvârşită într-o formă nesângeroasă şi va fi săvârşită permanent în Biserică până la sfârşitul veacurilor conform profeţiei lui **Maleahi 1,11**. Momentul aducerii Jertfei este cel al prefacerii darurilor în Trupul şi Sângele Domnului.

c) Ca ospăţ anamnetic (comemorativ), Sf. Euharistie este o aducere aminte (anamneză) a întregii opere mântuitoare a lui Hristos după porunca dată Sf. Apostoli: „*Aceasta să o faceţi întru pomenirea Mea*" (amintirea) – **Luca 22,19**, completată de Sf. Ap. Pavel: „*Căci de câte ori veţi mânca pâinea aceasta şi veţi bea paharul acesta, moartea Domnului vestiţi, până când va veni*" – **I Corinteni 11,26** (deci Jertfa euharistică se săvârşeşte mai ales în amintirea morţii de pe Cruce).

4. Săvârşitorul Sf. Euharistii este episcopul sau preotul, ca urmaşi ai Sf. Apostoli cărora Mântuitorul le poruncise: „*Aceasta să o faceţi întru pomenirea Mea*" – **Luca 22,19**; **I Corinteni 11,25**. Din încredinţarea episcopilor sau preoţilor, şi diaconii pot împărtăşi, adică pot împărţi Sf. Euharistie celor bolnavi, celor din închisori etc.

Primitorii sunt toţi creştinii care nu s-au despărţit de Biserică şi care s-au pregătit pentru primirea Sf. Euharistii prin Taina Pocăinţei (prin împlinirea canonului), având binecuvântare de la duhovnic.

Biserica noastră a împărtăşit totdeauna şi copiii îndată după Botez.

Catolicii consideră că copiii pot fi împărtăşiţi abia după primirea sacramentului confirmaţiunii (cum numesc ei Taina Mirungerii), deci la vârsta de 7 sau 12 ani. Această practică s-a introdus în cultul catolic în secolul al XII-lea.

5. Efectele Sf. Euharistii: Împărtăşindu-ne cu Trupul şi Sângele Domnului ne unim în mod real cu Mântuitorul Hristos conform **Ioan 6,56**: „*Cel ce mănâncă Trupul Meu şi bea Sângele Meu petrece întru Mine şi Eu întru el*"; cel ce se împărtăşeşte primeşte: curăţire de păcate, întărire în viaţa duhovnicească şi garanţia învierii şi nemuririi sau arvuna vieţii veşnice: „*cel ce va mânca din pâinea aceasta viu va fi în veci*" – **Ioan 6,51**. Despre efectele Sf. Euharistii găsim şi în formula rostită la împărtăşire.

Aceste efecte ale Tainei se arată în cei ce o primesc cu vrednicie, adică cu o pregătire corespunzătoare făcută prin pocăinţă adevărată, adică prin: spovedanie, rugăciune, post, acte de milostenie. Cei care se împărtăşesc cu nevrednicie se osândesc după cuvintele Ap. Pavel: „*Oricine va mânca pâinea aceasta sau va bea paharul Domnului cu nevrednicie va fi vinovat faţă de trupul şi sângele Domnului.*

Deci să se cerceteze omul pe sine şi aşa să mănânce din pâine şi să bea din pahar, căci cel ce mănâncă şi bea din pahar cu nevrednicie, osândă îşi mănâncă şi bea, nesocotind Trupul Domnului" – **I Corinteni 11,27-29**.

* * *

II. Deosebiri confesionale

Concepţii greşite protestante:

Protestanţii nu recunosc Sf. Euharistii caracterul de Taină, nici pe cel de Jertfă, ci o reduc la un simplu ospăţ comemorativ.

A. **La început**, protestanţii promovau mai multe concepţii despre Sf. Euharistie:

- Luther susţinea prezenţa reală a Domnului în Euharistie prin impanaţie, afirmând deci că Domnul Hristos se află în pâine, cu pâine, sub pâine şi în vin, cu vin şi sub vin. Trupul Domnului din cer, zicea el, este prezent unindu-se cu pâinea, iar sângele cu vinul, dar elementele rămân neschimbate.

- Zwingli afirma că în Sf. Euharistie Domnul nu este prezent sub nicio formă, nici material, nici spiritual, aceasta fiind doar un act comemorativ.

- Calvin ţine calea de mijloc, admiţând o împărtăşire spirituală cu trupul lui Hristos, pe care ar primi-o numai cei predestinaţi la mântuire, în timp ce cei reprobaţi (condamnaţi) primesc numai pâine şi vin.

B. **Actual**, neoprotestanţii susţin că pâinea şi vinul de la Sf .Euharistie sunt numai simboluri ale Trupului şi Sângelui Domnului. Faptul că pâinea şi vinul de la Cina Domnului au fost elemente naturale, zic ei, ar rezulta din cuvintele Mântuitorului rostite la Cina de Taină: *"Adevăr grăiesc vouă, de acum nu voi mai bea din rodul viţei, până în ziua în care îl voi bea nou în împărăţia lui Dumnezeu"* – **Marcu 14,25**; **Matei 26,29**. Aceasta arată că la Cină, Apostolii şi Mântuitorul au băut vin.

Combaterea acestei concepţii protestante:

a) Numele de *„rod al viţei"* în aceste texte invocate de protestanţi este dat la ceea ce Apostolii au băut la începutul Cinei (vin natural). Pentru aceasta avem temei la **Luca 22,20**: *„Asemenea şi paharul, după ce au cinat, zicând: acest pahar este Legea cea nouă"*, unde se precizează că Sf. Euharistie a fost instituită după cină, la al doilea sau al treilea pahar. Aceasta este confirmată şi de Ap. Pavel la **I Corinteni 11,25**: *„Asemenea şi paharul, după cină, zicând: Acest pahar este Legea cea nouă întru Sângele Meu"*.

b) Cuvintele de instituire a Tainei Sf. Euharistii au un înţeles literal propriu, real, nu simbolic, nici figurat. Concepţia protestantă potrivit căreia cuvintelor de instituire a Tainei li se atribuie înţeles simbolic este greşită neconformându-se regulilor ermineuticii (de interpretare a Sf. Scripturi) pentru că mai ales în textul de la **Ioan 6,50 s.u.** se arată că înţelesul cuvintelor Mântuitorului este propriu, real, iar nu simbolic. În discuţia cu iudeii prezentată de evang. Ioan în cap. 6, Mântuitorul accentuează acest înţeles real al cuvintelor Sale, chiar dacă unii dintre ucenicii Săi s-au scandalizat şi L-au părăsit. Iar în sens figurat, a mânca trupul cuiva înseamnă a-l cleveti, înţeles care este exclus de context.

Aşadar, din cercetarea textelor Sf. Scripturi referitoare la Sf. Euharistie rezultă clar că la Cina de Taină a avut loc o împărtăşire reală cu Trupul şi Sângele Domnului. Deci, în Taina Sf. Euharistii nu poate fi vorba de o împărtăşire simbolică ori spirituală cum afirmă protestanţii.

Acest adevăr este întărit de numeroşi Sf. Părinţi. **Sf. Ioan Gură de Aur** zice: *„Nu un om face ca darurile prezente (pâinea şi vinul) să se prefacă în trupul şi sângele Domnului, ci Hristos Care a fost răstignit pentru noi, Căruia preotul îi ţine locul"*, iar **Sf. Ioan Damaschin** spune: *„Pâinea şi vinul nu sunt nicidecum închipuirea trupului şi sângelui lui Iisus Hristos, ferească Dumnezeu, ci însuşi trupul lui Hristos unit cu Dumnezeirea... dar nu ca şi cum trupul pe care-l ia creştinul ar coborî din cer; pâinea şi vinul sunt prefăcute în trupul şi sângele Domnului"*.

C. Protestanţii nu recunosc Sf. Euharistii caracterul de Taină, nici pe cel de Jertfă, considerând-o doar un ospăţ comemorativ. Deci, protestanţii nu recunosc Sf. Euharistii caracterul ei de Jertfă reală, deoarece, spun ei, Mântuitorul S-a adus pe Sine jertfă o singură dată, iar această Jertfă nu se mai repetă. În sprijinul acestei idei, ei invocă următoarele texte: *„Aşa şi Hristos S-a adus pe Sine jertfă o dată, ca să ridice păcatele multora"* – **Evrei 9,28** şi *„Căci printr-o singură jertfă adusă, a adus la veşnică desăvârşire pe cei ce se sfinţesc"* – **Evrei 10,14**. Ei afirmă, deci, că mântuirea s-a realizat istoric o dată pentru totdeauna, fiind deajuns apoi ca prin actul subiectiv al credinţei (*sola fide*), fiecare creştin să-şi însuşească această mântuire. Din acest motiv, după ei, nici preotul ca săvârşitor al acestei lucrări nu ar fi necesar.

Această afirmaţie este greşită. Noi admitem că Hristos S-a adus pe Sine jertfă sângeroasă o singură dată, iar această jertfă nu se mai repetă, având o dată pentru totdeauna ca efect Răscumpărarea neamului omenesc din robia păcatului. Dar de aici nu rezultă că Sf. Euharistie, fără a fi o repetare a Jertfei de pe Cruce, nu ar avea caracter de Jertfă. Dimpotrivă, ea este Jertfă reală, sub formă nesângeroasă, este Jertfa care actualizează permanent pe sf. altare Jertfa de pe Golgota până la sfârşitul veacurilor conform **Maleahi 1,11**. Această actualizare se face după porunca Domnului conform **Luca 22,19** şi **I Corinteni 11,25-26**.

Cât priveşte expresiile: *„părtaş la altar"*, *„părtaş la jertfelnic"*, *„părtaş la masa Domnului"*, folosite în Sf. Scriptură şi de Sf. Părinţi, protestanţii afirmă că toate se referă numai la o jertfă a laudei, o jertfă spirituală din partea credinciosului. Deci, în Sf. Euharistie nu ar putea fi vorba decât de o jertfă spirituală de laudă, de mulţumire din partea credincioşilor.

Dar Sf. Părinţi, întemeindu-se pe Sf. Scriptură, afirmă clar despre caracterul de Jertfă al Sfintei Euharistii. **Sf. Iustin Martirul** zice: *„Aducem în numele Lui Jertfa pe care Domnul Iisus a poruncit să fie adusă, adică Jertfa pâinii şi a vinului în Euharistie"* iar **Sf. Ioan Gură de Aur** afirmă: *„De aceea* (Jertfa de pe Golgota) *o aducem şi acum, care a fost adusă şi nu s-a sfârşit"*.

D. Împotriva protestanţilor care nu admit împărtăşirea copiilor, noi argumentăm că Sf. Euharistie a fost instituită de Mântuitorul pentru toţi, deci şi

pentru copii. De asemenea, El Însuşi a poruncit: *„Lăsaţi copiii să vină la Mine"* – **Matei 19,14**.

Aşadar, nerecunoscând Sf. Euharistii caracterul de Taină, adică împărtăşirea cu Trupul şi Sângele Domnului, şi respingând şi caracterul de Jertfă, acordându-i doar caracter de ospăţ comemorativ, protestanţii neagă astfel importanţa şi valoarea adevărată a Sf. Euharistii.

* * *

III. **Dogma prezentei reale a lui Hristos în Sf. Euharistie şi consecinţele ei dogmatice**:

Biserica noastră învaţă că în Sf. Euharistie este prezent real Mântuitorul Hristos după Fiinţă şi după ipostas, cu firea Sa omenească şi cu cea dumnezeiască (potrivit unirii ipostatice). Din această dogmă a prezenţei reale a Mântuitorului Hristos în Sf. Euharistie decurg următoarele consecinţe dogmatice:

1. După prefacerea pâinii şi a vinului în Trupul şi Sângele Domnului, Sfintei Euharistii I se cuvine aceeaşi adorare pe care o dăm Mântuitorului Hristos ca Dumnezeu adevărat.

2. Împărtăşindu-ne cu Trupul şi Sângele Domnului, potrivit unirii ipostatice, ne împărtăşim şi cu Dumnezeirea Sa, căci Dumnezeirea Mântuitorului Hristos rămâne nedespărţită de omenitatea Sa în Persoana Mântuitorului. Iisus Hristos este prezent după Fiinţă şi după ipostas în Sf. Euharistie, ca Dumnezeu adevărat, dar noi ne împărtăşim cu El numai după har.

3. În fiecare părticică din elementele euharistice, după prefacere, se află Iisus Hristos întreg, sub ambele naturi: omenească şi dumnezeiască. Sfărâmarea şi împărţirea – termeni liturgici folosiţi în timpul săvârşirii Tainei – se referă la elementele euharistice, dar nu la Trupul şi Sângele Domnului, Care nu se sfarmă, nici nu se împart, ci rămân unite şi întregi, cum au fost şi în Persoana Mântuitorului.

4. Indiferent în câte locuri se săvârşeşte Sf. Euharistie în acelaşi timp, în toate aceste locuri se află unul şi acelaşi Trup şi Sânge al Domnului, deci Acelaşi Hristos întreg. Aceasta deoarece pâinea şi vinul de pe Sf. Masă a fiecărui altar se prefac în unul şi acelaşi Trup şi Sânge al lui Hristos, Care este în ceruri.

5. Pâinea şi vinul prefăcute în Trupul şi Sângele Domnului rămân Trup şi Sânge atâta vreme cât durează aceste elemente şi nu numai în momentul în care creştinii se împărtăşesc cu ele. De aceea, ele trebuie păstrate cu cea mai mare grijă în vase sfinţite, fiind ferite de orice alterare.

Lipsa de grijă din partea preotului pentru păstrarea nealterată a Sf. Euharistii este considerată sacrilegiu. Dacă, totuşi s-ar întâmpla ca Sf. Euharistie să se degradeze, atunci se recomandă să fie îngropată adânc în pământ sau să fie arsă, iar cenuşa să fie aruncată într-o apă curgătoare.

* * *

IV. **Pregătirea pentru Sf. Împărtăşanie** trebuie să fie trupească şi sufletească. Pregătirea trupească constă în: post, abstinenţă de la relaţii conjugale şi de la orice păcat trupesc, citirea pravilei de rugăciuni şi împlinirea canonului dat de duhovnic.

Pregătirea sufletească include: împăcarea cu toți, căința pentru păcate (lacrimi de pocăință), pocăință adevărată, spovedanie curată, credință, smerenie, evlavie și paza minții, oprirea de la orice păcat.

Între roadele Sf. Împărtășanii se numără: pacea, bucuria, luminarea și înțelepțirea duhovnicească, forța morală și năzuința spre bine.

Lectură: Sf. Teofan Zăvorâtul, *Predici la Triod. Pregătirea pentru Spovedanie și Sf. Împărtășanie*, Editura Sofia, București, 2002, pg.121-132; sf. Ignatie Briancianinov, *Predici la Triod și Penticostar*, Editura Sofia, București, 2003, pg.157.

Taina Pocăinței (Spovedania)

1. Taina Spovedaniei – al doilea Botez. Definiție;
2. Etapele esențiale ale Tainei Mărturisirii;
3. Despre importanța Tainei Pocăinței;
4. Necesitatea Tainei Pocăinței pentru toți creștinii;
5. Mărturisirea secretă și publică;
6. Efectele Tainei Pocăinței;
7. Condițiile unei Pocăințe adevărate;
8. Deosebiri confesionale

A. Teoriile greșite catolice despre epitimii, purgatoriu, tezaurul meritelor prisositoare, indulgențe; practica mărturisirii auriculare;
B. Concepția greșită protestantă

1. Botezul este izvorul, baza, temelia vieții noastre duhovnicești. Viața noastră duhovnicească este o rodire a darurilor Botezului. Dar din pricina nepăsării și a slăbiciunii firii umane, care este ușor atrasă spre păcat, omul își murdărește veșmântul luminos al sufletului primit la Botez și se golește încet, încet de harul dumnezeiesc. Cunoscând neputința noastră de a păstra neîntinată haina Botezului, Dumnezeu a rânduit mijlocul prin care să redobândim harul divin și să ne curățăm îmbrăcămintea sufletului. Acest mijloc este Taina Pocăinței sau a Mărturisirii sau a Spovedaniei.

Această Taină a instituit-o Mântuitorul și pentru faptul că El Însuși a acordat deseori unor oameni iertare de păcate (**Marcu 2,5;** analog **Luca 5,20; Luca 7,47**), iar puterea de a ierta păcatele a dat-o mai târziu și ucenicilor Săi și urmașilor acestora – **Ioan 20,23**.

Pocăința este Taina prin care creștinul, căindu-se de păcatele săvârșite și mărturisindu-le înaintea preotului duhovnic, primește de la Dumnezeu, prin dezlegarea preotului, iertarea păcatelor, fiind reașezat în starea harică din care căzuse datorită lor.

2. **Etapele esențiale** ale acestei Taine sunt:

a) Luând hotărârea de a se îndrepta, penitentul se apropie de Dumnezeu în scaunul Mărturisirii cu umilință și cu inimă înfrântă, mărturisind duhovnicului toate păcatele săvârșite de la ultima Spovedanie;

b) Manifestând părere de rău și căință pentru păcatele făcute, penitentul făgăduiește că în viitor se va strădui să nu mai facă astfel de păcate;

c) Duhovnicul dă dezlegare de păcate celui ce s-a mărturisit;

d) La sfârșit, după sfaturile potrivite, duhovnicul dă penitentului canonul sau epitimia, ca medicament pentru păcat, pentru ca printr-o anumită trudă personală să-și amintească de greutatea păcatului și să se oprească de a mai păcătui.

Instituirea Tainei Pocăinței a fost întâi făgăduită de Mântuitorul Apostolilor Săi: *„Amin grăiesc vouă: Oricâte veți lega pe pământ, vor fi legate și în cer, și oricâte veți dezlega pe pământ, vor fi dezlegate și în cer"* – **Matei 18,18**. După Învierea Sa, Mântuitorul a instituit-o ca Taină când S-a arătat Apostolilor Săi și a suflat asupra lor, zicând: *„Luați Duh Sfânt, cărora le veți ierta păcatele, se vor ierta, și cărora le veți ține, vor fi ținute"* – **Ioan 20,22-23**.

În Sf. Scriptură găsim numeroase temeiuri despre practicarea Tainei Pocăinței încă din epoca apostolică: **F.A. 19,18; I Ioan 1,9**.

3. **Importanța Tainei Mărturisirii**

Înțelesul termenului de „pocăință" (în lb. greacă μετανοία) este schimbarea modului de gândire și de făptuire (prin metanii arătăm că suntem căzuți și dorim să ne înălțăm duhovnicește către Dumnezeu).

Subliniind efectele Tainei sau condițiile care se cer pentru ca Pocăința să fie adevărată, Sf. Părinți afirmă despre această Taină că este: *„înnoirea sau împrospătarea Botezului și curățirea conștiinței"*; *„pocăința este regretul pentru răul făcut, dar și săvârșirea virtuților ce se opun păcatelor"*; este *„învoiala cu Dumnezeu pentru o viață nouă"*; *„cel ce se pocăiește se osândește pe sine, dar scapă neînfruntat"* – **Sf. Ioan Scărarul**. **Ava Pimen** numește pocăința *„părăsirea păcatului"*. **Sf. Ioan Gură de Aur** spune despre importanța acestei Taine: *„Preoții au primit o putere pe care Dumnezeu n-a dat-o nici îngerilor, nici arhanghelilor. Căci orice hotărăsc preoții jos, confirmă Dumnezeu sus... Aceștia au primit putere asupra sufletului, de a-l curăți de păcate"*.

4. **Necesitatea Tainei Pocăinței**: Această Taină este necesară pentru iertarea păcatelor, redobândirea sănătății sufletești și reașezarea creștinului în starea harică din care a căzut. Toți creștinii, încă din copilărie, au nevoie de această Taină pentru curățirea de păcate, pentru că toți păcătuim, unii mai ușor, alții mai greu: *„Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine..."* – **I Ioan 1,8**.

Pentru cei cu păcate mai ușoare, Pocăința este un mijloc de întărire în virtute și de prevenire a păcatului, mai ales a mândriei. Prin Pocăință, cei drepți se mențin într-o stare permanentă de smerenie, de nemulțumire de sine că nu au iubit destul pe Dumnezeu și pe oameni, iar pentru cei cu păcate grele, Taina Pocăinței este absolut necesară pentru iertarea și vindecarea sufletească de boala păcatului.

5. În privința **modului în care se făcea Mărturisirea**, istoria Bisericii ne arată că în epoca apostolică, ea se făcea atât în secret, cât şi public. Însă, totdeauna avea loc înaintea episcopului sau preotului care, ca martor şi slujitor al lui Dumnezeu, este singurul în drept să lege şi să dezlege păcatele oamenilor. Însă, din cauza ivirii unor neorânduieli în viața socială, la sfârşitul secolului al IV-lea, patriarhul de Constantinopol – Nectarie – a interzis Mărturisirea publică. Deci, s-a generalizat în Biserica răsăriteană Spovedania secretă sau privată. Însă, forma Mărturisirii, publică sau secretă, nu atinge esența Tainei. Chiar dacă este interzisă, cunoaştem exemple din viețile sfinților, când Mărturisirea publică era recomandată de duhovnic sub formă de epitimie. Deci, să nu ne temem că duhovnicul ne-ar destăinui păcatele căci aceasta nu dăunează eficacității Tainei.

Obiecția că preoții, fiind ei înşişi oameni păcătoşi, nu pot ierta păcatele oamenilor nu are temei, pentru că orice Taină, deci şi cea a Pocăinței, nu depinde de vrednicia morală a săvârşitorului căci Dumnezeu este Cel ce iartă păcatele cu harul Său, prin mijlocirea preotului. Acest adevăr, că Dumnezeu este Cel ce iartă rezultă şi din formula de dezlegare rostită de preot: *„Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos... să te ierte pe tine, fiule..., iar eu, nevrednicul preot şi duhovnic, cu puterea ce-mi este dată, te iert şi te dezleg..."*.

6. **Efectele Pocăinței**: iertarea păcatelor celui ce s-a pocăit şi reaşezarea în starea harică din care căzuse datorită săvârşirii acestora. Exemple de oameni care s-au pocăit şi au primit iertare de păcate şi harul mântuitor avem şi în Sf. Evanghelie: pe Zaheu – *„Astăzi s-a făcut mântuire casei acesteia... căci Fiul Omului a venit să caute şi să mântuiască pe cel pierdut"* – **Luca 19,9-10**; tâlharul de pe cruce care s-a pocăit în ultimul moment şi i s-a făgăduit: *„astăzi vei fi împreună cu Mine în rai"* – **Luca 23,43**. Despre efectele Pocăinței vorbeşte lămurit şi sf. Ap. Ioan: *„Dacă ne mărturisim păcatele, El* (Dumnezeu) *este credincios şi drept să ne ierte păcatele şi să ne curățească de toată nedreptatea"* – **I Ioan 1,9**.

În al doilea rând, cel ce îşi mărturiseşte păcatele cu căință şi credință, simte o mare uşurare sufletească, se apropie mai mult de Dumnezeu şi de semeni şi este mai dispus şi mai întărit să trăiască după voia lui Dumnezeu, deci să păşească mai hotărât pe calea virtuții.

7. Însă, pentru ca Taina Pocăinței să aibă aceste efecte, penitentul trebuie să îndeplinească **următoarele condiții:**

A. Să facă o mărturisire sinceră şi completă înaintea duhovnicului, părându-i rău de păcatele săvârşite, recunoscându-se vinovat în fața lui Dumnezeu şi să-şi propună cu tărie să nu mai săvârşească astfel de păcate.

B. Hotărârea de a nu mai păcătui să o pună în practică astfel ca de la o Mărturisire la alta să se constate îndreptarea acestuia şi să se vadă o stăruință din partea lui în a se lepăda de obişnuința păcatului.

C. Să aibă convingerea că mila şi bunătatea lui Dumnezeu sunt atât de mari, încât ele pot ierta orice păcate, dacă cel ce le-a săvârşit arată căință adevărată;

D. Să-şi împlinească epitimia dată de duhovnic deoarece prin aceasta poate evita pricinile păcatului şi este ajutat să învingă păcatul. Epitimiile trebuie să fie

astfel alese de duhovnic încât să-l ajute pe penitent efectiv la părăsirea căii păcatului, ţinând seama de firea, starea sufletească, posibilităţile spirituale şi materiale ale penitentului.

* * *

8. Deosebiri confesionale

A. **Catolicii** consideră că şi „spovedania" săvârşită de ei ar fi Sf. Taină, ei fiind formal de acord asupra principalelor ei etape. Însă, în „Biserica" lor, neîmpărtăşindu-se harul divin mântuitor, nici Taina Spovedaniei nu este valabilă.

Legat de săvârşirea „spovedaniei", catolicii au introdus o serie de inovaţii greşite.Astfel, dacă Biserica Ortodoxă socoteşte epitimiile ca mijloace pedagogice, terapeutice, date spre îndreptarea celui ce s-a mărturisit, catolicii le consideră ca pedepse ispăşitoare şi satisfacţii aduse dreptăţii dumnezeieşti. Astfel, caracterul ispăşitor al epitimiilor duce la o serie de teorii greşite cu privire la iertare, la purgatoriu şi la tezaurul meritelor prisositoare ale sfinţilor (vezi „Mântuirea subiectivă" – deosebiri confesionale).

După concepţia catolică, orice păcat greu atrage după sine o pedeapsă veşnică, dar şi una temporară. Prin Taina Pocăinţei, zic ei, se iartă vina păcatelor grele şi uşoare şi numai pedepsele veşnice pentru păcatele grele, pentru Jertfa Mântuitorului. Pedepsele temporare ale ambelor feluri de păcate nu se iartă prin Mărturisire (pentru Jertfa Mântuitorului), ci pentru ele trebuie să dea penitentul o satisfacţie prin fapte, adică prin canonul rânduit de duhovnic. Acesta este rolul epitimiei la catolici. Dacă nu dă această satisfacţie prin fapte, penitentul va merge în purgatoriu unde va suporta pedeapsa cuvenită înainte de a merge la rai. De această satisfacţie împlinită pe pământ prin canon sau în purgatoriu, poate scăpa prin indulgenţe pe care papa le distribuie în mod arbitrar. Prin aceste indulgenţe se distribuie din prisosul faptelor bune săvârşite de sfinţi, credincioşilor care nu au satisfăcut deplin dreptatea dumnezeiască.

Conform învăţăturii catolice, omul este dator să împlinească doar poruncile dumnezeieşti. Deci cei ce le împlinesc intră în viaţă, iar cei ce împlinesc şi sfaturile evanghelice dobândesc comoară în cer, adică un surplus de fericire veşnică. Acest prisos de fapte bune al sfinţilor constituie tezaurul meritelor prisositoare, pe care „Biserica", de fapt papa, îl administrează cum vrea distribuindu-l altor credincioşi prin indulgenţe. Aceasta ar fi însă o comercializare a harului divin.

Această teorie a meritelor prisositoare ale sfinţilor nu are nici un temei, fiind în contradicţie cu învăţătura Sf. Scripturi şi a Sf. Tradiţii. Nici Sf. Scriptură, nici Sf. Tradiţie, nu vorbesc de vreun merit al omului ca drept la recompensă divină – termen primejdios pentru moralitatea creştinului. Oricâte virtuţi ar fi dobândit, credinciosul trebuie să rămână smerit, cugetând că nu a făcut nimic vrednic de răsplata cerească conform **Luca 17,10**. Cel virtuos nu trebuie să uite că tot binele l-a săvârşit cu ajutorul harului dumneiesc – **I Corinteni 15,10**, iar mântuirea nu este plata pentru faptele noastre bune, ci darul Stăpânului oferit slugilor credincioase pentru Jertfa Mântuitorului – **Efeseni 2,8-9**. Credinţa şi faptele bune sunt absolut necesare pentru mântuire, pentru a aduce pe om într-o stare de curăţie adecvată

pentru unirea lui cu Dumnezeu. Ele sunt însă doar *„haina de nuntă"* necesară pentru intrarea în împărăția lui Dumnezeu, căci mântuirea, fericirea veșnică sunt darurile lui Dumnezeu oferite celor pregătiți să le primească.

În al doilea rând, faptele bune au caracter personal, neputând fi trecute în contul altuia. Fiecare își dobândește mântuirea subiectivă prin osârdia personală *„prin credință lucrătoare prin iubire"* – **Galateni 5,6**.

Deci, în timp ce catolicii consideră epitimiile pedepse ispășitoare, în Biserica Ortodoxă, epitimia este, de fapt, o deprindere duhovnicească, prin care penitentul este conștientizat de gravitatea păcatului și este ajutat să nu-l mai săvârșească prin înfrânarea patimilor și diferite mijloace ascetice după **arhim. Atanasie Anastasiu**.

Altă inovație a catolicilor se referă la modul în care ei fac „mărturisirea": este vorba de „mărturisirea" auriculară, făcută în confesorial – un dulap cu două despărțituri, preotul fiind izolat de penitent, pe care nu-l vede, ci numai îl ascultă.

În Biserica Ortodoxă, însă, penitentul se află față în față cu duhovnicul, pentru că preotul nu este privit ca un pedepsitor, ci trebuie să fie părinte bând și iertător. La rândul lui, duhovnicul trebuie să observe starea sufletească a penitentului: zbuciumul sufletesc, căința, în funcție de acestea rânduindu-i canonul și sfaturile potrivite.

B. Protestantii refuză să recunoască Pocăinței caracterul de Taină. Ei consideră Pocăința numai ca o căință și convertire pe care o face credinciosul prin propriile sale puteri, asemenea pocăinței cerute de sf. Ioan Botezătorul celor ce veneau să se boteze la el înainte de venirea harului divin. Pocăința admisă de ei nu oferă nici har, nici iertare de păcate și nu are nevoie de preot.

Lectură: Ep. Antonie Mărturisitorul, *Manualul isihiei*, textul sf. Ioan Gură de Aur de la sfârșitul cărții;

Arhim. Atanasie Anastasiu, *Povățuire către Pocăință*, Ed. Evanghelismos, București, 2004;

Pr. D. Stăniloae, T.D.O., vol. III, pg. 135-139.

Taina Preoției (Hirotonia)

1. Definiția Tainei;
2. Efectele Tainei;
3. Instituirea Tainei;
4. Săvârşitorul şi primitorii Tainei;
5. Despre celibatul clerului la catolici şi la ortodocşi;
6. Treptele Preoției şi succesiunea apostolică;
7. Teoria greşită protestantă despre preoția universală;
8. Combaterea ei

1. Preoția sau Hirotonia este Taina prin care o persoană este consacrată în scopul de a săvârşi toate celelalte Taine, ca reprezentant văzut al lui Hristos, adevăratul săvârşitor al tuturor Tainelor.

Deci, Preoția este Taina în care, prin punerea mâinilor episcopului şi prin rugăciune, harul divin se pogoară asupra unui candidat anume pregătit, sfințindu-l şi aşezându-l într-o treaptă a ierarhiei bisericeşti, împărtăşindu-i acestuia puterea de a învăța cuvântul lui Dumnezeu, de a săvârşi lucrările sfinte şi de a-i conduce pe credincioşi pe calea mântuirii. Deci, Hirotonia este Taina prin care cel ce o primeşte este investit cu putere dumnezeiască pentru a continua în Biserică întreita slujire a Mântuitorului.

2. **Efectele Tainei**: a) împărtăşeşte celui hirotonit harul şi puterea de a împlini toate cele ce țin de treapta în care a fost sfințit conform **I Timotei 4,14; II Timotei 1,6; F.A.20,28; Tit 1,5**.

b) imprimă asupra celui hirotonit un caracter neşters, indelebil, făcându-l membru al clerului (prin caterisire, harul Preoției nu i se ia, ci doar devine nelucrător).

3. **Instituirea Tainei** a fost făcută de Mântuitorul Hristos după Învierea Sa, când le-a zis Apostolilor Săi: *„Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, şi Eu vă trimit pe voi. Acestea zicând, a suflat asupra lor şi le-a zis: Luați Duh Sfânt, cărora le veți ierta păcatele, le vor fi iertate şi cărora le veți ține, vor fi ținute"* – **Ioan 20,21-23**. Cincizecimea este socotită Botezul şi actul de Hirotonie deplină a Apostolilor, potrivit făgăduinței Mântuitorului la **F.A. 1,8**. Cu privire la împlinirea misiunii preoțeşti, Mântuitorul aduce completări Apostolilor la **Matei 28,19-20**. La rîndul lor, Apostolii au hirotonit episcopi, preoți şi diaconi transmițându-le acelaşi har al Preoției conform **I Timotei 4,14; II Timotei 1,6; F.A. 14,23; I Timotei 3,2-15**.

4. **Săvârşitorul** acestei Taine este numai episcopul. Acest fapt rezultă clar din îndrumările date de Ap. Pavel celor doi ucenici ai săi, episcopii Timotei şi Tit: *„Mâinile să nu-ți pui degrabă pe nimeni, nici să te faci părtaş la păcatele altora"* – **I Timotei 5,22** şi *„Pentru aceasta te-am lăsat în Creta, ca să îndreptezi cele ce lipsesc şi să aşezi preoți prin cetăți"* – **Tit 1,5**. Aceasta pentru că numai episcopul are plenitudinea harului în Biserică, după cum spune şi **Sf. Epifanie**: *„Demnitatea*

episcopului are îndeosebi ca scop de a naşte părinţi, căci episcopilor li se cuvine a înmulţi părinţii în Biserica lui Hristos".

Taina Hirotoniei se săvârşeşte în cadrul Sf. Liturghii prin punerea mâinilor episcopului pe capul celui ce se hirotoneşte şi prin rostirea rugăciunii: *„Dumnezeiescul har, care pe cele neputincioase le vindecă şi pe cele cu lipsă le împlineşte, hirotoneşte pe cucernicul ipodiacon, diacon, preot (N) în diacon, preot, episcop. Să ne rugăm dar pentru dânsul ca să vină asupra lui harul Sfântului Duh".*

Primitorul Tainei este o persoană de sex masculin, de credinţă ortodoxă, care îndeplineşte condiţiile fizice, morale şi intelectuale necesare, având o pregătire specială în acest sens. În Biserica Ortodoxă femeile nu sunt admise la Hirotonie. Nici catolicii nu le admit să slujească în cultul lor. În ultima vreme, în protestantism, femeile sunt admise la slujirea în cult.

5. **În Biserica apuseană** celibatul clerului a devenit obligatoriu de la treapta diaconiei, prin hotărârea sinodului de la Elvira din Spania, în 306. Actual slujitorii cultului catolic urmează această prevedere.

În Biserica Ortodoxă se respectă hotărârile Sinodului I ecumenic – 325 Niceea, unde s-a hotărât că celibatul nu este obligatoriu pentru nicio treaptă din cler. Aşadar, cei ce s-au căsătorit o dată înainte de Hirotonie pot fi ridicaţi în orice treaptă ierarhică conform **I Timotei 3,2**. Abia Sinodul al VI-lea ecumenic, pentru a înlătura practica nepotismului în Biserică (favorizarea rudelor şi a prietenilor), a hotărât ca episcopii să fie necăsătoriţi.

6. Taina Preoţiei se dă în trei trepte: episcop, preot şi diacon, plenitudinea puterii preoţeşti primind-o episcopul. Preoţia trebuie să aibă succesiune apostolică neîntreruptă, adică continuitate directă şi neîntreruptă de la Sf. Apostoli, adică harul Preoţiei se transmite neîntrerupt din generaţie în generaţie prin punerea mâinilor episcopilor până la sfârşitul lumii.

* * *

Deosebiri confesionale

7. **Protestanţii** susţin că nu există o Taină a Preoţiei pe temeiul învăţăturii celor dintâi reformatori, deoarece, afirmă ei, toţi creştinii sunt preoţi. Ierarhia bisericească sacramentală (dobândită prin Hirotonie) de drept divin nu există la protestanţi şi pentru acest fapt, fiindcă ei confundă Preoţia sacramentală cu preoţia generală (universală) dată tuturor creştinilor prin Botez.

Protestanţii fac deosebire între „preoţie" (*sacerdotium*) şi „slujire preoţească" (*ministerium*), în sensul că Preoţia, spun ei, aparţine de drept divin (= de origine divină, prin investire cu putere dumnezeiască) tuturor creştinilor, fiind primită prin Botez, iar „slujirea preoţească" se încredinţează de drept uman (prin investire cu putere omenească – este nulă) celor aleşi de comunitatea credincioşilor, „pentru a putea predica Evanghelia, a administra Tainele şi a călăuzi pe credincioşi la mântuire", această sarcină fiind revocabilă.

Aceasta este concepţia protestantă despre preoţia universală şi ei şi-o întemeiază mai ales pe textul: *„Voi sunteţi seminţie aleasă, preoţie împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu, ca să vestiţi în lume bunătăţile Celui ce v-*

a chemat" – **I Petru 2,9**, dar şi pe textele: *„Şi ne-a făcut pe noi împărăţie, preoţi lui Dumnezeu şi Tatăl Său"* – **Apocalipsă 1,6** şi: *„Şi i-a făcut Dumnezeului nostru împărăţie şi preoţi, şi vor împărăţi pe pământ"* – **Apocalipsă 5,10**.

8. Combaterea învăţăturii protestante

Această învăţătură este, însă, în vădită contradicţie cu învăţăturile Sf. Scripturi şi ale întregii Revelaţii supranaturale, conform cărora ierarhia este fiinţială Bisericii, adică Biserica nu poate exista fără ierarhie, ea constituind clasa conducătoare în Biserică de drept divin, net distinctă de restul credincioşilor.

a) O astfel de concepţie este greşită fiind în contradicţie şi cu mărturiile unanime ale Sf. Tradiţii. Astfel, se ştie că Mântuitorul a deosebit dintre iudeii credincioşi, un număr de 12 Apostoli, iar mai târziu 70 de ucenici, pregătindu-i şi investindu-i cu putere specială pentru a-I continua întreita slujire.

b) Apostolii, la rândul lor, au ales ca Apostol în locul lui Iuda pe Matia, de asemenea au hirotonit 7 diaconi şi au aşezat în cetăţi preoţi şi episcopi. Aceasta înseamnă, deci, că în Biserică de la început unii au fost păstori, iar alţii păstoriţi. Aşadar, nu orice creştin poate îndeplini slujirea preoţească, ci numai cei ce posedă harul Preoţiei de la Duhul Sfânt prin Hirotonie. De aceea şi Ap. Pavel scrie: *"Oare toţi sunt Apostoli? Oare toţi sunt prooroci? Oare toţi sunt învăţători?"* – **I Corinteni 12,29**.

Textele scripturistice interpretate greşit de protestanţi, pe baza cărora au emis teoria despre preoţia universală, trebuie interpretate corect în sensul că toţi creştinii posedă o preoţie generală pentru că toţi sunt meniţi să fie preoţi, împăraţi şi profeţi în sens duhovnicesc, adică să-şi consacre viaţa slujirii lui Dumnezeu. În textele scripturistice amintite, creştinii sunt numiţi "preoţie împărătească" tot astfel cum în Vechiul Testament, întregul popor evreu era, de asemenea, numit preoţie împărătească (de exemplu: pr. Isaia), fiind ales între celelalte neamuri să slujească lui Dumnezeu.

Deosebirea dintre Preoţia sacramentală şi cea universală apare clar în multe texte din Noul Testament. Astfel, chiar acelaşi Ap. Petru, tot în Epistola **I Petru 5,1-2** scrie: *„Pe preoţii cei dintre voi îi rog ca unul ce sunt împreună preot: păstoriţi turma lui Dumnezeu..."*. Caracterul de Taină al Preoţiei sacramentale îl dovedesc mai multe texte din Noul Testament, unde se arată că cei hirotoniţi primeau prin ritualul special al punerii mâinilor puterea harică de la Duhul Sfânt pentru a păstori, a conduce Biserica lui Hristos. În aceste texte se face distincţie clară între păstori şi păstoriţi: *„Nu fi nepăsător faţă de darul care este întru tine, ce ţi s-a dat prin proorocie, cu punerea mâinilor preoţimii"* – **I Timotei 4,14**; *„Te îndemn să ţii aprins darul lui Dumnezeu care este întru tine prin punerea mâinilor mele"* – **II Timotei 1,6** şi **F.A. 20,28**: *"Luaţi aminte de voi şi de toată turma întru care Duhul Sfânt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstoriţi Biserica lui Dumnezeu, pe care a câştigat-o cu sângele Său"*.

De asemenea, Sf. Tradiţie se pronunţă hotărât împotriva acestei teorii protestante greşite prin numeroase canoane ale Sinoadelor ecumenice şi particulare, care cuprind diferite sancţiuni privitoare la preoţii care s-au făcut nevrednici de

slujirea lor, prin aceste prevederi sinodale făcându-se implicit distincţie clară între preoţi şi credincioşii de rând. Sf. Părinţi, în unanimitate, consideră Preoţia ca Taină, unii scriind lucrări speciale despre ea: *"Despre fugă"* – **sf. Grigorie Teologul**; *"Despre preoţie"* de **Sf. Ioan Gură de Aur**; *"Despre îndatoririle preoţilor"* de **Sf. Ambrozie de Milan**, *"Cartea regulilor pastorale"* de **Sf. Grigorie cel Mare**; *"Despre ierarhia bisericească"* de **sf. Dionisie Areopagitul**.

Taina Nunţii

1. Definiţie. Numiri.
2. Instituirea Tainei. Despre familia creştină. Scopurile Căsătoriei;
3. Ridicarea căsătoriei la rang de Taină de Mântuitorul Hristos;
4. Taina Căsătoriei – icoană a unirii dintre Hristos şi Biserică – după Ap. Pavel;
5. Partea văzută a Tainei. Săvârşitorul şi primitorii ei;
6. Efectele Tainei Căsătoriei. Trăsăturile esenţiale ale Căsătoriei:

A. Unitatea
B. Indisolubilitatea

1. Definiţie: Nunta, Cununia sau Căsătoria este Taina prin care un bărbat şi o femeie, care s-au hotărât în mod liber să trăiască împreună întreaga lor viaţă, în scopul de a se ajuta reciproc, a naşte şi creşte copii şi a se feri de desfrânare, primesc, prin rugăciunile preotului, harul divin care sfinţeşte legătura lor şi îi ajută la împlinirea scopului ei.

Taina aceasta se numeşte Cununie, întrucât la săvârşirea ei se pun cununi pe capetele mirelui şi miresei. Se mai numeşte Nuntă sau Căsătorie. Numirea simplă de Căsătorie nu este completă pentru că prin căsătorie se înţelege starea de convieţuire legală a celor căsătoriţi, de aceea trebuie să se adauge cuvântul de Taină.

2. Instituirea Tainei. Căsătoria este o stare naturală întemeiată de Dumnezeu în rai. Familia bazată pe căsătorie este cea mai veche instituţie socială. În timpurile mai noi, familia este privită ca celula de bază a societăţii, fiind elementul esenţial al ei. **Sf. Ioan Gură de Aur** numeşte familia *„biserica în mic"* sau *„biserica din casă"*, evidenţiind sfinţenia familiei creştine.

Familia creştină corespunde naturii sociale a omului: *„Nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit pentru el"* – **Geneză 2,18**. Astfel, de la început, căsătoria ca act natural a fost rânduită de Dumnezeu pentru două scopuri: ajutorul reciproc al celor doi soţi conform **Geneză 2,18**, şi perpetuarea neamului omenesc potrivit binecuvântării divine: *„Creşteţi şi vă înmulţiţi şi umpleţi pământul şi-l supuneţi"* – **Geneză 1,28**.

Iniţial, scopurile căsătoriei erau numai acestea două. După căderea în păcat, căsătoria mai urmăreşte şi al treilea scop: înfrânarea senzualităţii, fiind un remediu

împotriva pasiunilor trupeşti: *„Ca pază împotriva desfrânărilor, fiecare bărbat să-şi aibă femeia lui şi fiecare femeie să-şi aibă bărbatul ei"* – **I Corinteni 7,2**.

3. Domnul Hristos este Cel Care a instituit Taina Nunţii, înălţând căsătoria ca stare naturală, la rang de Sf. Taină, dându-i harul divin. Nu cunoaştem textul de instituire a acestei Taine, dar caracterul ei de Taină este dovedit de atitudinea pe care o are Mântuitorul faţă de ea, adică de modul cum vorbeşte despre ea, atât El, cât şi Sf. Apostoli. Din stimă faţă de căsătorie, Mântuitorul participă la nunta din Cana Galileii. **Fer. Augustin** scrie despre aceasta: *„Hristos a întărit la Cana ceea ce Dumnezeu a instituit în rai"*. Unii, însă, susţin greşit că Mântuitorul la nunta din Cana a ridicat nunta la rang de Taină.

4. Caracterul de Taină al Nunţii este arătat foarte clar, mai ales, de Ap. Pavel în textul de la **Efeseni 5,22-32** pe care îl încheie: *„Taina aceasta mare este, ci eu zic în Hristos şi în Biserică"*. El numeşte legătura dintre soţi *„Taină mare"* asemănând-o cu unirea dintre Hristos şi Biserică. Aici el sfătuieşte femeile să se supună soţilor ca Domnului şi pe bărbaţi să-şi iubească soţiile după cum Hristos iubeşte Biserica Sa. Din acest text paulin reiese că în creştinism, legătura dintre soţi este menită să fie o icoană a unirii dintre Hristos şi Biserică. Şi dacă legătura dintre Hristos şi Biserică este de natură spirituală fiind pătrunsă de iubire şi străbătută de har, tot aşa şi în Căsătorie, dragostea firească dintre soţi trebuie să se transforme într-o dragoste spirituală desăvârşindu-se prin puterea harului dumnezeiesc. Şi pentru că împărtăşirea harului printr-o lucrare văzută în Biserică se numeşte Taină, reiese că şi Căsătoria, ca legătură dintre soţi care se sfinţeşte prin harul dumnezeiesc, este Taină, fiind instituită deci de Mântuitorul.

5. **Partea văzută** a Tainei Nunţii constă în consimţământul mirelui şi al miresei exprimat în faţa preotului că se unesc de bunăvoie.

Formula pe care o rosteşte preotul când pune cununiile pe capetele mirilor: *„Se cunună robul lui Dumnezeu* (N) *cu roaba lui Dumnezeu* (N) *în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh.Amin"*. Această formulă se repetă de trei ori pentru fiecare dintre cei doi.

Săvârşitorul Tainei este episcopul sau preotul, ca reprezentant al lui Hristos, Cel ce pecetluieşte şi sfinţeşte legătura dintre soţi. **Catolicii** învaţă că săvârşitorii Cununiei sunt înşişi mirii. Binecuvântarea preotului este după ei numai o ierurgie, nu o Taină, preotul fiind numai un martor al încheierii Căsătoriei. Această afirmaţie că laicii ar putea fi săvârşitorii de drept ai acestei Taine este greşită.

Primitorii sunt creştinii adulţi de sex diferit, necăsătoriţi, care nu se află într-un grad de rudenie apropiat. De la miri se mai cere să îndeplinească anumite condiţii: să aibă o anumită vârstă, să nu fie hirotoniţi sau călugăriţi etc. Căsătoriile mixte între un ortodox şi un eterodox (catolic, protestant etc.) nu sunt admise de Sf. Părinţi.

6. **Efectele Tainei Căsătoriei.** Cununia creează o stare în care intră cei doi soţi pentru toată viaţa. Dumnezeu împărtăşeşte celor ce primesc această Taină, harul care sfinţeşte şi înalţă legătura lor conjugală la rang de icoană a unirii lui Hristos cu

Biserica, şi o face să fie una şi indisolubilă, după cum şi unirea lui Hristos cu Biserica este una şi indisolubilă.

Trăsăturile esenţiale ale Căsătoriei: unitatea şi indisolubilitatea

A. Prin **unitatea Căsătoriei** se înţelege legătura dintre un singur bărbat şi o singură femeie (monogamia). Această trăsătură, ca şi cea a indisolubilităţii, a avut-o căsătoria încă de la întemeierea ei în rai, pentru că Dumnezeu a creat numai un bărbat şi o femeie şi a voit ca soţii să trăiască împreună toată viaţa conform **Geneză 1,27**, text amintit de Mântuitorul la **Matei cap.19**: *„N-aţi citit că Cel ce i-a făcut de la început, bărbat şi femeie i-a făcut? Şi a zis: Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi se va lipi de femeia sa şi vor fi amândoi un trup. Aşa încât nu mai sunt doi, ci un trup"* – **Matei 19,4-6**.

Biserica Ortodoxă îngăduie recăsătoria persoanei rămase văduve. Părinţii Bisericii recomandă prima Căsătorie, a doua căsătorie este privită ca o lipsă de înfrânare, a treia căsătorie e socotită necurăţie, totuşi de preferat desfrânării; a patra este cu totul oprită de Biserică.

B. **Indisolubilitatea Căsătoriei** înseamnă că, odată încheiată, Căsătoria nu se mai poate desface. Aceasta decurge din scopul instituirii ei de la creaţie, precum şi din cuvintele Mântuitorului. El a fost întrebat de farisei dacă *„se cuvine omului să-şi lase femeia pentru orice pricină?"* şi le-a răspuns: *„N-aţi citit că Cel ce i-a făcut de la început, bărbat şi femeie i-a făcut? Şi a zis: Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi se va lipi de femeia sa şi vor fi amândoi un trup. Aşa încât nu mai sunt doi, ci un trup. Deci, ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă".* Fariseii însă au obiectat: *„Pentru ce dar Moise a poruncit să-i dea carte de despărţire şi să o lase?"* El le-a zis: *„Pentru învârtoşarea inimii voastre, v-a dat voie Moise să lăsaţi pe femeile voastre, dar din început nu a fost aşa"* – **Matei 19,3-8**.

Într-un singur caz admite Mântuitorul desfacerea Căsătoriei, pentru pricină de desfrânare, în caz de adulter, care poate fi socotit ca o moarte morală. Biserica Ortodoxă admite divorţul pentru desfrânare, dar şi pentru alte motive tot atât de grave: când este în pericol credinţa, deci mântuirea, în caz de atentat la viaţa unui soţ etc.

Catolicii nu admit desfacerea căsătoriei decât prin moartea fizică. În alte situaţii admit doar o despărţire fizică „de aşternut şi de masă" în speranţa împăcării dintre soţi.

Protestanţii şi neoprotestanţii nu recunosc Nunţii caracterul de Taină, fiindcă, spun ei, nu găsim nici materie, nici transmitere de har, nici iertarea păcatelor. De aceea, la ei, ritualul căsătoriei constă doar din câteva rugăciuni de binecuvântare a soţilor. Împotriva caracterului de Taină al Căsătoriei, ei obiectează că textul de la **Efeseni 5,32**, *„Taina aceasta mare este..."* nu se referă la legătura dintre soţi, ci la cea dintre Hristos şi Biserică, însă aceasta contrazice construcţia logică a textului.

Lectură: pr. D. Stăniloae, T.D.O., vol. III, pg. 205-210

Taina Sf. Maslu

1. Definiție. Instituire. Practicarea ei în epoca apostolică. Semnificația ungerii cu untdelemn;
2. Intepretarea textului **Iacov 5,14-15** despre Sf. Maslu;
3. Practica greşită la catolici;
4. Partea văzută a Tainei;
5. Săvârşitorii, primitorii Tainei;
6. Efectele Tainei;
7. Concepția greşită protestantă şi combaterea ei.

1. Definitie: Maslul sau Eleoungerea este Taina în care, prin rugăciunile preoților şi prin ungerea cu untdelemn sfințit, se împărătşeşte creştinilor bolnavi harul vindecării de bolile sufleteşti şi trupeşti, precum şi iertare de păcate.

În Sf. Scriptură nu se arată când a fost instituită, dar avem numeroase dovezi despre practicarea ei de către Sf. Apostoli. Temeiul cel mai clar îl găsim la **Marcu 6, 12-13**: *„Şi ieşind ei* (Apostolii), *au propovăduit tuturor să se pocăiască. Şi scoteau afară demoni mulți şi ungeau cu untdelemn mulți bolnavi şi-i făceau sănătoşi"*, dar şi la **Marcu 16,18; Luca 9,6; F.A. 5,15-16**. Din aceste texte rezultă practicarea acestei Taine de către Apostoli prin ungerea cu untdelemn prin care se împărtăşea harul vindecător al Sfântului Duh. Apostolii au practicat de timpuriu această Taină, în vremea în care Mântuitorul propovăduia Evanghelia Sa conform **Luca 9,6**, ceea ce dovedeşte că ea a fost instituită cea dintâi dintre toate Tainele.

Faptul că partea văzută a Tainei o constituie ungerea cu untdelemn are o semnificație deosebită pentru că ungerea ca ritual religios înseamnă binecuvântare, consacrare, sfințire. În Vechiul Testament, ungerea cu untdelemn se practica mai ales ca mijloc sfințitor: la aducerea jertfelor, la sfințirea obiectelor de cult, la sfințirea persoanelor cu chemări speciale: regi, preoți, arhierei.

2. Ca dovadă clară a practicării obişnuite a acestei Taine în epoca apostolică avem la **Iacov 5,14-15**: *"De este cineva bolnav între voi, să cheme preoții Bisericii şi să se roage pentru dânsul, ungându-l cu untdelemn întru numele Domnului. Şi rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav şi-l va ridica pe el Domnul; şi de va fi făcut păcate se vor ierta lui".*

Din acest text rezultă două idei importante:

a). Ungerea cu untdelemn se administra bolnavilor de către preoții Bisericii, în scopul vindecării de bolile sufleteşti şi trupeşti şi al iertării de păcate.

b). Această ungere este o Taină pentru că este împreunată cu rugăciunea preoților, fiind făcută *"întru numele Domnului"*, ea aducând cu sine vindecare de boli şi iertare de păcate.

3. Pentru **catolici**, Taina Sf. Maslu este *„extrema unctio"* – ungerea cea mai de pe urmă – pe care ei o administrau doar bolnavilor de moarte. Înțelegând însă că

textul de la **Iacov 5, 14-15** nu specifică aceasta, conciliul II Vatican a modificat această practică.

În Biserica Ortodoxă se practică Maslul de obşte, mai ales în Postul Mare, la hramuri, pentru toţi credincioşii.

4. **Materia** Tainei este untdelemnul sfinţit printr-o ierurgie premergătoare Tainei. Formula este rugăciunea rostită de preot în timpul ungerii celui bolnav: *"Părinte Sfinte, doctorul sufletelor şi trupurilor... tămăduieşte pe robul acesta de neputinţa trupească şi sufletească ce l-a cuprins".*

5. **Săvârşitorii** sunt *„preoţii Bisericii"* conform **Iacov 5,14-15**. Potrivit învăţăturii Bisericii noastre, Sf. Maslu trebuie să fie săvârşit de 7 preoţi. În cazuri speciale, se admit doi sau trei preoţi; iar unul numai în cazuri excepţionale.

Primitorii sunt credincioşii bolnavi şi pentru că şi păcatul este o boală, toţi creştinii au nevoie de Sf. Maslu.

6. **Efectele**: a) vindecare de bolile sufleteşti şi trupeşti. Dacă aceasta nu urmează totdeauna, bolnavul primeşte cel puţin mângâiere sufletească, răbdare, pregătindu-se pentru un sfârşit creştinesc al vieţii.

b) rugăciunea credinţei este ascultată totdeauna de Dumnezeu şi cei ce primesc această Taină cu credinţă, dobândesc totdeauna iertare de păcate dacă se pocăiesc sincer.

7. **Protestanţii** nu recunosc Taina Sf. Maslu. Ei afirmă că în textele scripturistice în care se vorbeşte despre practicarea acestei Taine ar fi vorba numai de o ungere simbolică prin care Apostolii împărtăşeau darul vindecărilor minunate dat lor de Mântuitorul, iar despre textul de la **Iacov 5,14-15** spun că este vorba fie de o vindecare miraculoasă, taumaturgică, fie de una medicinală.

Aceste afirmaţii nu au nici un temei pentru că vindecările minunate se făceau numai în cazuri rare de anumite persoane înzestrate cu această harismă şi acest dar nu era legat nicidecum de tagma preoţească cum se specifică în text. Iar în cazul textului de la Iacov nu poate fi vorba de o vindecare minunată pentru acest motiv, şi nici de o vindecare medicinală pentru că în acest caz nu ar fi fost nevoie să fie chemaţi preoţii Bisericii şi ungerea să se facă *"întru numele Domnului"*, fiind împreunată cu rugăciunea şi având ca efect şi iertarea de păcate.

Ierurgiile

1. Definiţie. Domeniul eficacităţii lor;
2. Împărţirea ierurgiilor în: exorcisme, binecuvântări, sfinţiri;
3. Deosebirile dintre Sf. Taine şi ierurgii;
4. Folosul ierurgiilor şi temeiurile pentru instituirea lor de către Biserică.

1. Sf. Biserică, încă din epoca apostolică, a orânduit, alături de Sf. Taine, şi alte lucrări sfinţitoare şi folositoare creştinilor pentru dobândirea ajutorului

dumnezeiesc în diferite împrejurări din viața lor. Aceste lucrări se numesc ierurgii (de la ιερουργία = lucrare sfântă).

Domeniul eficacității lor este mai extins decât cel al Sf. Taine, care se împărtășesc numai oamenilor vii. Astfel, unele ierurgii se împărtășesc oamenilor vii, ca și Sf. Taine, altele se fac și pentru cei morți, iar altele se săvârșesc și asupra naturii neînsuflețite și ființelor necuvântătoare.

Dintre cele care se fac asupra oamenilor vii, unele sunt împreunate cu Sf. Taine, fiind ca o parte introductivă a lor, de exemplu: exorcismele la Botez, logodna la Cununie, sfințirea untdelemnului la Sf. Maslu. Altele se săvârșesc ca slujbe aparte, de exemplu: sfințirea apei, sfințirile sau consacrările de persoane, locașuri sfinte, obiecte etc.

2. Ierurgiile se împart în: exorcisme, binecuvântări și sfințiri (consacrări):

- exorcismele sunt slujbe pentru eliberarea oamenilor, a ființelor necuvântătoare și a lucrurilor de sub puterea diavolului;
- binecuvântările sunt slujbe pentru dobândirea ajutorului divin la vreme de necaz;
- sfințirile (consacrările) sunt slujbe mai solemne prin care anumite persoane, locuri sau obiecte sunt destinate unor scopuri sfinte, fiind scoase din întrebuințarea comună (de exemplu: tunderea în monahism, hirotesiile, sfințirea bisericilor, a obiectelor liturgice etc.)

3. Ierurgiile au fost instituite și sunt săvârșite de Biserică în scopul ajutorării creștinilor, spre a-și putea câștiga mai ușor mântuirea. Însă, deși ca formă exterioară se aseamănă cu Sf. Taine, între Sf. Taine și ierurgii există **deosebiri importante**:

a. Ierurgiile sunt instituite de Biserică, de aceea pot fi modificate atât în conținut, cât și în formă de către Biserică, în raport cu nevoile credincioșilor (Sf. Taine sunt instituite de Mântuitorul).

b. Prin ierurgii se sfințește întreaga creație: creștinii în diferite momente ale vieții lor, casele, pământul cu roadele lui, apele, văzduhul, animalele și adăposturile lor (Sf. Taine împărtășesc harul divin numai oamenilor vii).

c. Ierurgiile nu împărtășesc har divin, ci numai ajutor dumnezeiesc, care poate fi numit har în înțeles larg, dacă se consideră har orice binefacere de la Dumnezeu conform **Iacov 1,17**: *„toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este...”* (Sf. Taine împărtășesc har divin sfințitor și un har special de fiecare Taină în parte).

d. Ajutorul dumnezeiesc dobândit prin ierurgii ușurează câștigarea mântuirii (harul dobândit prin Sf. Taine este absolut necesar pentru mântuire).

e. Efectul ierurgiilor depinde de starea morală și de pregătirea sufletească a celor ce le primesc (harul Sf. Taine lucrează independent de acestea).

4. Totuși, ierurgiile nu sunt doar simple rugăciuni pentru diferite nevoi ale creștinilor, ci sunt mijloace reale de dobândire a ajutorului dumnezeiesc, aducând mult folos celor ce le primesc cu o pregătire corespunzătoare.

Fiind instituite de Biserică, sunt săvârșite de episcopi și preoți.

Instituind ierurgiile, Biserica a urmat exemplul Mântuitorului, Care a binecuvântat pâinile (**Matei 14,19**); a binecuvântat copiii (**Matei 19,15**) şi a poruncit Apostolilor să binecuvinteze casele în care vor fi primiţi, să scoată demonii (**Matei 10,12**). În Noul Testament sunt mai multe texte în care se vorbeşte de astfel de lucrări săvârşite de Apostoli. Textul cel mai important folosit ca temei pentru instituirea şi practicarea ierurgiilor este: *„Pentru că toată făptura lui Dumnezeu este bună şi nimic nu este de lepădat, dacă se ia cu mulţumită, căci se sfinţeşte prin cuvântul lui Dumnezeu şi prin rugăciune"* – **I Timotei 4,4-5**.

Alături de Sf. Taine, şi ierurgiile sunt lucrări sfinţitoare importante pentru dobândirea mântuirii credincioşilor.

Sf. Taine şi ierurgiile în viaţa Bisericii şi a credincioşilor

Învăţătura Bisericii noastre despre Sf. Taine este strâns legată de cea a prezenţei Mântuitorului şi a lucrării Duhului Sfânt în Biserica Sa, înzestrată de Domnul cu puterea şi mijloacele necesare în scopul mântuirii şi sfinţirii credincioşilor.

Biserica este câmpul de manifestare a energiei şi lucrării Duhului Sfânt, energie care izvorăşte din Jertfa de pe Cruce a Mântuitorului şi care se împărtăşeşte credincioşilor prin Sf. Taine. Potrivit unor Sf. Părinţi, Biserica şi Tainele ei au izvorât din coasta împunsă a Domnului (apa şi sângele care au curs din coasta împunsă prefigurând Botezul şi Euharistia). Aceasta pentru că harul Duhului Sfânt se împărtăşeşte oamenilor doar prin umanitatea îndumnezeită a lui Hristos cel răstignit şi înviat.

Mântuitorul a întemeiat Biserica Sa pentru a-I continua întreita Sa operă învăţătorească, arhierească şi împărătească (adică pentru a-i pregăti pe credincioşi prin luminarea minţii cu adevărul dumnezeiesc, a-i uni cu Dumnezeu prin har şi a-i întări în această legătură). În întreaga sa lucrare, Biserica, condusă de ierarhia bisericească, călăuzeşte pe credincioşi la mântuire. În acest scop, Mântuitorul a înzestrat Biserica Sa cu puterea şi mijloacele necesare pentru mântuirea şi sfinţirea oamenilor, acestea fiind mai ales Sf. Taine. Prin Sf. Taine se împărtăşeşte credincioşilor harul Duhului Sfânt mântuitor câştigat nouă prin Jertfa de pe Cruce. Astfel, Biserica este *"vistieria puterii răscumpărătoare a Jertfei de pe Cruce"*. Prin Sf. Taine, Mântuitorul Hristos este mereu prezent şi activ prin Duhul Sfânt în Biserică, prin ele lucrând mântuirea credincioşilor.

Prin ierurgii se uşurează dobândirea mântuirii de către credincioşi.

Biserica nu poate fi concepută fără Sf. Taine, după cum nici Tainele nu pot exista în afara Bisericii. Biserica, fiind *"stâlpul şi temelia adevărului"* – **I Timotei 3,15**, este aşezământul dumnezeiesc în care creştinul se naşte, creşte şi se

desăvârşeşte prin Sf. Taine şi ierurgii. La rândul ei, Biserica, înţeleasă ca adunare a credincioşilor, se constituie ca rod al Sf. Taine.

Biserică – ierarhie – Sf. Taine este o sfântă triadă prin care se realizează mântuirea credincioşilor potrivit înţelepciunii lui Dumnezeu *"Care voieşte ca toţi oamenii să se mântuiască şi să ajungă la cunoştinţa adevărului"* – **I Timotei 2,4**. Domnul Hristos a dat Bisericii Sale Sf. Taine pentru zidirea trupului Său (Biserica) *"până ce vom ajunge toţi la unitatea credinţei şi a cunoaşterii Fiului lui Dumnezeu, la starea de bărbat desăvârşit, la măsura vârstei deplinătăţii lui Hristos"* – **Efeseni 4,13**.

DUMNEZEU JUDECĂTORUL. ESHATOLOGIA CREŞTINĂ

ESHATOLOGIA PARTICULARĂ

Definiția eshatologiei: Eshatologia creştină cuprinde învățătura Bisericii despre sfârşitul fiecărui om – eshatologia particulară - şi despre evenimentele ce vor avea loc la sfârşitul lumii acesteia: transfigurarea întregii lumi, Parusia Domnului, învierea obştească, Judecata universală şi viața veşnică – eshatologia universală.

Învățătura creştină despre moarte

1. Moartea ca fenomen biologic. Diferite atitudini față de moarte;
2. Cum este privită moartea în concepția creştină?
3. Ideile principale ale învățăturii Bisericii Ortodoxe despre moarte;
4. Învățături greşite despre moarte. Teoria apocatastazei şi combaterea ei.

1. Ca fenomen biologic, moartea înseamnă despărțirea sufletului de trup: sufletul imaterial şi nemuritor se duce la Dumnezeu, Care l-a dat, iar trupul se întoarce în pământul din care a fost făcut – **Ecleziast 12,7**.

Moartea nu este privită de toți la fel, deşi, în general, ea îi îngrijorează pe toți (teama de moarte este un afect ireproşabil pe care îl au toți oamenii ca urmare a păcatului adamitic):

- pentru cei ce cred că viața încetează odată cu moartea (ateii), aceasta este un eveniment îngrozitor, şi fiind inevitabilă, aceştia fac totul pentru a ajunge la ea cât mai târziu;

- pentru cei care îndură suferințe cumplite, moartea înseamnă o eliberare, deci, în general, ei o doresc;

- alții, care sunt cu totul legați de viața aceasta, fac tot ce este posibil ca să întârzie cât mai mult acest deznodământ al vieții umane.

2. Potrivit concepției creştine, moartea este uşa de trecere spre o nouă viață, fiind privită ca un eveniment firesc, necesar şi universal prin care trecem la comuniunea deplină cu Dumnezeu *"Ştiind că petrecând în trup suntem departe de Domnul"* – **II Corinteni 5,6**. Certitudinea întâlnirii noastre cu El după moarte, ne-a dat-o Hristos prin Învierea Sa din morți, prin care S-a făcut *"începătura învierii celor adormiți"* – **I Corinteni 15,20**.

Totuşi, şi după concepţia creştină, moartea poate fi înspăimântătoare pentru unii, ştiind că îndată după ea urmează judecata particulară, la care nu toţi creştinii vor putea da un răspuns bun.

3. **Învăţătura noastră ortodoxă cu privire la moarte este următoarea**:

a. Moartea este urmarea păcatului strămoşesc, fiindcă primul om, Adam, a fost creat de Dumnezeu nemuritor în chip virtual, adică putând să nu moară (posse non mori) dacă nu păcătuia conform: *"Să nu mâncaţi din el, nici să vă atingeţi de el, ca să nu muriţi"* – **Geneză 2,17** şi *"Căci precum printr-un om a intrat păcatul în lume şi prin păcat moartea, aşa moartea a trecut la toţi oamenii prin cel în care toţi au păcătuit"* – **Romani 5,12** sau *"Plata păcatului este moartea"* – **Romani 6,23**.

Contrar Revelaţiei divine, unii afirmă greşit că omul este muritor prin însăşi natura sa.

b. Moartea înseamnă sfârşitul vieţii pământeşti, dar în acelaşi timp şi începutul vieţii veşnice, ea marcând limita ultimă până când omul îşi poate pregăti mântuirea. Pentru cei care au trăit în această viaţă după voia lui Dumnezeu, ea poate fi dorită, pentru a fi mai curând împreună cu Hristos şi numai pentru acest motiv, Ap. Pavel spune: *"Căci pentru mine viaţa este Hristos, iar moartea, un câştig"* – **Filipeni 1,21**. Este, însă, păcat dacă cineva doreşte moartea numai pentru a scăpa de greutăţile vieţii acesteia.

c. Deoarece nimeni nu-şi cunoaşte sfârşitul vieţii sale pământeşti, creştinii sunt datori să trăiască astfel încât oricând ar veni moartea, să nu-i afle nepregătiţi. Aceasta pentru că după moarte nimeni nu mai poate lucra nimic pentru propria sa mântuire cum reiese din parabola bogatului nemilostiv şi a săracului Lazăr, precum şi din cuvintele Mântuitorului: *"Mie Mi se cade să lucrez lucrurile Celui Care M-a trimis până este ziuă, căci vine noaptea când nimeni nu poate să lucreze"* – **Ioan 9,4**.

Sf. Părinţi, de asemenea, dau numeroase mărturii în această privinţă. **Sf. Ioan Gură de Aur** spune: *„Viaţa de acum este timpul faptelor, iar după moarte vin judecata şi pedeapsa".*

d. Fiind de origine divină, sufletul este nemuritor pentru că aşa a voit Dumnezeu, ca prin sufletul cel nemuritor, omul să fie în comuniune veşnică cu Dumnezeu. Astfel, prin voia lui Dumnezeu, sufletul, fiind substanţă spirituală simplă, este indestructibil (nu se descompune, nu moare). Sufletul deci, după moartea trupească îşi păstrează funcţiile sale şi chiar le intensifică: conştiinţa, memoria, gândirea, stările de bucurie sau întristare, dar nu mai poate lucra nimic pentru mântuirea sa. Aşadar, atât cei drepţi, cât şi cei păcătoşi, după moarte, duc o viaţă deplin conştientă, însă, viaţa după moarte a sufletelor drepţilor se deosebeşte de cea a păcătoşilor. Viaţa spirituală a drepţilor se îmbogăţeşte, judecând acum toate lucrurile din perspectiva veşniciei şi a relaţiei lor cu Dumnezeu. Cel păcătos va simţi doar suferinţă şi întristare pentru că nu şi-a folosit puterile cu care l-a înzestrat Dumnezeu pentru mântuire.

4. Împotriva învățăturii Bisericii cu privire la starea sufletelor după moarte, au apărut învățături greșite încă din antichitatea creștină, continuate în zilele noastre de unii protestanți.

În antichitate, Vigilanțiu poreclit în derâdere Dormitanțiu, nestorienii, iar mai târziu socinienii și unele secte învață că sufletele după moarte se află într-un fel de somn adânc sau că ele chiar mor odată cu trupul și se vor deștepta sau vor învia la Judecata universală, când, împreună cu trupurile, vor primi răsplata sau pedeapsa.

Origen și alți scriitori credeau că după moarte, sufletele mai pot să lucreze pentru desăvârșirea lor, chiar și diavolii, și astfel, în final, toate persoanele create de Dumnezeu se vor mântui și se vor împărtăși de fericirea veșnică. Această teorie greșită inițiată de Origen este numită apocatastază = restabilirea tuturor, și a fost condamnată de Biserică la Sinodul al V-lea ecumenic, în 553.

Argumente împotriva ei:

a) În teoria apocatastazei, Origen pleacă de la ideea că Dumnezeu, în iubirea și bunătatea Lui infinită, nu va răbda să lase să se chinuie veșnic făptura Lui. Dar, deși Dumnezeu este bun, El este și sfânt, iar un aspect al sfințeniei este acela al dreptății, în sensul că El dă fiecăruia ce i se cuvine după faptele lui.

b) Dacă toți s-ar mântui, și diavolii, Jertfa Mântuitorului ar fi zadarnică, pentru că diavolii s-ar mântui fără Jertfa Sa (Mântuitorul nu S-a jertfit decât pentru oameni).

c) Mântuirea înțeleasă ca o comuniune harică de iubire a omului cu Dumnezeu, ar fi atunci impusă celor mântuiți împotriva voinței lor, deci s-ar îngrădi libertatea omului.

d) Cel mai important argument împotriva acestei teorii este însă învățătura clară adusă de Mântuitorul Hristos despre chinurile veșnice ale păcătoșilor, păstrată în Noul Testament.

Judecata particulară

1. Ce este judecata particulară? Temeiuri scripturistice;
2. Autorul ei fiind Domnul Hristos, judecata particulară este absolut dreaptă. Criteriul judecății particulare;
3. Martorii, acuzatorii și apărătorii sufletului la judecata particulară;
4. Teologumena despre vămile văzduhului;
5. Idei greșite catolice și combaterea lor.

1. Îndată după moartea trupească, fiecare suflet se supune judecății particulare, în urma căreia va primi răsplata sau pedeapsa cuvenită pentru modul viețuirii sale pe pământ, chiar dacă ele nu sunt depline, nici definitive, ci durează numai până la Judecata universală.

Temeiuri scripturistice pentru judecata particulară avem la: *„Şi precum este rânduit oamenilor să moară, iar după aceea urmează judecata..."* – **Evrei 9,27**; *"Căci noi toţi trebuie să ne înfăţişăm înaintea judecăţii lui Hristos, ca să ia fiecare după cele ce a făcut în trup, ori bine, ori rău"* – **II Corinteni 5,10** şi mai ales în parabola bogatului nemilostiv şi a săracului Lazăr – **Luca cap.16**.

Sf. Părinţi, de asemenea, învaţă că după moarte urmează judecata particulară a sufletelor.

2. Autorul judecăţii particulare este Mântuitorul Hristos potrivit: *"Căci Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului"* – **Ioan 5,22** şi: *"Putere I-a dat să facă judecată căci este Fiul Omului"* – **Ioan 5,27**.

Judecata este absolut dreaptă deoarece, Judecătorul fiind Hristos, El cunoaşte toate cele ascunse ale omului. Sentinţa dată de Mântuitorul la această judecată aduce fericirea sau nefericirea celui judecat. Fericirea drepţilor constă în bucuria ce le-o oferă comuniunea cu Hristos, iar nefericirea celor păcătoşi constă în lipsirea de orice bucurie din cauza despărţirii de Dumnezeu.

Criteriul judecăţii este străduinţa celui judecat de a urma poruncile lui Dumnezeu cât a fost în viaţă şi de a intra în comuniune cu El.

3. La judecata particulară, sufletul are martori, acuzatori şi apărători. Cel dintâi martor este propria conştiinţă. Conştiinţa celui drept este liniştită şi plină de nădejde; a celui păcătos îi provoacă mustrări chinuitoare. Acuzatorii sunt mai ales demonii, care urmăresc să agraveze starea celui judecat. Ei sunt îndepărtaţi de la sufletele celor drepţi de îngerii buni, iar cei păcătoşi sunt lăsaţi în puterea diavolilor. Ca apărători ai sufletelor, alături de îngeri şi sfinţi în frunte cu Maica Domnului, se află şi Biserica de pe pământ. Prin rugăciunile lor, toţi aceştia au un rol important în stabilirea stării sufletului după moarte. În acest moment important din viaţa credinciosului se vede mai ales strânsa legătură dintre Biserica luptătoare şi cea triumfătoare (cei de pe pământ se roagă Bisericii triumfătoare să mijlocească la Dumnezeu pentru sufletul celui adormit), cele două Biserici unindu-se într-o rugăciune plenară către Dumnezeu. Aceasta se vede din slujba înmormântării.

4. Vorbind despre judecata particulară, unii Sf. Părinţi şi scriitori bisericeşti ca: **Efrem Sirul**, **Chiril al Alexandriei** au emis o învăţătură despre vămile văzduhului, vrând să arate amănunţit ce se petrece cu sufletul imediat după moarte. Această învăţătură nu este o dogmă, ci o teologumenă. Ea nu este contrară Sf. Scripturi căci se spune în parabola lui Lazăr: *„şi a murit săracul şi a fost dus de îngeri în sânul lui Avraam"* – **Luca 16,22**. Învăţătura despre vămile văzduhului este acceptată şi de unii dogmatişti. Această învăţătură trebuie, însă, înţeleasă în sens simbolic, spiritual, iar nu material, fiindcă sufletul este de natură spirituală. Ideea fundamentală exprimată aici este acceptată de Biserică: îndată după moarte, sufletul este supus unei judecăţi pentru a primi răsplata sau pedeapsa cuvenită.

5. **Catolicii** afirmă că starea sufletelor după judecata particulară rămâne aceeaşi şi după Judecata universală. Prin această învăţătură, ei nesocotesc rolul trupului, ca *„templu al Duhului Sfânt"* – **I Corinteni 6,19**, care va învia la Judecata universală pentru a primi răsplată sau pedeapsă împreună cu sufletul.

Pe de altă parte, soarta sufletelor după judecata particulară nu poate fi definitivă pentru că atunci nu pot fi luate în considerare şi judecate toate urmările bune sau rele pe care le-au produs faptele fiecăruia asupra celorlalţi oameni.

De asemenea, catolicii afirmă că fericirea drepţilor constă în contemplarea esenţei divine, nu şi în comuniunea drepţilor cu Dumnezeu (potrivit învăţăturii ortodoxe). Biserica noastră afirmă, însă, că omul nu este în stare să contemple Fiinţa divină, care îi rămâne necunoscută chiar şi în viaţa veşnică, cu toate că atunci vom vedea pe Dumnezeu *„faţă către faţă"* – **I Corinteni 13,12**. Drepţii vor cunoaşte deplin slava lui Dumnezeu, dar nu-l vor cunoaşte în Fiinţa Sa.

Învăţătura despre rai şi iad

1. Păreri ale Sf. Părinţi despre rai şi iad;
2. Despre fericirea drepţilor în rai;
3. Suferinţele păcătoşilor în iad;
4. Completări despre rai şi iad.

1. Raiul şi iadul sunt două locuri sau stări cu totul deosebite, unul de fericire, iar altul de pedeapsă între care există o mare prăpastie, încât nimeni nu poate trece de la rai la iad, nici invers conform **Luca 16,26**.

Sf. Ioan Damaschin spune că focul care îi arde pe cei păcătoşi în iad constă în pofta ce nu-şi găseşte materia pentru a fi satisfăcută. Cei drepţi, însă, poftind binele, şi îndreptându-şi dorinţa lor numai spre Dumnezeu, se împărtăşesc de El în rai în măsura în care Îl doresc.

Sf. Isaac Sirul spune că păcătoşii în iad vor fi biciuiţi de flăcările iubirii. El afirmă că cei ce îşi dau seama că nu au răspuns iubirii lui Dumnezeu, suportă o suferinţă mai mare decât cele mai înfricoşate chinuri. După judecata particulară, suferinţele celor din iad se datorează mai ales neputinţei lor de a fi în comuniune cu Dumnezeu. Ei suferă acolo din cauza lipsei plăcerilor materiale, de care au fost legaţi pe pământ, şi suferă şi din lipsa iubirii, fiind condamnaţi la o izolare totală.

În schimb, cei ce au trăit pe pământ în comuniune cu Hristos, în rai se vor împărtăşi de fericirea deplină a comuniunii cu Dumnezeu şi cu toţi drepţii Lui.

2. Starea de fericire a drepţilor în rai şi cea de suferinţă a păcătoşilor în iad sunt înfăţişate în Revelaţia supranaturală sub formă de imagini. Din cele cuprinse în Revelaţie, ca şi din descrierile unor Părinţi duhovniceşti se pot deduce următoarele:

1. Drepţii în rai sunt lipsiţi de orice necaz, durere sau suferinţă conform **Apocalipsă 21,4**. Ei trăiesc într-o stare de linişte şi de bucurie deplină petrecând într-o continuă sărbătoare.

2. În rai, drepții se împărtășesc de bunuri spirituale care nu au analogie în lumea aceasta: *"Cele ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit și la inima omului nu s-au suit, acestea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc"* – **I Corinteni 2,9**.

3. Drepții trăiesc în comuniune cu Mântuitorul Hristos, cu îngerii și cu sfinții. Această comuniune îi umple de bucurie pe cei drepți pentru că sufletul își păstrează și aici caracterul de ființă socială, neputând fi fericit în izolare.

3. **Iadul** este locul sau starea în care ajung sufletele păcătoșilor după judecata particulară. Numirile ce i se mai dau sunt: focul gheenei, foc nestins, focul veșnic, întunericul cel mai dinafară, iezerul de foc etc. Prin aceste numiri se arată suferințele felurite pe care le îndură cei de acolo. Aceste suferințe constă în:

1. Îndepărtarea de Dumnezeu și lipsa oricărei comuniuni cu El;
2. Lipsa oricărei comuniuni cu îngerii, sfinții și drepții;
3. Traiul în societatea duhurilor rele și a oamenilor răi;
4. Mustrările de conștiință, arătate prin expresia: *"viermele lor nu moare"* – **Marcu 9,44**;
5. Aruncarea în întunericul cel mai dinafară, deci lipsa totală a oricărei lumini;
6. *"Plângerea și scrâșnirea dinților"* care exprimă dureri și suferințe insuportabile;
7. Focul iadului care nu mistuie, nu ucide, ci numai chinuiește.

4. Trebuie precizat că toți drepții sunt fericiți, însă ei nu se bucură de aceeași stare de fericire, ci fiecare își ia răsplata după osteneala sa din viață conform **I Corinteni 3,8** și **Ioan 14,2**. **Sf.Vasile cel Mare** întărește această idee, dar precizează că toți cei din rai se vor cinsti cu liniștea și, desigur, aceasta este și starea păcătoșilor din iad care vor suferi pedepse diferite pe măsura răutății lor.

Biserica ne învață că aceia care, după judecata particulară se duc în iad, fără să fi însă avut păcate foarte grele, ci mai mult din pricina unei indiferențe față de Dumnezeu, ei pot fi izbăviți de chinuri prin rugăciunile Bisericii. Însă, cei care nu vor scăpa din iad până la Judecata universală, nu vor mai putea ieși de acolo niciodată.

Învățătura catolică despre purgatoriu

1. Ce este purgatoriul, după catolici;
2. Intepretarea corectă dată de Sf. Părinți textului de la **I Corinteni 3,11-15**, invocat de catolici ca temei pentru existența purgatoriului;
3. Alte argumente ortodoxe împotriva acestei învățături greșite. Concluzii.

1. Catolicii au emis o dogmă nouă potrivit căreia între rai și iad există un loc intermediar, un foc curățitor, în care merg sufletele celor ce au primit iertare pentru

păcatele grele în Taina Pocăinței, însă n-au dat satisfacție prin împlinirea pedepselor temporare, impuse de „Biserica" lor. Acest loc este purgatoriul unde sufletele se curăță prin pedepse, ele putând fi ajutate de „Biserică" să scape mai curând din acest loc prin rugăciuni, milostenii sau prin indulgențe.

Textul clasic invocat de ei este **I Corinteni 3,11-15**.

2. Tâlcuirea dată însă de Sf. Părinți acestui text este următoarea: dacă cel care propovăduiește Evanghelia nu se abate de la dreapta credință și de la împlinirea poruncilor divine, el zidește pe temelia Bisericii, care este Hristos, conform textului amintit: aur, argint, pietre scumpe, iar acei propovăduitori care se abat de la dreapta învățătură sau de la împlinirea poruncilor dumnezeiești, zidesc pe această temelie: lemn, fân, trestie. La Judecata de apoi, lucrul celor din urmă va arde, dovedindu-se a fi zadarnic pentru că nu este desăvârșit în învățătură și în împlinirea poruncilor divine, iar acei propovăduitori ai Evangheliei vor fi păgubiți de marea răsplată dată celor care L-au propovăduit pe Hristos drept în învățătură și în fapte. Totuși, nu este exclus ca ei să se mântuiască, deși, cu greu, în măsura în care nu din rea intenție, ci mai mult din neștiință nu s-au aflat în adevăr.

Această interpretare dată de Sf. Părinți este în conformitate și cu învățătura Mântuitorului din Predica de pe munte: *„Cel ce va strica una din aceste porunci foarte mici și va învăța așa ..."* – **Matei 5,19**.

Deci textul invocat de catolici de la **I Corinteni 3,11-15** face referire la lucrarea învățătorilor Bisericii. Dar chiar dacă am intepreta acest text fără să ținem seama de context, adică în sensul că faptele tuturor oamenilor vor fi supuse unei astfel de judecăți în ziua de apoi, nici atunci nu ar rezulta existența purgatoriului. Aceasta pentru că nu încape nicio îndoială că expresia „așa ca prin foc" trebuie înțeleasă în sens figurat, însemnând severitatea Judecății viitoare.

3. Sf. Părinți nu admit existența purgatoriului. Numai fer. Augustin promovează această învățătură în unele scrieri ale sale.

Învățătura despre purgatoriu se bazează pe ideea greșită că după moarte omul se poate mântui singur, prin pedepsele suferite acolo, sufletul dând satisfacție lui Dumnezeu pentru păcatele săvârșite în viață.

Împotriva acestei teorii, **Biserica Ortodoxă argumentează**, însă, următoarele:

a. Ideea de bază a acestei învățături contrazice adevărul revelat de Mântuitorul în Sf. Evanghelie la **Ioan 9,4** precum și în parabola bogatului nemilostiv și săracului Lazăr – **Luca cap. 16**, și anume că după moarte, nimeni nu mai poate lucra nimic pentru propria sa mântuire.

b. Mântuitorul Hristos, prin Jertfa Sa, ne-a eliberat din robia păcatului și a morții odată pentru totdeauna, încât noi nu mai trebuie să dăm nicio satisfacție lui Dumnezeu.

c. Dacă se admite că omul se poate mântui singur prin suferințele din purgatoriu, atunci nu mai era nevoie de Jertfa Mântuitorului.

d. Dogma despre purgatoriu ar diminua importanța Tainei Pocăinței, pentru că, după cum afirmă catolicii, prin această Taină nu s-ar ierta deplin păcatele

credincioşilor. Aceasta, însă, ar contrazice făgăduinţa Mântuitorului: *„Oricâte veţi lega pe pământ..."* – **Matei18,18**.

Concluzii: Inovaţia catolică despre purgatoriu este, de fapt, expresia dorinţei catolicilor de a oferi papei o putere cât mai mare asupra credincioşilor. Doctrina aceasta ar aduce, însă, şi o slăbire a conştiinţei morale a creştinului, care ar trăi astfel cu convingerea că după moarte mai poate avea şansa să-şi câştige mântuirea prin răbdarea sa. Aceasta ar fi împotriva îndemnului Ap. Pavel: *„Lucraţi cu frică şi cu cutremur la mântuirea voastră"* – **Filipeni 2,12**.

Învăţătura despre purgatoriu nu era cunoscută în timpul Sinodului al V-lea ecumenic care a condamnat teoria apocatastazei (căci ar fi fost amintită). Sinoadele unioniste de la Lyon – 1274 şi Florenţa – 1439 s-au pronunţat în favoarea acestei teorii. Însă hotărârile acestor sinoade nu au fost aprobate de patriarhii răsăriteni. La catolici, însă, papa a recomandat să se evite a se vorbi poporului despre purgatoriu *„spre a nu da naştere la sminteli şi prejudicii"*.

ESHATOLOGIA UNIVERSALĂ

A doua venire a Domnului Iisus Hristos. Semnele Parusiei

A. Semnele premergătoare Parusiei Domnului conform Sf. Scripturi;
B. O imagine a Parusiei Domnului pe baza Noului Testament;
C. Despre sfârşitul acestei lumi.

La întrebarea Apostolilor: *„Care este semnul venirii Tale şi al sfârşitului acestui veac?"* – **Matei 24,3**, Mântuitorul Hristos le vorbeşte despre semnele premergătoare venirii Sale. Împlinirea lor va fi, deci, un indiciu că sfârşitul lumii este aproape.

A. Semnele premergătoare Parusiei Domnului sunt:

1. Propovăduirea Evangheliei la toate neamurile conform **Matei 24,14**. Din cuvintele Mântuitorului nu rezultă însă că Evanghelia va fi şi primită de toate popoarele, nici că sfârşitul va veni îndată ce Evanghelia va fi propovăduită la toată lumea. Aceste cuvinte ne arată doar că până la sfârşitul lumii Evanghelia trebuie să fie vestită la toate popoarele, indiferent dacă va fi primită sau nu.

2. Ivirea de prooroci mincinoşi şi căderea multora de la credinţă, precum şi înmulţirea fărădelegilor între oameni conform **Matei 24,11-12** şi **II Timotei 3,2-5**.

3. Venirea lui Antihrist. Numele de antihrist desemnează fie pe duşmanii lui Hristos în general, fie o persoană anume, diavolul sau o unealtă a sa care va lupta împotriva lui Hristos şi va atrage la rătăcire pe mulţi. Puterea lui va înceta însă la venirea Domnului. Despre venirea lui Antihrist, trimisul Satanei, înainte de Parusia

Domnului ne spune Sf. Scriptură la: **I Ioan 2,18** şi **II Tesaloniceni 2,3,8-9** şi **Apocalipsă cap.13**.

4. Venirea pe pământ a lui Enoh şi Ilie, care au fost ridicaţi cu trupul la cer. În zilele din urmă, ei vor fi trimişi de Domnul pe pământ pentru a-L propovădui pe Hristos oamenilor şi a-L demasca pe Antihrist. Ei vor fi martorii lui Dumnezeu, vor fi omorâţi de Antihrist, dar după 3 zile vor învia – **Apocalipsă 11,3-11**.

5. Mari catastrofe în natură şi între oameni: foamete, secetă, ciumă, cutremure de pământ, întunecări de soare şi lună, războaie conform **Matei 24,4**. Astfel de fenomene au existat totdeauana pe pământ, dar înainte de sfârşitul lumii se vor intensifica.

6. Convertirea poporului evreu la creştinism. Acesta va fi unul din semnele cele mai clare înainte de Parusia Domnului; a fost profeţit în Vechiul Testament la **Osea 3,5** şi în Noul Testament la **Romani 11,25-27**.

7. Arătarea pe cer a semnului Fiului Omului – semnul Sf. Cruci. Aceasta se va arăta cu puţin timp înaintea Parusiei conform **Matei 24,30**.

B. Pe baza Revelaţiei Noului Testament ne putem face o imagine despre modul cum se va petrece Parusia Domnului: La apariţia pe cer a semnului Sf. Cruci – **Matei 24,30** şi la sunetul trâmbiţei arhanghelului – **I Tesaloniceni 3,16**, precum şi la glasul Fiului lui Dumnezeu – **Ioan 5,28**, Domnul Se va pogorî din cer cu slavă şi putere multă înconjurat de îngerii Săi – **Matei 24,30**. El va veni cu acelaşi trup cu care a înviat şi S-a înălţat la cer. În aceeaşi clipă, va avea loc şi prefacerea lumii acesteia – **II Petru 3,12-13**, învierea morţilor şi transfigurarea trupurilor celor vii – **I Tesaloniceni 4,16-17**. Apoi va avea loc Judecata universală în prezenţa tuturor îngerilor şi sfinţilor – **Matei 19,28**.

C. Despre sfârşitul acestei lumi, Ap. Petru spune că *„stihiile lumii vor arde"* – **II Petru 3,10** şi se vor arăta *„ceruri noi şi pământ nou"* – **II Petru 3,13**. Aceasta înseamnă că lumea actuală se va schimba prin foc, se va purifica şi transfigura pentru a deveni un mediu potrivit pentru noua Împărăţie a lui Dumnezeu instaurată pe pământ, după cum şi oamenii vor trece prin moarte şi putrezire pentru a învia cu trupuri nestricăcioase.

Învierea morţilor

1. Învăţătura ortodoxă despre învierea morţilor. Temeiuri revelaţionale;
2. Demonstrarea adevărului despre învierea morţilor în Noul Testament, mai ales de Ap. Pavel, pe temeiul Învierii Domnului;
3. Despre modul revenirii la viaţă a celor morţi după Ap. Pavel;
4. Învăţătura Bisericii despre învierea morţilor;
5. Însuşirile trupurilor celor înviaţi la Parusie conform **I Corinteni 15,40-54**.

1. Prin înviere se înțelege revenirea la viață a trupului unui om, după o perioadă mai scurtă sau mai lungă de la moartea sa.

În Biserica Ortodoxă, prin învierea morților se înțelege revenirea la viață a tuturor oamenilor, care au trăit sau vor fi trăit de la Adam până la sfârșitul lumii și au murit sau vor fi murit înainte de Parusia Domnului, când va avea loc acest eveniment.

Învățătura despre învierea morților este amintită în Simbolul credinței, și se întemeiază, întâi, pe Revelația Vechiului Testament: **Isaia 26,19; Iezechiel 37,1-14**. Această credință o aveau, deci, și iudeii înainte de venirea Mântuitorului potrivit mărturisirii făcute de Marta, sora lui Lazăr, la învierea fratelui său: *„Știu că va învia la înviere, în ziua cea de apoi"* – **Ioan 11,24**.

2. Adevărul despre învierea morților este exprimat clar în Noul Testament, în primul rând, de Mântuitorul la **Ioan 5,25,28-29**. De asemenea, Sf. Apostoli, în predica lor, vorbesc despre acest adevăr. Mai ales, **Ap. Pavel** propovăduiește cu multă convingere despre învierea morților la **I Corinteni cap.15**. El întemeiază credința în învierea morților, în primul rând, pe credința în Învierea lui Hristos. Ap. Pavel demonstrează **posibilitatea învierii mortilor** prin realitatea Învierii Domnului: *„Dacă nu este înviere a morților, nici Hristos n-a înviat"* – **I Corinteni 15,13**. Dacă învierea morților ar fi imposibilă, cum ziceau unii, atunci credința creștină ar fi zadarnică, Apostolii ar fi niște impostori și s-ar nega însăși Învierea Mântuitorului, cf. **I Corinteni 15,14-15**, ceea ce niciun creștin nu poate accepta, pentru că Învierea Domnului este un adevăr fundamental al religiei creștine, fiind un fapt istoric incotestabil mărturisit de mulți.

Învierea lui Hristos reprezintă începutul și garanția învierii noastre – **I Corinteni 15,20**: *„Dar acum Hristos a înviat din morți, fiind începătură celor adormiți. Căci de vreme ce printr-un om a venit moartea, tot printr-un om și învierea morților"*.

3. Ap. Pavel dă răspuns și la întrebarea cu privire la **modalitatea revenirii la viață** a trupurilor descompuse prin moarte. Pentru a lămuri aceasta, el face o analogie cu lumea plantelor, aducând ca exemplu și argument germinația semințelor. Acest proces, deși se face după legile naturale, totuși rămâne neînțeles de mintea omenească, fiind un act de creație divină. Cu atât mai mult, este posibilă, în mod analog, învierea morților care nu se face după legile firii, ci într-un mod supranatural.

4. Potrivit învățăturii Bisericii, învierea morților va fi universală pentru că vor învia deodată atât drepții, cât și păcătoșii conform **Ioan 5,28**. Trupurile înviate la Parusia Domnului își vor păstra identitatea personală, dar vor fi spiritualizate asemenea Trupului Mântuitorului înviat și potrivit stării de desăvârșire morală a omului. Afirmația Mântuitorului că *„la înviere nici nu se vor însura, nici nu se vor mărita, ci vor fi ca îngerii lui Dumnezeu"* – **Matei 22,30** nu înseamnă că între trupurile înviate va fi uniformitate, adică nu va fi deosebire de gen, vârstă, cunoștințe etc., ci că aceste trupuri nu vor mai fi supuse trebuințelor materiale.

5. Fiind asemănătoare Trupului Mântuitorului după Înviere, trupurile celor înviați la Parusie vor avea însușiri asemănătoare Trupului Domnului. Astfel, ele vor fi: nestricăcioase, nemuritoare, pline de putere, duhovnicești, cerești, îmbrăcate în slavă și înfricoșătoare potrivit textului **I Corinteni 15,40-54**:

a. Trupurile înviate vor fi nestricăcioase, deci nu vor mai fi supuse schimbării sau alterării, nici bolilor și morții. Nemaiavând nevoie de hrană materială care se descompune, nu va mai fi nimic stricăcios în ele. Fiind în afara oricăror trebuințe materiale, drepții se vor bucura de o viață spirituală deplină, pe când cei răi vor suferi continuu.

b. Biruința asupra morții, repurtată de Mântuitorul prin Patima și Învierea Sa, va fi deplină numai odată cu învierea obștească conform **I Corinteni 15,26**, când trupurile înviate vor fi nemuritoare și, astfel nemurirea virtuală cu care a fost înzestrat trupul lui Adam la creație, devine realitate.

c. Trupurile înviate vor fi pline de putere. În timp ce în viața pământească oamenii suferă din pricina bolilor, a lipsei de hrană, sub influența forțelor naturii, trupurile înviate nu vor avea nicio slăbiciune, ci vor fi pline de putere, trupul viețuind în deplină armonie cu sufletul.

d. Vor fi duhovnicești, spiritualizate, fără trebuințe firești. Ele nu vor mai avea nevoie de hrană, de îmbrăcăminte, de reproducere și vor fi întru toate supuse sufletului. Fiind pline de Duh, ele vor fi demne să vadă fața lui Dumnezeu și să trăiască în comuniune cu El, cu îngerii și cu toți sfinții.

e. Ele vor fi cerești, total deosebite de cele pământești. Își vor păstra forma lor, precum și o infimă parte din materia constitutivă de pe pământ, dar materia lor va fi transfigurată. De aceea, cei înviați nu vor mai avea pofte, dorințe, plăceri specifice trupurilor pământești. Ele vor fi suple și ușoare, străine plăcerilor senzuale. Sensibilitatea lor se va îndrepta spre plăcerile pur duhovnicești. Cei drepți vor fi ca îngerii, se vor iubi cu o dragoste pur spirituală, fiind într-o comuniune deplină de pace și iubire.

f. Trupurile înviate vor fi pline de slavă. După înviere, ele se vor împărtăși de preamărire, asemenea Trupului Domnului după Înviere, ca urmare a curăției lor morale și sfințeniei lor: *„Atunci drepții vor străluci ca soarele în împărăția Tatălui"* – **Matei 13,43**.

Trupurile păcătoșilor vor fi numai nestricăcioase și nemuritoare, celelalte însușiri vor aparține numai drepților. Dar și aceștia se vor deosebi între ei în funcție de gradul de desăvârșire morală conform **I Corinteni 15,41-42**. Spre deosebire de trupurile drepților, cei păcătoși înviați vor avea trupuri nestricăcioase și nemuritoare și o sensibilitate în natura lor pentru chinuri și suferințe. Păcătoșii vor fi lipsiți de comuniunea cu Dumnezeu, cu drepții și între ei.

Cât îi privește pe cei vii *„care vom fi rămas"* - **I Tesaloniceni 4,17**, Ap. Pavel ne învață că trupurile lor se vor schimba *„într-o clipeală de ochi la sunetul trâmbiței de apoi"* – **I Corinteni 15,51**, devenind asemănătoare trupurilor celor înviați.

În ziua Parusiei Domnului, numită şi „ziua de apoi”, îndată după învierea morţilor, va avea loc şi Judecata universală. Aceasta se va face de Mântuitorul Hristos pe tronul măririi Sale înconjurat de sfinţii îngeri şi de toţi sfinţii.

Judecata obştească sau universală

Judecata obştească va avea **următoarele caracteristici**: va fi universală, solemnă, publică, dreaptă, definitivă, supremă şi înfricoşătoare.

1. Judecata din urmă va fi universală pentru că i se vor supune toţi oamenii deodată. Ea se deosebeşte de cea particulară pentru că atunci vor fi judecaţi toţi oamenii în trup; atunci se vor judeca faptele oamenilor şi în funcţie de urmările lor (bune sau rele); atunci vor fi judecate şi duhurile rele.

La Judecata de apoi, sfinţii vor trece printr-o judecată formală, pentru că *„Cel ce ascultă cuvintele Mele şi crede în Cel ce M-a trimis pe Mine are viaţă veşnică şi la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viaţă”* – **Ioan 5,24**. Sfinţii vor asista la Judecată, dar nu vor fi propriu zis judecaţi, ci îi vor osândi pe păcătoşi şi îi vor aprecia pe cei care au făcut binele, împărtăşind aceeaşi atitudine cu a Dreptului Judecător. Apostolii împreună cu toţi sfinţii vor fi prezenţi la Judecată, bucurându-se atunci de o deosebită cinste conform **Matei 19,28**.

Afirmaţia Ap. Pavel că *„îngerii vor fi judecaţi de oameni”* – **I Corinteni 6,3** se referă la judecata îngerilor răi, a diavolilor.

2. Judecata universală va fi solemnă deoarece va fi înfăptuită de Mântuitorul Hristos, şezând pe scaunul măririi Sale, înconjurat de îngeri, Apostoli şi de sfinţi. Ea va fi solemnă şi pentru că toţi cei prezenţi acolo simt că se pecetluieşte soarta tuturor oamenilor pentru veşnicie şi pentru că înfăţişarea Dreptului Judecător va fi foarte impunătoare, încât *„de faţa lui a fugit tot pământul şi tot cerul şi loc nu s-a aflat pentru ele”* – **Apocalipsă 20,11**. Despre Judecata de apoi, profetul Daniel zice: *„un râu de foc ce curge înaintea Judecătorului”* – **Daniil 9,10**, iar psalmistul David: *„Strălucit-au fulgerele Lui lumii şi s-a clătinat pământul... vestit-au cerurile dreptatea Lui şi au văzut noroadele slava Lui”* – **Psalmi 96, 4-6.**

3. Judecata universală va fi publică, adică se va face înaintea tuturor.

4. Deoarece autorul acestei Judecăţi este Hristos Care este Dreptul Judecător **II Timotei 4,8**, a Cărui judecată este dreaptă – **Ioan 5,30**, pentru că El cunoaşte faptele şi gândurile cele mai ascunse – **Romani 2,16**, sentinţa dată la această Judecată va fi absolut dreaptă.

Criteriul Judecăţii va fi împlinirea sau neîmplinirea faptelor iubirii faţă de aproapele – **Matei 25,35 s.u.**. Ea va fi dreaptă şi pentru faptul că fiecare om va fi judecat potrivit cu legea după care a trăit pe pământ: păgânii după legea morală naturală (**Romani 2,14-16**), evreii după legea mozaică (**Romani 2,12**), iar creştinii după legea Evangheliei.

5. Sentința dată de Hristos la Judecata universală va fi definitivă și veșnică, deci irevocabilă.

6. Această Judecată va fi supremă pentru că va fi făcută de Judecătorul Suprem și Atotputernic – **Matei 28,18**.

7. Această Judecată este înfricoșătoare pentru toți: pentru îngeri, fiindcă va fi o descoperire a planului lui Dumnezeu cu privire la lume; pentru cei drepți, fiindcă nimeni nu este fără de păcat și sigur de mântuire, iar pentru păcătoși, pentru că sunt deplin conștienți de soarta ce-i așteaptă.

Procedura acestei judecăți va fi cu totul deosebită. Dreptul Judecător nu va lua interogatorii, nu va asculta martori, nu va cere dovezi pentru că El cunoaște totul în mod desăvârșit. Cei judecați își vor privi întreg trecutul ca într-o oglindă sau ca într-o carte deschisă, iar acest trecut va fi cunoscut tuturor celor prezenți.

Mântuitorul Hristos, Dreptul Judecător, îi va despărți pe cei buni de cei răi, *„precum desparte păstorul oile de capre"* – **Matei 25,32**, iar după pronunțarea sentinței drepții vor merge în fericirea veșnică, iar păcătoșii în osânda veșnică – **Matei 25,46**.

„Cărțile" în care sunt scrise faptele oamenilor, despre care vorbește Sf. Scriptură la **Daniil 7,10**; **Apocalipsă 20,12; Filipeni 4,3**, sunt înțelese de Sf. Părinți ca o exprimare figurată a adevărului că la această judecată totul va fi cunoscut și descoperit.

Locul judecății va fi pământul transfigurat, unde au trăit oamenii și unde Fiul lui Dumnezeu a fost batjocorit și umilit, pentru ca atunci tot aici El să fie preaînălțat.

De la Judecata universală încetează împărăția harului și începe împărăția lui Hristos – **Apocalipsă 11,15**. Prin împărăția harului se înțelege perioada actuală a Bisericii creștine, în care Duhul Sfânt desăvârșește opera mântuitoare a lui Iisus Hristos și în care oamenii își lucrează mântuirea subiectivă ajutați de harul divin. De la Parusie, împărăția harului încetează, dar nu în sensul că va dispărea, ci va fi desăvârșită, se va continua de fapt după Parusie, pentru că acum, drepții pe pământ doar pregustă din Împărăția cerurilor, primesc o arvună a bunătăților viitoare, iar atunci se vor împărtăși deplin de fericirea veșnică.

Milenarismul sau hiliasmul

Încă din antichitate, unii eretici învățau că între Parusia Domnului și Judecata obștească se va interpune un interval de 1000 de ani. Deci, Mântuitorul Hristos, când va veni pe pământ a doua oară, îl va nimici pe diavol și vor învia numai cei drepți, care vor împărăți cu Hristos pe pământ timp de 1000 de ani. Abia după aceasta vor învia și ceilalți morți și va avea loc Judecata universală. Această învățătură greșită poartă numele de milenism, milenarism sau hiliasm. (de la cuvântul grecesc χίλιον = o mie)

Încă din primele secole, este cunoscut sub forma de milenarism vulgar în care se afirma că, la a doua venire a Sa, Hristos va instaura o împărăţie materială de 1000 de ani, în care drepţii se vor bucura de bunuri materiale (va restabili Ierusalimul, va reintroduce legea mozaică).

Mai este cunoscută a doua formă de milenarism spiritual, în care este vorba de instaurarea unei împărăţii spirituale (cu bunuri spirituale). Sub această formă, milenismul a fost acceptat şi de unii Părinţi şi scriitori bisericeşti ca: Papia, Iustin Martirul, Irineu, Ipolit, Tertulian şi alţii.

Milenarismul a fost combătut în antichitate de preotul Caius din Roma, Origen, Dionisie al Alexandriei. În secolul al IV-lea a dispărut, dar a reapărut în zilele noastre la unele secte neoprotestante.

Milieniştii îşi bazează învăţătura lor greşită pe textul **Apocalipsă 20,4-6**. Greşeala lor este că interpretează acest text în sens literal propriu fără să ţină seama că Apocalipsa, fiind o carte profetică, are înţeles simbolic. Potrivit interpretării corecte a acestui text, împărăţirea lui Hristos cu drepţii timp de „mii de ani" (în textul original) sau de o mie de ani simbolizează împărăţia harului, adică perioada actuală a Bisericii creştine, în care Duhul Sfânt îi ajută pe credincioşi să-şi lucreze mântuirea subiectivă, împărtăşindu-le harul divin. Aceasta durează până la Parusie şi se desăvârşeşte după Judecata universală.

Argumente împotriva hiliasmului:

1. În Sf. Scriptură, peste tot, se spune că toţi morţii vor învia deodată: **I Corinteni 15,22; I Tesaloniceni 4,17; Ioan 5,28-29**.

2. A doua venire a Domnului va fi urmată îndată de Judecata universală conform **Matei 25,30 ş.u.**

3. Expresiile din **Apocalipsă 20,5-6**: „învierea întâi", „învierea a doua" se referă la renaşterea spirituală a omului prin Botez şi respectiv, la învierea obştească, a tuturor. De asemenea, „moartea întâi" este moarte trupească, iar „moartea a doua", osânda veşnică.

4. Împărăţia de 1000 de ani este identică cu Împărăţia cerurilor sau împărăţia lui Dumnezeu ori a lui Hristos – **Efeseni 5,5; II Timotei 4,1; Apocalipsă 12,10**, căreia Mântuitorul i-a pus temelie prin opera Sa mântuitoare, iar intrarea în ea se face prin Botez.

5. Împărăţirea lui Hristos cu drepţii de 1000 de ani simbolizează deci împărăţia harului. Numărul de 1000 de ani este simbolic, arătând o perioadă mai lungă de timp, nedeterminată. Unii exegeţi traduc termenul χίλιον prin „miile de ani", adică χίλια ἔτη (= mii de ani) cum găsim, de fapt, în textul original – ceea ce redă mai exact sensul cuvintelor. Această împărăţie de mii de ani, adică perioada actuală a împărăţiei harului sau a desăvârşirii operei Mântuitorului de Duhul Sfânt, va înceta la Parusie, dar nu în sensul că se va desfiinţa, ci ea va fi continuată, desăvârşită prin instaurarea pe pământ a împărăţiei lui Hristos.

Sfârşitul lumii; cer nou şi pământ nou

1. Scopul final al întregii creații este unirea ei cu Dumnezeu;
2. După căderea lui Adam, natura întreagă a fost supusă stricăciunii. De aceea, la Parusie, cosmosul văzut se va transfigura, se va îndumnezei, odată cu omul;
3. Temeiuri din Sf. Scriptură pentru aceste adevăruri;
4. Timpul acestui eveniment este necunoscut. Lumea cea nouă va fi desăvârşită ca mediu potrivit pentru Împărăția lui Dumnezeu instaurată pe pământ.

1. Scopul final al întregii creații este unirea ei cu Dumnezeu. Dumnezeu a creat lumea pentru a ajunge la desăvârşire, la îndumnezeire împreună cu omul. Dar ea a fost supusă deşertăciunii urmând destinul omului căzut. De aceea, la sfârşit, ea va trebui să primească un alt chip decât cel al lumii căzute. Atunci, întreaga creație, într-o unitate deplină, se va desăvârşi, se va transfigura potrivit planului divin, pentru ca *„Dumnezeu să fie totul în toate"* – **I Corinteni 15,28**. Pentru aceasta, la Parusie, chipul acestei lumi se va schimba, lumea actuală va avea un sfârşit, fiind supusă unei prefaceri totale.

2. Universul întreg văzut, fiind creat pentru a se desăvârşi împreună cu omul şi a se uni cu Dumnezeu, atunci când a căzut Adam, stricăciunea a intrat în întreaga natură, destinul ei fiind solidar cu cel al omului. La înviere, când drepții vor fi transfigurați, îndumnezeiți, întreaga natură într-o unitate deplină, se va spiritualiza, se va îndumnezei împreună cu omul. Revelația supranaturală ne învață că omul va avea un sfârşit. Tot aşa întreg cosmosul văzut va avea un sfârşit conform **Psalmi 121, 26-28**. Dar sfârşitul lumii nu înseamnă nimicirea ei totală după cum sfârşitul omului nu înseamnă distrugerea totală a ființei lui. Aşadar lumea va fi transfigurată într-o lume nouă ca mediu potrivit pentru ființele umane îndumnezeite şi pentru împărăția lui Dumnezeu instaurată pe pământ.

3. Pentru aceste adevăruri, avem temeiuri în Sf. Scriptură: **Apocalipsă 21,1**: *„Şi am văzut un cer nou şi un pământ nou. Căci cerul dintâi şi pământul dintâi au trecut, iar marea nu mai este"*; **I Corinteni 7,31**: *„Căci chipul acestei lumi va trece"* şi *„Atunci cerurile vor pieri cu vuiet mare, stihiile arzând se vor desface, şi pământul şi lucrurile de pe el vor arde cu totul"* – **II Petru 3,10**.

4. Astfel, când trupurile înviate se vor preface, devenind duhovniceşti, şi chipul acestei lumi se va preface: pământul se va spiritualiza pentru ca drepții să aibă o locuință potrivită pentru slava la care sunt chemați. Atunci, întreaga făptură care fusese supusă deşertăciunii din pricina omului *„se va slobozi din robia stricăciunii, ca să fie părtaşă la libertatea măririi fiilor lui Dumnezeu"* – **Romani 8,21**.

Timpul când se vor întâmpla acestea ne rămâne necunoscut. Despre a doua Sa venire, Mântuitorul le spune ucenicilor Săi: *„Iar de ziua şi de ceasul acela nimeni nu ştie... fără numai Tatăl"* – **Matei 24,36** şi *„Nu este al vostru să ştiți anii sau timpurile pe care Tatăl le-a pus sub stăpânirea Sa"* – **F.A. 1,7**.

Expresiile despre sfârşitul lumii din Sf. Scriptură de la **II Petru 3,13** şi **Apocalipsă 21,1** arată că lumea nu va fi definitiv distrusă, ci numai schimbată, înnoită, transfigurată, în ea stabilindu-se o nouă ordine de viaţă. Deşi nu este uşor de stabilit sensul acestor expresii, este evident că lumea reînnoită va fi o lume desăvârşită şi lipsită de orice stricăciune, cuprinzând bunătăţi şi frumuseţi de negrăit: *„Ceea ce ochiul n-a văzut şi urechea nu a auzit şi la inima omului nu s-a suit, acestea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El"* – **I Corinteni 2,9**. În această lume transfigurată *„drepţii vor străluci ca soarele în împărăţia Tatălui lor"* – **Matei 13,43**.

Viaţa de veci

Viaţa veşnică sau viaţa veacului ce va să fie cum e numită în Crez, este viaţa pe care o vor trăi atât drepţii, cât şi păcătoşii, după Judecata universală. Ea se va asemăna cu viaţa sufletelor după judecata particulară, însă, după Judecata universală, atât fericirea drepţilor, cât şi nefericirea păcătoşilor se vor intensifica. Atât fericirea, cât şi nefericirea vor fi trăite de sufletul omului împreună cu trupul său şi vor fi simţite într-o măsură mai mare. Fericirea drepţilor, cât şi nefericirea păcătoşilor vor avea grade diferite: *„În casa Tatălui Meu multe locaşuri sunt"* – **Ioan 14,2** şi *„Fiecare va primi plata după lucrul său"* – **I Corinteni 3,8**.

Cu privire la viaţa de veci a drepţilor, **Sf. Grigorie de Nyssa** a formulat teoria epectazelor, adică a întinderii înainte. Prin aceasta, el învaţă că viaţa veşnică a drepţilor (adică viaţa lor după moarte) este un urcuş neîncetat al acestora, o continuă înaintare către o comuniune cât mai strânsă cu Dumnezeu prin iubire însă fără efort, încercări sau ispite. Aceasta înseamnă că iubirea faţă de Dumnezeu a drepţilor sporeşte fără sfârşit şi în lumea veşniciei, umplându-i de o continuă fericire. Cei păcătoşi vor avea o veşnică existenţă nefericită în iad.

Chinurile veşnice ale păcătoşilor

Potrivit învăţăturii Bisericii noastre pedepsele iadului sunt veşnice conform **Matei 25,46; Marcu 9,44; Apocalipsă 14,11; 20,10**. **Sf. Chiril al Ierusalimului** spune că la înviere păcătoşii primesc trupuri veşnice, spre a putea suferi astfel osânda păcatelor lor, arzând în focul veşnic, iar **Sf. Ioan Gură de Aur** zice că orice pedeapsă din viaţa pământească se sfârşeşte odată cu viaţa, pe când chinurile vieţii de dincolo sunt veşnice.

Veşnicia pedepselor iadului a fost uneori negată în antichitate şi apoi, de unii protestanţi. Aceştia promovează diferite concepţii. Unii spun că la Judecata universală păcătoşii vor fi nimiciţi şi astfel vor scăpa de pedepse. Alţii promovează teoria greşită a apocatastazei, adică a restabilirii tuturor.

În general, cei ce neagă veşnicia pedepselor iadului aduc **<u>următoarele argumente</u>**:

1. Dumnezeu, fiind bun, zic aceştia, bunătatea Lui este incompatibilă cu veşnicia pedepselor, deci, El, mai curând sau mai târziu, trebuie să-i ierte pe toţi.

2. Deoarece Dumnezeu e drept, El nu-i poate pedepsi pentru veşnicie pe păcătoşi, căci aceştia au făcut păcate în timp şi, în felul acesta, ar fi o disproporţie între faptă şi răsplată.

3. Înţelepciunea lui Dumnezeu nu îngăduie ca El Însuşi Să-şi zădărnicească planul după care a creat lumea şi omul. El l-a creat pe om pentru ca acesta să fie fericit, iar pedepsindu-l pentru veşnicie, înseamnă că aceasta ar fi împotriva scopului creaţiei.

<u>Răspunsul la aceste obiecţii este următorul</u>:

1. Datorită bunătăţii Sale, *„Dumnezeu voieşte ca toţi oamenii să se mântuiască şi la cunoştinţa adevărului să ajungă"* – **<u>I Timotei 2,4</u>**. Însă, sunt unii oameni care dispreţuiesc ajutorul divin şi nu vor să se apropie de Dumnezeu, ci trec dincolo într-o stare de nepăsare şi răzvrătire. Ei sunt deci în mod voit propria cauză a nefericirii lor

Apoi, cei din rai ştiu bine că cei din iad au refuzat până în ultima clipă a vieţii lor ajutorul divin şi că ei singuri sunt vinovaţi de soarta lor. De aceea, ei nu inspiră compătimire celor din rai, aceasta şi pentru că în lumea viitoare *„locuieşte dreptatea"* - **<u>II Petru 3,13</u>**, iar cei păcătoşi în iad suferă pe drept osânda pentru că au respins din propria lor voinţă orice ajutor spre a se mântui.

2. Răsplata nu se măsoară după durata sau timpul în care s-au săvârşit faptele, ci după bunătatea sau răutatea acestora. De altfel, cei drepţi, oricât ar mai fi trăit pe pământ, ar fi continuat să facă bine şi invers. Iar păcatul este infinit de grav pentru că loveşte în infinita bunătate şi dreptate a lui Dumnezeu.

3. E adevărat că Dumnezeu l-a creat pe om spre a-l împărtăşi de fericire, dar nu l-a creat ca să-l facă fericit cu sila, ci i-a dat voinţă liberă potrivit căreia poate urma sau refuza să meargă pe calea binelui potrivit cuvintelor Mântuitorului: *„Ierusalime, Ierusalime, care-i omori pe prooroci şi-i ucizi cu pietre pe cei trimişi la tine; de câte ori am vrut să adun pe fiii tăi, precum cloşca puii săi sub aripi, dar n-aţi vrut"* - **<u>Matei 23,37</u>**.

Sinodul al V-lea ecumenic, care a condamnat învăţătura origenistă a apocatastazei, a anatematizat pe toţi cei ce afirmă sau cred că chinurile păcătoşilor şi ale diavolilor vor avea sfârşit.

*

* *

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

ANASTASIU, arhim. Atanasie, *Povățuire către Pocăință*, Editura "Evanghelismos", București, 2004.

BIBLIA sau Sfânta Scriptură, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982.

BRIANCIANINOV, sfântul Ignatie, *Predici la Triod și Penticostar*, Editura Sofia, București, 2003.

CHIȚESCU, pr. prof. Nicolae, **TODORAN**, pr. prof. Isidor, **PETREUȚĂ**, pr. prof. Ioan, *Manual de Teologie Dogmatică și Simbolică pentru institut*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2004.

DAVID, P.I., *Manual de sectologie,* Editura Arhiepiscopia Tomisului, Constanța, 1999.

EVDOKIMOV, Paul, *Ortodoxia,* Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982.

GUITTON, Jean, *Dumnezeu și știința,* Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996.

LOGOTETIS, Spiridon, *Răspunsuri la întrebări ale tinerilor*, Editura Sofia, București, 2004.

LOSSKY, Vladimir, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, Editura Anastasia, București, 1990.

MĂRTURISITORUL, vlădica Antonie, *Manualul isihiei*, Editura Bunavestire, Galați, 2003.

MORARIU, arhim. Dosoftei, *Despre dumnezeiescul har*, Editura Episcopiei Romanului, 1999.

PALAMA, sf. Grigore, *Omilii,* vol. II, Editura Anastasia, București, 2004.

POPESCU, pr. prof. dr. Dumitru, *Iisus Hristos Pantocrator*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.

SOFRONIE, arhimandritul, *Rugăciunea – experiența vieții veșnice*, Editura Deisis, Sibiu, 1998.

STĂNILOAE, pr. prof. dr. Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003.

TODORAN, pr. prof. dr. Isidor, **ZĂGREAN**, arhid. prof. dr. Ioan, *Dogmatica ortodoxă (Manual pentru seminariile teologice)*, Editura Renașterea, Cluj Napoca, 2004.

VASILE, Danion, *Despre reîncarnare și invazia extraterestră*, Editura Egumenița, Galați.

VLACHOS, mitrop. Ierotei, *Predici la marile sărbători*, Editura Egumenița, Galați, 2004.

Idem, *Psihoterapia ortodoxă*, vol. I, Editura Învierea, Arhiepiscopia Timişoarei, 1998.

ZĂVORÂTUL, sf. Teofan, *Învăţături şi scrisori despre viaţa creştină*, Editura Sofia, Bucureşti, 2005.

Idem, *Pregătirea pentru Spovedanie şi Sfânta Împărtăşanie*, Editura Sofia, Bucureşti, 2002.

Idem, *Viaţa lăuntrică*, Editura Sofia, Bucureşti, 2004.

A. STUDII TEOLOGICE MAI IMPORTANTE CU CONŢINUT DOGMATIC

ACHIMESCU, Nicolae, *Relaţia dintre cunoaştere şi credinţă în învăţătura ortodoxă*, Studii Teologice, nr. 4-5/1989.

BELU, prof. Dumitru, *Autoritatea în Biserică*, Ortodoxia, nr. 4/1961.

BRIA, prof. Ioan, *Eshatologia sau lumea viitoare*, Ortodoxia, nr. 1-2/1995.

Idem, *Iisus Hristos – Dumnezeu Mântuitorul. Hristologia.*, Studii Teologice, nr. 2/1991.

CHIALDA, prof. Mircea, *Învăţătura despre Sfânta Scriptură*, Mitropolia Moldovei şi Sucevei, nr. 4-6/1984.

CHIRVASIE, pr. Ioan, *Pentru care păcătoşi se roagă Biserica?*, Studii Teologice, nr. 9-10/1958.

CHIŢESCU, prof. Nicolae, *Fiinţa dogmei*, Studii Teologice nr. 3-4/1953.

Idem, *Întrupare şi Răscumpărare în Biserica Ortodoxă şi cea catolică*, Ortodoxia. Nr. 4/1956.

Idem, *Sobornicitatea Bisericii*, Studii Teologice nr. 3-4/1955.

COJOCARU, prof. Constantin, *Rugăciunile pentru cei adormiţi*, Mitropolia Moldovei şi Sucevei nr. 1/1987.

CRĂCIUNAŞ, arhim. Irineu, *Aspectul moral al Răscumpărării*, Ortodoxia, nr. 2/1963.

DANIEL, I.P.S., *Sfântul şi Marele Mir –Înţelesul şi folosul lui*, Teologie şi viaţă, nr. 1-6/1996.

DAVIDEANU, pr. Constantin, *Sfânta Scriptură şi Biserica*, Mitropolia Moldovei şi Sucevei, nr.4/1987.

DESEILLE, arhim. Placide, *Problema răului*, Ortodoxia, nr. 3-4/1998.

GALERIU, prof. Constantin, *Sinodul al II-lea ecumenic şi învăţătura despre Duhul Sfânt*, Ortodoxia, nr. 3/1981.

MIHĂLŢAN, pr. Ioan, *Aspectul dinamic al mântuirii subiective în Ortodoxie*, Ortodoxia, nr. 4/1975.

MIHOC, pr. asist. Vasile, *Eclesiologia Noului Testament*, Studii Teologice nr. 3-4/1977.

MIRCEA, Pr.Ion, *Răscumpărarea în Noul Testament*, Studii Teologice nr. 1-2/1972.

PETRESCU, prof. Nicolae, *Dreapta învăţătură despre cinstirea Sfintei Cruci*, Ortodoxia, nr. 1-2/1995.

PLĂMĂDEALĂ, Antonie, *Rugăciune și cunoaștere în învățătura ortodoxă*, Studii Teologice, nr. 3-4/1958.

POPA, pr. Irineu, *Învățătura despre har și libertate în Pateric*, Studii Teologice, nr. 5-6/1987.

REZUȘ, prof. Petru, *Învățătura ortodoxă despre dezvoltarea și împlinirea Revelației divine*, Ortodoxia, nr. 1/1996.

SANDU dr. Ștefan, *Lucrarea harului în realizarea mântuirii subiective în cele 3 confesiuni creștine*, Studii Teologice, nr. 3-4/1971.

SAUCA, pr. Ioan, *Jertfa de pe Cruce în lumina unirii ipostatice*, Mitropolia Moldovei și Sucevei, nr. 10-12/1984.

SEMEN, prof. Petre, *Personalitatea lui Moise și valoarea poruncilor date prin el*, Teologie și viață, nr. 1-6/1996.

VICOVAN, pr. asist. Ioan, *Concepția sf. Vasile cel Mare despre creație în Hexaemeron*, Teologie și viață, nr. 1-6/1997.

VIZITIU, prof. Mihai, *Cine citește și cine interpretează Sfânta Scriptură în Biserica Orodoxă*, Mitropolia Moldovei și Sucevei, nr. 1-3/1985.

Idem, *Faptele bune și importanța lor pentru mântuire*, Mitropolia Moldovei și Sucevei, nr. 5-6/1976.

Idem, *Lucrarea și darurile Sfântului Duh după epistolele I și a II-a Corinteni*, Teologie și viață, nr. 9-12/1991.

B. ALTE STUDII TEOLOGICE CU CONȚINUT DOGMATIC

BELU, prof. Dumitru, *Autoritatea în Biserică*, Ortodoxia, nr. 4/1961.

Idem, *Eclesiologia și ecumenismul creștin*, Ortodoxia, nr. 4/1965.

CHIȚESCU, pr. prof. Nicolae, *Condițiile însușirii mântuirii*, Studii Teologice, nr. 1-2/1950.

Idem, *Dogma și viața creștină*, Studii Teologice, nr. 1-2/1954.

Idem, *Ființa dogmei*, Studii Teologice, nr. 3-4/1953.

Idem, *Premisele învățăturii creștine despre raportul dintre har și libertate*, Ortodoxia, nr. 1/1959.

Idem, *Scriptură, Tradiție și tradiții*, Ortodoxia, nr. 1/1963.

Idem, *Sobornicitatea Bisericii*, Studii Teologice, nr. 3-4/1955.

COMAN, pr. prof. Ioan, *Sfânta Tradiție în lumina Sf. Părinți*, Ortodoxia, nr. 2/1956.

CORNIȚESCU, prof. Emilian, *Învierea Domnului și însemnătatea ei pentru viața creștină*, Ortodoxia, nr. 2/1983.

GALERIU, prof. Constantin, *Cunoașterea lui Hristos în Duhul Sfânt*, Studii Teologice, nr. 9-10/1983.

Idem, *Mântuitorul Iisus Hristos – Învățătorul nostru suprem*, Ortodoxia, nr. 1/1983.

Idem, *Taina Nunții*, Studii Teologice, nr. 7-8/1960.

MIRCEA, pr. Ion, *Coborârea la iad a Mântuitorului*, Studii Teologice, nr. 3-4/1972.

Idem, *Iisus Hristos – Dumnezeu şi îndumnezeitor*, Ortodoxia, nr. 1/1983.
Idem, *Împărăţia lui Hristos de 1000 de ani sau de mii de ani*, Ortodoxia, nr. 3/1986.
Idem, *Preoţia împărătească sau duhovnicească*, Studii Teologice, nr. 7-8/1971.
MOLDOVAN, pr. prof. Ilie, *Învăţătura unitară despre Sfântul Duh şi Biserică*, Ortodoxia, nr. 3/1981.
NICOLAESCU, prof. Ioan, *Parusia Domnului. Împărăţia de 1000 de ani*, Studii Teologice, nr. 1-2/1972.
REMETE, prof. George, *Aspectul ontologic al Răscumpărării*, Studii Teologice, nr. 9-10/1984.
STĂNILOAE, pr. prof. Dumitru, *Biserica universală şi sobornicească*, Ortodoxia, nr. 2/1966.
Idem, *Doctrina infailibilităţii la conciliul I şi II Vatican*, Ortodoxia, nr. 4/1965.
Idem, *Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu prin care toate s-au făcut şi se refac*, Ortodoxia, nr. 2/1983.
Idem, *Natură şi har în teologia bizantină*, Ortodoxia, nr. 3/1974.
Idem, *Revelaţia ca dar şi făgăduinţă*, Ortodoxia, nr. 2/1969.
Idem, *Revelaţia prin acte, cuvinte şi imagini*, Ortodoxia, nr. 3/1968.
Idem, *Semnificaţia luminii dumnezeieşti în spiritualitatea ortodoxă*, Ortodoxia, nr. 3-4/1976.
Idem, *Sfintele Taine şi ierurgiile*, Ortodoxia, nr. 3/1985.
Idem, *Sfânta Treime – creatoarea, mântuitoarea şi ţinta veşnică a tuturor credincioşilor*, Ortodoxia, nr. 2/1986.
Idem, *Sinodul II ecumenic şi Simbolul credinţei*, Ortodoxia, nr. 3/1981.
TODORAN, pr. prof. Isidor, *Despre Revelaţia primordială*, Ortodoxia, nr. 1/1956.
Idem, *Starea paradisiacă a omului şi cea după cădere*, Ortodoxia, nr. 1/1955.
VIZITU, pr. prof., *Iisus Hristos – Viaţa lumii*, Ortodoxia, nr. 1/1983.

CUPRINS

Volumul II

Dumnezeu Mântuitorul

ANEXE

ANEXA 1 (pentru pg 10): Fragment din *Pregătirea popoarelor păgâne în sens pozitiv, prin cunoştinţă, pentru venirea Mântuitorului* din manualul pentru seminar Todoran-Zăgrean, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 191-193.

ANEXA 2 (pentru pg 13): *Profeţiile mesianice din Vechiul Testament* din manualul pentru seminar Todoran-Zăgrean, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 194-197.

ANEXA 3 (pentru pg 45): *Ereziile hristologice referitoare la divinitatea sa omenitatea lui Iisus Hristos* din manualul pentru seminar Todoran-Zăgrean, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 212-214.

ANEXA 4 (pentru pg 48): *Despre întreita slujire a Mântuitorului* din manualul pentru seminar Todoran-Zăgrean, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 218.

ANEXA 5 (pentru pg 67): *Interpretările eronate protestante ale evenimentului Învierii Domnului aşa cum ne este relatat de Sf. Evanghelii* din manualul pentru seminar Todoran-Zăgrean, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 229-234.

ANEXA 6 (pentru pg 131): *Cinstirea sf. moaşte* din manualul pentru seminar Todoran-Zăgrean, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 264.

ANEXA 7 (pentru pg 156): *Primejdia mărturisirii* de sf. Iustin Popovici, publicat în revista "Rost", nr. 21- 22, nov. – dec. 2004, Bucureşti, pg. 77-78.

ANEXA 1
(pentru pag. 10)

Fragment din **<u>Pregătirea popoarelor păgâne în sens pozitiv, prin cunoştinţă, pentru venirea Mântuitorului</u>**

Din manualul pentru seminar Todoran-Zăgrean, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 191-193:

"Majoritatea popoarelor păgâne, care n-au avut niciun contact cu poporul evreu şi nici n-au putut cunoaşte nimic din cuprinsul Vechiului Testament, au păstrat totuşi unele elemente din Revelaţia primordială, concretizată în legende şi mituri, prin care s-a menţinut, fie cât de obscur, făgăduinţa venirii unui răscumpărător. Astfel, la vechii perşi exista credinţa că la sfârşitul fiecăreia din cele trei perioade de câte 3.000 de ani din viaţa omenirii, va veni în lume câte un trimis al zeului cel bun, Ahuramazda, spre a scăpa omenirea de sub puterea zeului rău, Angromainius. Ultimul trimis, Saosiant, se va naşte dintr-o fecioară, care îl va concepe scăldându-se într-un lac unde va fi fecundată de sămânţa lui Zaratustra. Acest Saosiant va avea un rol asemănător cu cel al lui Mesia.

În religia hindusă există credinţa că înţeleptul Krisna, încarnarea zeului Vişnu, a venit în lume ca să zdrobească capul şarpelui Calua, duşmanul oamenilor.

Credinţa în venirea unui reformator religios se găseşte şi la mexicani, acesta urmând să înlocuiască jertfele omeneşti cu jertfe nevinovate. La ei se găsesc de asemenea statui care adesea reprezintă un şarpe rupt în bucăţi de Teotl, zeul soarelui.

Într-un mit egiptean, zeul bun Horus, fiul lui Osiris şi al lui Isis, îl biruieşte pe zeul rău, Tifon, care are chip de şarpe şi este izvorul tuturor nenorocirilor omeneşti.

Precum se poate vedea, între aceste din urmă credinţe şi istorisirea biblică despre căderea în păcat a primilor oameni, datorită ispitei şarpelui, este o vădită asemănare, ceea ce dovedeşte că la aceste popoare s-au păstrat însemnate date din Revelaţia primordială.

La greci, eroul Prometeu, cel osândit de Zeus să i se sfâşie zilnic ficatul de către un vultur, pentru că a readus din cer oamenilor focul luat acestora de Zeus ca pedeapsă, primeşte din partea zeului Hermes următoarele cuvinte de mângâiere: „Nu mai aştepta sfârşitul chinurilor tale până ce nu se va arăta unul dintre zei, care să ia asupră-şi muncile tale şi să îndrăznească a se urca în întunericul tartărului". Şi aici se văd păstrate elemente din Revelaţie în legătură cu scăparea omenirii din robia păcatului şi a morţii, prin venirea unui mântuitor.

Se poate însă constata că la popoarele păgâne mai culte, precum la greci şi la romani, s-au păstrat numeroase elemente din Revelaţie prin cei mai de seamă oameni

ai acestora, care erau filozofii. Astfel, ideea despre Logosul divin, care insuflă oamenilor aleşi noţiunile de adevăr, bine şi frumos, despre care vorbesc Socrate, Platon şi stoicii, era prezentată în astfel de termeni, încât se părea că Logosului i se atribuie calitatea de fiinţă personală, cu un rol echivalent celui de mântuitor. Aşa se explică faptul că unii Sfinţi Părinţi au arătat stimă şi preţuire unor filozofi păgâni, văzând în Logosul despre care au vorbit aceştia Duhul lui Dumnezeu, Care a lucrat asupra păgânilor spre a-i aduce la mântuire. Nu este deci de mirare dacă unii Sfinţi Părinţi spun despre Platon că a fost un Moise care a vorbit greceşte, iar Sfântul Iustin Martirul spune că Socrate, alături de Heraclit, pentru că au trăit în conformitate cu poruncile Logosului, au fost creştini înainte de vreme. Aceasta explică şi faptul că numeroşi filozofi ai antichităţii greco-romane, ca: Socrate, Platon, Heraclit, Zenon, Seneca, Cicero şi alţii, sunt zugrăviţi pe pereţii exteriori ai unor biserici şi mănăstiri ortodoxe, ori chiar în tinda acestora.

La romani, ideea venirii unui mântuitor se găseşte în cărţile sibiline, un fel de cărţi cu conţinut profetic, apoi la filozoful Cicero, precum şi la poetul Virgilius, iar istoricii Tacit şi Suetoniu dau oarecare indicaţii chiar despre locul şi timpul venirii acestuia.

Pe de altă parte, însăşi venirea magilor sau filozofilor de la Răsărit la staulul din Betleem, spre a se închina noului Împărat ce S-a născut, acest eveniment fiind prevestit de o stea care i-a şi condus, dovedeşte că şi popoarele din Orientul îndepărtat aşteptau venirea unui mântuitor, cunoscând chiar locul şi timpul venirii lui.

De altfel, Sfânta Scriptură conţine suficiente indicii din care putem deduce că toate popoarele, indiferent de provenienţă, au fost pregătite pentru venirea Mântuitorului. Sfântul Evanghelist Ioan spune despre Cuvântul Întrupat că este "*Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul ce vine în lume*" (In 1, 9). Însuşi Mântuitorul rămâne impresionat de credinţa sutaşului roman care, deşi păgân, credea în puterea Sa dumnezeiască, ceea ce Îl face să exclame: „*Adevăr grăiesc vouă: nici în Israel n-am aflat atâta credinţă. Şi zic vouă, că mulţi de la Răsărit şi de la Apus vor veni şi se vor odihni cu Avraam şi cu Isaac şi cu Iacov, în împărăţia cerurilor*" (Mt 8, 10-11), ceea ce, evident, înseamnă că mulţi dintre păgâni, datorită faptului că au fost pregătiţi, vor crede în El şi se vor mântui, asemenea patriarhilor evrei. De asemenea, Sfântul Apostol Pavel spune celor din Listra că şi în lumea păgână, Făcătorul de bine „*nu S-a lăsat pe Sine nemărturisit*" (FA 14, 17), ceea ce iarăşi înseamnă că Dumnezeu a fost cunoscut şi mărturisit chiar şi între păgâni. Iar faptul că Apostolii, care au propovăduit Evanghelia în lumea păgână, s-au bucurat de atâtea succese, se datorește tocmai pregătirii acesteia pentru venirea Mântuitorului.

Astfel se poate spune că nu numai iudeii, ci şi popoarele păgâne au fost pregătite pentru venirea Mântuitorului. Dar în timp ce pregătirea iudeilor avea la temelie Revelaţia supranaturală neîntreruptă, căci "*în multe rânduri şi în multe chipuri a vorbit Dumnezeu părinţilor noştri mai întâi prin prooroci*" (Evr 1,1), Revelaţie păstrată de ei cu sfinţenie, din care ei au putut dobândi certitudinea venirii

Mântuitorului din seminția lui Iuda, la timpul profețit de Daniel și în locul arătat de Mihea, pregătirea păgânilor avea la bază mai mult unele reminiscențe din Revelația primordială, împrumutate de la iudei, sau unele idei despre Mesia, nu destul de clare; pe lângă aceasta, experiența lor religioasă și morală i-a dus la numeroase rătăciri, datorită cărora conștiința decăderii lor a devenit tot mai trează, făcând să li se nască în suflete dorința de izbăvire de către un răscumpărător, trimis al lui Dumnezeu. Și cu toate că ideea venirii acestui răscumpărător a fost trează mai ales în mintea unor gânditori și înțelepți ai lor, în masa poporului pregătirea a fost mai mult sub aspectul negativ: conștiința decăderii și a păcătoșeniei i-a făcut să aștepte un Mântuitor care să-i scape de necazurile și suferințele pe care le îndurau, asigurându-le o viață mai bună".

ANEXA 2
(pentru pag. 13)

Profețiile mesianice din Vechiul Testament

Din manualul pentru seminar Todoran-Zăgrean, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 194-197:

„În planul divin al creației a fost cuprinsă nu numai crearea omului, ci şi mântuirea acestuia după căderea în păcat. De aceea, odată cu pedeapsa pronunțată de Dumnezeu asupra protopărinților noştri, li s-a dat acestora şi făgăduința unui Mântuitor, care să-i scoată din starea de decădere în care au ajuns după păcat. După ce l-a blestemat pe şarpe pentru ispitirea Evei, Domnul Dumnezeu a continuat: *„Vrăjmăşie (duşmănie) voi pune între tine şi între femeie, între sămânța ta şi sămânța ei; aceea va zdrobi capul tău, iar tu vei înțepa călcâiul ei"* (Fc 3, 15). După făgăduința (Protoevanghelia) pe care Dumnezeu a dat-o întregului neam omenesc pe când el se afla încă în coapsele lui Adam (sămânța femeii – Mântuitorul va zdrobi capul şarpelui, câştigând astfel biruință deplină asupra diavolului), în perioada de la Adam până la potop, numele simbolice date unor urmaşi ai acestuia au avut sens profetic, menținându-se nădejdea trimiterii unui Mântuitor şi a izbăvirii din starea de decădere în care se afla neamul omenesc.

Făgăduința despre venirea unui Mântuitor este însă mereu întărită şi exprimată din ce în ce mai clar şi în termeni mai precişi prin cele vestite de Dumnezeu poporului ales, începând cu Avraam, părintele acestui popor. Astfel, Dumnezeu îi spune: *„Întru tine se vor binecuvânta toate neamurile"* (**Fc 12,3; 18, 18**); *„Binecuvântând, te voi binecuvânta şi înmulțind, voi înmulți sămânța ta ca stelele cerului şi ca nisipul mării..."* (**Fc 22, 17**). Aceeaşi făgăduință o întăreşte lui Iacov, fiul lui Isaac: *„Întru sămânța ta se vor binecuvânta toate neamurile pământului"* (**Fc 28, 14**), Aceluiaşi patriarh, Dumnezeu îi descoperă că din coapsele fiului său Iuda se va naşte Mântuitorul: *„Nu va lipsi Domn din Iuda şi povățuitor din coapsele lui, până vor veni cele gătite lui (Şilo), şi acela va fi aşteptarea neamurilor"* (**Fc 49, 10**). La fel, vrăjitorul păgân Valaam, chemat de regele Moabului, Balac, ca să-l blesteme pe Israel, din porunca Domnului profețeşte acestuia că din poporul ales se va naşte Mântuitorul: „Îl văd, *dar acum încă nu-i; Îl privesc, dar nu de aproape; o stea răsare din Iacov; un toiag se ridică din Israel şi va lovi pe căpeteniile Moabului şi pe toți fiii lui Set îi va zdrobi"* (**Nm 24, 17**). Însuşi Moise reaminteşte făgăduințele mereu reînnoite, făcute de Domnul poporului ales prin patriarhii şi strămoşii lui, spunând: *„Prooroc din mijlocul tău şi din frații tăi, asemenea mie, îți va ridica Domnul Dumnezeul tău; pe Acela să-l ascultați"* (**Dt 18. 15**).

Promisiunile divine făcute poporului ales de Dumnezeu sunt repetate în dese rânduri, pentru că, în măsura în care, prin legea ceremonială, acesta a ajuns la conştiinţa păcătoşeniei şi la întărirea acesteia, să dorească tot mai mult venirea unui Mântuitor. Astfel, iconomia divină pregăteşte, prin aceste făgăduinţe şi profeţii pe poporul evreu pentru *„plinirea vremii"* (**Ga 4, 4**).

Numeroase profeţii mesianice se află în cartea Psalmilor, în unele din ele făcându-se precizări de amănunt în legătură cu viaţa şi Patimile Mântuitorului. După dezbinarea regatului davidic, profeţiile mesianice devin tot mai numeroase, mai clare şi mai precise, ele fiind cuprinse în cărţile profeţilor mari şi mici. Toate aceste profeţii - atât din Psalmi, cât şi din cărţile profetice - cuprind numeroase prevestiri cu privire la Persoana, viaţa şi lucrarea răscumpărătoare a lui Mesia, pe care Dumnezeu le-a descoperit în Duh aleşilor Săi, proorocii, pentru ca poporul iudeu să poată recunoaşte în Acela care va veni la „plinirea vremii" (Ga 4, 4) pe Mântuitorul, Mesia Cel aşteptat.

Aceste profeţii mesianice cuprind descoperiri cu privire la timpul şi locul venirii Mântuitorului (Dn 9, 24-27; Ag. 2, 10; Mal 3, 1; Mi 5, 2); la seminţia din care Se va naşte (Ps 88, 35; Is 11, 1); la naşterea dintr-o fecioară (Is 7, 14); la Pruncul minunat şi împărăţia Sa viitoare (Is9, 6; If 23, 5; Iez 34,23); la închinarea magilor şi aducerea de daruri (Ps 71, 10-11); la întreita Lui activitate de profet, preot şi împărat (Ps 109, 4-5; Is 2, 2-4; 11, 10; 32, 1; Ir 23, 5-6; Mi 4, 1-22; Za 6, 13; 9, 9; Ps 2, 5); la Patimile, Moartea şi Învierea Lui (Ps 21, 1; 34, 14-15; 68, 25; Is 53, 1-12); la divinitatea Lui(Is 25,9; 61, 1; Ir 23, 6); la moartea Lui izbăvitoare şi răscumpărătoare (Is, cap. 53); la slujirea Lui universală atât pentru iudei, cât şi pentru păgâni (Is 49, 6; 55, 5; Ir 3, 17-18; Sof 3, 9-10); la Legământul cel nou şi veşnic pe care-l va încheia Mesia (Is 55, 3-5; 59, 21); la jertfa euharistică ce va înlocui toate jertfele (Mal. 1, 11); la a doua Sa venire (Ps 49, 2-3); la împărăţia dreptăţii şi păcii la care vor fi chemate toate neamurile şi care nu va avea sfârşit (Is 2,2-3; 32, 1; 60, 16-19; Dn 7, 13-14; Mi 4, 2-4; Ps 71, 7-8; Is 9, 6); la trimiterea lui Ilie, ca înainte-mergător; la a doua venire a Domnului (Mal. 4, 5) şi altele.

În multe din aceste profeţii se fac chiar precizări de amănunt la evenimente în legătură cu viaţa şi Patimile Mântuitorului, precum: uciderea pruncilor din Betleem (**Ir 31, 15**); trimiterea unui înainte-mergător spre a găti căile Lui (Is 40. 3; Mal. 3, 1); intrarea triumfală în Ierusalim (**Za 9, 9**); vânzarea Lui pe treizeci de arginţi (**Za 11,12-13**); cumpărarea ţarinei olarului (Ir 32,9); batjocurile, suferinţele şi chinurile îndurate de El (Ps 34, 14-15); adăparea cu oţet şi fiere (Ps 68, 25); împărţirea hainelor Lui şi aruncarea de sorţi pentru cămaşa Sa (Ps 21, 20); nu I se va zdrobi niciun os (Ps 33, 19-20); împungerea coastei Lui cu suliţa (Za 12, 10) şi altele.

În cele ce urmează, reproducem câteva dintre cele mai semnificative profeţii:

1. Despre timpul venirii Mântuitorului: *„Şaptezeci de săptămâni sunt hotărâte pentru poporul tău şi pentru cetatea ta cea sfântă, până ce fărădelegea va trece peste margini şi se va pecetlui păcatul şi se va ispăşi nelegiuirea, până ce*

dreptatea cea veşnică va veni, vedenia şi proorocia se vor pecetlui şi se va unge Sfântul Sfinţilor. Să ştii şi să înţelegi că de la ieşirea poruncii pentru zidirea din nou a Ierusalimului şi până la Cel Uns - Cel Vestit - sunt şapte săptămâni şi saizeci şi două de săptămâni; şi din nou vor fi zidite pieţele şi zidul din afară, în vremuri de strâmtorare. Iar după cele şaizeci şi două de săptămâni, Cel Uns va pieri fără să se găsească vreo vină în El, iar poporul unui domn va veni şi va dărâma cetatea şi templul. Şi sfârşitul cetăţii va veni prin potopul mâniei lui Dumnezeu şi până la capăt va fi război - prăpădul cel hotărât. Şi El va încheia un legământ cu mulţi într-o săptămână, iar la mijlocul săptămânii va înceta jertfa şi prinosul şi în templu va fi urâciunea pustiirii, până când pedeapsa nimicirii cea hotărâtă se va vărsa peste locul pustiirii" (**Dn 9, 24-27**).

Săptămânile de care se vorbeşte în profeţie sunt săptămâni de ani care se calculează de la darea edictului de rezidire a Ierusalimului, de către împăratul Artaxerxe Longimanul, la anul 452 î.Hr.

2. Naşterea Mântuitorului în Betleemul Iudeii: *„Şi tu, Betleeme Efrata, cu nimic nu eşti mai mic între miile lui Iuda, căci din tine va ieşi Stăpânitor peste Israel, iar obârşia Lui este dintru început, din zilele veşniciei* (**Mi 5, 1**).

3. Naşterea Mântuitorului dintr-o fecioară: *Pentru aceasta Domnul Meu vă va da semn: Iată Fecioara va lua în pântece şi va naşte fiu şi vor chema numele lui Emanuel"* (**Is 7, 14**).

4. Intrarea triumfală în Ierusalim: *„Bucură-te, foarte, fiica Sionului, veseleşte-te, fiica Ierusalimului, căci iată împăratul tău vine la tine drept şi biruitor, smerit şi călare pe asin, pe mânzul asinei"* (Za 9, 9).

5. Jertfa izbăvitoare şi răscumpărătoare a lui Mesia şi preamărirea Lui: *„Doamne, cine va crede ceea ce noi am auzit şi braţul Domnului cui se va descoperi? Crescut-a înaintea lui ca o odraslă, şi ca o rădăcină în pământ uscat; nu avea chip, nici frumuseţe ca să ne uităm la El, şi era fără înfăţişare ca să ne fie drag. Dispreţuit era şi cel din urmă dintre oameni: om al durerilor şi cunoscător al suferinţei, unul înaintea căruia să-ţi acoperi faţa; dispreţuit şi desconsiderat. Dar El a luat asupră-Şi durerile noastre şi cu suferinţele noastre S-a împovărat. Şi noi îl socoteam pedepsit, bătut şi chinuit de Dumnezeu. Dar El fusese străpuns pentru păcatele noastre şi zdrobit pentru fărădelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mântuirea noastră şi prin rănile Lui noi toţi ne-am vindecat. Toţi umblam rătăciţi ca nişte oi, fiecare pe calea noastră, şi Domnul a făcut să cadă asupra Lui fărădelegile noastre, ale tuturor. Chinuit a fost, dar S-a supus şi nu şi-a deschis gura Sa; ca un miel spre junghiere S-a adus şi ca o oaie fără de glas înaintea celor ce o tund, aşa nu Şi-a deschis gura Sa. Întru smerenia Lui judecata Lui s-a ridicat, şi neamul Lui cine îl va spune? Că s-a luat de pe pământ viaţa Lui! Pentru fărădelegile poporului meu a fost adus spre moarte. Mormântul Lui a fost pus lângă cei fără de lege şi cu cei făcători de rele, după moartea Lui, cu toate că nu săvârşise nicio nedreptate şi nicio înşelăciune nu fusese în gura Lui. Dar a fost voia Domnului să-L zdrobească prin suferinţă. Şi fiindcă şi-a dat viaţa ca jertfă pentru păcat, va vedea pe urmaşii*

Săi, își va lungi viața și lucrul Domnului în mâna Lui va propăși. Scăpat de chinurile sufletului Său, va vedea rodul ostenelilor Sale și de mulțumire Se va sătura. Prin suferințele Lui, dreptul, sluga mea, va îndrepta pe mulți, și fărădelegile lor le va lua asupra Sa. Pentru aceasta Îi voi da partea Sa printre cei mari și cu cei puternici va împărți prada, ca răsplată că Și-a dat sufletul Său spre moarte și cu cei făcători de rele a fost numărat. Că El a purtat fărădelegile multora și pentru cei păcătoși și-a dat viața" (**Is 53, 1-12**).

6. Întoarcerea fiilor lui Israel la Dumnezeul lor și la David, împăratul lor: *„Că zile fără de număr fiii lui Israel vor rămâne fără rege, fără căpetenie, fără jertfă, fără stâlp de aducere-aminte, fără efod și fără terafimi. După aceea, fiii lui Israel se vor întoarce la credință și vor căuta pe Domnul Dumnezeul lor, și pe David, împăratul lor, iar la sfârșitul zilelor celor de pe urmă, se vor apropia cu înfricoșare de Domnul și de bunătatea lui"* (**Os 3, 4-5**).

7. Tatăl dă Fiului Omului domnia și stăpânirea veșnică: *„Privit-am în vedenia de noapte, și iată pe norii cerului venea cineva ca Fiul Omului, și El a înaintat până la Cel vechi de zile, și a fost dus în fața Lui. Și Lui I s-a dat stăpânirea, slava și împărăția, și toate popoarele, neamurile și limbile îi slujeau Lui. Stăpânirea Lui este veșnică, stăpânire care nu va trece, iar împărăția Lui nu va fi nimicită niciodată"* (Dn 7,13-14).

Desigur, alături de profețiile mesianice, întreaga lege mozaică a pregătit poporul iudeu pentru venirea Mântuitorului, ea fiind, după cuvintele Sfântului Apostol Pavel, *„călăuză (pedagog) spre Hristos"* (Gal 3, 24)".

ANEXA 3
(pentru pag. 45)

Ereziile hristologice referitoare la divinitatea sau omenitatea lui Iisus Hristos

Din manualul pentru seminar Todoran-Zăgrean, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 212-214:

"Aşa cum am văzut, dogma hristologică, în toate aspectele şi laturile sale rămâne o *„mare taină"* (1 Tim 3, 16), care nu va putea fi pătrunsă niciodată deplin de mintea omenească şi de cuvânt. „Misterul lui lisus" - zice Sf. Maxim Mărturisitorul - „rămâne ascuns şi nu poate fi scos la iveală nici de cuvânt, nici de minte, ci, chiar spus, rămâne negrăit, şi chiar înţeles, rămâne necunoscut". Fără luminile Bisericii, care este *„stâlpul şi întărirea adevărului"* (1Tim 3, 15), mintea omenească iscoditoare şi doveditoare de a explica raţional misterul adevărului revelat despre Hristos şi lucrările Sale, în toate laturile sale, foarte uşor a alunecat şi alunecă pe povârnişurile ereziilor. Nici o dogmă n-a iscat atâtea neînţelegeri şi n-a produs atâtea erezii ca dogma hristologică privitoare la Persoana şi lucrarea mântuitoare a lui Iisus Hristos, erezii care nu alterează numai un adevăr oarecare, ci date fiind importanţa şi centralitatea sa, răstălmăcesc grav însăşi mântuirea noastră în Iisus Hristos, *„Mântuitorul lumii"* (In 4, 42).

Cu privire la Iisus Hristos, în decursul timpului s-au ivit mai multe învăţături greşite condamnate ca erezii de Biserica dreptmăritoare şi care pot fi împărţite în trei categorii, referitoare la *divinitate, omenitate* şi *unirea ipostatică.*

1. Ereziile referitoare la divinitatea lui Iisus Hristos se împart în trei:

a. Erezii care neagă cu totul dumnezeirea lui Hristos, considerandu-L un „simplu om". În sec. I, îi amintim pe Cerint si ebioniţi, combătuţi de Sf. Ev. Ioan; în sec. II, Carpocrat, Teodot şi Artemon, combătuţi de Irineu, Tertulian şi Ipolit; iar în sec. III, pe Pavel de Samosata, combătut de două sinoade din Antiohia, în 264 şi 270. Tot aici mai pot fi amintiţi si socinienii sau unitarienii, care sunt antitrinitari, negând divinitatea Mântuitorului, precum şi raţionalişti de diverse nuanţe.

b. Arianismul şi semiarianismul, care negau divinitatea, egalitatea şi deofiinţimea Fiului cu Tatăl, învăţând că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu, dar nu e născut din veci din Tatăl şi nici deofiinţă cu El, ci creat: cea mai desăvârşită şi cea dintâi dintre creaturi, dar o creatură, sau cel mult de „o fiinţă asemănătoare" cu Tatăl, dar nu egal întru totul cu El. Au fost combătuţi de Sinoadele I şi II ecumenice şi de Părinţii din veacurile IV şi V.

c. Ereziile patripasiene şi antitrinitare, după care Dumnezeu este o singură Fiinţă şi o singură Persoană, Care Se manifestă sub numele de Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt, şi că în Iisus Hristos S-a întrupat şi pătimit Dumnezeu Însuşi, adică şi Tatăl, şi Duhul Sfânt, nu Dumnezeu Cuvântul, Fiul Unul Născut al Tatălui, ci întreaga Sfânta

Treime. Ereziile acestea au fost combătute de Biserică în veacurile II și III, de Sf. Irineu, Epifanie și Sf. Vasile cel Mare.

2. Ereziile referitoare la omenitatea lui Iisus Hristos se împart și ele în trei:

a. Erezii referitoare la trupul lui Iisus Hristos: dochetismul și gnosticismul. Dochetii, plecând de la ideea că trupul e rău în sine și nedemn de Dumnezeu, învățau că Iisus Hristos n-a avut un trup real, ci unul părut, o aparență de trup. Au fost combătuți la început de Sf. Ev. Ioan, dar erezia s-a continuat prin gnosticii: Simeon Magul, Meandru, Saturnin, Vasilide și Marcion. Alți gnostici și manihei recunoșteau Mântuitorului Hristos un trup, dar nu material, ci unul spiritual, ceresc, cu care a trecut prin Maria, fără să-L fi luat din Fecioara. Aceste erezii au fost combătute de Sf. Ignatie Teoforul, Irineu, Meliton de Sardes, Tertulian, Clement Alexandrinul ș.a.

b. Erezii referitoare la sufletul omenesc al lui Hristos. Îndeosebi Apolinarie, episcopul de Laodiceea, și adepții lui, susținând că omul este constituit din trup, suflet și spirit, învățau că Iisus Hristos are numai suflet senzitiv și nu un suflet rațional, întrucât mintea, spiritul uman a fost înlocuit în El cu logosul divin, lipsindu-i deci, lui Iisus Hristos ca om, partea rațională, mintea, spiritul. Erezia aceasta a fost combătută în sinoadele din Alexandria (362), Roma (372) și de Sinodul II ecumenic, ca și de Sf. Atanasie cel Mare, Grigorie de Nazianz, Grigorie de Nyssa, Epifanie și Augustin.

c. Erezii în legătură cu nașterea lui Iisus Hristos ca om. Cerint, Ebion, Carpocrat, gnostici și iudaizanți învățau că Iisus Hristos nu S-a născut pe cale supranaturală din Fecioara Maria de la Duhul Sfânt, ci pe cale naturală din Iosif și Maria, ca un om simplu. Au fost combătuți de Sf. Ignatie Teoforul, Irineu, Tertulian, Chiril al Ierusalimului, Sf. Ioan Hrisostom și de Sinodul ecumenic. Aici mai pot fi amintiți și raționaliștii de mai târziu și sectele, în general, care învățau la fel".

ANEXA 4
(pentru pag. 48)

<u>Despre întreita slujire a Mântuitorului</u>

Din manualul pentru seminar Todoran-Zăgrean, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 218:

"Starea decăzută, urmare a păcatului lui Adam, constă în: alterarea chipului lui Dumnezeu în el, alterarea minții sale umane, întunecarea minții cu privire la adevărul religios şi moral, slăbirea voinței care înclină mai mult spre rău decât spre bine, ruperea legăturii cu Dumnezeu prin pierderea harului divin, vinovăția şi pedeapsa pentru păcat. Astfel, pentru restaurarea naturii omeneşti în plenitudinea ei dinainte de păcat, erau necesare luminarea minții omului prin învățătura cea adevărată şi deplină, refacerea legăturii harice cu Dumnezeu, adică prin redobândirea harului şi prin întărirea şi susținerea omului în această legătură.

Datorită acestui fapt, Mântuitorul îşi îndeplineşte opera Sa mântuitoare sub întreit aspect: ca profet sau învățător, ca arhiereu şi ca împărat, continuându-şi această operă şi după Înălțarea Sa la cer, în Biserică, prin Duhul Sfânt, căci El le spune Apostolilor: *„Şi Eu voi ruga pe Tatăl şi alt Mângâietor vă va da, ca să rămână cu voi în veac, Duhul adevărului... Nu vă voi lăsa orfani, ci voi veni la voi*" (In 14,16-18). Ca profet, învăța, aducând Revelația divină desăvârşită despre Ființa şi voia lui Dumnezeu şi despre mântuire (In 5, 29); ca arhiereu, reface prin Jertfa răscumpărătoare legătura omului cu Dumnezeu (Evr 10, 12); ca împărat, învinge puterile răului, conducându-l pe om la menirea lui cea adevărată (Mt 28, 18; In 13,3; 17, 2).

De obicei, cele trei aspecte ale operei mântuitoare sunt numite: trei chemări, trei slujiri, trei dregătorii, trei misiuni, trei demnități. Cu largă circulație sunt numirile: *chemare profetică, slujire arhierească, demnitate împărătească,* deşi toate sunt şi slujiri, şi demnități.

Aceste trei slujiri sunt cele mai înalte demnități ce există în viața omenească, însă dintre oameni nimeni nu le are pe toate, nimeni nu este deodată şi prooroc, şi preot, şi împărat, ele fiind unite numai în Mântuitorul Hristos şi fiecare în gradul cel mai înalt. Iar viața şi activitatea Mântuitorului constau în împlinirea întreitei Sale slujiri. Aceste trei aspecte sau laturi sunt doar fețele sau aspectele unui întreg unitar, ele aparținând aceleiaşi opere mântuitoare a lui Iisus Hristos. Căci Acelaşi Iisus Hristos este profet, arhiereu şi împărat, lucrarea Sa mântuitoare nefiind împărțită în sectoare deosebite.

În centrul operei mântuitoare stă slujirea arhierească a lui Iisus Hristos, prin care se reface legătura harică a omului cu Dumnezeu, împăcarea cu Dumnezeu. Căci chemarea profetică, luminând prin învățătură, pregăteşte sufletul pentru primirea împăcării, iar demnitatea împărătească dăruieşte harul împăcării şi îi desăvârşeşte pe credincioşi".

ANEXA 5

(pentru pag. 67)

Interpretările eronate protestante ale evenimentului Învierii Domnului așa cum ne este relatat de Sf. Evanghelii

Din manualul pentru seminar Todoran-Zăgrean, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 229-234:

„**1. Ipoteza morții aparente.** Una din interpretările eronate ale Învierii Domnului a fost dată de cei care au susținut că, pe lângă toate chinurile la care a fost supus, în realitate Iisus Hristos n-ar fi murit, ci ar fi căzut într-o stare cataleptică, într-un fel de leşin din care apoi S-a trezit. La această trezire au contribuit: împungerea ostaşului roman cu sulița în coastă, coborârea de pe cruce, aşezarea într-un mormânt rece, răceala giulgiurilor înmiresmate cu care i-a fost înfăşurat trupul. Revenindu-şi din leşin, a prăvălit piatra de pe uşa mormântului, a ieşit din mormânt şi S-a arătat femeilor mironosițe şi Apostolilor şi astfel s-ar fi creat mitul învierii.

Dar cu toate eforturile acestora de a prezenta Învierea Domnului drept o trezire dintr-un leşin, această explicare nu poate fi acceptată din mai multe motive.

În *primul rând,* moartea reală a Mântuitorului o dovedeşte grija căpeteniilor iudeilor şi a stăpânirii romane ca Acela Care fusese răstignit între cei doi tâlhari să fi murit cu adevărat. De aceea, ostaşii controlând dacă cei răstigniți au murit, tâlharilor care erau încă vii le-au zdrobit fluierele picioarelor spre a-şi da sfârşitul, în timp ce lui Iisus, Care murise, nu I le-au zdrobit. Totuşi, spre a avea convingerea deplină că a murit, unul dintre ostaşi I-a împuns coasta cu sulița, din care a ieşit sânge şi apă (In 19, 34), semn că deja trupul celui mort îşi încetase funcțiile. Astfel este absolut sigur că atât căpeteniile iudeilor, cât şi reprezentantul stăpânirii romane, Pilat, au avut convingerea fermă că Iisus a murit cu adevărat pe cruce.

În *al doilea rând,* Iosif şi Nicodim i-au cerut lui Pilat trupul lui Iisus, ca să-L coboare de pe cruce spre a-L îngropa, ceea ce au obținut fără nicio greutate, căci Pilat era convins, pe baza mărturiei soldaților, că Iisus murise cu adevărat. Daca n-ar fi fost convins de aceasta, nu le-ar fi dat această permisiune.

Dar chiar dacă ne-am închipui, prin imposibil, că Iisus n-a fost mort când a fost coborât de pe cruce, istovirea provocată de suferințele îndurate şi de pierderea sângelui scurs din rănile cuielor, înfăşurarea trupului uns cu miresme în giulgiuri şi lipirea acestora de trup, lipsa de aer în mormânt, toate acestea I-ar fi adus cu certitudine moartea, după aşezarea Lui în mormânt.

În *al treilea rând,* fariseii şi mai marii preoților, ştiind că Iisus spusese că după trei zile se va scula din morți, au fost destul de vigilenți să aibă certitudinea că Iisus a murit cu adevărat, spre a evita o rătăcire şi mai mare în popor. Aceasta explică de ce, după ce Iisus a fost aşezat în mormânt - cu toate că ei erau convinşi că murise cu adevărat – s-

au dus la Pilat și i-au cerut să pună pază la mormânt, ca nu cumva, peste noapte, ucenicii Lui să vină și să-I fure trupul lansând zvonul că Iisus a înviat, *„căci atunci va fi rătăcirea de pe urmă mai rea decât cea dintâi"* (Mt 27, 64). Pilat le-a satisfăcut cererea, iar ei au pecetluit piatra, după ce au pus pază la mormânt, așadar au luat toate măsurile ca mormântul să fie cât mai bine păzit.

Luând cunoștință de învierea lui Iisus chiar de la soldații de pază, fariseii și cărturarii și-au dat seama ca s-au împlinit cuvintele lui Iisus: *„După trei zile Mă voi scula"*, dar acum trebuia cel puțin să înăbușe adevărul Învierii, de aceea i-au mituit pe soldații de pază și pe dregători, lansând zvonul că peste noapte, ucenicii au venit și au furat trupul lui Iisus.

Ipoteza morții aparente au combătut-o chiar unii dintre teologii protestanți. Astfel, D. Fr. Strauss, în cartea **Viața lui Iisus,** spune: „Este imposibil ca un om care a ieșit din mormânt pe jumătate mort, care a trebuit să se târască, slab, bolnav și lipsit de îngrijiri medicale, care avea nevoie de bandaje, de întărire și de îngrijire, este imposibil ca un astfel de om să fi făcut Apostolilor impresia că El era biruitorul morții, prințul vieții, impresie care stă la temelia viitoarei lor predicări. O asemenea sculare nu ar fi putut decât să slăbească impresia pe care El o făcuse asupra lor în timpul vieții și al morții; cel mult ar fi putut să le dea o senzație de milă și compătimire, niciodată însă nu le-ar fi schimbat întristarea în entuziasm, sau să le fi înălțat întristarea până la adorare".

2. Ipoteza înșelăciunii. Alți detractori au afirmat că „învierea" n-a fost decât un truc, o înșelăciune la care au recurs Apostolii; aceștia au furat trupul lui Iisus din mormânt, în timp ce străjerii dormeau, l-au ascuns, iar apoi au răspândit zvonul că Hristos a înviat. Această ipoteză e cea mai slabă și mai puerilă, de aceea e și mai ușor de combătut.

Tocmai spre a înlătura orice posibilitate a furtului, conducătorii iudeilor au luat toate măsurile necesare ca mormântul să fie păzit cu străşnicie de către soldații ceruți de la Pilat, iar piatra mormântului să fie pecetluită. Soldații de gardă nu puteau să adoarmă, deoarece o astfel de nechibzuință era pasibilă de pedeapsa cu moartea. Dar chiar dacă - prin imposibil - ar fi adormit, n-ar fi adormit toți, iar zgomotul prăvălirii pietrei de pe mormânt i-ar fi trezit, astfel că ucenicii care ar fi încercat să fure trupul învățătorului lor ar fi fost prinși.

Pe de altă parte, starea psihologică în care se aflau Apostolii și cei apropiați lor, înfricoșați și de-a dreptul îngroziți de cele ce se petrecuseră cu Învățătorul lor, închiși în casa de frica iudeilor, făcea imposibil actul furtului. Cum puteau acești oameni timorați să îndrăznească a veni noaptea la mormânt, să fure trupul lui Iisus, cand știau cu câtă străşnicie era păzit mormântul de către soldații romani?

În realitate, lucrurile s-au petrecut cu totul altfel. Convinși de minunea învierii, înșiși unii dintre soldații de pază au alergat în cetate și au vestit mai marilor preoților minunea ce se făcuse. Surprinși și aflându-se în derută, aceștia, spre a înnăbuși vestea Învierii lui Iisus - de care acum nici ei nu se mai îndoiau -i-au mituit pe soldații de pază, îndemnându-i să spună că trupul lui Iisus a fost furat din

mormânt pe când ei dormeau, de asemenea i-au asigurat că nu vor fi pedepsiți, deoarece ei îl vor îmbuna și pe dregătorul roman, ceea ce s-a și întâmplat.

Dar să admitem că furtul trupului era posibil. Ce ar fi putut face Apostolii cu acest trup și la ce le-ar fi folosit? Avea rost furtul trupului când moartea Celui pe care-L iubeau le-a zdruncinat credința în dumnezeirea Lui? Înaintea unui trup mort, unde ar mai fi fost entuziasmul și convingerea în dumnezeirea Celui pe care de acum înainte aveau să-L propovăduiască drept biruitorul morții? Nu e de neînțeles că imnologul creștin, spre a răspunde iudeilor care au inventat ipoteza furtului trupului lui Iisus, se întreabă: „Cine a mai văzut sau cine a auzit pe mort să-l fure vreodată?"

3. Ipoteza viziunii. Realitatea Învierii Domnului este înfățișată în Sfintele Evanghelii, ca și în alte cărți ale Noului Testament, cu atâta precizie și cu atâtea amănunte, încât nimeni n-ar trebui să se îndoiască de adevărul ei. Aceasta și pentru faptul că Mântuitorul a dovedit-o prin numeroasele Sale arătări după Înviere, prin convorbirile pe care le-a avut cu Apostolii, prin faptul că a mâncat împreună cu ei și, în sfârșit, prin Înălțarea Sa la cer în prezența lor.

Cu toate acestea, au fost unii care au negat realitatea arătărilor Mântuitorului după înviere, considerându-le simple viziuni subiective ori colective, datorită stărilor psihopatice pe care le-au avut unii dintre Apostoli sau femeile din cercul lor. Cei ce au avut astfel de viziuni - stări psihice care se datorau unor boli nervoase de care ar fi suferit Apostolii și femeile din jurul lor - le-au răspândit peste tot, în felul acesta „învierea" transformându-se dintr-o stare patologică într-un fapt istoric.

Dar faptele petrecute după Înviere dovedesc, fără putință de îndoială, realitatea acesteia.

a. Mai întâi este cu totul fals și injust să atribui Apostolilor și femeilor cărora li S-a arătat Iisus după înviere, boli de natură psihică sau nervoasă, despre care nu există niciun indiciu în Sfintele Evanghelii. Atât Apostolii, cât și femeile, în tot timpul Patimilor, Morții, coborârii de pe cruce și îngropării lui Iisus, s-au comportat absolut normal, ca de altfel și înainte, și după Înviere.

b. Că Apostolii și ucenicii n-au avut boli psihice și nici măcar dispoziția de a avea viziuni o dovedește faptul că arătările Domnului după Înviere s-au petrecut în locuri diferite, în fața unor persoane diferite și la intervale de timp diferite. Astfel, mai întâi S-a arătat pe cale femeilor mironosițe (Mt 28,9); Mariei Magdalena (In20,16-17); lui Luca și Cleopa pe calea spre Emaus (Lc 24,13-32); Apostolilor în lipsa lui Toma (Lc 24,36-42; In 20,19-23); după opt zile, Apostolilor în prezența lui Toma (In 20, 24-29); unora dintre Apostoli la lacul Tiberiadei (In 21,10-14); apoi la peste cinci sute de frați (1 Co 15, 6); lui Iacov (1 Co 15,7) și, în sfârșit, după câțiva ani lui Saul (1 Co15, 8).

Toate aceste arătări, precum și împrejurările diferite în care s-au petrecut arată ca n-a putut fi vorba nici de o viziune subiectivă a unora dintre persoanele cărora li S-a arătat, și nici de una colectivă (prin sugestie în masă), ci au fost arătări reale.

c. Soldații romani care au păzit mormântul trebuie considerați cei mai obiectivi și nepărtinitori martori ai Învierii, deoarece ei au venit în cetate și au vestit

mai marilor preoţior şi căpeteniilor iudeilor Învierea Celui pe care-L păziseră la mormânt.

d. Toţi martorii arătărilor Domnului au fost atât de convinşi că Acela pe Care L-au văzut e cu adevărat Hristos Cel înviat, încât au considerat o datorie să mărturisească adevărul învierii în orice împrejurări, indiferent de consecinţele pe care urmau să le suporte.

e. Purtarea mai marilor preoţilor şi căpeteniilor iudeilor dovedeşte că ei n-au negat realitatea Învierii Celui răstignit, dar au încercat să ascundă adevărul prin tot felul de mijloace. Chiar când, după Pogorârea Duhului Sfânt, Apostolii L-au propovăduit pe Iisus Nazarineanul Cel înviat, iudeii n-au negat realitatea Învierii, dar i-au oprit să vorbească în numele lui Iisus (FA 5, 40).

f. Apostolii au fost pe deplin convinşi că Cel ce li s-a arătat a fost Iisus Hristos Cel înviat, şi nu o nălucă, ci o fiinţă corporală, care era în trup. Spre a le risipi orice îndoială, la cererea Lui, Apostolii I-au pipăit mâinile şi picioarele, putându-se convinge că nu e duh de nălucire; de asemenea le-a cerut de mâncare şi ei i-au dat peşte şi un fagure de miere (Lc 24, 39-42). La fel, Toma, după ce i-a pipăit rănile cuielor şi coasta, a exclamat: *„Domnul meu şi Dumnezeul meu "* (In 21, 28). De asemenea, la lacul Tiberiadei a mâncat cu ucenicii pâine şi peşte (In 21, 13).

Un fapt de netăgăduit este că învierea Domnului a avut o influenţă extraordinară asupra Apostolilor. Înainte de Înviere - începând cu prinderea şi judecata lui Iisus şi terminând cu Moartea şi îngroparea Sa – apostolii erau cuprinşi de frică, ascunzându-se de teama de a nu fi şi ei prinşi. Nici Petru n-a dat dovadă de curaj, lepădându-se de trei ori de Hristos în curtea arhiereului. În timpul Răstignirii, dintre Apostoli numai Ioan e prezent, iar pogorârea de pe cruce o fac doi din cercul mai apropiat lui Iisus, Iosif şi Nicodim. Închişi în casă, nici la mormânt nu îndrăznesc să meargă. Mai curajoase şi mai ataşate suferinţelor Domnului se dovedesc a fi femeile mironosiţe, care în ziua cea dintâi a săptămânii (duminică), dis-de-dimineaţă, merg la mormânt, spre a face cele după datină cu trupul celui mort. Apropiindu-se de mormânt, află vestea Învierii Domnului de la înger, care le trimite să-i înştiinţeze pe Apostoli. Pe cale li se arată Iisus Cel înviat, Care le trimite să vestească Apostolilor învierea Sa. Dar Apostolii primesc vestea cu neîncredere. Chiar Petru şi Ioan aleargă la mormânt mai mult din curiozitate, decât din convingere, şi numai după ce văd giulgiurile în mormânt, singure zăcând, încep să creadă că Iisus a înviat.

Cum se explică atunci transformarea bruscă a Apostolilor din oameni cuprinşi de frică, neîncredere, îndoială şi nehotărâre, la sentimentele de bucurie şi certitudine a învierii? Această transformare s-a produs aproape instantaneu, îndată ce Domnul li S-a arătat în locuri şi împrejurări diferite şi s-au convins prin propriile lor simţuri că n-au înaintea lor o nălucă, ci pe Hristos Cel înviat. Efectul învierii a fost copleşitor: din fricoşi, timizi, neîncrezători, îndoielnici şi nehotărâţi, ei devin plini de curaj, îndrăzneţi, încrezători, hotărâţi şi pe deplin convinşi de realitatea învierii. Încrederea, curajul şi entuziasmul de a-L propovădui le dobândesc îndeosebi după

Pogorârea Duhului Sfânt, precum le spusese Domnul înainte de Înălțarea Sa la cer: *„veți lua putere când Duhul Sfânt va veni peste voi și îmi veți fi Mie martori în Ierusalim și în toată Iudeea și Samaria și până la marginea pământului"* (FA 1, 8), când încep să-L vestească pe Domnul cu mult curaj și îndrăzneală. Iar când sunt prinși, răspund neînfricat la întrebările sinedriștilor, refuzând să se supună poruncii acestora de a nu-L mai propovădui pe Iisus Nazarineanul, și înfruntându-i cu răspunsuri la care aceștia n-au ce le replica: *„Socotiți voi înșivă dacă e drept să ascultăm mai mult de oameni decât de Dumnezeu"* (FA 4,19). Și indiferent de persecuțiile la care sunt supuși din partea iudeilor, Apostolii Îl vestesc pe Domnul cu mult curaj în Ierusalim, în Iudeea, în Galileea, în Samaria, iar apoi peste hotarele Palestinei, la oameni și în locuri necunoscute și oricâte suferințe îndură, nimic nu-i abate de la misiunea încredințată de Domnul: *„Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh... "* (Mt 28, 19).

Cine a operat această transformare a unor oameni simpli, care au devenit învățătorii lumii? Puterea Duhului Sfânt revărsată peste ei în ziua Cincizecimii, dar și convingerea lor neclintită în dumnezeirea lui Iisus Hristos Cel înviat, cu Care, după Înviere, au stat împreună patruzeci de zile și de la Care au primit ultimele îndemnuri, sfaturi și porunci în legătură cu predicarea Evangheliei la toate neamurile".

ANEXA 6
(pentru pag. 131)

Cinstirea sfintelor moaște

Din manualul pentru seminar Todoran-Zăgrean, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, pg. 264:

„În legătură cu cinstirea sfinților stă și cinstirea sfintelor moaște. Sfintele moaște sunt rămășițe pământești din trupurile sfinților, pe care Dumnezeu le-a învrednicit de nestricăciune, de asemenea îmbrăcămintea și orice alte obiecte rămase de la sfinți, de care ei s-au folosit în viață.

Învrednicind de nestricăciune trupurile unor sfinți, de asemenea înzestrându-le cu darul facerii de minuni, Însuși Dumnezeu ne arată în chip văzut că moaștele sfinților trebuie cinstite. Așadar, păstrarea acestora în nestricăciune și puterea lor făcătoare de minuni sunt temeiurile vredniciei lor de cinstire. Biserica a învățat și practicat totdeauna cinstirea sfintelor moaște, iar Sfânta Tradiție, prin mărturiile ei, arată vrednicia de cinstire a acestora. Sfântul Ioan Gură de Aur, Ambrozie de Milan, Fericitul Augustin și alții ne dau mărturie despre cinstirea sfintelor moaște și despre minunile ce s-au făcut prin ele. Una dintre mărturiile mai vechi despre cinstirea și prețuirea sfintelor moaște ne-o dă epistola Bisericii din Smirna, în legătură cu martiriul Sfântului Policarp (166): „Noi am strâns osemintele lui ca un odor mai scump decât aurul și decât pietrele scumpe și le-am așezat unde se cuvine; aici ne vom aduna cu bucurie și Domnul ne va da nouă să sărbătorim ziua nașterii sale celei martirice, spre amintirea biruințelor sale și spre întărirea altor luptători".

Sinodul al VII-lea ecumenic a hotărât excomunicarea și depunerea din cler a celor ce nu cinstesc sfintele moaște recunoscute ca autentice.

Protestanții și denominațiunile creștine aduc numeroase obiecțiuni împotriva cinstirii sfintelor moaște, susținând îndeosebi că cinstirea lor este idolatrie. Dar cinstirea pe care o dăm sfintelor moaște este în strânsă relație cu cinstirea sfântului căruia ele îi aparțin. Așadar, cinstindu-le, noi nu cinstim rămășițele trupești izolate, pe care le-am idolatriza, ci îi cinstim pe cei cărora ele le-au aparținut, vrednicia lor de cinste fiind expresia vredniciei sfinților. Este vorba deci de o cinstire prin relația pe care ele o au cu ființa cărora i-au aparținut și ale cărei rămășițe sunt".

ANEXA 7
(pentru pagina 156)

<u>Primejdia mărturisirii</u> de sf. Iustin Popovici, publicat în revista "Rost", nr. 21-22, noiem-dec 2004, Bucureşti, pg. 77-78:

„Vorbeam cu cineva, un om bun, desigur, despre "celălalt" . De această dată, "celălalt" era privit din punct de vedere religios; era cel neortodox: romano-catolic, protestant, musulman etc. şi vorbind noi despre "ceilalţi"care îşi zic creştini, i-am spus că nu sunt creştini, chiar dacă ei îşi zic aşa. L-a deranjat afirmaţia şi m-a întrebat triumfător, sigur pe argumentul subînţeles: "Ce, ei nu au Duhul Sfânt?". Se vedea că este sigur de răspunsul afirmativ. "Nu. Nu au Duhul Sfânt", i-am răspuns.

După un moment de blocaj din partea lui, discuţia a continuat. El considera că poziţia mea este una, să-i zicem, exagerat de dură; că trebuie să fii mândru, trufaş, încrezut – ca să afirmi că "celălalt"nu se mântuieşte, sau că se mântuieşte doar în mod excepţional. El prefera să le lase şi celorlalţi şanse, chiar dacă s-au abătut de la adevăr în nenumărate puncte. "Şi eu sunt păcătos, spunea el, deci cum aş putea să spun despre altul că nu se mântuieşte!? Este o mândrie foarte la modă la noi, la ortodocşi, să spunem că ceilalţi nu se mântuiesc, să ne lăudăm că noi suntem deţinătorii adevărului". Recunoaştem uşor aceste cuvinte. Le-am auzit din gurile multor oameni care sunt îndoctrinaţi, conştient sau nu, de "ecumenism". Şi pare greu să răspunzi acestor lozinci pline de smerenie şi înţelegere faţă de "celălalt" dacă nu ai puncte de reper cu adevărat stabilite. Cel mai bun punct de reper este Hristos. I-am replicat iubitului meu interlocutor, simplu, întrebându-l dacă îşi mai aduce aminte de Hristos, de ceea ce a făcut El pentru noi. Căci Hristos pentru noi oamenii şi pentru a noastră mântuire, S-a pogorât din ceruri, S-a întrupat de la Duhul Sfânt şi din Fecioara Maria şi S-a făcut Om. Şi S-a răstignit pentru noi în zilele lui Ponţiu Pilat, fiind hulit, batjocorit, scuipat, bătut. Şi sângele Lui cel preasfânt a picurat în ţărâna Palestinei şi a fost călcat în picioare de oameni, cai, măgari şi câini; pentru a noastră mântuire. Şi S-a pogorât până la iad propovăduind sufletelor celor robite şi a înviat a treia zi, după cum prooroociseră Scripturile. Şi a întemeiat Biserica, al cărei Cap şi este. Tot pentru noi oamenii şi pentru a noastră mântuire. Iar această Biserică este Trupul Lui; iar El fiind Calea, Adevărul şi Viaţa, şi Biserica Lui este stâlp şi temelie a adevărului; este una, sfântă, sobornicească şi apostolească Biserică; iar porţile iadului nu o vor birui. Iar noi creştinii dreptcredincioşi, suntem cu toţii un trup, căci din aceeaşi pâine mâncăm, adică din Hristos-Pâinea cea adevărată care S-a pogorât din cer. Şi prin El Pâinea cea adevărată şi Adevărul Însuşi, creşte Biserica Lui, formată din cei care vin la El să se vindece şi Îl primesc pe El ca pe singurul medicament adevărat, cu tot ceea ce implică aceasta. "Ori dacă Hristos a făcut acestea pentru mântuirea noastră, cum poţi să crezi că orice credinţă, orice religie, orice cult mântuieşte? Ce rost mai avea să vină Hristos?"..."Şi? Oricine poate

pretinde că vorbeşte în numele lui Hristos. Dar o şi face? Chiar şi diavolii pretind că vorbesc în numele lui Hristos. Dar este o minciună. Când vorbeşti în numele lui Hristos, nu-ţi spui păreri personale, ci ceea ce spune Hristos. Ei nu fac aceasta, ei fie scot din cuvintele Lui ce-i deranjează, ori adaugă altele care practic anulează învăţătura Sa. Prin aceasta, ei devin propovăduitori ai minciunii, lepădându-se de Hristos Adevărul". Prietenul meu a fost uimit de concluzie. "De ce, mi-a zis el, să pun semnul egal între orice altă religie decât Ortodoxia şi minciuna? Chiar dacă sunt unele diferenţe, chiar crezi că anulează orice har al «celorlalţi»?". "Nu contează ce cred eu, i-am răspuns, contează ce spune Dumnezeu. Ori în Scripturi stă scris clar că Hristos este Capul Bisericii, nu al «bisericilor». În Crez, mărturisim o Biserică, nu mai multe, deci nu există decât o Biserică mântuitoare, cea care este stâlp şi temelie a ADEVĂRULUI! Şi, ca să ne întoarcem de unde am plecat, dacă ar mântui şi altele, nu mai era nevoie să vină Hristos. De aceea Sf. Apostoli şi Sf. Părinţi au vestit Evanghelia în toată lumea. Pentru că şi-au asumat iubirea jertfitoare a lui Hristos. Ei ştiau de la Dumnezeu că cel care nu crede în Iisus Hristos aşa cum El S-a arătat a fi, nu se va mântui. Şi pentru că doreau şi ei, cu Dumnezeu, ca toţi oamenii să se mântuiască, au încercat să-i aducă la cunoştinţa adevărului. Este foarte comod să te minţi că şi cei de alte religii se mântuiesc. Nu mai trebuie să fii, atunci, creştin mărturisitor. Îţi vezi de credinţa ta pentru tine şi gata. Dar atunci, de ce S-a mai jertfit Hristos? Nu tocmai ca să elibereze pe om din robia satanei, tatăl minciunii? Şi acceptând că şi minciuna mântuieşte, nu consimt de fapt la lucrarea satanei?"...Prietenul meu a fost foarte încurcat. Recunoştea că Apostolii au propovăduit şi răspândit credinţa ca pe singura cale de mântuire, dar îi era greu să gândească altfel decât fusese obişnuit în anii de propagandă anticreştină din mass-media. Recunoştea că trebuie să urmezi exemplul Sf. Apostoli, dar ... nu putea să o facă. "Ca să nu trăieşti conform cu Adevărul este o problemă, i-am spus, dar de mărturisit, trebuie să-L mărturiseşti aşa cum este. Cine greşeşte poate fi iertat, dar pentru cel ce stă împotriva Duhului Sfânt nu poate fi iertare".